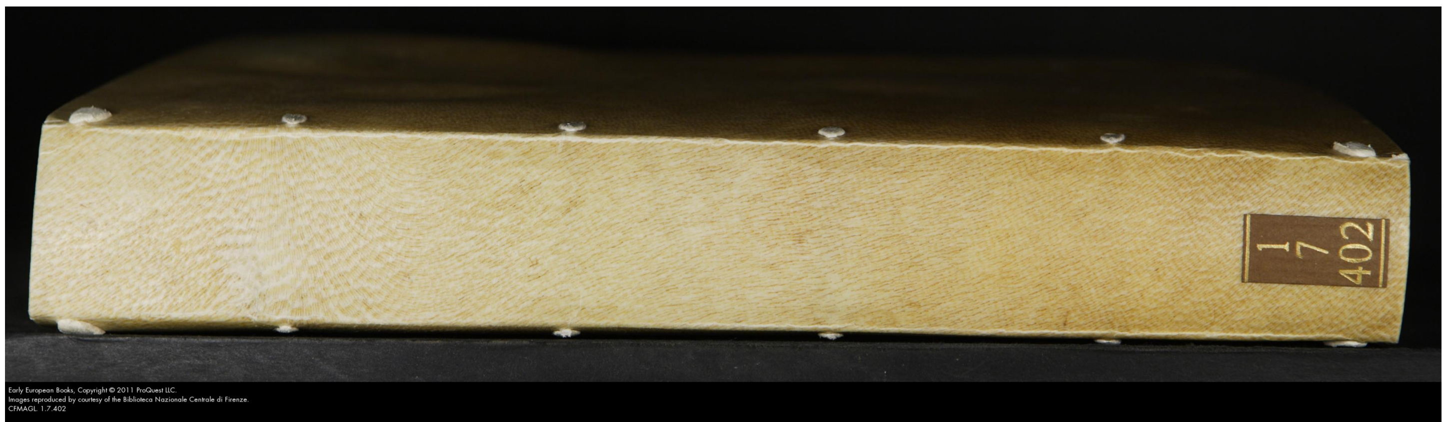

1
7
402

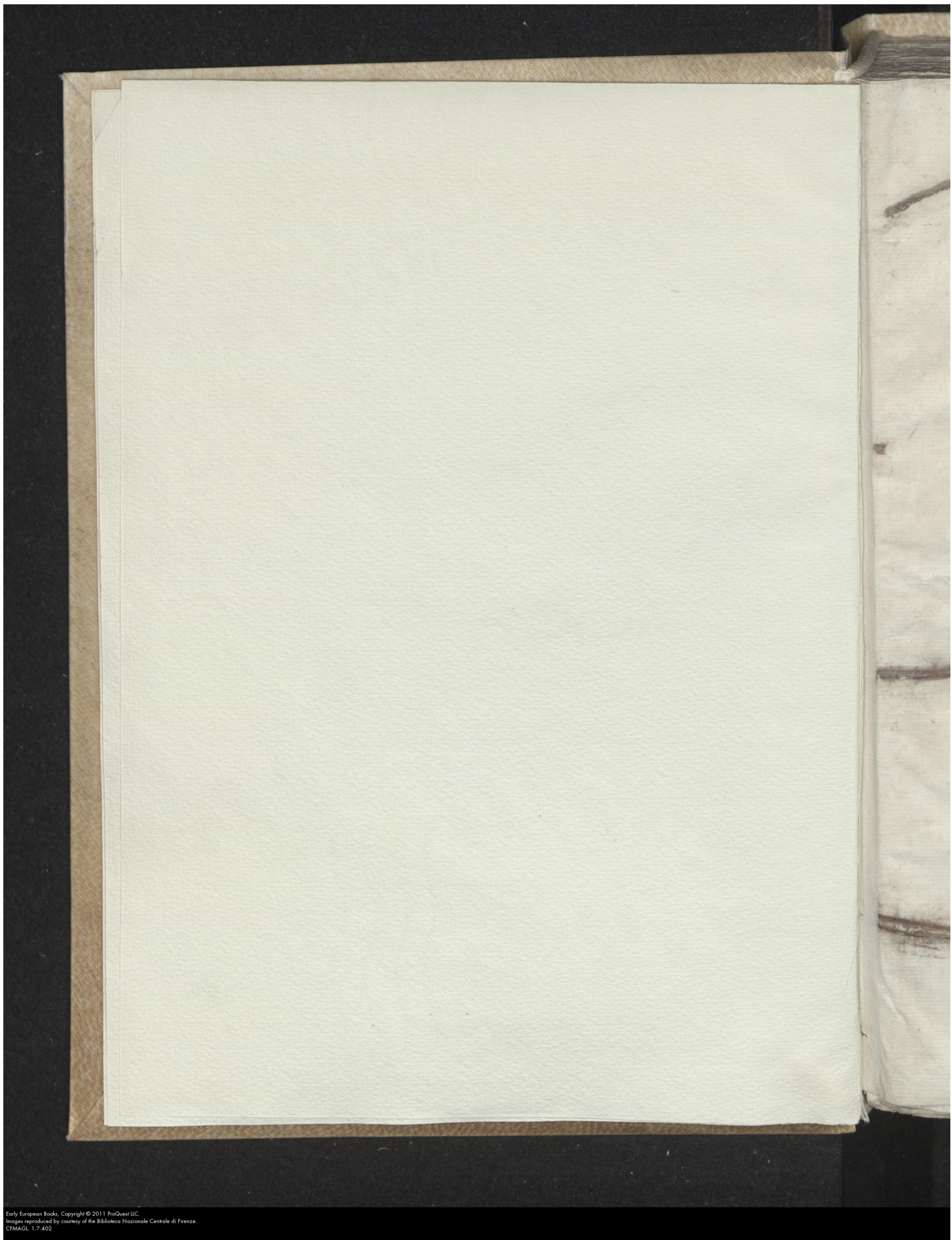

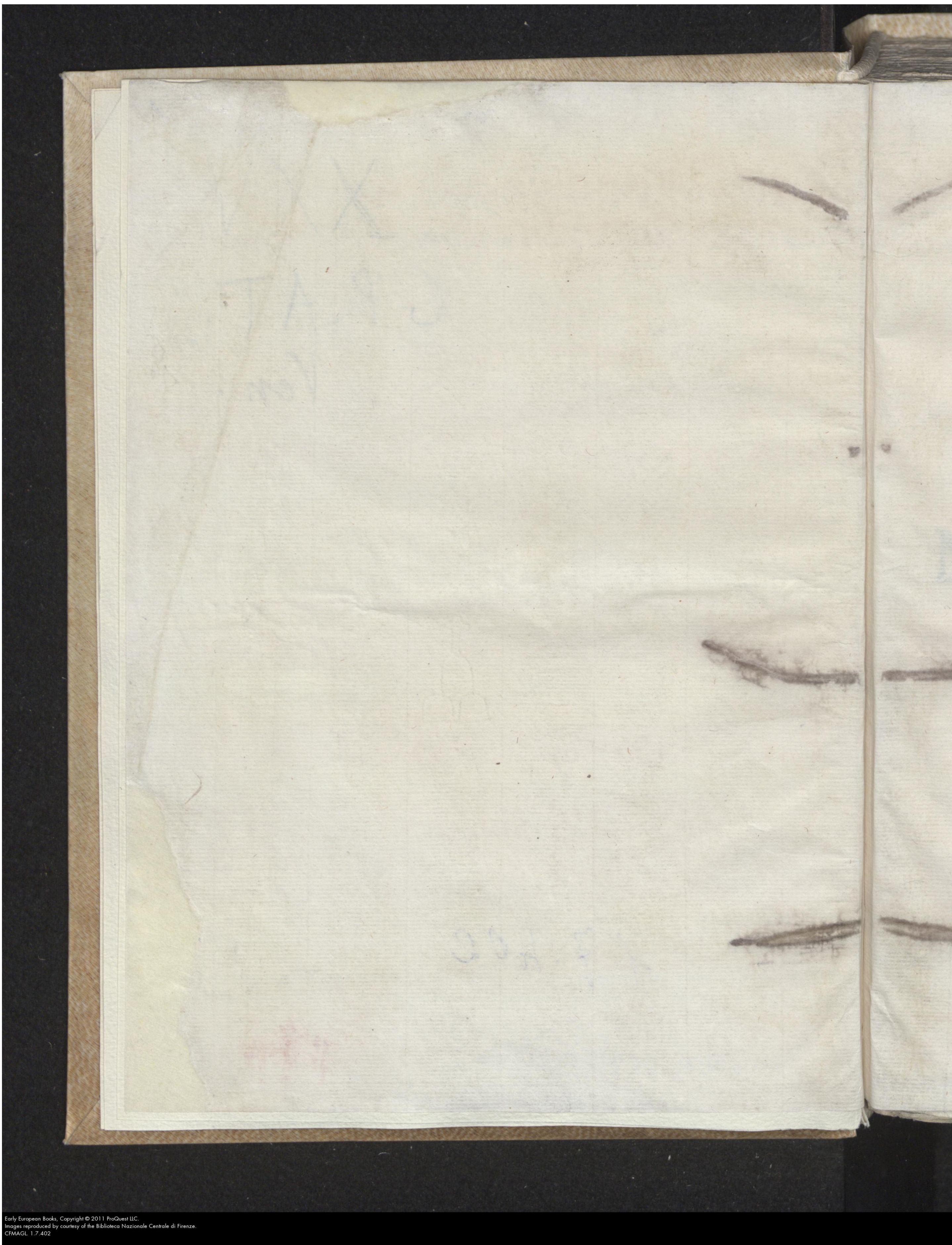
1.7.402

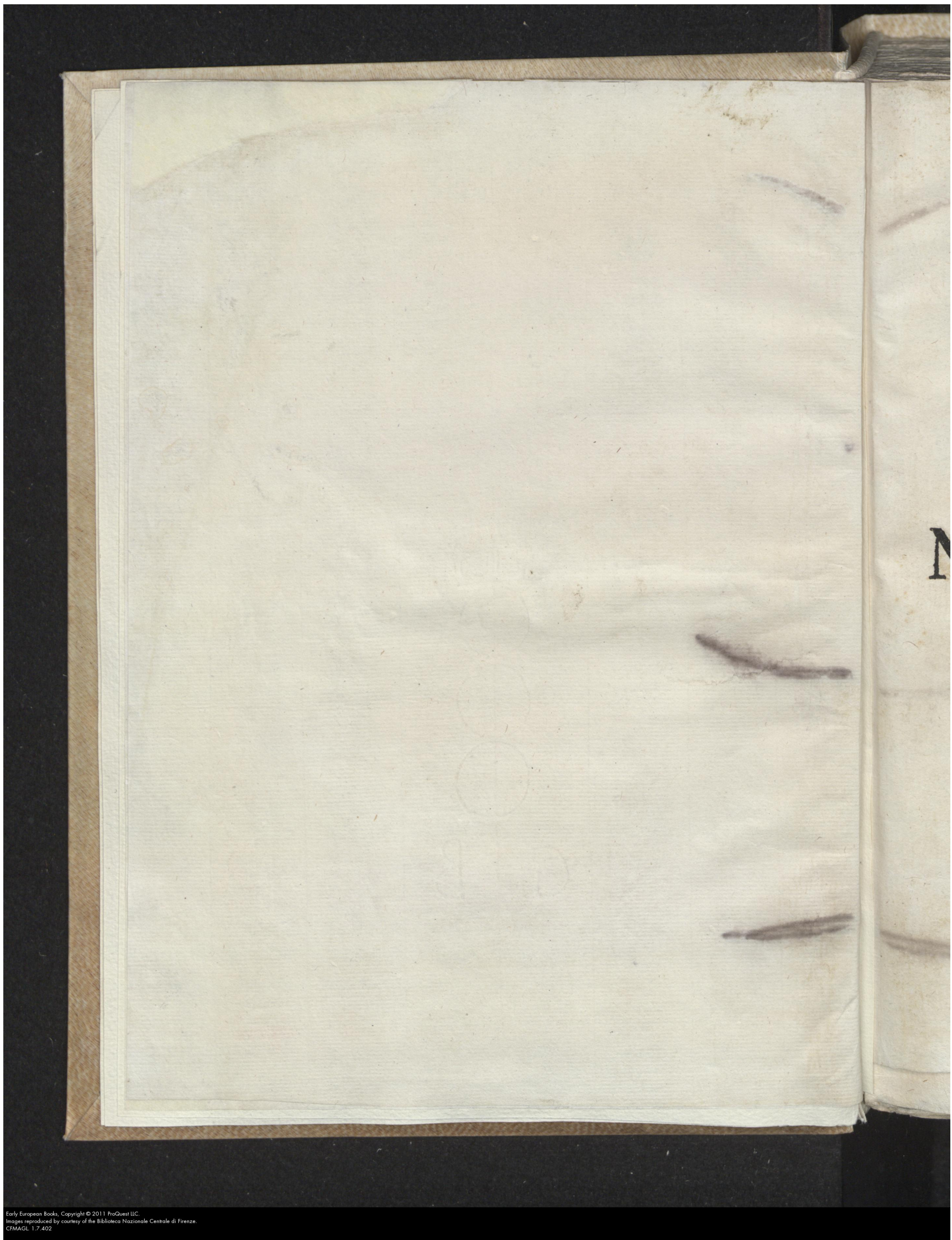
A

XXV

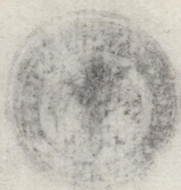
GRAT.

Ven.

GESTA
FRANCISCI
MAUROCENI

FRANCISCI
MAUROCENI
PELOPONNESIACI,
Venetiarum
PRINCIPIS
GESTA.

SCRIPTORE

JOANNE GRATIANO BERGOMENSI, D.

PATAVII,

M. DC. XCVIII.

Ex Typographia Seminarii.

SUPERIORUM PERMISSU.

ILLUSTRISSIMO, ATQ; EXCELLENTISSIMO D.

JOANNI DELPHINO

Senatori Amplissimo

Joannes Gratianus F.

O*Peræ pretium duxi, Amplissime Senator; in ipso epistolæ limine veniam deprecari, quòd, nec dignitate tua, nec imbecillitate mea satis æstimata, difficillimum historiæ genus his præsertim temporibus recolere, tibique potissimùm sacrare, ausus fuerim. Quomodò enim id possum intre-*

pidus emittere, ſubiturus mentis tuæ judicium? aut
unde ſpes notam temeritatis effugiendi, dùm tantum
judicem non ſortitus ſum, ſed elegi? Verùm quia
creberrima benevolentiæ tuæ erga me , ac majores
meos experimenta ſcribenti mihi fiduciam benignita-
tis, clementiæque ſæpiùs fecerunt, tandem, quam-
vis imperaret ſilentium verecundia, eò addictiſsimi
animi ſtudio perductus ſum, ut nomini tuo exaratum
opus, quale quale illud ſit, nuncuparem. Impleve-
rim ne hoc conſilio obſervantiæ munus, an potiùs
fraudarim, nec ſcio, nec, ſi ſciam, dicere prodeſt:
Illud tamen defenſioni meæ ſuccurrit, indignum virtu-
te tua libellum eo tantùm nomine dicatum tibi, ut
non ex ordine ſenſuum, aut verborum lenocinio, ſed
ex ſcriptoris mente penderetur. Nam quemmadmo-
dùm nulli unquam vitio imputatum, dùm Superos
coleret quoquo modo poſſet, ita mihi non minùs ho-
neſtum, pulcrumque etiam non aſſecuto futurum cen-
ſeo, aſſequi voluiſſe. Quòd ſi benignè, uti ſoles,
illum excipiens, non vires meas, ſed votum conſide-
rabis, in reliquis non ambigo, quin omnes de ſcriptio-
ne hac ita judicaturi ſint, ut nemini æquiùs quàm ti-
bi dari potuiſſe fateantur. Quanta enim pars glo-
riæ eorum ad te pertinet, quæ Peloponneſiacus Mau-

roce-

rocenus, arcto necessitudinis vinculo tibi conjunctus, fortissimique viri Patruus, ac Frater tuus in bellis egerunt. Quamvis tamen hoc titulo id tribuendum tibi non putarem, nisi tu ita viveres, ut his Majoribus, hoc Fratre dignus esses. Pulcrum quidem nobilitatem familiæ, præclara avorum gesta, insignia dignitatum monumenta, & alia quæque vel apud desides in pretio habita, & quibus domus tua affluit, recensere. Verùm quis tanti generis fructus in iis, qui de memoria diù, optimèq; à majoribus suis administratæ Reip. gloriantur, exemplis non insistunt? Non est profectò cur alio ex fonte petitis decoribus nomen tuum exornem. Tu unus ad virtutem, ad dignitatem, ad gloriam natus, tantum consilio, fide, vigilantia, toto denique dicendi, atque agendi officio in Rep. profecisti, quantum alii bello, atque armis emicuerunt. Prætereo præstantissimas animi virtutes, annos ab infantia per optimarum disciplinarum cultum transactos, & summas, quas meruisti, dignitates, antequam haberes, ac deindè insignibus exemplis illustrasti. Altiùs me in admirationem animi tui trahit mirum in excolendis literis studium, quo non aliud ad Reip. utilitatem aptius, amplius ad dignitatem, atque ad nominis tui famam pulcrius excogita-

ri

ri potest. Tu indè consiliis diuturno labore è veterum sapientum monumentis expressis Remp. foves; atque ita annos impendis, ut vivendi munus necessitati debitum, donatum patriæ potiùs, ac posterorum exemplo, quàm reservatum naturæ videatur. Hæc sunt, Senator optime, quæ animum meum eò impulerunt, ut ad te, tanquam ad optimum literarum parentem, confugerem. Neque expes sum nominis tui dives opus tutius futurum, cùm & multa pluris æstimari soleant, quia templis sacrata. Igitur, quem tibi venerabundus inscripsi, laborem æquo animo admitte. Hoc quoque in te historiæ argumentum erit, quòd & exigua clementer toleraveris. Vale.

MONI-

MONITA AD LECTOREM.

NIsi me susceptæ rei opinio fallit, Lector erudite, prodit liber, si non dignitate styli, & venustate leporum, rerum certè scriptarum materia ornatissimus. Strenuum Fidei Propugnatorem, multis adversus Turcas expeditionibus functum hic habes; qui Venetæ Reipublicæ æternum decus, maxima barbaris detrimenta, summos sibi honorum gradus, & ad quos nemo transactis temporibus unquam ascendit, longa victoriarum serie comparavit. Equidem scio, præter historiæ fidem, quam sine ira, & studio passim servavi, multùm abesse me ab iis, quæ cùm ad delectationem, tùm ad vitam, moresque magni Scriptores posteris tradiderunt. Quinimmò elocutionis rubigo, incompti sermones, & maximè obvia rerum similitudo, & satietas sæpiùs fortasè legentis animum fatigabunt. Qua in re sicuti excusare non ausim tenuitatem ingenii, ita nec argumenti culpam silentio pręterierim. Quid enim pręter terrestrium præliorum, laborumque navalium exitus, quid præter expugnationes urbium, atque ejusdem semper hostis insidias suppetit? quid demùm Maurocenus, nisi bella? Aliis ex scriptoribus, quamquam neque iis rarus obtrectator, libero egressu cùm bellicas, tùm civiles administrationes componere datum. Hinc varietate legum, & populorum, regionum situ, annuis magistratibus, militum, optimatumque certaminibus lectoris mentem detinent, miraque oblectatione pascunt, ac refovent. Mihi in arcto labor. Unius quippe Ducis exitus; eadem ferè semper ratio victoriarum: &, si aliquandò ad aliena, claritatis causa, transcenderim, similium causarum conjuncti eventus. Potissimùm verò, quæ sub operis initium descripta sunt, excusatione digna putaverim; cùm vix primordia munerum belli Maurocenus attingeret. His proxima, ob temerè violatam à Turcis

cis

cis pacem, & modicas Christianorum vires, quas Creticum bellum exhausit, minus fortasse præbitura voluptatis licèt videantur; utilia tamen quammaximè nomini Principis erunt, cujus animum adversa magis explorarunt. Cæterùm præsens scriptio duplex complectitur bellum; quorum alterum Cretæ, alterum Peloponneso extremum fuit. Quatuor in his Imperatoriæ dignitatis munera, quæ Maurocenus obiit, expressa, totidem libris continentur. Aliorum Ducum gesta, ad quæ aliquandò cursim de industria diverti, lucem historiæ impertiuntur, rerumque ordinem retegunt. Nomina urbium, regionumque, ratione diversorum temporum, appellatione diversa nuncupavi: presertim cùm pleraque ex iis aut recenter constructa, aut temporum, & bellorum injuria corrupta, vix locum, ubi antiqua illa oppida fuerunt, ostendant. Porrò propria nomina virorum, dignitatum, & bellicarum administrationum, ut voces ad intelligendum commodiores essent, ad latinam formam deflexi: id tamen passim assequi studens, ne, ubi opportunitas adfuit, ab vetere, optimaque nuncupandi forma declinarem. Si verò alicui in prædicando nimius fortasse videar, nihil in his, quæ scripta sunt, ex adulatione confictum profiteor; cùm ea existimatione de singulis locutus sim, in qua vel apud Venetæ rei Scriptores, vel apud illos, qui præliis interfuerunt, quisque versatur. Econtrà nemo conqueratur, quòd multa preclara fortissimorum Ducum facta à me prætermissa sint. Quippe non ea mihi mens fuit, ut universam historiam Venetam scriberem: sed Mauroceni gesta ex instituto relaturus, ea dumtaxat apposui, quę vel ad Maurocenum ipsum, vel ad ordinem gesti ab eo belli magis spectabant; nonnullis præmissis, ne jejunum omninò lectorem dimitterem, & simul ut ostenderem, quomodò ad extremos hosce armorum conatus ventum sit. Quod reliquum, operæ pretium facturum me quammaximum credidi, dùm latina lingua historiam hanc sum prosecutus. Primò namque rem dignam

maje-

majeſtate Principis, externiſque gentibus percommodam, utiliſſimamque exiſtimavi. Deindè dandum locum cenſui præſtantiſsimis Scriptoribus, qui eandem rem alio idiomate impenſiùs pertractabunt. Errata, ſi quæ vel mea incuria, vel typorum culpa reperiantur, eadem benevolus Lector, ut ſpero, humaniter remittet; quorum pleraq; in Libri calce diligenter indicantur: multa enim ex his maximè notatu digna mihi viſa ſunt. Cætera verò, quæ me latent, apud bonos viros facilem quoq; veniam invenient: ii enim ferè aliorum ſcripta inſectantur, quos maledicendi libido agit. Tu interim, Lector optime, brevem hunc laborem benignè excipe; &, ſi quæ fortaſſe te haud digna reperies, dona libenter tenuitati meæ. Vale.

FRANCISCI MAUROCENI PELOPONNESIACI, VENETIARUM PRINCIPIS, Gestorum

LIBER PRIMUS.

EPITOME.

FRANCISCUS MAUROCENUS *rudimenta militiæ in Græcia suscipit; ac primò adversus Piratas pugnat. Indicto à Turcis bello Venetæ Reipublicæ, ad auxiliares Pontificis Max. copias legatur: mox sæpè in Ægæo cum hoste congressus, Quinqueremis regimine, ac Præfecti Navium munere fungitur. Motus ingens in Regia Turcarum Principis cæde sedatur. Franciscus Adriatici sinus, mòx Quinqueremium Præfecturam obit; continuòq; apud Paron Insulam hostilem classem disjicit. Ad Præfecturam classis evectus, oppidanorum motum Corcyræ componit; in Ægæo, dein apud Nicopolim, Rhodum, Chiumque hostes*

lacessit; vicem Imperatoris sustinet; ac denique finitimum Epidauro oppidum capit. Extincto Aloysio Mocenico Imperatore, denuò summam rerum suscipit: Æginam, Pagasamque, mox Sciathon, Scopelum, ac finitimas insulas tentat; iisque potitur. Lazarus Mocenicus prosperè Turcarum classem provocat ad prælium. Maurocenus, consternato Epidauro, Megaram expugnat. Præfecturam Cretæ adeptus, firmat urbem; conatur pacem parare; aggeres barbarorum invadit. Debellata à Laurentio Marcello Thracum classe, suadet oppugnationem Cydonis. Tenedos, Lemnos, ac Samothracia Insulæ subactæ à Venetis, sequenti anno rursùs occupantur à Turcis; postque multiplicem de barbaris victoriam Lazarus Mocenicus obit. Franciscus summum Classis Imperium, Parens ipsius Petrus Maurocenus, Procuratoriam D. M. dignitatem consequuntur. Post subactam Chalciam naufragium classis Veneta patitur penes Carpathum. Parantem Imperatorem Cydonis obsidium, Ducum dissensio turbat. Claro, Abæaque perdomitis, hostilem classem insequitur: dein capta Torone, ac Chia arce, provocatisque in ostiis Hellesponti ad prælium barbaris, Chelidonia Media potitur. Novæ arces ad Hellespontum à Turcis extruuntur. Mahometes Byzantini navalis Præfectus in potestatem redigitur. Frustrata ventorum culpa EubϾ obsidione, Franciscus Sciathon, mox S. Venerandæ arcem, & tria finitima oppida victor ingreditur. Prælium ejusdem cum Turcis prope Cydonem. Admotus Enandiæ exercitus, falso rumore turbatur. Achmetes, Mahometis filius, in Regii Sigilli custodiam sufficitur. Maurocenus Alexandrinas naves invadit: absolutoque Imperatorio munere, se Venetias confert.

FRAN-

FRANCISCUS MAUROCENUS, ob subactam Peloponnesum, cognomento Peloponnesiacus, anno salutis millesimo, sexcentesimo, decimo octavo Venetiis ortus, Petrum Maurocenum, D. M. Procuratorem, Patrem habuit. Mater, ex ejusdem nominis familia, Maria Maurocena fuit; quæ cùm memoria majorum, tùm suę virtutis splendore plurimùm eminebat. Vetus in domo nobilitas; eaque ob claritatem natalium, crebras in Republica dignitates, ac cæterà majestatis decora, quibus celeberrimæ quæque Patritiorum stirpes fulciuntur, insignis. Quippè usque à primordiis Venetę Reipublicę Maurocenorum Gentem floruisse, non unius Scriptoris monumenta testantur; cùmque de eligendo primo Principe ageretur, eandem prioribus comitiis, quod pauci admodùm jactant, interfuisse. Hinc auctam in hæc usque tempora generis famam magnorum virorum egregia gesta, honoresque declarant. Sive enim Imperatores exercitus, Principesque Reipublicæ, sive Episcopos, ac Purpuratos inspicias, Mauroceni passim occurrent, qui pace, belloque multum gloriæ Imperio Venetorum addiderunt. Neque ignotum longinquis nationibus familiæ nomen. Nam, præter procuratam apud externos Reges Rempublicam à Maurocenis, mulieres etiam aliquot insignibus Regiis illustres indè extitisse, Pannoniisque, ac Mysis imperitasse, legimus.

1618

Franciscus Maurocenus nascitur.

Antiquitas Gentis Maurocenæ.

1618 Cæterùm tres fratres Francisco fuere: inter quos obitis legationibus clarus, Michael Eques. Reliqui duo, Laurentius, ac M. Antonius ad capessendos magistratus digressi, ambo Senatoriam, Equestrem insuper ille dignitatem, Rep. optimè administrata, meruere. Franciscus verò, quem aliò fata vocabant, cùm per omnem optimarum disciplinarum cultum primam ætatem transegisset, adeò annos virtute prævenit, ut, quamvis in puero, corporis, animique dotes statim explenduerint. Indè magis, magisq; per adolescentiæ gradus vigor mentis, & docilitas ad omnes ferè cùm belli, tùm pacis artes prodibant. Sed cùm sępè contingat, ut magna pręsertim ingenia, ubi primùm in lucem exierint, pręclarum quiddam de se polliceantur, adeò bellicæ rei lineamenta cæteros animi motus superare visa sunt, ut in quam cresceret indolem, & cui instituto destinaretur, vel ipsa laxamenta juventutis facilè proderent. Jucunda illi omnia, quæ ad doctrinam armorum, & defendendæ Reip. curam pertinebant: maximaque de iis civibus existimatio, qui natalis soli amore non irretiti, inter pericula bellorum vitam patriæ fortiter impendissent. Hunc animum non juventa jam validior, non ocii dulcedo, non blandimenta patriæ domus excusserunt. Ubi enim corporis robur adfuit, erumpentem impetum ingenii militarem gloriam concupientis minimè continuit. Neque huic consilio parentes adversati sunt.

Francisci pueritia, adolescentiaque.

Studia rei militaris.

ſunt. Nam,ſicuti mira in Franciſco morum gravitas, & parſimonia voluptatum, ita caſtrenſem hunc motum, tanquam judicium compoſitæ mentis, futuræque virtutis omen excipiebant. Igitur viceſimum ætatis annum agens in Græciam profectus eſt: ubi rei navalis peritiam, cujus ſtudio præ cæteris flagrabat, adepturus, Venetam triremim conſcendit, cui Petrus Baduarius, haud vulgaris famæ dux, ad Cretenſis portus cuſtodiam delectus, præerat. Non defuere juveni, vix bellicis rudimentis imbuto, honeſtæ artes, quibus facilè à ducibus noſceretur, captaret animos militum, omniumque ſtudia in ſe converteret. Accurata diſciplina, mens erecta, ignotis quoque comis ſermo, & congreſſus, corporis denique decor, ac prompta miniſteria ipſum in dies magis commendabant, eòque brevì provexere, ut non raró fide, conſilio, vigilantia etiam inter præſtantiſſimos eniteret. Solertia ejus ætatis ſtudia, per labores, ac diſcrimina maritimarum rerum famam quærere, ſitum regionum, ac populorum mores cognoſcere, magnorum Imperatorum opera ſcrutari; diſcere demùm ab iis, quos longa experimenta erudierant, ne inops conſilii quandoque foret in agendo. Munerum initia, quibus fortitudinis ſpecimen exhiberet, occaſio protulit; exortoque inopinanter armorum tumultu, conceptam de illo ſpem brevì proſperi eventus probaverunt.

1618

1638

Militaris diſciplinę elementa in Gręcia ſuſcipit.

Vene-

1638 Veneta namque Reſpublica, compoſitis rebus Orientis, initoque cum barbaris fędere, licèt aperto bello vacaret, adeò tamen crebris ſuſpicionibus agebatur, ut potiùs bellum ipſum deferbuiſse, quàm cępiſse pax videretur. Altior præcipuè urgebat cura arcendi à finibus Piratas, quos Amurathes IV. Turcarum Rex tunc adver us Perſas cum terreſtri exercitu profectus in Ægæi maris cuſtodiam convocaverat. Hinc non modò, quæ Venetæ ditionis in Græcia ſunt, ſed interiora quæque Adriatici ſinus turbabantur. Nam ſicuti Piratis Turcarum ſocietate elatis ingens navium numerus, & cuncta ad pręliandum opportuna, ita effręnis inerat prædandi libido, aſsuetum crimen barbarorum. Jamq; Veneti exturbabantur domibus, pellebantur agris, nec raptæ opes cupidini populantium ſatis erant. Quippè, ut quiſque media pace incautus, multitudine barbarorum circumveniebatur, poſt enecatos ante ora parentum liberos, & contrectatam filiarum pudicitiam, atrociora ſupplicia non effugiebat. Gliſcentis in dies perniciei ultionem non diſtulere Veneti Patres. Quemadmodùm enim modicis viribus primos motus haud ægrè comprimi poſſe, ita degeneres non fore inſidias adverus latrones, & corruptores pacis, facilè cuique compertum erat. Nec trepidatum, quoad fędus, vireſve Turcarum. Violatâ enim pactorum fide, quibus præcipuè, ne Piratæ in Ottomanorum portus receptarentur,

Rerum Venetarũ ſtatus.

Piratæ Reipublicæ infeſti.

Igitur, ut in hoſtes, decernitur.

tur, cautum fuerat, absenteque cum Imperii 1638
robore Amurathe; satius videbatur, depelli à
visceribus Reipublicæ ultrò emanantem labem,
quàm exitiosa fęderis reverentiâ, Illyrici, atque
Italiæ oras incursibus barbarorum expositas
relinqui. Summa tunc rei navalis penes Marinum
Capellium Classis Præfectum, spectatæque
disciplinæ ducem erat; qui gnarus itineris
Piratarum, ex Supero mari prædam referentes
deprehendere constituit. Itaque solvi ab Creta
classem, qua Franciscus Maurocenus quoque
vehebatur, eòque raptim iter verti imperavit.
At prædones, qui expleturos se cupidinem
rapinarum, antequàm conatus fama evulgaretur,
speraverant, ubi irrupisse in Adriaticum
Venetos, cognoverunt: instare navalem pugnam
suspicati, intra Aulonis portum excepti sunt.
Urbs est ad oram maris Jonii, inter Apolloniam,
& Acroceraunia, Turcicæ ditionis; eademque
validis ubique muris permunita, pręcipuè quà
accessus hostilium navium ab alto prohibetur.
Provecto ad portus ostium Capellio, aptius
visum Piratarum egressum opperiri: ne, iisdem
intra sinum lacessitis, indè causam armorum, &
initia aperti belli Thraces arriperent. Ideò
locatis circùm custodiis, aliquandiù classem
ibidem anchoræ tenuere. Sed ubi diem ex die
prolatabant, cùm tandem admoneretur Capellius,
validiorem barbarorum manum, properis nunciis
accitam, brevi Piratis auxilio venturam;

Marinus Capellius Classis Pręfectus Piratas insequitur.

ne

1638 ne veluti per indaginem ab hostibus clauderetur, deductus est in consilium dimicandi. Igitur inter suos ex æquo partitus pugnæ laborem, audacterq; portum ingressus, ad necessarium certamen hostes coegit. Invadentium fiduciam in ipso pugnæ limine, illius triremis facinus auxit, quam Maurocenus conscenderat; hæc enim in Piratarum naves devoluta, extremos statim impetus ferro, atque igne intentavit. Testis ea acies, quænam Francisco vis mentis, ac navalis disciplinæ inessent elementa, quantumque Resp. ducem esset habitura. Non enim hic implevisse ratus prima tyrocinii munera, si impavidè tantùm ora hostium sustinuisset, verùm ultrò bellicæ laudis studio perductus, non quò ad pugnam firmaret animum, quærebat, sed quò ab discrimine inglorius non recederet. Gregario immixtus militi plurima edidit, eaque admiratione digna: &, ni pavor Piratarum asperioris certaminis copiam abstulisset, jam satis constabat, strenuum pugnantis animum in ultima usque pericula effundi posse. At, ubi cęteri quoq; invecti sunt in barbaros, brevis admodùm contentio consecuta: ii enim è singulis navigiis certatim erumpebant, effusique in littus tutiores urbis recessus sectabantur. Nec detrectavere incolæ tutandorum Piratarum curam. Immò valido tormentorum impetu nostrorum classem petentes, plures triremes disjecissent, ni ex ingenio ducis præmissæ Quinqueremes, objecta

Prælium intra Aulonis portum committitur.

Strenuè dimicat Maurocenus.

Fuga Piratarum, eorumque classis consternatio.

ἐta veluti mole, ictuum ſævitiam intercepiſſent. 1638 Interim Veneti vincula præcidere, trahere hoſtium naves, & ſimul, ne impunè vexarentur, objectum aggerem tormentis infeſtare. Ut verò ultioni ſatis indultum, ex ea pugna victores, conſternatis penitùs Piratis, evaſere. Multa inde Capellii prçconia in Maurocenum. Cùm enim ille operum cujuſq; teſtis, ſublime in juvene, erectumq; ingenii robur, & promptum conſilio, manuque animum adnotaſset, latere in eodem ingentem Reip. ſpem intellexerat. Sed Franciſcus ipſa diſſimulatione virtutis famam augens, ex æquo pericula, laudeſque contemnebat. Hinc bellorum occaſionibus intentus, id præſertim aſsequi nitebatur, ut in poſterum expectationem ſui impenſiùs adimpleret. Nec nova diſcriminum moles multùm aberat. Exaſperatis enim, ob illatam Piratis cædem, mentibus Turcarum, ita in Remp. infremuerunt; ut, ſi vires exercitus in promptu, jam furor in apertum bellum exarderet. Verùm, cùm Amurathes, qui univerſum copiarum robur in Perſarum Regnum invexerat, in eam belli curam penitùs incubuiſset; excitata in Venetos odia nec omninò repreſsa ſunt, nec longiùs emanarunt. Babylone demùm armis expugnata, Byzantium reverſus eſt: ibique aut feſsum laboribus militem ocio refecturus, aut faciliùs denuò ſumpturus arma adverſus Perſas, nondùm prorsùs ſuperiore victoria profligatos, mentem à belli conſiliis, 1639

Maurocenus ab Capellio laudibus exornatur.

Amurathes paratus ad ultionē Piraticę cladis, denuò componitur.

1639 ad paciscendum cum Venetis revocavit. Igitur restituta commercia, innovata fędera, cuncta pacis sopore composita. Maurocenus verò classis munia pari solertiæ, ac fortitudinis fama exercens, ubique provectæ virtutis specimina præferebat; non secùs, ac si sub tentoriis consenuisset.

1645 *Origo belli Cretici.* Sed evecto, post extinctum Amurathem, ad Regnum Hybraimo, non diù armorum studia siluerunt. Quamvis enim, ob potiorem vitæ partem inter cruciatus carceris exactam, ad servitutem magis, quàm ad Imperium natus videretur; attamen, aut ingenitæ feritatis instinctu, aut necessaria fortitudine, ne à suis ignavię nota contemneretur, belli consilium amplexus, iram gentis in Venetos licentia armorum explere constituit. Quæsitis itaque abrogandi fęderis causis, quibus dicendis decora ingenia non defuere; Cretensis Regni occupandi cupidine illectus est. Sic, cùm, oppressis Piratis, vix optatæ pacis imago Reip. affulsisset; nova discrimina, quasi ex obruto incendio repentinæ è cineribus flammæ, eruperunt. Sed neque more legitimo indictum est bellum. *Artes Hybraimi, ut belli libidinem tegeret.* Quippè imparatas Reip. urbes tutiùs Rex invasurus, recentis ausi famam supprimere callidè adeò contendit, ut non solùm abhorrere se à discordia, sed, ut perpetua finibus Imperii quies esset, confirmari novis militum delectibus locorum præsidia, *Apparatus ingens armorum.* jactitaret. Nihilominùs brevì mole sua, quod

strue-

ſtruebatur, bellum ſe prodidit: incertiſque etiam nunc, quò inclinarent, rebus, altiùs eæ ſolicitudines Remp. tetigere. Ubi enim colligi ab eo exercitum, Græciæ, atque Aſiæ Præfectos convocari, præcipuè verò Claſſem properè inſtrui, Patres animadverterunt, non dubitavere, quin tantus belli apparatus triſte aliquid Cretæ inſulæ minitaretur. Idcircò data ſedulò opera, ut ornarentur naves, maritimæ urbes communirentur, cæteriſque opportunè comparatis, ad commune periculum concordia propulſandum ſocii in unum convenirent. Jamque manifeſta belli indicia erant; nec ampliùs, inhiantes rapinis Thraces, tegebant libidinem armorum. Hinc immittere in Venetos armatorum globos, vicos ſpoliare, rapere, incendere; atque, ubi quis pro cuſtodia bonorum conſtitiſſet, apertis præliis congredi. Tunc Franciſcus, cui Triremis regimen commiſſum fuerat, Meſſanam, Siciliȩ urbem, miſſus, honorifica legatione ad navales copias, quas Innocentii X. Pont. Max. pietas in Chriſtianiſſimæ Reip. ſubſidium miſerat, functus eſt. Mox redditus Cretæ, quò univerſa Venetorum claſſis appulerat, ita ſe negotiis, quæ ſubindè eidem demandabantur, parem prȩbuit, ut ſtudia, operamque veteranorum ȩmularetur. 1645

Veneti detecto bello, navales ſocios convocãt.

Maurocenus ad Põtificias Triremes legatur.

At fœdum belli initium inceſſit. Nam primi impetus turbo intra Cretæ clauſtra tanto ſtatim fragore detonuit, ut urbs, poſt caput Inſulæ, prȩ-

Cydon à Turcis ſubacta.

1645 cipua Cydon, perfractis diuturna obſidione munimentis, in Turcarum manus conceſſerit. Veneti indè Duces, ne, confirmato in Cretæ poſſeſſione hoſtium exercitu, reliqua paterent armis barbarorum, ad illud præſertim animum intenderunt, ut horum commercia intercluderent; qua in re ſummum conficiendi belli momentum vertebatur. Itaque cùm quatuor inſignis magnitudinis naves (Sulthanas barbari dicunt) omne apparatus bellici genus Cydonem delaturas, nondùm à Melo inſula, quæ inter Scyllæum Peloponneſi, & Dictynæum Cretæ promontorium jacet, ſolviſſe, renunciaretur; idonea cum triremium, ac navium manu eò properatum eſt. Veruntamen primis motibus prodens fortuna, quem de Cretæ Inſulæ diſceptatione eventum datura eſſet; adeò Chriſtianorum conſilio adverſata eſt, ut in exitium infelicis Regni venti, cęlum, homines, tota deniq; rerum natura conſenſiſſe viderentur. Vix primos in hoſtiles naves impetus Veneti fecerant, cùm improvisò ingens ventorum violentia coorta detrectantes prælium Thraces facilitate fugæ juvit. Aliquot nihilominùs noſtrorum triremes in curſum effuſæ, auſæ inſtare cedentibus: quas omnes, & celeritate irruendi, & acerrimæ pugnæ experimento, ex virtute ducis, una antecelluit. Hanc ductabat Maurocenus: qui, ut ſcriptum in ſumma puppi, IN CERTAMINE PRIMA, opere comprobaret, omnium pri-

Motus Venetorum.

Franciſcus Maurocenus, apud Melō, adverſus hoſtiles naves pugnat.

primus hostem cominùs adortus est. Nec indè 1645
leve discrimen fuit; quamvis barbari subtrahere se à pugna conarentur. Nam, ubi profugientium cursum ita Franciscus occupavit, ut necessarium certamen esset, ingens exorta contentio: cùm Turcæ, & navis robore, & multitudine pugnantium longè præstantes, vel ipsa enormis navigii mole ruinam subeuntibus minarentur; ille nec periculi magnitudine, nec tumultu cędis retardatus, incredibili pernicitate modò hoc, modò illud turritæ navis latus igne, ferroque tentaret. Diù dimicatum est, & magna utrinque virium jactura. Quippè Thraces, navi penè lacerata, haud multùm à captivitate aberant; Veneti, quamvis plurimis suorum cęsis, impetum nondùm remittebant. Sed, cùm assiduus ventus ab oriente quasi ad constitutum flaret; nacti demùm opportunitatem barbari ad Siphnum insulam ocyùs proram verterunt. Indignè ferens Maurocenus eripi sibi hostem, nec ulterioris pugnæ occasionem præberi, modò remiges cogere, hortari modò milites ad invadendum, ipse verò ante omnes voce, atque exemplo quemq; ad victoriam incitare. Verùm diù decurrentem navim frustrà sectatus. Tandem impar redditus cursui, cùm exitum virtus non haberet, extrema remedia solicitare haud potuit. Barbaris longiùs ablatis, auxit tanto ardore fortitudinis famam; nec modò militum, verùm etiam Præfecti classis Francisci Molini, D. Marci Pro-

Turcę diffugiunt.

Francisci Molini præconia in Maurocenum.

1645 ci Procuratoris, qui poſtmodùm Princeps fuit, laudem ita promeritus eſt, ut hic admoniturus Senatum de Venetorum facinore, multum operæ, laudiſque in Maurocenum contulerit. His
1646 artibus ad Quinqueremis regimen evectus, ruentes in Cretam Turcarum triremes, haud procul à Rithymna, ad prælium provocavit, ac fudit. Hinc dimicandi uſus artem quotidiè magis addebat, experimentaque victoriis juvenem condecorabant. Quamobrem nunc deturbandis barbaris, interdùm muniendæ ſubſidiis Cretæ, deſtinatus, nunquam à munere ſine laude receſſit.

Quinqueremis Præfectus eligitur.

At Turcæ, adaucto in dies robore exercitus, Cretæque ſubigendæ cupidine, fruſtrà tentata Hiera, quam Sudam vulgus nuncupat, Rithymnam (altera eſt ex Cretæ urbibus, mari adjacens) ſuperiore anno Venetis eripuere. Serpente hac de cauſa latiùs bello, atque efferatis
1647 animis hominum, major quotidiè certaminum moles inſurgebat: cùmque hoſtis, expugnatis locorum præſidiis, igne, ferroque inſulam latè depopularetur, etiam ad interiora Regni penetraverat. Intereà nec mari remiſſæ contentiones. Ita ſubſidia, & commeatus utrinque intercipiebantur, ut nihil ab hoſtium inſidiis invicem evaderet. Indè non levia memoratu Mauroceni facinora contigerunt. Nam ſub idem tempus, cùm Veneta Claſſis per Ægæum diſcurreret, nunciantibus inſularum incolis, nonaginta Turcarum annonarias naves Cretam contendentes

Rithymnæ expugnatur à barbaris.

non

non procul à Chio detineri; ſejunctus à reliqua Claſſe, ſtatuit hoſtium iter prẹvertere. Jamque voti compos redditus, in eos incidens prælium cẹptaverat; cùm Thraces properè fugam adornantes, Chii portum ſubiere. Ille intra ſinum profugientes inſecutus, eorum aliquot naves ita mulctavit, ut non auſi rectores aperto pelago ſe ampliùs committere, diù ibidem delituerint. Portum egredienti alia Turcicarum navium manus obvia. Quæ ubi hoſtilem Quinqueremim aſpexit, eadem ignavia pugnam detrectans, in ſinum Chiẹ arcis, contra Chii littora, raptim confugit. Sed ipſa ſalutis ſolicitudo exitio fuit. Nam Franciſcus premens terga cedentium, atque inter arcis ictus portum irrumpens, collectos in orbem hoſtes diù armorum furore perturbat. Tandem in denſiores invectus, adeò tormentis primùm, mox jactis, in grandinis modum, ignibus eoſdem diſſipat, ut non portus, non arcis munimenta, non ferox pertinacia epibatarum naves ab incendio exemerint. Ita Turcarum commeatibus, quà occaſio patuit, partim diſtractis, partim conſumptis; ſociis navibus conjungitur, ad quas properantis in Cretam Turcicæ claſſis rumor paulò antè pervenerat. Miſſi itaque exploratores, qui certiora de hoſtium itinere, ac viribus referrent. Intereà dùm circa eam Peloponneſi oram, cui Nauplia imminet, Veneti immorantur, in barbarorum conſpectum inopinanter devenere.

1647 Maurocenus, penes Chion, hoſtes adigit in fugam.

Intra Chiẹ arcis portum aliquot hoſtiles naves disjicit.

Claſſis Veneta prope littora Peloponneſi.

Diſpo-

1647 Diſpoſita illicò prælii munia, atque incitati milites ad operam ſtrenuè navandam. Nec modicum diſcrimen, ob parem navium multitudinem, fuiſſet, ni mirati Thraces, undè hoſtibus tantum roboris, & animorum, Naupliç portum, antequàm propè deprehenderentur, intraſſent. Ad oſtia tamen ſinus Veneta Claſſis perducta, crebris ictibus hoſtem evocans ad pugnam. Cunctantes Mauroceni facinus erexit; qui loci difficultate minimè detentus, ultrò acta quinqueremi, diù totam hoſtilem claſſem, non injucundo ſpectaculo, tormentis exagitavit. Vicit tamen pervicacia barbarorum, prçlium turpiter declinantium. Captum indè conſilium ab Joanne Baptiſta Grimano, D. Marci Procuratore, qui ſumma cum laude Imperatorio munere fungebatur, ut, qui æquo marte deduci in certamen haud potuerant, per inſidias aliquandò ad pugnandum vel inviti cogerentur. Itaque percurrentibus vario itinere ea maria Venetis, Præfecti navium vicem per aliquot menſes Franciſcus ſuſtinuit; paratus ad bellum, ni caſus dimicandi vota diſtuliſſent. Sed nunc ventus, interdùm locorum opportunitas, ubique fortuna ſubſidio barbaris fuit. Ille nihilominùs quietis impatiens, Naupliç incolis tormentorum muralium vi perterrefactis, ad Helleſponti fretum vertit iter; quò ſexdecim Turcarum triremes, in Ægçum erupturas, in fugam conjecit. Continuò pelagum

Franciſcus intra Naupliæ portum Thracum navigia turbat.

Præfecti navium vicē obit.

gum maxima, quacunque pergeret, Turcarum 1647
clade denuò permensus, trajecit in Cretam.

Illìc probatum navalibus pręliis animum, non 1648
imparem terrestribus quoque, res gestæ demonstrarunt. Strepebat ea potissimùm tempestate *Turcæ Cretā obsident.* sub Cretę mœnibus bellum: Siquidem Thraces extructis passim aggeribus, fossisque in ingentem profunditatem excavatis, urbi propinquantes, eò rem redegerant, ut inter acerrimos aggressionum conatus diu, noctuque certamina exarderent. Nutavit præ cæteris salus Cretensium diurno quodam discrimine, cùm per disjecta murorum irruentibus catervatim barbaris, stationes, primique ordines à mœnium custodia depellerentur. Advolans opportunè Maurocenus ad muros cum *Maurocenus repellit hostes à menibus urbis.* aliquot nobilibus viris, quos sęvior tumultus exciverat, recedentem turbam continuit. Exindè, quà in testudinem conglobati hostes ultra progredi nitebantur, prosiliens, ut suis simili in periculo par animus esset, brevì in aciem cunctos redegit. Tunc, instaurato pręlio, Turcæ, torrentis instar, qui perfracto aggere obvia quæque populatus, interventu montium abrumpitur, paulùm substitere. Mox, cùm acrior instaret erecta Mauroceni vocibus multitudo, fęda adeò illorum cędes facta, ut non modò qui ruinam ascenderant, sed & qui propiùs accedebant eodem exitio involverentur. De his Aloysius Leonardus Mocenicus, D. Marci Procurator, Imperatoriam dignitatem paulò ante consecutus,

1648 cutus, ad Senatum ſcripſit, tanta Mauroceni commendatione: ut non modò in Franciſci laudes effunderentur Patres, ſed etiam, datis ad ducem literis, honorifico teſtimonio eundem ornarent, quod virtutis ejus illuſtre monumentum extaret.

Ob id laudibus Patrum extollitur.

Hæc Cretæ agebantur, cùm ingens ſeditio Byzantii exorta: quam tamen Hybraimi cędes brevì compoſuit. Jam enim, urgentibus belli incommodis, plurimi Turcarum inopportunè violata pacis jura ab Hybraimo conquerebantur; ægroque animo ferebant, Regem incurioſum domi, bello infauſtum, per omne vitiorum genus Ottomani exercitus pericula negligenter ſpectare. Nec Rex crebris populi tumultibus flectebatur, nam ſtudiis inertibus ultrò impellens inquietos, regiam domum ita exornare inceperat, ut non gemmæ, aurumve in ea miraculo eſſent, ſed inſolita prorsùs, & tantum ex immani ſumptu pretium nacta quæreret, ut ad ea comparanda immenſo fęnore cives exhaurirentur. Igitur barbari averſati Regnantis luxum, cui cæteræ libidines cedebant, de cæde ipſius cogitarunt. Hybraimo ſupplicio laquei, ut mos, affecto, ejuſdem Filius Mahometes, ſortis ſuæ neſcius (nondùm enim par adminiſtrando Imperio ob ætatem erat) ad ſolium evehitur. Interim, cùm ad Regiæ primores rerum ſumma tranſiiſſet, hi, vel captandę gloriæ ſtudio, vel timore licentiæ militaris, quippè ab-

Hybraimus Rex Turcarum occiditur.

Mahometes Filius potitur Imperio.

pè absente exercitu tutiùs imperitabant, inchoatum opus Cretæ excidio absolvere constituerunt. Igitur alii alio consilio, omnes bellum moliri: Rovocatisque ob invidiam à munere, quos Hybraimus terrestribus, maritimisve copiis præposuerat, novis ducibus ubique provisum. Inter hos permulti ex proceribus sponte armorum officia subeuntes, non Cretæ tantùm, sed & oppidis Superi Maris, ipsisque principis urbis ęstuariis exitium se allaturos minitantes, Venetis curas auxerunt. His de causis, cùm summoperè cordi esset Reip. ut adversus hostium conatus seduli ingenii, exactęque disciplinæ dux deligeretur; Francisco Mauroceno Adriatici Sinus Custodia demandata est. Officium Præfecturæ, arcere à finibus Italiæ, atque Illyrici Thraces; Piratas cohibere, ne in Reip. atque Ecclesiæ bona manus inferant; curare demùm, ne ab hostium navibus, quas prædandi libido allicit, Christianorum commercia distrahantur. Hinc novi muneris occasio eximias Mauroceno peperit laudes. Cùm enim in propellendis Turcarum motibus strenuè desudaret, non modò optimè se de Rep. meritum civem accurato tutandorum finium studio præbuit; verùm etiam longè à Piceno, finitimisque regionibus, barbaros exturbare adnixus est. At, cùm dejecti, ob rei difficultatem, à prioribus consiliis Turcæ præcipua navalis exercitus vi Ægæum mare infestarent, satius ei

1648

1649

Maurocenus Præfecturam Sinus Adriatici suscipit.

1649 quoque visum intra Mediterraneum, Ægæumq; cum classe detineri, ut cùm firmandæ subsidiis Cretæ, tùm debellandis barbaris præsto esset. Neque inutile consilium, dummodò navale discrimen Turcæ non detrectassent. Bis ad pugnam provocati, totidem vecordiam fuga confitentes, in latebras se recepere.

1650 His fortiter mari, terraque gestis, salutis anno millesimo, sexcentesimo, quinquagesimo Quinqueremium Pręfecturam Maurocenus adipiscitur. Tunc cupidum navandæ rei animum altiùs erigens, ubi annona, armis, ac remige traditam sibi classem instruxit, per Ægæum discurrere, explorare insulas, onerarias hostium vi capere, eam demùm belli rationem sectari, ut collatæ in se Præfecturæ Patres minimè pęniteret. Verùm neque Thraces per inutiles cunctationes tempus conterebant. Quippè inopinanter adoriri Cretam molientes, instaurata præter omnium spem, auctaque celerrimè classe, intempesta adhuc hyeme trajicere ad extremam urbi vim inferendam decreverant. Auctor consilii Archipirata quidam, Nicolaus nomine, Natalis Foro-Juliensis filius; qui ob proditum impio scelere Principem, ejurataque sacra Christianorum, ad summam Navium Præfecturam evectus, maximam de se expectationem Byzantii excitaverat. Adeò sępè apud immanes barbaros nefaria religionis abdicatio plus habet opinionis, quàm inter crebra discri-

Præfectus Quinqueremium eligitur.

Nicolai Archipiratæ scelus.

mina

mina præliorum elaborata prudentum consilia. 1650
Is, cùm pars Venetæ classis abesset, quam navium reficiendarum gratia patrii portus exceperant, ubi se haud difficilè metiri maria posse animadvertit: magni facinoris ducem se exhibuit contra Fideles; ratus, summum flagitium, cui cum periculo accingebatur, ingenti cum gloria, præmioque se mox perfecturum. Itaque ostentans, quantum emolumenti matura profectio esset allatura, atque una edocens barbaros extruendarum navium artem, qua longè Thraces Veneti antecellunt, brevì omnes in hujusmodi sententiam pertraxit. Redactis igitur in 1651 unum LXVI. triremibus, XXV. Navibus, ac VI. Quinqueremibus, quas minorum navigiorum ingens numerus in varios usus sequebatur; in modum triumphantis meditatum iter exorsus est. Chium profectus, sexdecimque navibus, quas Asiæ, Græciæque Præfecti collegerant, accitis, tutiorem, qua elabi ab hostibus posset, viam sectabatur. Inter hæc Maurocenus, adjunctis reliquæ Classi Quinqueremibus, apud Cytheram insulam, quæ inter Cretam, Peloponnesumque sita est, cum summo maritimarum, ac terrestrium copiarum Imperatore Aloysio Mocenico detinebatur; à quo virtutis, gloriæque socius, vocatus fuerat. Locum præcipuè elegerant, cùm ad excipiendas ab Italia copias, tùm ad hostium iter præpediendum aptiorem. Verùm, cùm, trahente fato,

Motus Classis Turcarũ.

Veneti juxta Cytherã conveniunt, Aloysio Mocenico Imperatore.

pau-

1651 paulùm indè navigia dimovissent, in hostilem classem omninò validiorem, quàm anteà conjectaverant, inopinanter inciderunt. Subitum discrimen impari virium apparatu adiri, ferè nemo erat inter duces, qui tutum censeret. Nam nostrorum classis XXIV. tantùm triremibus, XXVII. navibus, ac VI. quinqueremibus constabat. Idcircò Imperator ultrò provehebatur, intentus, ne barbaros provocaret, neu barbaris certamen detrectare videretur. At Deus, secundum jus, & fas victoriam daturus, Venetis animos quoque addidit ad pugnandum. Exindè repentè omnes ita erecti sunt, ut tantum virtute barbaros, quantum hi Venetos navium, & numero, & robore, superarent. Nihilo tamen minùs Turcarum Pręfectus, cui statuti præcipua itineris cura erat, transitum sedulò, non bellum adornabat: biduumque circa Ægæi insulas actus, tandem occupatus à Venetis inter Cycladas Paron, & Naxon, invitus ad necessitatem pugnæ pertractus est. Die tamen inclinante, cùm prę lio locus non esset, in proximam lucem dilata contentio. Summo itaque mane supra Paron utraque classis in conspectu fuit. Turcę utrinque cornua curvaverant: Veneti tripartita acie procedebant. Tunc ex Mauroceni ordine Quinqueremes duæ, quibus Aloysius Thomas, & Lazarus, Mocenici præerant, primę omnium pugnam audacter conserunt. Multæ post has, quæ partim ex Impera-

In hostem incurrũt.

Classium ordo, & pugna.

peratoris, ac Præfecti claſſis Marci Molini, 1651
partim ex Joſephi Delphini Navium Præfecti, ac alterius ejuſdem nominis Franciſci Mauroceni, Adriatici Sinus Præfecturam gerentis, acie erant, paribus votis hoſtem invadunt. Sed barbari, ingenti clamore ſublato, quem magnus tubarum, ac tympanorum ſtrepitus adjuvabat, neceſſitatem in audaciam vertentes, non minore vi in objectas naves feruntur. Inter hos Præfectus ipſe ſex triremium ope ſuffultus, cum Lazari Mocenici Quinqueremi congreſſus, diù cum eodem luctatus ancipiti marte. Quæ prope illum navigia erant, alteram Aloyſii Thomæ Mocenici Quinqueremim in prælium excepere. Sed diſpar Ducum fortuna fuit. *Lazari Mocenici virtus.* Quippè Lazarus, quamvis atroci vulnere conflictatus, undique circumveniretur, ita hoſtem ſuſtinuit, ut demùm undique quaſſatum in fugam conjecerit. Aloyſius verò, dùm poſt diuturni certaminis laborem, occupans Thracum *Aloyſius Thomas Mocenicus occiditur.* conatus, aſperiorem pugnam molitur; plumbea glande trajectus, victoriæ ſuæ non ſuperfuit. Ducis nex barbaros rursùs erexerat. Exindè navigio propiùs ſuccedentes, undiq; eidem ſervitutem intentabant. Nec inani cœpto, ni opportuna ope feſſis militibus Præfectus Quinqueremium Maurocenus ſubveniſſet. Hic namque Turcas à tergo adortus, poſt breve certamen, conſternatos inde ſubmovit.

Atrox Mauroceni pugna cum Archipiratæ navi.

Jamque claſſes undique concurrerant, per-

mix-

1651 mixtæque triremibus naves, ut cuique hoſtis obverſabatur, confligebant: cùm acrius ea parte diſcrimen exortum, qua Mauroceni Quinqueremis Prætoriæ Turcarum navi (hac Archipirata vehebatur) ſeſe objecit. Ubi namque ſpes victoriæ ipſius animum accendit, ſtrenuè circumſtantium triremium milites hortatus, ut gloriam ſimul, prędamq; ob oculos haberent, in hoſtem haud cunctanter invectus eſt. Clangor tubarum, ac tormentorum fragor, dimicantium mentes ita incitaverant, ut nullum extremæ fortitudinis intentatum opus reliquerint. Exindè varia fortuna multiplicem pugnę faciem exhibebat. Acuebat Venetos victoriæ magnitudo: barbaros impellebat deſperatio. Utriſq; verſa in rabiem fides, & mutuis cędibus penſata molimina. Sed, cùm plures horas pręliantium æſtus abſumpſiſſet, ægrè paſſus Maurocenus longiùs differri conflictus eventum, Turcarum navi propiùs acceſſit, ut certis ictibus eoſdem laceſſeret. Tunc, eodem imperante, cùm militum aliquot in hoſtilem turbam ſeſe projeciſsent; multi ſecuti exemplum, per tela, per vulnera in Turcicum navigium certatim tranſiliebant. Ubi rebellis, ſe arctiùs deprehenſum ſenſit, quàm ut effugere poſset; ignominia, ac pudore flagrans, mortemque ſibi ſervitute potiorem ratus, in extremos impetus cum ſuis effuſus eſt. Hinc immixtus militibus primum ſe Venetis objicere, in eam partem,

Venetorũ ardor, & victoria.

qua

qua pronum magis prȩlium erat, effundi, ho- 1651
ſtilem demùm gladium quæritare. Tanta erat ſcelerum conſcientia, ut quam impia proditione meruerat, ſibi lubens necem conſciſcere exoptaret. At fefellit hominis aſtum Maurocenus, qui ab Superis proditorem ſervatum intellexit, ut majoribus ſuppliciis improbitatis pœnas perſolveret. Quamobrem, ubi, interfectis barbarorum quamplurimis, in tuto victoria fuit; non eſt permiſſa ulterior pugna morituro. Temperatum igitur à cȩde; continuòque alii, cùm deditionem detrectarent, catenis obruti: reliqui virtuti victorum ultrò ſe permiſere. Navigium exindè diripiendum militibus datum, conjectuſque in vincula rebellis, in quo victoriæ ſumma vertebatur. Nihil Venetis eo eventu lætius: cùm præter ſubactam Imperatoriam Ottomanorum navim, infenſiſſimo proditore capto, tot illata Reipub. damna, per nefarium illius caput Franciſcus ultus ſit.

Archipirata incolumis trāſit in ditionem Mauroceni.

Cȩterùm quingenti hoſtium cȩſi; totidem fermè in ſervitutem redacti. Tormenta bellica LXXV. inventa: Regium præterea vexillum, ac reliqua opulentiſſima ornamenta, quæ in perditi hominis commodum barbari admirabili prodigalitate congeſſerant. Tanta onuſti milites præda ad claſſem revertebantur, cùm victoriæ ultima manus ab aliis quoque impoſita. Cùm enim Thraces, qui noſtrorum iram evadere contendebant, fuga paſſim arrepta, per ȩquor

1651 *Fuga Turcarum, & cędes.* sine ordine discurrerent; Veneti, junctis viribus, acriter adeò in attonitos invecti, ut nonnullæ fugientium naves scopulis illisæ frangerentur. Tunc multi salutem quæsiverunt in littore, cæteri gladiis percussi. Neque ante à certamine discessum, quàm ablata lux prelium diremit. Nemo ex Venetis ducibus ab ea pugna inglorius recessit. *Veneti duces eo certamine clariores.* Inter hos Imperator Mocenicus, Marcus Molinus, Josephus Delphinus, atque Adriatici Præfectus Maurocenus ęternum sibi decus multiplici victoriæ genere compararunt. Quapropter tota nox, & sequens dies per gratulationem, & lætitiam acta. Collectis inde Turcarum spoliis, ac vexillis eorundem, in triumphi signum, elatis, altera die sic velificantes portubus suis adremigaverunt.

Intereà Byzantii ad primos acceptæ cladis *Meror Turcarum ob amissam classem.* nuncios, cùm ingens pavor, & trepidatio, tùm varii pro cujusque generis studiis excitati sunt affectus animorum. Primores ea potissimùm cura torquebat, qui indè motus Venetorum, quæ vires Imperii, quæque belli futura ratio, amissis navibus, milite, & præsertim Archipirata, cujus consiliis penitùs acquiescere consueverant. Reliqua turba, ut quisque gravioribus vectigalium incommodis vexabatur, Prefectorum jussa, animosq; ipsius Rebellis monita detestari; simul conqueri, quod tàm infesto bello nunquam ipsa Regia urbs satis potens esset futura libertatis. Hinc idem ubique meror, ea-

dem pavitantium ſolicitudo, quaſi viſceribus Imperii Reip. claſſis inhæreret. At Chriſtiani, ubi proſperè pugnatum à Venetis fama vulgavit, adeò erecti ſunt, ut nemo majores de hoſtibus victorias non ſperaret. Incitavit altiùs Senatum miſſa in trophæum Archipiratę navis à Mauroceno ſubacta: quæ inter inſignia monumentorum collocata, uſque in hanc diem Navali ſervatur. Reliqua navigia cum ſignis Turcarum ingenti plauſu civium excepit; regiumq; vexillum in Decemvirorum Ædibus repoſuit. Denique Rebellem ipſum catenis vinctum aſpexit, qui ſicuti turpiter vixerat, ita miſerè in carcere conſumptus eſt. Cæterùm noſtrorum claſſis, novis denuò ictibus Ægæi Inſulas, quæ hoſtibus obtemperabant, concuſſit. Econtrà Thraces hoc anno, cohibita pervicacia, vix reliquiis copiarum refectis, è latebris prodiere. Summus ipſe claſſis Præfectus, qui annuente fortuna incolumis evaſerat, ablatis triremium malis, ut occultior fuga eſset, nomen Venetorum, ne dùm aſpectum declinabat. Maurocenus verò, haudquaquam omiſsa claſſis cura, Tribuni Ærarii vicem impigrè adeò ſuſtinuit, ut quacunque bellica adminiſtratione officia ſingulorum eliceret.

1651 Reip. lętitia ad nūcios relatæ victoriæ.

Archipiratæ exitus.

Maurocenus fungitur munere Tribuni Ærarii.

Jamque Patres abundè experti, quantum momenti in virtute tàm ſtrenui ducis eſset, eundem Claſſis Præfectum, quod omnium præſtantiſſimum munus, poſt Imperatorium, ſe-

1652 Pręfecturam Claſſis ſuſcipit.

D 2 quen-

1652 quenti anno declaravere. Dignitatem consecutus, variis curis, uti res postulabant, animum intendit. Verùm nihil æquè anxium eum habebat, quàm ne in Cretam opportuna ad bellum ab hoste conveherentur. Igitur Pelagi insulas invisere, crebras circùm speculatorias naves locare, mittere ad convocanda subsidia, ex contumacibus populis vi aliquandò exigere vectigalia. Id præcipuè, qui Pagasam, Cassandriamque incolebant (uterque locus parùm distat à Thessalonica) passi sunt. Nam renuentes comitate primùm, & alloquiis, mox minarum terrore, bellique denunciatione Reip. obstrinxit. Hinc, dùm per aperta Ægæi vehitur, onerariam Turcarum invadens, mox Cypriam triremim persecutus, utroque navigio brevì potitus est: Nec procul indè quinque myoparones, duasque spectabilis magnitudinis naves, armatos, atque annonam Cydonem comportantes, apud Paron in potestatem redegit. Post quæ, instaurandarum navium causa, cùm Corcyram Insulam, littora Calabrię contra sitam, profectus esset, in discrimen inopinatum incidit; cui nisi opportunè provisum, plurimorum popularium fidem ea tempestatis vis libavisset. Concitatis enim in tumultum oppidanis, haud longè aberat seditio: invalescenteq; dedignatione parendi, apertè jussa primorum singuli aspernabantur. Componendo motui illicò intentus Franciscus, cùm didicisset utilia ho-

Ejusdem facinora in Ægeo.

Corcyræorum seditionem cõponit.

nestis

nestis miscere, ipsa clementiæ fama, ac spe impetrandi, quę meritò postulassent, brevì cunctorum studia erga Remp. vertit. Exindè, ne nova dissidii materia sobolesceret, comitate, præmiisque usus est. Postremò, ubi deferbuisse penitùs motum sensit, multos ad seditionem promptos, illudentibus cæteris, pęnis affecit. 1652

Talia agenti aliundè commeatus, milites, atque alia, quæ bellorum usus exigit, in Cretam traduci nunciatur. Cùmq; pręsertim ab Nicopoli lectas ex Epiro, & præcipuè ex Acarnania copias deferri Cydonem exploratores affirmarent, illùc, sumptis aliquot rostratis navibus, advolavit. Ubi ad oram Nicopolis ventum est, cùm paratos itineri armatos haud procùl à littore detineri animadvertisset; educta raptim è triremibus cohorte, in improvidos factus est impetus. Nec renuerunt certamen barbari, fortiter arma ad conspectum Venetorum rapientes. Hinc acre admodùm, etsi breve discrimen fuit. Ut namque paulisper pugnatum, hostium multitudo ob ducis necem, ut fit, consternata, lubens se nostris permisit. Confecto pręlio, navigia barbarorum, quæ non longè ab Nicopolis arce religaverant nautæ, nocte occupare aggressus, cæsis inter somnum, & trepidationem vigilibus, quinque triremibus, ac duabus onerariis potitur. Perculit hic eventus Epirotarum animos. Igitur, qui ex edicto ad signa conveniebant, partim in sylvas, partim

Aliquot Turcarũ turmas apud Nicopolim subigit.

Eorũdem naves occupat.

in

1652 in montes pavidi ſeceſſerunt. Maurocenus, abducta præda, in Ægæum provectus, ubi Rhodum Inſulam appulit, atque ibi quaſdam hoſtium copias (paſſim enim delectus militum à Turcis habebantur) disjecit, ſecundante vento, in Cretam remeavit. Inter hæc Turcæ fracti claſſis jactura, ubi nonnihil mentes compoſuere, convocato è finitimis regionibus milite, quem Præfecti locorum mercede conduxerant, tueri præſidiis maritima decreverunt. Exindè ad inſtaurandam claſſem converſis ſtudiis, cùm hac tempeſtate, ob impares vires non auſi eſſent hoſtem aſpicere, vix modica ſubſidia ad exercitum, quo Creta obſidebatur, demiſere.

Cretā revertitur.

1653 At, proximè ſubeunte anno, alia rerum facies. Siquidem, aucto mirum in modum claſſis robore, ad ſummum facinus extulerunt animos; ſpeque tentandi extrema quæque in Cretenſium exitium, Rhodum celerrimè profecti ſunt. Hæc ubi comperta Mauroceno, non ultrà motum diſtulit; ſed rebus ſuorum raptim paratis, ad Inſulam propero itinere contendit. Pugnandi tamen ſpem eluſit formido barbarorum, viam ſibi ad evadendum munientium. Ut enim cognitum, inſtare Maurocenum, terga dantes, tutum effugium, intra inſulæ portum, invenere. Franciſcus, ubi prælium auferebatur, ad infligenda hoſtibus damna converſus, populatur non auſos congredi, pluresque annonarias naves ad fugam tardas capit. Expoſito dein milite,

Hoſtilem claſsem prope Rhodum bis fugat.

lite, modicam barbarorum manum, in proximo littore deprehensam, ad transtra cogit. His exactis, anxiè perquirens, quà ita hostilis classis intercipi posset, ut veluti indagine clauderetur, præmissis exploratoribus, qui de Turcarum motu certa referrent, circa easdem oras moram trahere statuit, ut subterfugientibus opportunè immineret. Diù intra spem, metumque cunctati Thraces. Ut verò primùm portum egressi sunt, à Mauroceno inopinanter occupati, fugam rursùs arripiunt. Ille abeuntium terga persecutus, usque ad Rhodi sinum pugnaturus decurrit. Quò ubi perventum, ne tuta penitùs fuga ignavis esset, omne tormentorum, ignitorumque missilium genus in eosdem exonerari imperat. Plures indè Thracum naves disjectæ, aliquot incensæ: multum reliquæ temporis viribus reparandis impenderunt. Sed, cùm ęstas jam appeteret, associatis, ut magno alicui conatui locus esset, reliquæ classi triremibus, junctim Veneti Ægæum ultrò, citròque permensi sunt. Tunc sæpè vi, interdùm dolo hostium navigia lacessentes, neutro succedente, in curam depopulandarum Insularum incubuere. Thraces verò superioris cladis etiam nunc memores, furtim tantùm Cydonem convehere commeatus, augere suorum copias; at quodcumque navalis pugnæ genus apertè adeò detrectare, ut qui ex Africa in opem Ottomanicę classis accedere quotannis solent, execrati vecordiam Pręfecti, ad

1653

Sociis navibus jũgitur.

pa-

1653 patrios portus ante ſtatutum tempus reverterentur. Quapropter altior trepidatio Byzantii defixit animos barbarorum. Tanta verò Mahometes Rex, ob inertiam ſuorum, ira accenſus eſt, ut, etiamſi nondùm primam juventam exiiſſet, cuique formidandus, Præfectum claſſis minis territum juramento obſtrinxerit, erumperet ſequenti anno ex Abydi faucibus; & ęquè pro capite, ac victoria decertans, illatarum cladium dedecus inſignibus victoriis expiaret. Intereà, vergente autumno, ubi in hyberna conceſſerunt Veneti, nonnihil reficiendis militibus datum eſt.

Vecordia Turcarũ, & Regis minæ in claſſis Præfectũ.

1654 Sed vix remiſſo hyemis rigore, ſuppleturus Maurocenus remigio claſſem, quam crebrę expeditiones exhauſerant, provectus in Ægeum, Cycladas inſulas arma, viros, aurumque de more præſtituras diligenter perlegit. Sexcentis indè remigibus in claſſem receptis, divitem commeatuum Inſulam Æginam adit, ac tredecim onenarias intra portum invadens, brevì eas in ſuorum emolumentum vertit. Hìnc Inſulam Tenon: ubi aliquot hoſtium longas naves, in quas fortè incidit, ſtrenuè provocat ad certamen. Nec res abſque diſcrimine exacta. Nam deducentibus in prælium navigia barbaris, æquo marte pugnari cęptum. Anceps victoria aliquandiù ſtetit: eòque Mauroceno difficilior, quòd ſua triremi in medios hoſtes illapſus, ſolus ruentium utrinque conatus ſuſtinuit.

Maurocenus Æginam populatur, ac Tenon.

nuit. Indè Thraces circumire ejuſdem navim, 1654
uti curſu aquarum, atq; in latera, aut frontem impetum dare. Quos cùm Franciſcus magna cęde repuliſset, qui ſuperfuerunt, verſi in formidinem, vincenti terga dedere. Tunc ille trepidos diù conſectatus: tandem audaciùs in Pręto-riam triremim invectus, eam ita armorum vi disjecit, ut naufragio periiſse multi crediderint.

Prætoriā hoſtium cōminuit.

Dùm inter hos motus ęſtas ingruit, ea maximè ſolicitudo Maurocenum angebat, quonam exitu univerſa Ottomanorum Claſſis ea tempeſtate in Ægæum prodiret. Percrebuerat enim, Thraces, inſtructis navigiis, collectoque ex ſingulis regionibus milite, magno cum rei frumentarię, armorumque proviſu Cretam petituros. Hinc variæ inter Venetos curæ; his hoſtilium virium magnitudinem, aliis temporum calamitatem reformidantibus. Sed brevì fefellit conſilia barbarorum Veneti ducis ardor: & quamvis conatibus Reip. fortuna adverſa eſſet, virtus tamen fortunam ſuperavit. Cùm enim Joſephus Delphinus Navium Præfectus, ob rei navalis peritiam inſignis, in Helleſponti fretum perductus, cum II. Quinqueremibus, XVI. Navibus, atque VIII. triremibus, aliquandiù ibidem eſſet immoratus; exeuntibus demùm barbaris, quorum claſſis tantæ molis erat, ut, quà mare patebat oculis, undique conſtratum navigiis appareret, ita obſtitit, ut, ni ante conſtitutum ſignum XII. noſtrorum naves, ac VI. triremes è

Pugna Joſephi Delphini navium Præfecti, ad Helleſpontum.

1654 ſinu evaſiſſent, vix ejus fortitudini hoſtis fuiſſet ſuffecturus. Nihilominùs Delphinus hortatus eos, qui ſecum manſerant (inter hos & Matthæus Gratianus auctoris patruus, pietate erga Remp. & rei militaris ſtudio aderat) ut decoram mortem ignominioſæ fugę anteferrent, ſtrenuè barbaros laceſſivit. Conſertis tunc utrinque manibus, magno animo deſcenſum eſt in aciem: Venetus verò Præfectus ſicuti imperio, ita cæteros virtute longè antecelluit. Hic majorum navigiorum impetu unica tantùm navi ſuſtentato, ſex horas mutuis cladibus ita pugnam protraxit, ut antè fatigarentur hoſtes, quàm ipſe conſilio, voce, manuve uſquam deficeret. Ubi ex anguſtiis freti in aperta Ægæi dimicantes devenere, rapiente pelago, penè in vada ejuſdem navis compulſa eſt. Quò reparatis, quoad potuit, navigii lateribus, jam enim fluctus paſſim irrumpebant, denuò invadens in Prætoriam hoſtium, tàm valido conatu prelium inſtauravit, ut reliquæ noſtrorum naves feſſę diſcrimine, in altumque provectæ, ſuccubuiſſe Ducem exiſtimarent. Sed cognito exitu, perfuſiſque gaudio animis, ob exactæ rei momentum, cuncta in Delphini laudes conceſſere. Tria fermè Turcarum millia cecidiſſe tradunt: atque inter hos mille, & quingentos milites prætorianos. Octo navigia partim in imum demerſa, partim incenſa; ex reliquis nullum cladibus immune. Venetis duæ naves, toti-

Cędes Turcarũ, ac Frãciſci Mauroceni Adriatici Sinus Præfecti obitus.

totidemque triremes deerant: neque præter Francisci Mauroceni Adriatici Sinus Præfecti necem, qui in media fronte plumbea glande confossus est, atrox admodùm clades fuit. 1654

Lætus eventu Maurocenus, remissiores eo anno Turcarum motus futuros ratus, decreverat instare perculsis. At ægrotante per eosdem dies Imperatore Aloysio Mocenico, summam classis suscipiens, laborantis munus strenuè subivit. Cùmque paulò ante in hujusmodi sententiam itum esset, ut tentaretur obsidione Epidaurum; ad idem, Francisco jubente, copiæ navales perductę. Urbs est ad exitum sinus Argolici, quæ quasi arx, & specula à Peloponnesiaco littore procurrens, eidem amplo satis ponte conjungitur. Asperrimæ cautibus insulæ inhærescit, cujus ambitum circumfusa Ægęi pars adeò tuetur, ut vel solo situs ingenio vix adiri queat. Firmant urbem edita pars montis, cui imponitur, valida murorum, turriumq; congeries, ipsa demùm maris, continentisque vicinia; undè promptum incolis subsidium, at hostibus ardua prorsùs oppugnatio. Maurocenus, intellecta loci difficultate, ut, terrestrium auxiliorum fiduciam Turcis auferendo, in ipsis urbis munimentis pręsidium fame expugnaret, non ignobile oppidum, haud procul ab urbe situm, minis, atque ostentatione exercitus redigere in ditionem statuit. Verùm, sicuti incolis non animus, non spes, non arma ad propugnandum locum dee-

Maurocenus vicem sustinet Imperatoriæ dignitatis.

Epidauri situs.

1654 rant; ita qui præerat oppido impiger manu, exercitusque militiâ strenuam defensionem comparabat. Hęc tamen hostium studia brevì Franciscus elusit, unico armorum conatu prælium absolvens. Admotis etenim passim scalis, omnique virium nixu in pervicaces invectus, obsistere ausos ferro, reliquos terrore in servitutem coegit. Prosperrimum inceptum haud difficilior fortasse victoria ex Epidauro consecuta; ni prematurè desęviente hyeme, cum maritimis copiis in munitissimi loci obsidione immorari intutum cognovisset. Itaque traductis ex oppido in classem XXII. tormentis, cætera arbitrio militum acta; hique ex finitimis pagis gravem prædam retulere. Quibus confectis, in hyberna copias dimisit; satis sibi fore ratus, si cum expeditiori longarum navium manu Ægæum subindè percurreret.

Oppidum Epidauro contermi-num expugnat.

1655 Labente inter hos motus anno, cùm diem extremum Imperator Mocenicus, summo cum totius exercitus mœrore, obijsset; Franciscum Maurocenum in Ducem, donec quis extincto subrogaretur, universa classis excepit. Is, ut primùm infracta vis hyemis, cùm à Pelagi insulis tributa collegisset; à rebus præclarè gerendis diutiùs animum minimè continuit. Arreptâ igitur opportunitate, quòd Thraces crebris cædibus afflicti intra Hellespontum confugissent, facillimum sibi futurum animadvertit, præoccupato eorumdem adventu, ditioribus insulis poti-

Ob Imperatoris Mocenici obitum, rursùs supremũ classis munus obit.

potiri, paratoſque ab hoſtibus commeatus in 1655
ſuorum commodum aptè convertere. Recepto ingenti militum alacritate conſilio, Saronicum Sinum ingreſſus, Æginam oppugnatum ire conſtituit. Non procul à Peloponneſi margine contra Atticam, Megaricamque regionem inſula ſita eſt, Oenone, & Myrmidonia ante dicta, optima temperandi æris arte olim commendatiſſima. Urbs ſupra amęni collis cacumen modicè extollitur, bifariam incolis utile; quippè quòd repentinos inſultantium impetus difficiliores reddit, ſaltubuſque lætiſſimis voluptatem tempeſtati alit æſtivæ, hybernę verò ſubſidium. Multos illìc cùm belli, tùm annonæ apparatus fama ferebat, qui in Cydonis, totiuſque exercitus opem facillimo convehebantur itinere. Jamque decimo quarto Kal. Aprilis in inſulæ conſpectum perventum erat, cùm applicitis littori triremibus, eductoque milite, continuò acies à Marchione Alexandro Borrio, Præfecto terreſtrium copiarum inſtructa. Illatum ſibi bellum Æginenſes ubi cognoverunt, cùm locum, quia vaſtis circùm rupibus claudebatur, vel minimo præſidio tutum cernerent, illicò redactis in urbem iis, quæ munimento neceſſaria videbantur, ſtrenuæ defenſioni operam dedere. Initum ergo à Venetis ex abrupto certamen; ac juſſus miles per confragoſos plerumq; ſaltus, atque importuna collium juga catervatim aſcendere. Neque inutili primùm conatu,

Æginæ inſulæ, atque urbis deſcriptio.

Obſidiũ.

nam

1655 nam emersit ad muros: Sed anceps posteà discrimen invaluit, cùm ipsamet loci inæqualitas in obsessorum salutem pugnaret. Franciscus præruptis cautibus hærere vix posse militem animadvertens, cùm nullo vellet suorum sanguine victoriam emi, signum receptui imperavit. Exindè muralibus tormentis per idoneas rupes dispositis, ereptaque subsidiorum spe, ita locum infestare incępit, ut tunc primùm senserint Æginenses à Mauroceno insulam obsideri. Trium dierum spatio hoc ardore pugnatum est: diutiusque ob loci asperitatem necesse fuisset ea in obsidione milites detineri, ni obsessi undique incendiis, ac ruina murorum consternati, salute salva, victori se tradidisent. Itaque eadem gloriæ cupido, quæ ad intentandam urbi obsidionem Maurocenum impulerat, Æginensibus auxilio fuit: nam novorum facinorum spe ductus, annuit conditionibus ab obsessis prolatis. Continuò præter CCC. Græcos, ac L. Turcas, qui in remigum numerum recepti sunt, cæteris concessa libertas. Avecta XIV. tormenta; devastatamque ab exercitu urbem flammæ penitùs consumpserunt.

Æginensium pavor, & deditio.

Concussis Æginæ expugnatione proximarum insularum incolis, ad Thessaliæ oras iter conversum est. Neminem latebat, Pagasam ditissimam urbem, quam Vollum vulgus nuncupat, ad Pelasgicum sinum sitam, omni rerum copia affluere, quod verò magis Imperantis animum

mum accendebat, publica ibi Turcarum horrea in classis commodum asservari. Aderat quoque tentandi discriminis necessitas. Tunc enim temporis plurimùm nautici panis inopiâ navales nostrorum copiæ laborabant: hisq; ob varium maris æstum nec certa subsidia, aut, etiamsi haud procul abessent, redigi in unum opportunè non posse videbantur. Quamobrem Maurocenus, qui cùm suorum egestati prospicere, tùm omnia protrahendo bello utilia auferre hostibus moliebatur, adamato potiundi loci consilio, Pagasam proficiscitur. Nonnullis onerariis navibus, quæ in proximas insulas annonam comportabant, exiguo labore subactis; in Pelasgicum sinum, qui in extremis Thessaliæ est, mira pernicitate navigia convenere. Munitissima urbs apparebat in medio, à continentis ora ita producta, ut triremium tormentis percelli posset. Mœnia verò in quadratam figuram expansa, eâque parte, qua mare respiciunt, in ampliorem prospectum desinentia, editis utrinque turribus custodiebantur. Situs opportunitas, facile commercium, atque ager circùm frumenti, vinique passim ferax non modicè Thraces adjuvabant. Hinc nauticum ibi panem confici, confectum servari, ac deindè per occasiones mitti ad exercitum placuerat. Haud procul ab urbe metanti castra Mauroceno armata incolarum cohors audacter occurrit: quæ, magis quia improvisò id fecerat, quàm quòd par viribus esset, acerrimum videbatur

1655

Maurocenus statuit Pagasã aggredi.

Pagasæ descriptio.

Pugna ante muros urbis.

1655 batur latura certamen. At ſtrenuè reſiſtentibus Venetis, cùm permulti barbarorum à ſclopetariis trajecti concidiſſent; tantus terror cæteris injectus, ut brevì verſis in præceps manipulis, intra mœnia confugerint. Fortiori igitur defenſione opus eſſe ſuperioris pugnę experimento edocti, delectum militum ex proximis vicis habere, parare raptim arma, munitiones congeſta humo firmare; poſtremò, ne mulierum, ac liberorum lamentationibus pertinacia propugnationis frangeretur, ſexum, ætatemque laboribus imparem rejicere, cum iiſque opulentiora quęque, ne in victorum commodum tranſirent, aliò mittere. Sed Maurocenus in ipſo obſidionis limine extrema molitus non vulgari terrore incolas concutiebat. Quippè extructis aggeribus, & ducto propiùs urbem exercitu, dein ad portæ everſionem aptatis pyloclaſtris, cuniculiſque ſubtus turrium fundamenta effoſſis, ne interiora quidem loci vacare incendio patiebatur. Quæ dùm ſedulò ab eo curantur, reliquæ Quinqueremes ſinum tenuere; eęque idoneis locis diſpoſitæ, ut eodem tempore multiplici ex parte muri peterentur. Econtrà obſeſſi impigrè rem gerentes, ſumma vi præliabantur: immò, ut quiſque locus ob oppugnantibus tentabatur, ità præſidia, loricaſq; vimineas per occaſiones ſubmittebant, ut primos noſtrorum impetus non abjecto animo repulerint. At non diu, noctuq; conatibus intermiſſis, adeò munimenta disjici

Quæ obſidione cingitur.

cępe-

cęperunt, ut, quaſſatis altè muris, aggreſſioni Veneti accingerentur. Tunc Franciſcus plena animorum oratione hortatus ſuos ad certamen. Nec modicus indè copiarum ardor invaluit. Quippè, cùm in agmine, in laboribus ubique adeſſet, ſtrenuis laudem, ſpem pavidis, cunctis exemplum præberet, ita militum animos accendit, ut, non dimicantium, ſed victorum ſpecie, per ſtragem ſemiruti valli męnia conſcenderint. Diù nihilominùs vis noſtrorum à barbaris ſuſtentata: brevìque ad ultimas cædes deventum eſt. Facinus namque egregium rati, ſi gladiis potiùs, ac virtute, quàm muris urbem tuerentur; non milites modò, ſed & turba aggreſſium immixta armatis admirandę fortitudinis ſpecimen exhibuit. Verùm catervatim impetum facientibus Venetis, cùm, conſumpta inter mutuas clades die, tenebræ jam irruerent, ſtrataque cadaveribus męnia undique ſanguine exundarent; ingens hoſtium conſternatio, omnia paſſim augente nocturno tumultu, inopinanter exorta. Igitur, qui aſſultantium manus evaſerant, veluti jam penitùs amiſſo oppido, in interiorem arcem receſſere. Potitus urbe Maurocenus, calentem recenti prelio militem ad integram victoriam impuliſſet; niſi nox incerta diremiſſet pugnantes.

1655. *Maurocenus aggreſſionē tentat, atque urbe potitur.*

Turcæ in arcem ſe recipiunt.

In Venetorum votis proxima lux erat; cùm extremum vitæ diſcrimen reformidantes Tu rcæ, quà tellus in camporum planitiem

1655 fluit, nocte ſcalis demiſſis, clam per agros effu-
Nocte diffugiũt. ſi ſunt. Inter ipſa itaque lucis exordia, inſtructis ad certamen copiis, denuò impetus aggreſſionis incaluerat. Sed, cùm nihil hoſtile progrèdientibus obverſaretur, brevì compertum, juſtum timorem in fugam barbaros abſtuliſſe.
Præda Venetorũ ingens. Igitur, occupata arce, pręter incredibilem commeatuum apparatum, multò major pręda relata, quàm pro loci conditione quiſpiam anteà conjeciſſet. Tormenta bellica XXVII. inventa: tanta deindè bucellati copia, quantam claſſis ferre non potuit. Quapropter, quidquid remanſerat, flammis abſumptum; eodemque incendio reliqua omnia unà cum arce conflagrarunt. Cæterùm modicum ſanguinis è Mauroceni exercitu ea obſidione fuſum eſt. Tanti verò defenſio Thracibus ſtetit, ut præter paucos, qui noctis ope aufugerunt, reliqui omnes decertando interierint. Collectis impedimentis, dùm ad Helleſpontum trajecturus Maurocenus omnia properè ad diſceſſum comparat; nondùm receptum in navigia militem expedita Turcarum cohors è propinquo quodam colle devoluta ex inſperato invadit. Patuere hoſtibus primo
Auxiliares hoſtiũ copię in fugam aguntur. impetu terga Venetorum: at ubi, intellecta fraude, converſi ſunt in decurrentes, ita audaciores mulctaverunt, ut non tulerint barbari primum concurſum. Tumultuario ergo impetu retroacti, ſuum ut quiſque corpus tutaretur, terga victoribus præcipiti adeò motu convertit,

ut

ut non ſatis cognitum fuerit, celeriùs ne aggreſſi ſint hoſtes, an fugerint. 1655

Maurocenus pervicaciam incolarũ Sciathi prȩlio cohibet.

Hæc ubi peracta, è Pelaſgico ſinu educta claſſis. Cùmque exigendi tributi gratia ad Sciathum inſulam, ante Magneſiam Theſſaliæ promontorium ſitam, perventum eſset, inopinatum pugnæ diſcrimen adiit exercitus. Pervicaciores enim incolȩ, ſive fiducia virium, ſive amore Turcarum, ullo obedientiæ genere ſeſe Venetis addicturos denegabant. Contumelioſum id Reip. acerbum Duci; quem demùm obſtinata illorum conſilia eò compulerunt, ut, quod per pacem obtineri non poterat, armorum vi extorqueri imperaret. Igitur ventum eſt utrinque ad manus; pugnatumque aliquandiù ambiguè, cùm ſine ordine, aut cujuſquam Imperio quæque pars multitudinis oppidanorum armata Venetis occurreret. Verumtamen, cùm hinc indè manipulis barbarorum noſtri affunderentur, tranſverſiſque ictibus obvios perturbarent; ingens trepidatio, ac tumultus, ob multorum cædem, inter illos exortus. Tunc ad paucorum exemplum, poſitis armis, unanimes deditionem amplexi, fidemque in omnibus Reip. ſpoponderunt. Sciathi eventus proximarum inſularum incolas perdomuit; inter quos, qui Scopelum, ac Celidromim (inſulȩ ſunt contra Theſſaliam, parùm diſtantes à Sciatho) tuebantur, vectigalia libenter obtulere. Accepta ab iis ſanctè fides: dein tributa, leges, & Venetum jus vi-

1655 *Ad Hellespontũ proficiscitur.* ctis impositum. Post quę deventum ad reliquam classem, quam prope Hellespontum anchorę tenebant. Hìc quisque Mauroceno gratulari, expeditionis ordinem inquirere, atq; ita tot rerum prosperrimarum serie ad magna incitari, ut cresceret in dies cupiditas dimicandi. Interim, cùm Aprilis mensis deficeret, nondùm Turcis in Ægæum trajicientibus, tantumque roboris penes Prefectum navium Lazarum Mocenicum esset, ut aptè illis obsistere posset; Franciscus, collectis triremibus, ad alia obeunda munera animum vertit. Commendatâ igitur fortissimo Duci reliqua classe, ad inferiora Ægęi contendit, ut venientem ab Italia Hieronymum Fuscarenum D Marci Procuratorem ad summum maris Imperium communi omnium plausu ob insignem virtutem nuper evectum exciperet. Verùm, cùm is Andron maris Ægæi insulam, viginti millia passu: à Delo positam, vix appulisset; inopinato morbo correptus, paucissimos intra dies occubuit. Quapropter ingentis expectationis viri fatum expressis gemitibus classis prosecuta.

Hieronymus Fuscarenus Imperator moritur.

Maurocenus, cui ob defectum Imperatoris, summa administratio debebatur, anxius de classis eventu, instare enim in dies certamen intellexerat; statuit Græciæ, atque Asiæ Præfectis (Belirbey nuncupantur à barbaris) non modicam triremium manum ad intercipiendos intra Hellespontum Venetos deducentibus se objicere; ut indè major Mocenico victoriæ fiducia foret.

Lazari Mocenici navale prælium, atq; insignis victoria.

Verùm

Verùm hic, qui freti angustias, ut memoravimus, insederat, ubi Thraces Ægęo imminentes descenderunt in pugnam, diù universam eorundem classem exagitavit. Demùm, nonnullis triremibus disjectis, cùm Præfectus Turcarum animo impar, subtrahere à certamine suos, quàm in ulterius discrimen deducere mallet; arreptâ fugâ, ea secum navigia traxit, quæ impulsu remorum aguntur. Tunc cum navibus extra sinum cępta contentio: quas quinq; horarum spacio Mocenicus cùm lacessisset, nondùm satis videbatur, quà rem fortuna datura esset; adeò spes, vires, animi utrinque paria fuere. At, aucta hostium clade, nihil invium fuit virtuti Venetorum. Hi namq; cùm undecim barbarorum navigia flammis consumpsissent, ac totidem ferè proximis scopulis impacta æquor hausisset, reliqua partim redacta in Mocenici potestatem, partim, adjuvantibus auris, licèt vix apta fugę, victorum manus declinaverunt. 1655

Hæc ubi renunciata sunt Mauroceno, qui Epidaurum eadem tempestate oppugnare constituerat, ut maturaretur res, effecere. Quamobrem ad illam Peloponnesi oram profectus, cui ponte jungitur Epidaurum, militem haud procul ab urbe ad montis radices exposuit. Sed cùm ipsa loci stuctura apertis obstaret aggressionibus, alium obsidionis ordinem exorsus est. Conficere enim rerum omnium egestate incolas cùm decrevisset, levis armaturę manu, quà oppor-

Epidaurū obsidet Maurocenus.

1655 opportunum illis continentis commercium, ducente Marchione Borrio, præmiſsa, ipſe cum univerſo terreſtrium, ac maritimarum virium apparatu urbem circumdedit. Verùm quò hęc natura ſitus expugnatu difficilior, eò obſtinatiores defendentium animi, quibus validiſſima erant męnium munimenta, arma, frumentum, & commeatus, quamvis diuturnę obſidioni pares. Nihilominùs, cùm muralibus tormentis, tùm bolidibus fervebat obſidio, eaque tantùm fiducia bellum à Venetis protrahebatur, ut, qui frangi virtute non poterant, mora comminuerentur. At ubi nullus fortitudini aditus, quid ſperandum, ubi propemodùm cuncta pertinacię hoſtium, fortunæque permiſsa? Æſtiva tempeſtas jam dilabebatur, militem difficiles terra, marique ſtationes vexabant; adeò tamen interiora loci vi bolidum corrupta, atque incenſa, muri verò concuſſi apparebant, ut, ni aſperitas cautium obfuiſset, inſtaret conſilium unico aggreſſionis impetu urbis expugnandæ. Animadvertenti Mauroceno inutilem prorsùs per invia loca impreſſionis conatum una ſuccurrebat ſecundi exitus ſpes, ut videlicet pertinaci obſidio laſsatos incolas fame compelleret ad deditionem. Sed intuta regio, importuoſum mare, atque autumnalibus obnoxium procellis, non modica demùm ſubſidia, quæ per idem tempus ſeu occulto, & per dolum parato ab hoſtibus itinere, ſeu vigilum noſtrorum incuriâ, nocte

Ob loci difficultates, & proximam hyemem obſidionē ſolvit.

in

in urbem irrepsisse constabat, ipsius animum eò impulerunt, ut cauta consilia cæteris anteponeret. Itaque, dimissis navalibus sociis, ac regione penitùs devastata, contentus urbem ruinis, incolas direptione bonorum mulctavisse, Kal. Octobris solvit obsidium. 1655

Non ideò tamen properatum est illicò in stationes. Nam amplexus tentandæ Megaræ sententiam (locus est haud procùl ab Ægina in confinio Atticę, ac Peloponnesi) in quam Thraces, post amissam Pagasam, annonam in exercitus commodum convexerant, triremes in proximum portum deduxit. Tunç, explicato in loci conspectum exercitu, detrectantes deditionem Græcos, ac Turcas, qui jam oppido egressi ad pugnam se comparaverant, aperto certamine invadit. Diù dimicatum non est dubia fortuna. Ubi enim Venetus miles undique hostibus circumfusus primùm eorum cohibuit audaciam, cædis potiùs, quàm pugnę species cępit esse. Hinc Megarenses, laxatis ordinibus, partim in acie, partim in ipso fugiendi tumultu obtruncati sunt. Neque multùm de integrâ loci possessione decertatum. Hoc namq; allato oppidanis pavore, brevì se omnes Mauroceno tradidere. XIII. Tormenta indè ablata: ingens hordei, ac frumenti apparatus inventus; plurimisque incolarum ad implendos remigum ordines destinatis, reliqua omnia eversa sunt, atque incensa.

Megara armis tẽtatur.

Cędes Megarẽsium, ac loci expugnatio.

Vix

1655 *Mauroceno Cretæ Prefectura demandatur.* Vix collectis subactorum hostium spoliis altum classis tenuerat, cùm Mauroceno summam Cretæ Insulę administrationem ab Senatu commissam fuisse, innotuit. Idcircò Franciscus, strenuo duci Barbaro Baduario sibi in classis Prefecturam suffecto, traditis navibus, in Cretam proficiscitur. Ubi summo plausu cùm civium, tùm militum exceptus, ut demandatum sibi munus diligenter absolveret, in eam primùm curam incubuit, ut augeret novarum copiarum delectu urbis præsidium, munitionesque exteriores validiori aggere confirmaret. Verùm, ubi deferbuisse ob diuturnum bellorum tædium animos Cretensium, lascivire militem, disciplinam, ac laborem aspernari, marcescentesq; ocio colonos nullo defendendę urbis studio incitari cognovit: illam vim ingenii in Mauroceno civitas demirata est, ut, quæcunque etiamsi minima per se adiret, nec in quemquam graviùs, quàm in semetipsum exerceret Imperium. Parsimoniæ, vigiliarum, ac laboris exemplo cum vilioribus militum certabat; nihil, quo militaris disciplina labefactaretur, impunitum abire patiebatur: nec, quod in uno difficillimum, aut facilitas auctoritati, aut severitas amori aliquid unquam derogavit. Excitato suorum spiritu, non neglexit alias artes, quibus non insulam modò tueretur, sed bellum ipsum, ut tempora Reip. postulabant, penitùs finiret. Quippè crebrò cum barbaris mentionem pacis per fidos nuncios injiciens,

1656 *Ejus studia ad struendā urbis defensionē.*

Infirmāda pace, utilia Reip. cum barbaris pertractat.

jiciens, ostendebat, *superesse Reip. validam classem, recenter conscriptas copias, Venetamque virtutem clade Turcarum sæpè comprobatam. Cretam intereà, congestis nuper præsidiis, solertissimè custodiri; bellum arduum, cruentumque futurum, nullatenùs tamen cessuram urbem. Ergo resipiscerent, utilemque fœderis tranquillitatem, quàm exitiabile bellum, sectarentur.* At super his, speciosa verbis, re autem inania, aut subdola barbaris afferentibus, ubi non adesse spem intellexit, ut,qui pacem libidine belli turbaverant, arma fęderis amore deponerent; ad augendas vires animum vertit. Igitur delectus militum in agris haberi cęperunt, convocari finitimorum præsidia, impelli reluctantes, frumentum, cæteraque opportuna bello convehi; adeò ut sicuti securitas totius insulæ ab una illa urbe pendebat, ita totius insulæ robur dixisses in urbem esse collectum. Extructæ prætereà aliquot triremes: provisum iis sedulò viris, atque armis; mox, ut studia hominum magis provocarentur, largitionibus. Immunem demùm vectigalibus portum, ne præsidium cujusquam rei inopia laboraret, instituit. 1656

Sed frustrà.

Augetur urbis pręsidium

Milite.

Navibus.

Immunitate.

Sed, quamvis cuncta custodiis referta essent, non temperabant incursionibus Turcæ, fines urbis crebris rapinis perturbantes. Auxerat demùm cupidinem eorum ubertas segetum, quarum ferax admodùm insula. Itaq; intercepturi aditum Cretensibus, ne frumenta colligerent, obductis multiplici ex parte aggeribus, subje-

Turcę conantur agros occupare.

1656 ctam planitiem, patrium uti solùm exercebant. Verùm Franciscus prospiciens, ni conatibus barbarorum obviam iisset, Cretenses rei frumentariæ caritate in posterum comminui posse: dispersos hàc, illàc tumulos, hostesque statuit invadere, ne pateretur jungi, quos tunc discretos, & nondùm penitùs in camporum possessione firmatos, vincere potuisset. Id sub mensis Martii exitum feliciter perfectum est. Siquidem ignaris hostibus educta inter tenebras levis armaturæ cohors, ubi primùm illuxit, duplici ex parte barbaros lacessivit. Tunc, ut ad fallendum silentio, ita deprehensis cominùs Turcis, initoque prælio, ut formidinem augeret, cuncta clamoribus misceri imperat. Hostes, nondùm comperto, quod cædis initium, quis finis, veriti majorem instare multitudinem, brevì custodita à se ipsis loca irruentibus permittunt. Qui autem in proximis receptaculis excubabant, quamvis nondùm cognito nostrorum impetu, ad rumorem palantium latè diffugiunt. Hoc motu munitionibus barbarorum incruento exitu potiti Cretenses. Nec de integra urbis libertate modica spes incesserat; cùm superiore anno Thraces, consternatis navalibus copiis, vires simul, audaciamque posuissent.

Sed pelluntur à Mauroceno.

Inter hæc, cùm recedenti frigori successisset belli tempus, expectatione erectus est Maurocenus, quinam in posterum status futurus in-

sulæ

1656

ſulæ, quæque Turcarum molimina impenderent. Enimverò paſſim pervulgatum, ingentem claſsem ab hoſtibus comparatam; ac propterea Laurentius Marcellus, cùm ſua virtute, tùm diuturnæ militiæ experimento clariſſimus, quem ſummæ maritimæ Patres præfecerant, Helleſponti fauces cum robore claſſis inſederat.

Laurẽtius Marcellus ad Helleſpontum.

Verùm Thraces ob internos tumultus, quorum adeò ferax immanis Regia eſt, diù expeditionem protraxere. Cùm enim, adoleſcente Rege, ſummum regimen etiam nunc penes Primores eſset, ii inter ſe ſententiis pugnabant, quemnam neceſſitati parem claſſi præponerent. Tandem Sinano, quem feritas, & inconſultus impetus præſtabat indomitum, traditis maritimis viribus(harum ſumma LX. triremium, XXIX. navium, ac IX. Quinqueremium erat) hic decimo Kal. Julii ad gemina oppida, in Helleſponti faucibus ſita, pervenit.

Sinanus, Turcarũ Claſſis Præfectus in Ægæum conatur erũpere.

Veneti, ubi hoſtes adfuerunt, immixtis, ut inter ſe anteà convenerant, navigiis, ſtrenuè certamen ineunt. Inter reliquos verò Marcellus, qui vel hoc argumentum magnanimitatis exhibebat, quòd eum nonniſi difficillima delectarent, ita in hoſtem audacter invehitur, ut ad primum ejus concurſum Sinanus perculſo ſimilis obſtupeſceret.

Venetorũ pugna, & Marcelli virtus.

Nunquam breviori diſcrimine parta inſignior victoria. Paucarum horarum ſpatio ita Thraces virtuti noſtrorum conceſsere, ut præter aliquot triremes, quibus illorum Pręfectus

Ejuſdem victoria, mors, ac cędes Turcarũ.

1656 fectus ſubterlabi conatus eſt, nullum ex cæteris navigiis ruinam, incendium, ſervitutemve declinarit. Decem millia Turcarum cęſa ſunt: inter quos non pauci ex iis, qui claſſi cum imperio præerant. Multi quoque conflagrantium navigiorum flammas evitantes, poſtremò in mari periere. Magnum id vulnus Imperii Ottomanorum, immò, ni obſtitiſset fortuna, prorsùs inſanabile. Quid enim auderet fuſa latè, & conſternata claſſis? Si tamen illa claſſis; nam cum Sinano XIV. tantùm evaſere roſtratę. At, cùm ea ſit humanarum rerum conditio, ut ſecunda adverſis permixta nec omne in ſumma deſperatione ſolatium, nec in ingenti lætitia periculum penitùs tollant; Venetis quoque tantæ victoriæ dulcedinem pręproperum Marcelli fatum infecit. Cùm namque Imperator, propemodùm oblitus dignitatis, ſuos in agendo exemplo magis, quàm conſilio hortaretur, in ipſo pugnæ exitu, ferrea glande, majoris bombardæ impetu emiſsa, confractus occubuit.

Maurocenus ſuadet oppugnatione Cydonis.

Vulgato proſperę pugnę eventu, ubiita profligatas navales barbarorum copias Maurocenus accepit, ut illis vires ad invadendam Cretam minimè ſufficerent, altioris facinoris ſpe animum accendit. Ad ſummam enim univerſi belli, quę ex minimarum plerumq; rerum momento pendere ſolet, ratus victoriam pertinere, fortiſſimum mentis conſilium claſſis ducibus aperuit, ut, arrepta opportunitate, Cydonem aggrederentur.

Facil-

Facillimum fore à perterritis urbem extorqueri, quam nulla, aut modica saltem præsidia eo anno communierant. Imparatos hostes diù minimè obsidionem perlaturos; eosdemque nec numero validos, nec animo promptos: immò, etiamsi obfirmatè reluctarentur, posse ibidem sine ullo classis discrimine navales copias tamdiù detineri, dùm urbem, aut vis armorum, aut pertinacia obsessorum expugnaret. Fugatos interim, dissipatosque ad Hellespontum Thraces à patriis sedibus ferendæ opis gratia non excessuros. Contremuisse Byzantium adverso classis eventu; nec conducere extenuatis viribus relinqui regni caput. Quòd, etsi parari iterùm naves potuissent, nostra classe, & mari eos distineri, ne opportuna suis subsidia conferrent. Maturandum ergo consilium; nam, ubi occasio præteriisset, seram pœnitentiam futuram. Intereà funestissimam illam pestem, Regni visceribus incubantem, abituram; ad pristinæ libertatis spem redituram Insulam; brevì denique hac arte tàm nefarium, infestumque Reip. bellum comprimi posse. Hæc cùm variè inter se expendissent Proceres classis, Creta procul dubio ab ingruente calamitate vindicata esset, ni, ita fatis volentibus, aliud consilii genus propositæ felicitatis spem intervertisset. Quippè cùm non sine ingenti classis detrimento in Hellesponti angustiis quotannis hostis expectaretur ad prelium, ex re iis visum Tenedon insulam vi capere, ut tuta ibi navium statio foret, dataque occasione, aptè ad certamen exirent. Sita est Insula haud procul ab Hellesponto, quinque milliarium intervallo distans à littore Troadis: intra cujus portum navalium socio-

1656 *Idque rationibus ostendere adnititur.*

Sed Tenedos à Venetis tentatur.

1656 ſociorum copias Turcæ redigebant, ut conſerentibus pugnam Venetis à tergo eſsent. Compoſitis in hujuſmodi ſententiam animis, adverſus Tenedon mota ſunt arma. Neque antè à bello ceſsatum, quàm unà cum Tenedo Lemnos etiam (inſula altera eſt contra Tenedon, inter Imbrum, & Athon) ac Samothracia, Lemno propior, in ora Thraciæ, in poteſtatem devenerint. His motibus, Byzantii ociantibus barbaris, elapſus eſt annus; nulli intereà labori parcente Mauroceno, ut ampliùs ſtabilirentur urbis munimenta, augerenturque vires in præſidium.

Tenedos, Lemnos, ac Samothracia occupantur.

1657 Verùm eadem incrementa, quæ in tàm atroci bellorum conditione Venetorum animos quodammodò ſolabantur (Senatus enim Tenedo, ac Lemno redimere Cydonem, ac Rithymnam deſignaverat) proxima tempeſtate in damna potiùs verſa ſunt: immò, dùm exectas radices belli Patres rebantur, longiùs hoſtium rabies emanavit. Siquidem barbari diù, multùmque ob illorum inſcitiam laborantes, in quibus agendarum rerum ſumma vertebatur; tandem Mahometem, Cuperlium cognomento, Regii ſigilli cuſtodem, quod apud Thraces ſupremæ poſt Regem dignitatis, poteſtatiſque munus eſt, (Baſsa Viſerius appellatur) creavere. Is, ut ferox erat ingenio, & rei militaris peritus, ita, ubi expediebat, conſilio, ac manu promptus, bellum ad extrema revocaturus, utilioribus

Fœdũ anni principium.

Cuperlii ſtudia, & ingenium.

ribus primùm civitatis ſtudiis, mox ampliſſimo terreſtrium, ac navalium copiarum apparatu Imperii ſedem erigere adnixus eſt. Utque captaret ſibi famam, quæ in novis conatibus multùm valet, atque indè initia dignitatis prçclaro aliquo facinore inſignirentur; cuncta occultis curis agitare, firmare ſibi optimi eventus fiducia Regis animum, ſuſpectos, noxioſque ſine oſtentatione, ac tumultu de medio tollere, allicere demùm favorem plebis, ea maximè declinans, quorum recens odium deflagrabat. Hâc arte extimulatis ad defendendum Imperium mentibus, parendi diſciplinam brevì reſtituit; juſſaque ejuſdem, quamvis abditis rationibus innixa, quia ingens de auctore invaluerat exiſtimatio, promptiùs populus, miles, ac primores civitatis exequebantur. Internis rebus accuratè diſpoſitis, externa quoque auxilia reſpexit; nihilque ad belli ordinem accommodatius viſum, quàm, ut, emiſsâ celeriùs claſſe, collectiſq; ſociorum copiis, prçveniret adventum Venetorum. Itaque, cùm ferociſſimum hominem Topalium claſſi præfeciſſet; ipſe cum XL. M. armatorum Seſti, Abydique littora inſedit. Novis hæc aggeribus, tormentariiſq; ſuggeſtibus muniri imperaverat, ut audentes pugnam Venetos facilè ab Helleſponti ingreſſu prohiberet. His recuperandi Tenedon ſpe comparatis, initio veris in Ægæum erupit Topalius, ut navales ſocios exciperet:

1657

Turcarũ claſſis motus.

In-

1657 *Lazarus Mocenicus Imperator in Ægæo.* Intereà Senatus, Lazaro Mocenico Equiti D. Marci, insigni ob amissum in bello per vulnus oculum, demandato classis Imperio, maritimum exercitum in Græciam miserat. Igitur, ubi Mocenicus Cretam appulit, atque indè in Pelagi interiora provectus est, non servandæ Tenedos tantùm, sed subigendę quoque Chii insulæ consilium adamavit. Talia paranti ingens navium numerus, quas Babylone mittere quotannis in auxilium Thracum Ægyptii consueverant, occurrit. *Ægyptias naves subigit, ac Piratas.* Quibus post brevem pugnam perdomitis, dùm Topalium obsidionem Tenedo intentare molientem insequitur, in Piratarum classem incidit; nec secundo minùs eventu eandem dissipat, ipsâ barbarorum Prætoria navi, & Classis Præfecto in potestatem redactis. *Procurator Div. Marci declaratur.* Læta successu Respublica, Procuratoria D. Marci dignitate Imperatorem decoravit: qui post alias quinque piraticas naves prælio superatas, spe universæ Turcarum classis debellandæ in Hellesponti fretum pergit. *Progreditur ad Hellespõtum. Atrox ibi pugna.* Nec territus munimentis, quæ Mahometes sedulò custodiebat, cum hostium navigiis pugnam conserit. Thraces, quibus omne consilium in tanto Venetorum ausu nutabat, ubi ad necessitatem pręliandi compulsi sunt, aquarum cursu adjuti, pari ardore certamen iniere. Atrox contentio fuit, & diù utrinque cruenta. Sed fortuna, viresque prorsùs inæquales; cùm duplex Venetis hostis instaret. Præter auctiorem enim barbarorum classem,

ſem, adverſos fluctus efferens mare, quod repentè ventis intumuerat, ita naves fatigabat, ut vix concitato remigio impelli in hoſtem poſſent. Nihilominùs tres dies modò in anguſtiis, modò in aperto Ægęi fortiter adeò dimicatum eſt, ut neminem lateat, ſervato duce, de totius belli exitu agi hac acie potuiſſe. Sed, inclinante ad Venetos victoria, ultimam pręlio manum impoſiturus Mocenicus, dùm ſtrenuè ſuos ad extremos impetus accendit, dejecti mali pondere attritus, in puppi proſternitur. Tunc potiti multis hoſtium navibus Veneti, licèt ab certamine victores evaſiſſent, attamen ob diuturnæ pugnæ laborem, extinctamque jactura Imperatoris fiduciam, à conſilio quidquam tentandi penitùs dimoti ſunt. Secùs Mahometes; qui uſus occaſione, collectiſque reliquiis claſſis, Tenedon deſertam, mox expugnatam vi Lemnon, Turcicam in ditionem denuò redegit. 1657

Venetorũ victoria, & Mocenici mors.

Tenedos, ac Lemnos occupatæ à Turcis.

Huic tàm fędo rerum aſpectui non modò imprudens vulgus ingemuit; ſed etiam Senatus querelas illata detrimenta evocarunt. Hinc męror in ore cunctorum, & triſtior ex concepta victoriæ ſpe malorum facies. Verùm, cùm ſapientiores graviora pertimeſcerent, cautum eſt, ne, ob ſupremi ducis defectum, barbarorum audacia gliſcens, in ſubjectarum Reip. inſularum perniciem devolveretur. Nondùm præterea hyems inceſſerat; eòque apertiùs neceſſitas eligendi Imperatorem urgebat, quòd nemini

Męror Venetorũ.

1657 incompertum esset, recenti victoria elatum Mahometem, antequàm in hyberna proficisceretur, novi aliquid moliturum. Nihilominùs, cùm de ea dignitate ageretur, unde universa tanti belli administratio penderet, virumque animo, ac consilio parem difficillimo tempori comitia postularent; summa Senatus diligentia quæsitum, ut omnium expertissimo Imperium demandaretur. At, cùm eam animi vim præ se ferret, prosperisque belli eventibus probavisset Maurocenus, quam in tantis rerum fluctibus exigere magnitudo belli videbatur; brevì, conversis in eum Patritiorum studiis, declaratus est Imperator. Eadem quoque die Parens ejus Petrus Maurocenus, ob ingentia erga Rempub. merita, inter D. Marci Procuratores cooptatus: adeò ut, quæ secundarum rerum spes ob fortissimi ducis Lazari Mocenici obitum nuper veluti exaruerat, auctiore fiducia, collatis in Maurocenos dignitatibus, reviresceret.

Franciscus Maurocenus Imperator eligitur.

Petrus Maurocenus ejus parens D. Marci Procurator.

Erecta inde universa civitas; susceptoq; nuncio, Classis Proceres ita exultavere, ut veluti per Maurocenum egregiè agendorum vates, lætitiæ non temperaverint. Milites verò in honorem ejus instructa classe, explosisque ex nautico more omnium navium tormentis, hilari cantu consalutavere Imperatorem. Neq; spem fefellit Maurocenus. Quippè quidquid Reip. profuturum sedulò animadvertens, traditæ sibi classis vires pendebat,

Classis lætitia.

Studia Imperatoris.

debat, ut iis haud impar belli ratio responderet. Verùm ejus consiliis nec navalium, nec terrestrium copiarum robur par erat. Exhaustis enim ob pręteritum certamen viribus, ita universa classis languebat, ut ad quoscunque hostium motus omnia in lubrico forent. Illud ergo in primis provisum, ut novis copiis exercitus, naves commeatibus, armisque firmarentur. Missæ hac de causa per Ægæum triremes, quæ vectigalia ab insulis exigerent; cùmque urgens belli necessitas eadem paululùm auxisset, ne quid intestini motus inter subjectos oriretur, promptiorum fidem pręmiis prosecutus, ac pęnarum severitate reluctantes deterruit. Intra modicum temporis non exiguo remigum, ac nautarum numero ab insulis in classem traducto, convocatisq; captivis, quos ab oppidis à se superioribus annis subactis collegerat, ita longas naves complevit, ut ad pristinum robur revocata classis videretur. Intereà Thraces, ob depulsos à Tenedo, ac Lemno Venetos, eximiam de iis se tulisse victoriam non ignari, ad validiores conatus arma comparabant. Non æquo tamen animo ab Rege, & Cuperlio latum est, summam Venetarum copiarum administrationem Mauroceno commissam. Utque insuper reparatam ab eodem classem, atque auctioribus præsidiis communitam Cretam rumor vulgavit, ita à prioribus consiliis mentem abstinuere, ut nihil ampliùs eo anno adversus Remp. attentare

1657

Turcarũ.

1657 auſi fuerint. Quapropter potiorem autumnalis, hybernæque tempeſtatis partem copiæ utrinque in ſtationibus conſumpſere.

1658 *Frãciſcus mittit Hieronymum Cõtarenũ ad Helleſpõtum.*

Sed Maurocenus inopinatis motibus barbaros deprehendere conſtituens, Idibus Februarii Pręfectum navium Hieronymum Contarenum, ſedulum in re navali virum, ad Helleſponti fauces cum navibus mittit, ut vacuo hoſtium inſidiis pelago, aptiùs ipſorum inſulas aggrederetur. Indè, cum triremibus interjectum mare exploraturus, Chium proficiſcitur: quatriduumque ob maris æſtum ibidem commoratus, compoſita demùm tempeſtate, Aſtypalæam inſulam contendit. Hinc brevì Chalciam deventum. Inſula hæc Turcarum ditionis, duodecies mille paſſus à Rhodo Cretam verſus diſtat; cujus incolæ non vectigalibus tantùm, ſed nullo officii genere ſe Reip. obſtrictos jactantes, jamdiù patientiam Venetorum laceſſerant. Opportunum ratus Imperator horum audaciam cohibere, ut in eodem periculo par adjacentibus inſulis metus eſſet, occupandi per vim loci ſpe permotus eſt. Itaque excurſibus primùm, agrorumque direptionibus oppidanos perturbavit: mox tanto ardore irruit in arcem, ut, ſuperatis męnibus, omnia pavore, ac cędibus impleverit. Tunc reſiſtentium plurimi trucidati: reliqui ſpontè dedere ſe in ſervitutem. Actâ dein à militibus prędâ, ac velis in altum datis, Carpathum inſulam, inter Cretam, Rhodumque ſitam, pergit.

Chalciam inſulam tentat;

ac ſubigit.

Verùm

Verùm dimidio vix itinere confecto, adeò pelagus ventis repentè urgentibus intumuit, ut veluti continuis aquis cum nubibus mare coiret. Jamq; ſubitæ nubes cęlum abſtulerant, jam clavus non ſequebatur ducentem; illiuſq; pręſertim triremis latera, quam Imperator conſcenderat, ita laxabantur ad fluctus, ut neque irrumpentes undas propellere, nec ſalutem, vento artem ſuperante, nautæ ampliùs ſperarent. Poſtremò, cùm ingenti aquarum impetu fractum eſſet gubernaculum, cęcis itineribus ita paſſim per pontum trahi triremis cępit, ut ejuſdem curſum regeret vis ipſa procellæ. Itaque cedendum fortunæ Maurocenus intelligens, adeò ut, ſi maris iram effugiſſet, cautibus demùm illiſa navis frangeretur; adverſo fato perculſus ita doluit, ut tamen ſaluti ſuorum forti animo proſpiceret. Cùm enim de more ſola Imperatoria triremis facem in ſumma puppi elatam ferret, quam reliqua claſſis ſequebatur; extingui eandem (ſatis efficax exemplum ad probandam in ſuos caritatem) imperavit: mallens, ſervatis ſociis, ipſe perire, quàm ſuorum diſcrimine ſervari. Dimoto ab Imperatoria navi lumine, quiſque ſui fati vim ſectatus, hùc, atque illùc, acriùs ſęviente ventorum rabie, agebatur. Multę intereà è triremibus ejectę, aliquot in vadis fractę, cum iiſque non modica vis hominum periit. Inter reliqua majoris magnitudinis navigia ſcopulis impacta Jacobi Capellii Quinqueremis per fluctus diſperſa eſt;

1658
Tĕpeſtas maris, & claſſis naufragium.

Mira vis animi in Mauroceno.

1658 eſt; quamvis plurimi illorum, qui eadem vehebantur, ſalutem in littore invenerint. Plures horas proximæ mortis minas protrahente tempeſtate, jam Veneti ſuis erroribus Pelagum impleverant; cùm, diſſipatis tandem nubibus, redditoque nautis cęlo, immanes undarum vortices defecere. Cæterùm Imperatoriæ triremi ita incompoſiti maris furor ignovit; ut, licèt nullo rectore ſecuta impetum ventorum, felici tamen flatu ad Carpathi oras compulſa, ultimum diſcrimen non ſine Superum auxilio evitaverit. Collectis ibi reliquiis naufragii, Aſtypalæam provectus eſt Maurocenus; votiſque pro ejuſdem incolumitate perſolutis, integrum menſem in reparandæ claſſis operam inſumpſit.

Imperatoria triremis ſervata Carpathum appellit.

Triſte omen tunc primùm Imperium ſummum ſuſcipienti milites rebantur, quòd primis conatibus tantæ calamitatis vis obſtitiſſet. Et, ſicuti contingere in adverſis ſolet, excidiſſet animo virtus expectatione tanti ducis excitata, ni promptioribus ejuſdem ſtudiis rursùs erecti, vires ad hoſtium excidium reſumpſiſſent. Nuſquam intereà cunctandum intelligens Imperator, cùm, veluti obſtupeſcente ad recentem cladem exercitu, calido adhuc vulneri ſenſus abeſſet, elapſi temporis jacturam illuſtrioribus factis penſare conſtituit. At in Cytheram trajiciens, cùm ab incolis admoneretur Turcarum claſſis Præfectum XL. cum triremibus, nonnulliſque navibus paulò antè ab Helleſponto exiiſſe

Claſſis prope Cytheram convenit.

(non-

(nondùm Hieronymo Contareno ob tempestatum discrimen fretum custodiente) latèque per Ægæum non sine nostrorum detrimento evagari, aliis curis aperire animum cœpit. Suspicatus enim magni aliquid hostem ausurum, si, omissa insularum defensione, navalium copiarum robur aliò deduxisset; classe ibi detenta, sua accuratè tueri decrevit, donec, Italicis adventantibus copiis, tutiùs, exercitum dividendo, vires distrahere posset. Interim nullus ocio dies dabatur. Modò ad publica negotia accolas concire, modò militum animos ad constantiam componere, sæpè à subactis exigere tributa, ita ut & robur, & fides in dies augerentur. Talia paranti Venetorum subsidia, cum iisq; Pontificiæ, Melitenses, atque Etruscę triremes supervenere. Erectus indè fiducia virium Imperator, ubi suspectiora loca idonea navigiorum manu permunivit, nihil magis optabat, quàm navali pręlio barbarorum copias dissipare. Igitur, cùm per expeditas biremes, ad explorandum missas, innotesceret hostilem classem prope Paron detineri, illùc extemplo properatum. Neque perfunctorio penitùs itinere. Quippè, cùm sub lucis exordium ad insulam perventum esset, deprehensos ibidem barbaros ad certamen penè provocaverat. At ii more ignobilium ferarum, quæ ad crepitum arborum, nemorum recessus petunt, vix conspectis nostrorum signis, pręlii discrimen subire non ausi, velociter

1658

Navaliũ sociorum advẽtus.

Imperator Paron proficis̃ itur.

1658 ter adeò aufugerunt; ut capi ſuos, quorum aliquot copias in littus effuderant, quàm tuendo eos pugnam inire, maluerint. Itaque citiùs hostes præceps curſus abſtulit, quàm Maurocenus cominùs eos ferro laceſſeret. Sed non eadem evadendi felicitas iis, qui in extrema inſulæ ora auxilium à ſuis fruſtrà poſcentes, inventi ſunt. Siquidem facilè à Venetis circumventi, nulla propemodùm contentione, tranſierunt in ſervitutem. Hoc perfecto, aliò utiliorum motuum ſpes claſſem revocavit.

Turcarũ aliquot copias ſubigit.

Inerat animo Imperatoris præclariſſimi facinoris cupido, cujus exitum ni caſus multiplici errore diſtraxiſſent, vindicata à tyrannide Turcarum Creta, tota denuò paruiſset Imperio Venetorum. Compulſa enim hoc eventu hoſtium claſſe, cùm pavidus ejuſdem Præfectus abeſset, nihil utilius, ampliuſque ad gloriam Reip. futurum intellexit, quàm ut Veneta claſſis Cydonem oppugnatum duceretur. Urgebat acrem animum victoriæ decus, & pręmium: tanti enim operis merces poſtrema hoſtium conſternatio futura videbatur. Quamobrem, & rei magnitudine, & opportunitate temporis incitatus, vix Proceribus claſſis hac de re animum aperuit, cùm mirabili animorum conſenſu, quæ apud ſe conſtituerat, eadem ut ageret, omnes ſuaſere. Verùm, cùm illud ſperandæ victoriæ argumentum eſset, quòd Cydon tunc temporis tenuiſſimo obfirmaretur præſidio, in

Statuit Cydonem adoriri.

eo

eo fiduciam proſperi eventus quiſq; collocabat, ut, 1658
omnibus quàm occultiſſimè comparatis, in conſpectum urbis ex inſperato exercitus erumperet.
At alia Superum decreta. Cùm enim hoſtis abeſſet, qui conſilia noſtrorum pręrediret, verterunt hi in ſuos armorum detrimenta; temeratiſque ſecretis, Cretæ incolumitatem penè ab Imperatoris manibus eripuere. Jam, inchoato proſperis auſpiciis itinere, Delum inſulam ventum erat, eductoque ibidem milite, omnium ſpem fronte, alloquiis, atque exemplo adaugens Maurocenus, ſedulò inter duces obſidionis laborem partiebatur: cùm exorta inter Franciſcum Marchionem de Villa nova, & Jacobum Equitem Gremonvillium, qui pręcipuis belli officiis fungebantur, tacita primùm contentio, utri ſcilicet primum ejus facinoris munus demandari æquius eſſet, brevì in apertas iras proſiluit. Quis crederet? Sic inter ſe de redimendæ Cretæ momento certabant, tanquam duos tanta victoriæ magnitudo non caperet. Impletis hac diſſenſione cohortibus, cùm ea, quæ inter ſe duces clàm conſtituerant, paſſim per Inſulam vulgarentur; factum eſt, ut per quoſdam Tænariorum myoparones, Delo tunc Cydonem proficiſcentes, meditatę obſidionis ratio hoſtibus aperiretur. Tunc ab iis non ultrà dilata munimenta, ne imparatos Venetus miles inveniret. Igitur mittere ſtatim ad convocanda finitimorum auxilia, ſtruere inſidias viarum, non modicam

Sed diſſenſione Ducũ inceptũ pervertitur.

Turcę, detecto noſtrorum conſilio, parantur ad bellũ.

1658 triremium manum deducere in portus custodiam, omnem denique belli apparatum in urbem redigere. Quæ, ut renunciata sunt Mauroceno, cùm recludi, quę premeret, conscios hostes, cuncta bello provisa, neq; sine ingenti copiarum discrimine intentari obsidium posse animadvertisset; à consilio superiore dejectus, in Turcicę classis Pręfectum impetum vertit. Hunc ad interiora usque sinus Adriatici perductum, non sine principis Urbis solicitudine, commeatuum commercia intercipere, relatum fuerat. Itaque navali certamine mulctaturus hostis audaciam, explorans, qua aptè capi posset inter angustias, diù Supero ex mari reducem circa Peloponnesi littora insecutus. Tandem, eodem prope Eubœam repentè deprehenso, cùm ad pugnam omni studio suos impelleret, impar pernicitas navigiorum priùs barbaros abstulit è conspectu, quàm, undè ii solverant, Veneti convenirent.

Maurocenus classem hostilem insequitur.

At Turcæ diffugiũt.

Sæpè eâ tempestate Thraces incertis latebris Maurocenum fatigavere. Bis prope Chium penè circumventi, totidem classem verterunt in fugam. Quamobrem, cùm inutiles conatus totam penè æstatem consumpsissent; satius eidem visum, eò copiarum robur ducere, quò tutiùs ob hostium formidinem, spoliis eorundem potiretur. Igitur ad Claron præcipuam Myrtoi maris insulam provectus, cùm tentari eam placuisset, non illicò ad vim custodibus inferendam,

Claron insulam Maurocenus armis expugnat.

dam, cohortes in littus effudit. Sed oſtentans 1658 leviorem ſervitutem apud Venetos deditis, quàm bello, armiſque ſubactis futuram, monuit eos, ut ſibi proſpicerent; neve ſervandarum mercium gratia, quibus affluere incolas fama vulgaverat, vitam miſerrimè perderent. At iniquo animo ferentes Turcæ refertiſſimam opibus arcem à noſtris diripi, ad arma unanimes confugere. Conſilii tamen infelicitatem brevì eventus oſtendit. Quippè, omnibus ad bellum utrinque comparatis, cùm oppidum undique Venetus miles adoriretur; tantus repentè pavor, incertum pęnitentia, an interno diſſidio, propugnatores invaſit, vix ut clamorem aſsultantium, nedùm impetum ſuſtinuerint. Captis ergo mœnibus, cùm nonnulli diſcurrentium cęderentur; reliqui, ablato effugio, catenis obruti ſunt. Continuò arcem Venetus miles depopulatur; VIII. tormenta muralia aſportat. Poſt quę disjici muros, imperatum: neque ante diſceſſum indè eſt, quàm cætera flammis corrumperentur. Feſtinanti poſt hæc in hyberna Mauroceno quatuor onerariæ naves prope inſulam occurrere; quibus ſubigendis modicum laboris inſumptum. Siquidem, in Venetorum poteſtatem redactis poſt brevem pugnam navigiorum rectoribus, ingens annonæ copia, quam Cydonem erant delaturi, collecta eſt in triremes; adjectiſque reliquæ claſſi navibus, Samon deventum. Novum hìc victoriæ genus. Cùm e-

Quatuor onerarias occupat.

Samon populatur.

1658 nim non modicam equorum manum, custoditam à Turcis, in littore deprehendisset Imperator; levis armaturæ cohortem exposuit, quæ custodes belluarum invaderet. Neque mora. Nam pars occupavit equos; reliqui Turcas aggressi, haud levem non tàm hominum, quàm equorum tumultu pugnam conservere. Diù anceps contentio non stetit: Veneti enim, pulsis hostibus, potiti equis rediere in triremes; continuòque Melon properatum est.

His dùm vacabat Maurocenus, distractus à Daciæ motibus Mahometes (nova illìc rixarum semina) Cydonem tantùm, ac Rithymnam præsidiis, atque annona firmare conatus est. Reliquam armorum curam haud negligens, augendis maritimis copiis sedulò studuit; ut tandem, Daciæ rebus compositis, bellum in Cretam totis cum Imperii viribus verteretur. Nec ulla arte flectere ejus animum in hac rerum inclinatione Veneti potuere. Cùm enim Joannes Capellius D. Marci Procurator, ac Joannes Baptista Ballarinus à Secretis Senatus, Byzantii Remp. procurantes, experti fuissent, eam Turcarum indolem esse, ut largitione, & pecunia, quæ armis quandoque validior est apud inhiantes muneribus Thraces, vinci posset; munerum ostentatione Cydonem, Rithymnamq; repetere, ac bellum penitùs inhibere adnixi sunt. At jactans Mahometes, nonnisi integra Cretæ insulæ concessione passurum Regem belli con-

Turcarũ motus.

Capellius, ac Ballarinus tractant cum barbaris de ineundo fœdere.

Sed incassum.

li consilia languescere, quæ hac spe obtineri 1658
possent, ostendit; si secùs, omnia vi, atque armis conficienda. Verùm Patres, quod jure possiderent, etiam armis tuendi animum sibi esse affirmantes, illud in posterum curavere, ut suffultæ novis delectibus navales copiæ proximo vere ad gerendas res in Græciam convenirent. Cùmque ob immensos belli sumptus egeret ærarium, libens Senatus opes suas in medium protulit; ut planè unusquisque Patrum in rei familiaris locum adoptasse sibi communem Reipub. defensionem videretur. Hinc Mauroceno, cujus prudentiæ Senatus fiducia innitebatur, prorogatum est Imperium: ipse verò post deductum in hyberna exercitum, per omne reficiendarum virium studium totum fermè hyemale tempus transegit. Has curas propior rerum prosperarum occasio cum vere subivit. Missi namque ad Imperatorem à Tænariis legati, qui fidem simul, & opem ad novos conatus pollicerentur; indicatisque captu facilioribus Peloponnesi oppidis, ad tutiores victorias eum veluti manu perducerent. Populi quidam Tænarii sunt illam Peloponnesi regionem incolentes, quæ Septentrionem, Ortumque solis intercedit (hæc à quibusdam Leuctrum appellatur) &, quamvis barbarorum inter provincias degant, pietate tamen, atque instinctu animorum ita verę religionis cultui addicti sunt, ut Turcarum jugo solvendorum dumtaxat ve-

Igitur animi parantur ad bellū.

Mira Patrum Venetorū virtus.

1659

Tænariorum legati ad Maurocenum.

ctiga-

1659 ctigalium nomine subjiciantur. Amplexatus statim horum fidem Imperator, ut preveniret hostium motus, amicorum pœnitentiam, cùm legatos eximiis præmiis donasset, propositum primò ab iis accepit, Abæam (hæc veteribus Hira) inopinanter trajiciendi. Magnam ea in urbe rerum omnium copiam, aptumque navibus populum, qui facili negotio in potestatem venturus esset: locum verò ipsum, quia ab imparatis custodiebatur, vel minimo labore oppugnantibus cessurum. Itaque, excepto Tænariorum præsidio, ubi in sinum Messeniacum deductus est, instruendam aciem Equiti Gremonvillio Copiarum Præfecto tradit. Indè in Abææ conspectum pergit: dùmque à metatoribus haud procul à vicis castra ponuntur, Abeatarum vulgus, commotis repentino hostium incursu animis, in Venetos, neglecto discrimine, audacter descendit. M. fermè pedites, CCC. verò equites incolarum eruperant; quos si in urbis præsidio meliora consilia detinuissent, sicuti plurimi eorum incolumes, ita difficilior obsidentibus victoria. Veneti equites, quibus Georgius Cornelius Eques probatæ fortitudinis dux præerat, primo hostium impetu strenuè sustentato, cùm ignara incolarum turba nec concursando signa sequi, nec servare ordines edocta per campum latè spargeretur, tantam ipsis cædem intulere, ut fermè dimidium cohortis in ipso pugne exordio ceciderit. Barbari, ubi

Imperator statuit Abæam obsidere.

Eruptio Abæatarum.

Eorũdem cædes.

ubi tot ſuorum corpora proſtrata circumſpexerunt, confuſione primùm, mox tanto impendentis lethi terrore obruti ſunt, ut præcipites ad proxima mœnia certatim contenderent. Tunc, impellente copias Mauroceno, uſque intra muros aſſiduis cladibus acti Abæatæ. Quò cùm non cęde ſolùm, ſed immixto fugientium agmine coacervarentur manipuli, aliique ſuper aliorum corpora ruerent, atq; incolumes ſauciis, vivi jam trucidatis cumularentur; pauciſſimi eorum, declinatis victorum gladiis, urbem intravere. Occupatis hac hoſtium conſternatione vicis, continuò exercitus in urbem irrupit. Nec fruſtrà in ea laboratum. Namque, confractis obicibus, atque incolis fermè cunctis occiſis, vix ſuperfuit, qui in arcem illaberetur. Contemplatus tunc loci naturam Franciſcus, eam potiſſimùm partem tentare cępit, quam maximè munimentis deſtitutam deprehendit. Laceſſita ergo arx omni genere tormentorum. Demùm, cùm, via per murorum ruinam patefacta, ad manus deventum eſset; paucorum cędem loci deditio conſecuta. Abæatarum plurimi ad complendos remigum ordines coacti; XIV. muralia tormenta in claſsem recepta; devaſtatam verò igne urbem milites ex edicto Imperatoris ſolo æquavere.

1659 — *Urbe capta,* — *Arx quoque ſubigitur.*

Abæa nullo propemodùm detrimento virium expugnata, repentè Tænariorum ardor evanuit. Hinc, qui primùm inſtructos ſe ad diſcrimi-

Tænarii recedunt.

crimi-

1659 crimina quæque exhibuerant, nunc variè, ne bellum invalesceret, robur Turcarum, suorum paucitatem causabantur. Motus Imperator inconstantia gentis, ne, si ultrò processisset, insidiis undique clauderetur, ad illud animum intendit, ut paratos egredi Hellesponto Turcas non modò à Creta, sed ab Ægęo etiam summoveret. Jamq; ad Melon insulam pervenerat, cùm renuntiatum ibi XXXVII. hostium rostratas naves prope Chium convenisse. Ratus idcircò, utilius fore eam classis partem dissipare, cùm intereà ab Hieronymo Contareno navium Præfecto Hellesponti fauces sedulò custodirentur, Chium advolavit. Classe haud procul ab insula perducta, ne fortè hostium navigia fugam capesserent, sinus ostium obsideri pręcipit. Verùm, cùm paulò antè ad Jonium sinum Turcę divertissent; eò properantes Veneti, apud Argennum promontorium in conspectum hostis advenerunt. Tunc pugnaturi inter se pręlii munia partiuntur; quisque alacri oratione suos accendit, objectisque quinqueremibus, classi hostium propinquat. At paria utrinque vota non erant. Quippè, sicut Fidelibus nihil certamine optabilibus, ita nihil magis invisum barbaris: immò, quò intentiùs illi manus conserere concupiebant, eò celeriùs Turcarum Pręfectus fugam arripere annitebatur. Jussi nihilominùs Veneti palantes triremes persequi: indè expeditiores eorundem naves adeò in cursum effundi cępere,

Mauroce-nus Turcicas triremes insequitur.

Sed barbari fugiunt.

ut

ut penè ad regia hostium signa pertingerent. Inter reliquos duces Antonius Barbarus, Hieronymusque Pisaurus, ille Classis, hic Adriatici Sinus Præfecti fugientium itinere præoccupato, sibi quisque triremim subegerat. Hinc nostris robur, sumptusque certatim in barbaros impetus. Neque majori victorię locus reliquis defuisset, ni ob graviorem quinqueremium molem, quę pari celeritate ferri non poterant, ac postremò obversum in Occidentem solem, longè jam ablatis hostibus, signum receptui tubæ cecinissent. Turcarum formido auxit cupidinem pugnę. Igitur Lycię oras explorare decrevit Imperator, ut insidiis circumventam illorum classem denuò aggrederetur. Sed pavitantibus barbaris Rhodi primùm, mox Chii portus subsidio fuit: utrinque enim aptè dilabentes, copiam dimicandi Venetis eripuere. Intelligens Maurocenus, frustrà tentari hostis vecordiam, ad Hellespontum, res suorum invisurus proficiscitur. Quò cùm ab Contareno apprimè obsessas freti angustias, paratumq; strenuè ducem ad quodcunque navalis pugnę discrimen, animadvertisset; firmatis omni ex parte custodiis, ad majora triremes iterùm ducit.

1659

Antonii Barbari, ac Hieronymi Pisauri facinus.

Maurocenus trajicit ad Hellespõtum.

Non visum tamen eidem longiori itineris tractu à suis abesse, ut promptum se ad occasiones perhiberet. Idcircò Toronaicum in sinum provectus, qui in littoribus Macedoniæ est, cùm opportunum turbatæ procellis Turcarum classi

Inde Toronem appellit.

K por-

1659 portum jamdiù cognovisset; loci utilitatem hostibus ablaturus, navales, terrestresque copias ad arcem admovere constituit. Torone ei nomen est; quę Orientem versus faucibus portus imminens, angusto telluris tramite continentis crepidini adhæreſcit. Locus saxo quadro septus, non tàm magnitudine molis, quàm situs naturâ ęstimandus, quòd vel modicis viribus defendi facillimè queat. Tutum ibi classis Turcicę effugium, & prompta navium, ob saltuum copiam, instauratio. Sed Maurocenus, ne à proximis oppidis subsidia ad Toronęos mitterentur, expeditam velitum cohortem è triremibus exposuit, quæ brevem illam terræ partem, per quam locus continenti jungitur, circumductâ acie obsideret. Nondùm Venetorum manus utilissimum arci tramitem occupaverat, cùm incolæ, cognito consilio, timore abjecti, famisque vim è longinquo reformidantes, locum deseruere. Tunc divitem arcem exercitus ingressus est. Reperta tormenta bellica majora XXXIV. cum iisque ingens mercium, annonęque congeries: nonnulli prætereà ex incolis in ditionem transierunt. Prædâ relatâ, ne denuò locus emolumento Thracibus esset, effossis cuniculis, męnia funditùs eversa sunt.

Torones descriptio, & Situs.

Occupatur à Venetis.

Vix Imperator portum relinquens altum tenuerat, cùm erectos summoperè suorum animos sentiens, ex præsentium proventu ad altiora mentem erexit. Situm est in Chii insulæ con-

conſpectu pervetuſtum oppidum (Ciſmum vulgus appellat, Chiamq; arcem quidam ex ſcriptoribus nuncupavere) quod ab Aſiæ minoris continenti modicè porrigitur; & ſicuti difficilem ad ſe aditum ob munimentum portus exhibet, ita duplici murorum corona circumdatum eſt. Dives populus, vicorumque, ac camporum adjacentium ubertas, quos ingens hominum multitudo oppido perutilis incolebat, quibuſdam ex Venetis ducibus capiundi loci deſiderium anteà fecerant. At ſtudia incaſſum adhibita: nam firmitas arcis, ingenſque præſidium, quod in illius cuſtodiam ſervabatur, inanes motus non unica vice reddiderant. Veruntamen Maurocenus, quem à fortibus conſiliis ardua non revocabant, fretus plurimùm ingenio, licèt quamplurimi ſuorum à tentandi oppidi diſcrimine abhorrerent, jam ſecundum eventum animo præceperat. Igitur, ut ad certam victoriam properans, eò proras convertit. Intereà, cùm nonnullis ex Proceribus validiſſima hoſtium munimenta, quibuſdam inacceſſa loci ſtructura occurreret, paſſimque irriti aliorum conatus in memoriam redigerentur; ut proſperi eventus ſpe omnes confirmaret, *Niſi à leviſſimis*, inquit, *rerum ſummam plerumque pendere crebra pugnarum experimenta me docuiſſent, annuerem hodie, milites, veſtro, penè dixerim, timori; atque à re periculo plena animum, armorumque vim lubens avocarem. At, cùm ſæpiſſimè cognitum, maximos bellorum exi-*

1659 *Chiæ arcis deſcriptio.*

Maurocenus conſtituit arcem oppugnare.

Oratione ducum animos firmat.

1659 *tus à temporis momento, parvaque, haud tamen neglecta occaſione profectos fuiſſe: non video, cur præſentis victoriæ opportunitatem, dùm mihi ratio decipiendi hoſtes ſuppetit, penè unanimes contemnatis. Arx in propinquo eſt, veſtra opinione magis, quàm incolarum fortitudine tuta; eòq; pronior ad ruinam, quòd nondùm extremos aggreſſionum impetus pati conſueverit. Hæc vobis petenda: ſed priùs aſtu evocandi è muris oppidani, ut diviſos, incautoſque faciliùs opprimatis. Nec, patrata cæde, in arduo erit aditus ad ſuperandos muros, propugnatorum copiis anteà denudatos. Quod præmium adſit; decus facinoris, divitias incolarum ob oculos ponite. Sed quid cunctandum, ubi captæ arcis gloria triumphi titulo accedit? Si meis conſiliis fides ineſt, præſtate fortem animum: magna pars victoriæ erit, vincere voluiſſe. Eos alloquor, qui, me imperante, toties plena manu victorias, ſpolia, plauſus uſq; in hanc diem aſſecuti ſunt. Ego ipſe dux in agmine, in diſcrimine commilito, ingenio, voce, manu ubique adero, brevì quidem debellatæ arcis laudem inde relaturus.* Hic Mauroceni ſermo ita copiarum fiduciam excitavit, ut nemo auderet illius belli exitum in dubium revocare, cui Imperatoris mens adeò confidebat. Quapropter, cœpto ad oppidum itinere, ubi eò Veneti convenerunt, ſpeculatus Franciſcus non è longinquo ejuſdem munitiones, omnem conſilii vim adhibuit, ut, expectationem oppidanorum decipiendo, tutiùs muris potiretur.

Continuò ſequitur ardor militum.

Expoſitam itaque levis armaturæ cohortem, ſpecie hauriendæ aquæ è fontibus, quibus regio abundat, ad imminentem arci collem miſit;

Aſtu deducuntur incolæ ad eruptionem.

sit; ratus spe certaminis, prædęque, incolas, uti 1659
consueverant, adfuturos. Neque eum fefellit conjectura. Quippè vix proximum tumulum manus nostrorum insederat, cùm plurimi oppidanorum ingenti clamore erumpentes in hostes subito impetu irruunt. Tunc Imperator raptim portum ingressus, auctiorem militum cohortem educit, superatoque callium flexu, à tergo barbaros adoritur. Ad hæc cùm ii, qui vim insequentium fugam simulantes paulò antè declinaverant, adversus eosdem inopinantes converterentur; redacti inter angustias Thraces, *Cęduntur* utrinque atroci clade à Venetis conclusi. Hinc *à Venetis.* tantus deceptorum pavor exortus, ut non modò quisque hostem ampliùs non propelleret, sed, quà datum iter, universi in fugam agerentur. Cæsa hoc fraudis astu penè omnis palantium incolarum multitudo: cùmque aliquot gnari locorum gladios decurrentium incertis latebris evitassent, in arcis conspectum Venetus miles reducitur. Intereà Bernardus Nanius Præfectus Quinqueremium, notęque vigilantiæ dux, ad disjiciendos muros ab Imperatore delectus, arcem ingenti propugnantium pavore concutiebat. Utque à superiore pugna victores manipuli rediere, signo dato, alii ad portas contendere, pars scalas inferre propugnaculis, plerique superare mœnia, omnes penè exhaustum proxima militum eruptione oppidum ulteriori cæde implere. Impigrè nihilominùs aderat re-

Fit impetus in arcem;

liqua

1659 liqua incolarum turba, nitenteſque per ardua Venetos paſſim deturbare moliebatur. Verùm atrox tantùm in ipſis murorum anguſtiis prælium fuit. Nam, cùm Veneti ſecuri jam de incolumitate, de gloria certarent, brevì ulteriùs irrupere. Ubi autem multiplici ex parte tumulos occupaverunt, cædes, non pugna exorta: adeò enim in barbaros ſævitum eſt, ut non ætas, aut ſexus eoſdem à ſtragibus exemerit. Trium horarum ſpatio hæc geſta ſunt. Tantumque inſperatæ victoriæ gaudium inceſſit, ut vix actæ rei fidem milites caperent: mirantibus cunctis, tam validæ structuræ oppidum, fruſtrà à tot ducibus tentatum, tanta celeritate, ac nulla propemodùm ſanguinis effuſione, expugnari potuiſſe. Nec leve victorum præmium fuit, domos incolarum diripientium, opeſque tot annos inexpugnabilis loci fiduciâ congeſtas. Quę ubi peracta, onuſtus miles manubiis Turcarum, cùm utiliora quęq; ac inter ea LXXVI. Tormenta, in triremes comportaſſet, jubente Mauroceno, arcem incendit, evertitque.

quę expugnatur.

Imperator ad Helleſpontũ proficiſcitur.

Properans poſt hæc ad Helleſponti fretum Claſſis, cùm Trojæ oris propinquaret, ingens tormentorum fragor exauditus; ex quo pugnari ab Contareno deprehendens Imperator, eò, remiges acriùs impellendo, feſtinavit. At, niſi dirempta contentione, ad locum deventum non eſt. Namque Contareni naves adverſo ventorum impetu extra ſinum compulſę, diutiùs in certa-

certamine detineri haud potuerant. Intereà tamen, cùm Thraces viam sibi ad egrediendum munientes, prope Sestum oppidum, in Europę extremo situm, anchoras jecissent; ut primùm æstus defecit, denuò fretum subeunte Maurocено, Veneti omnes ducentem impavidè secuti. Tunc triremes, quarum ope naves quoque remulco trahebantur, primæ ausæ hostem lacessere: Imperator verò ultra provectus, cominùs rem gerere exoptans, cum Præfecto Thracum prælium init. Ille animò adeò erecto, ac despiciente fortunam congredi cum hoste consueverat, ut omnia virtuti magis concessura, quàm vires Turcarum, & quęcunque casus in pręliis objectare solet, fortibus consiliis detrahere quidquam possent, arbitraretur. Econtrà Barbari, quamquam novissent famæ in bellis maximam esse jacturam, nec minus se tunc existimationis ob vecordiam, quàm superioribus annis, ob debellatam classem amissuros, nihilominùs animis omninò impares, ita aciem collocaverant, ut solertiùs viderentur curasse, quà subterfugerent victi, quàm quò ex hoste victoriam referrent. Igitur tormentorum ictibus tantùm à se invadentem repellere; plurimùmque fisi oppidi munimentis, confertim penes littus conglobare navigia, nullum ulteriori pugnæ aditum prębentes. Sed adhuc Maurocenus suis stimulos addens, multiplici conatu trepidantes divexabat. Utque imperiis exempla conjungeret, eousque pro-

1659

In Turcarum classem invehitur.

1659 provectus est, ut tergis cedentium assultaret. Nec ardor discrimine immunis. Quippè ferrea glande dejectus improvisò malus, suiq; ponderis ruinâ in subjectam turbam devolutus, aliquot ex Imperatoriis militibus interfecit. Ille nihilominùs animo ad patrandum facinus confirmato, cùm ferro, atque igne cuncta misceret, multique suorum Turcicis navibus immixti, cominùs aggredi easdem conarentur, ita demùm barbari virtutem Francisci pertimuere, ut terga vertentes, in interiora sinus, quà angustiori divortio Asiæ, atque Europæ labia invicem porriguntur, confracta navigia redegerint. Persecutus Imperator, quoad potuit, fugientes. Tandem gnarus nullam pavidis spem proficiscendi in Cretam eo anno superesse, illud sedulò providit, ne aliundè ad infestandam insulam copiæ barbarorum confluerent. Nec deerat occasio, ni hostium motus ipse occupavisset. Enimverò per eosdem dies XXIV. Alexandrinas naves, annonam, atque armatos convehentes, brevì Cydonem t rjecturas, nuntiatum. Igitur, collectis triremibus, Rhodum extemplò contendit. Verùm Ægæi, mox Carpathii maris adversam navigationem perpessus, cùm diù navigia barbarorum, structas à Mauroceno insidias non ignorantium, oppertus esset, opportunior tempestas per has moras elapsa est.

Confringitur in ipsa pugna Imperatoriæ triremis malus.

Fuga barbarorum.

Maurocenus Rhodum se confert.

Intereà, cùm Contareni naves Rhodum appulissent, per easq; transitus in Cretam interciperetur;

retur; ſcrutatus ſuas, hoſtiumque vires, & quonam facinore peractas ea tempeſtate res clauderet, Chelidoniam Mediam, quam vulgò Caſtrum Rugium nuncupant, obſidione tentare conſtituit. Jacet inſula inter Cretam, & Cyprum, mille paſſus ab Aſiæ littore ſejuncta; quę, cùm ob Ægyptiarum navium commercium, tùm ob viciniam continentis, magnarum opum fama pollebat. Mediam dixere, quòd inter duas alias ejuſdem nominis inſulas poſita ſit, quas omnes æqualis fermè itineris tractus utrinque diſterminat. Valida illi munimenta, crebrę turres, & duplex murorum ordo. Oppidum præterea lectiſſimo refertum præſidio, ac turba colonorum, quę ad propellendos hoſtium conatus intra muros redigi conſueverat, bellum impeditum, arduum, cruentum minabantur. Sed, cùm hæc Imperatorem avertere à priore conſilio haud potuiſſent, eò brevì, ſecundante vento, naves convenerunt. Primum obſidionis munus Petro Quirino pręclarę indolis viro demandatum; traditęque eidem quinque triremes, quibus commeatus ab inſula prohiberet. Reliqua navigia eo ordine portui applicita, ut lædi ab oppido minimè poſſent. His proviſis, ductus ab Gremonvillio miles deſertos ab incolis vicos, omnes enim intra arcem confugerant, depopulatur. Mox caſtris in propinquo communitis, paſſim mœnia infeſtantur, hinc à triremibus, illinc à diſpoſitis per idonea loca tormentariis ſuggeſti-

1659

Chelidoniæ mediæ deſcriptio.

Ejuſdem obſidium.

1659 gestibus, ubique ab nunquam intermissis studiis Mauroceni. Sed natura ipsa loci oppidanos adjuvabat. Quippè cùm parari utrinque cuniculos placuisset, ita saxum, cui imposita muri fundamenta erant, nixus Venetorum foveas molientium elusit, ut penè incassum labor cesserit.

Nihilominùs impar animus obsessis erat: & præcipuè cùm illata à muralibus tormentis damna summoperè eosdem deterrerent, veriti, ne pervicaciâ Veneti efferarentur, post aliquot dies de deditione locuti sunt. At Franciscus, quem non minùs delectabat virtus etiam in hostibus posita, quàm abjectissimus eorum pavor incendebat, intra aptè communitam arcem immeritò trepidantes ita mulctare statuit, ut aspernatus deditionis consilium, eos armorum vi cadere, quàm propera, turpique concessione incolumes esse maluerit. Igitur validiore tormentorum impetu muri concussi. Ubi verò satis aptam evadendi in oppidum viam animadvertit, instructis copiis, ac signo pugnæ dato, undique ad mœnia succedere militem imperat. Tunc Veneti propinquant muris, tumulos occupant, obsistentes intercipiunt, ingenti clamore mutuò se ad victoriam incitantes. Nec multùm barbari ausi sunt obniti irruentibus. Nam pauci admodùm desperatione veniæ immanes redditi, fortiter pugnando ciciderunt: reliqui subito pavore perculsi, dùm fugam meditantur, fermè ad unum trucidati. Potitus primo murorum ambitu Maurocenus,

Franciscus ultimam vim inferre Turcis molitur;

Arcē aggreditur,

expugnatque.

cenus, continuò impetum adverſus interiorem 1659
arcem convertit. Sed eadem hìc quoq; hoſtium formido, & pares exitus armorum. Siquidem poſt multorum cædem, ablatis obicibus, capta Chelidonia. Direpto à victoribus oppido, de illius tuitione actum. Cùmque aptiſſimus ad commercium Africæ portus eſſet, aliquot ex Proceribus, inter quos Pręfectus Copiarum Gremonvillius, in illam abiere ſententiam, ut arx idoneo communita pręſidio Reipub. utilitati, ornamentoque ſervaretur. Verùm, quia nec teneri ſine validis munimentis ob loci magnitudinem, nec in tàm ardua bellorum conditione tutò diſtrahi vires exercitus poſſe videbantur; reliqui huic conſilio non aſſenſere. Ne tamen, ſi oppidum integrum, incuſtoditumque deſeruiſſent, nulla laus, aut utilitas ſequeretur, quòd ſubactum eſſet; omnia à fundamentis exciſa. Cæ- *Chelidonia ſolo æquatur.*
terùm dives præda fuit: ablata XXXVI. muralia tormenta; omnes prętereà Gręci una cum Thracibus, qui inſulam incolebant, tranſtris deſtinati. Hæc poſtquàm Imperator perfecit, Melon feſtinavit; captiſque eodem itinere onerariis quibuſdam navibus, ſæviente jam hyeme, ſeceſſit in hyberna. Intereà barbarorum Præfectus nunquam auſus Cydonem proficiſci; ne cum Mauroceno congrederetur, tota ea tempeſtate latitavit. *Veneti proficiſcuntur in hyberna.*

Belli exitus, quod ſuperiore anno geſtum eſt, 1660 *Pavor ingens in Regia Turcarũ.*
mentes dimicantium diverſis motibus affecit. Vi-

 res,

1660 res, animoſque Fideles auxerunt; barbari ferociam infregere. Quapropter mœſtum Byzantii ſilentium erat, & tacita impendentium malorum divinatio. Tot namque amiſſa oppida, fuſa ſæpiùs, atque intra Helleſpontum concluſa claſſis, tot militum millia bello exhauſta, intercepta demùm navalium ſociorum commercia ingens aliquod detrimentum Imperio minabantur. Nec aberat extremum malorum. Etenim Veneti oſtia Propontidis quotannis obſidentes, non Turcicę claſſis modò, ſed onerariarum quoque navium ab Europa, Aſia, Africaq; eò confluentium iter ita prępediebant, ut fame Byzantium urgerent. Igitur, cùm eò deducta res videretur, ut de Regię limitibus decertandum eſſet, placuit intentiùs muniri Helleſponti fauces; ne tandem Veneti proſperis eventibus elati, poſtremo nixu ipſam Imperii ſedem invaderent. Has curas levis dictu res interceſſit, quę tamen ſicuti noſtris rerum proſperarum æſtu ferventibus addidit animos ad bellum, ita ſuſpectiorem ſuorum fidem barbaris effecit. Cùm enim Rebelli cuidam Meſſanenſi commiſſa Mahometis callidi ingenii ducis, machinariiq; inſignis (hic navali Thracum præerat) triremis fuiſſet, ut ad recentiora Seſti, Abydique munimenta inviſenda deduceretur: factum eſt, ut in Venetorum ditionem ſceleris quondam peracti pęnitentia rebellem impelleret. Itaque de conſtituto itinere deflectens, muneris ſpecie Mahometem, triremim,

Novis munitionibus obducuntur arces Helleſponti.

ſeque

ſeque ipſum Mauroceno credidit, diuturni erroris improbitatem eximio facinore obliteraturus. Imperator, cùm Præfecti captivitate, tùm ſecundâ explorandi ſtatus hoſtium occaſione delectatus, Mahometem gratum populo ſpectaculum Venetias miſit; quem Patres, in pretium redimendæ libertatis M. Antonii Delphini, Turcis obtulere. Hic pueriles annos nuper egreſſus, optimi parentis Nicolai Delphini Cretæ Prefecti veſtigiis inſiſtens, dùm permixtus dimicantium manipulis è portis urbis erumpit, à barbaris circumventus, vincula eorundem non effugit. Ideò ductus Byzantium ab Thracum Præfecto Cuſseino, ut eo munere favorem Regis ſibi reconciliaret; aſpera captivitate egregium robur animi compenſabat. Sed Turcæ, quorum ea natura eſt, ut fortunam ſuorum, non ingenia æſtiment, parvi ſalutem Mahometis facientes, veluti in pignus majorum rerum, ſervare prædam ſtatuerunt. Delphinus idcircò poſt latos intrepidè carceris cruciatus, tandem viceſimo ſecundo captivitatis anno, eodem religionis amore, & conſtantia erga Remp. occubuit.

1660

Maurocenus in ditionem recipit Turcicã triremim, cum Mahomete navalis Præfecto.

Tentatur redemptio M. Antonii Delphini.

At fruſtrà.

Iſq; tandem moritur.

At Maurocenus conſilia Turcarum per mancipia perſcrutatus, cùm hos pavore torpeſcere, deeſſe ornandæ claſſis vires, omniaque plena ſolicitudinibus accepiſſet; ſtatuit hoſtium ignaviam in Venetæ claſſis gloriam convertere. Igitur Eubœam Inſulam permodico præſidio firmatam inopinanter aggreſſurus, edixit, ut triremes

Eubææ obſidendę conſilium ventorũ vis turbat.

1660 remes ſimul, & naves itineri quamprimùm accingerentur. Neque cępta res fortunam rationi adverſam nacta eſset; ni ſubitus turbo eò properantes Venetos variè diſpuliſset. Sed, cùm immiti pelagi æſtu in contrarias partes claſſis ſubindè traheretur, ita ut multò ante majora navigia, quàm ea, quæ remigio aguntur, Euripum ſubierint; ceſſit conatus in ſalutem incolarum, nova veteribus ob indicatum motum munimenta jungentium. Quare ſicuti ſecurum priùs hoſtem, & fiducia aliò vertentis belli ſecordiùs agentem facilè opprimi poſse ſpes inceſſerat; ita nunc, detecto conſilio, ardui diſcriminis facies cuique Venetorum occurrebat. Franciſcus hac de cauſa, ne ſummam rerum temerè in non neceſsariam aleam daret, ad tutiora converſus, Sciathum inſulam XX.M. paſſus ab Eubęæ ora boreali diſtantem proficiſcitur. Arx in ea celſo loco ſita; cujus aditus adeò anguſtus eſt, ac crebris cautibus, quibus undique inſula abundat, inęqualis, ut vix ab hominibus ſcandi queat. Validum ibi præſidium, nec defectura, niſi poſt diuturnam obſidionem, alimenta: adeò verò contumax loci populus, ut quamvis aliàs vi, atque armis cohibitus, vel ſolo vectigalium nomine offenderetur. Ad Inſulam brevì perductus Maurocenus, exploraturus animos incolarum, eos primùm ad deditionem allicere aggreditur. Simul oſtentans copiarum robur, extrema quęque adverſus pervicaces

Sciathi ſitus.

Oppidanos vocat ad deditionē Maurocenus.

caces moliturum ſe minitatur; nec, ſi bellum 1660
eligerent, vi oppreſsos ſæviora ſupplicia, mortemque declinaturos. Sin, poſitâ audaciâ, permiſiſsent ſe Imperio Venetorum; futuros omnes incolumes, neminem è patriis ſedibus egreſsurum; nec defuturam tutam bonorum poſseſſionem, pretium feſtinandi. At detrectantibus deditionem barbaris, ſtatim miles ducente Gremonvillio, idonea loca conſcendit. Extruendis deindè aggeribus, convehendiſque tormentis, ob inæqualia ſaxorum juga, diù laboratum. Quæ tamen ubi compoſita, terra ſimul, & mari cœptum obſidium: tantaque intra paucos dies ruina mœnium ſecuta, ut oppidanos denuò ad deditionem vocari poſse meritò Imperator putaverit. Cùm verò ii obfirmatè reluctantes, arma ſibi, paratumque libertati, aut morti animum jactitarent; non defuere inter Venetos, qui tentandum aggreſſionis impetum arbitrarentur. Sed, cùm crebrę cautes, quibus muri adhærebant, ita proclives eſsent, ut non ſolùm ab oppidanis jacta, verùm etiam quæcunq; ſuo pondere ruerent, admodùm officerent oppugnantibus; in eam ſententiam itum eſt, ut oppidum miſſilibus tormentis è majoribus bombardis exploſis eateùns peteretur, quoad, auctis ruinis, abſumtiſque alimentis, turba incolarum ad ultimum inopiæ adduceretur. Octo dierum ſpatio ita pugnatum: Nec antè in poteſtatem arx redacta, quàm everſis turribus, męnibuſque, ma-

Renuentesq; armis aggreditur.

gna

1660 gna ex parte proſtratis, proxima iis ædificia igne devaſtarentur. Conſternati his cladibus Thraces, cùm eorum permulti cecidiſsent, ne reliqui feſſi fame, machinis, ferro eadem fata ſubirent, Sciathum Mauroceno tradidere. Tunc, acceptis aliquot incolarum ad remigum ordines complendos, Turcæ in proximas oras, uti convenerant, abierunt. Muri arcis ab imo convulſi; ne ex fiducia munimenti nova in poſterum pervicaciæ materia ſoboleſceret. Sancitum verò, ut Græci, qui in inſulæ poſseſſione relicti erant, quotannis mille nummos vectigalis nomine Reip. perſolverent. Indè omni annonæ, armorumque apparatu in triremes conjecto, Ægæum Maurocenus raptim emenſus eſt. Ubi autem Cytheram appulit, educto milite, ſtativa ibidem habere tamdiù decrevit, dùm navales ſociorum copias exciperet.

Sciathi deditio.

Maurocenus Cytheram advectus, ſocios ibidẽ opperitur.

Italorum triremes brevì claſſi junctæ ſunt: demùm ſub Auguſti menſis exordium aliquot naves ab Ludovico XIV. Galliarum Rege, poſt percuſsum ab eodem cum externis Principibus fœdus, in opem Reipub. miſsæ, convenere. His quatuor lectorum militum millia vehebantur, quibus Almericum ab Atheſte Mutinæ Principem, ingentiſque expectationis virum Purpuratus Mazzarinus præfecerat. Igitur, redactis in unum viribus, de gerendi belli ratione tàm magno, elatoque animo diſseruit Imperator, ut non modica victoriarum ſpe ſocios impleret.

Venetorũ, ſociorumque navalium adventus.

Almericus Mutinæ Princeps ſimul adeſt cũ quatuor millibus Gallorum.

Cùm-

Cùmque illud eſset in votis, ut Creta Inſula à barbarorum tyrannide vindicaretur: ante omnia petendam armis Cydonem, oſtendit. Omnibus ergo, quæ obeunda erant, maturè diſpoſitis, ab Cythera claſsem reduxit: Ciamumque tranſvectus, Hieram ubi tenuit, ſtatuit S. Venerandæ (ita vocant) arce potiri, ut hac capta in occupata à barbaris tutiùs irrueret. At vix levis armaturę cohors littus inſederat, cùm egreſſi ab arce oppidani progredienti Mauroceno inconditum agmen objiciunt. Prima quidem pręlii facies atrox; cùm tota ſimul decurrentium turba magno impetu in noſtrorum ordines penetrare conaretur. Neque ſine ſummo utrinque detrimento diſceſſum indè fuiſset, ni ducis hoſtium nex, qui primo concurſu plumbea glande confoſsus eſt, reliquorum animos confregiſſet. Tunc quibus priùs in expoſcendo pręlio eadem audacia, nunc eadem in declinando vecordia. Igitur propelli paulatim Thraces, mox fundi, ac per invia agi: tandem paucis exemptis, quos pręceps fuga è noſtrorum manibus abſtulit, omnes obtruncati ſunt. Peracta palantium cæde, applicitæ muris ſcalæ; unicoque conatu capta ſunt męnia.

1660

Claſſis Venetæ motus.

Pręlium ad S. Venerandę arcem.

Cædes Turcarũ, & loci expugnatio.

Sed, dùm victor converſus ad prædam omnia paſſim depopulatur, de adventu Venetorum commonefacti barbari, quorum caſtra haud procul aberant, expeditiores cohortes emiſerunt; eęque bipartita acie ante noſtrorum ſtationes conſtite-

M re.

1660 re. Imperator, ubi paratos ad dimicandum hostes animadvertit, ut speciem fidentis preseferret, prior in aciem educere statuit. Igitur, ut probatæ virtutis centurionibus primos ordines instruxit, strenuè suos provexit in prælium. Diù tamen pugnatum est majore Christianorum, quàm hostium, periculo. Enimverò non modò multitudine præliantium Turcæ præstabant; verùm, cùm collem quoque tenerent, facilè in cæsorum locum novos subinde manipulos demittebant. Nihilominùs, cùm Venetus miles nusquam laxaret ordines, sed in directum utrinque niteretur, adeò certamen extendit, ut fessę pugnando primæ acies esent, equitesq; hostium, nudato agminis latere, agerentur. Adhuc tamen prælium neutrò inclinatum stabat: cùm pedites, novis copiis firmati, recentibus animis, corporibusque nostrorum cuneum urgerent. Jamque multum diei processerat, cùm tandem, à quibus pugnæ, victoriæ quoque initium est ortum. Siquidem, cùm Veneti catervatim barbaros impellerent, nonnulli objectam turbam perrumpentes, multorum clade viam reliquis ad interiora aciei aperuere. Igitur dùm alii aliis succedunt, prioresque magis insistunt defatigatis; Turcæ terga dantes, signa passim deseruerunt. Non mitior in fuga, quàm in prælio, cædes à nostris est facta. Immò Præfectus ipse Turcarum, quem victoriæ fiducia eò deduxerat, ut interesse prælio, atq; in prima acie versari

Nova cũ Turcis pugna.

Victoria Venetorũ.

sari ausus esset, inter fugientium tumultum gladio transfixus decidit. Ubi, pulsis hostibus, majorem inesse suis spem, videt Maurocenus, omnibus pro concione laudatis, proximâ die Cydonem proficiscitur. Cùmque imminentem urbi locum, quem haud exigua barbarorum manus custodiebat, occupare adniteretur, initum denuò cum iis prælium; egregièque vincentibus Venetis, ibi castra communivit. Patuisset tunc animo Imperatoris oppugnandæ urbis occasio, ni ejusdem Prẹfectus impendentia discrimina, præcipuè ex Gallorum adventus rumore, paulò antè prospiciens, portum navibus, urbem militibus, atque annona tutiorem reddidisset. 1660

Exercitus Cydonem pergit.

Copiarum itaque suarum robur æstimans, ad obsidendam urbem, cui ingens ambitus, & cuncta bello erant præparata, minimè aptum; tutiori consilio, sita haud procùl ab Cydone oppida invadere decernit. Ad proximam ergo arcem (hanc vulgus Calojerum vocat) ducto exercitu, dùm deligit collem, undè faciliùs obsidium intentare posset; ii, quibus loci commissa defensio, educto clàm prẹsidio, in proximos saltus dilapsi sunt. Id ubi compertum, nulla cunctatio intercessit; namque adversus Calamon (ita proximam arcem incolẹ appellant) continuò delata sunt arma. Nec prospero minùs eventu; quamvis situs, ac structura loci difficilem victoriam exhiberent. Post brevem enim pugnam prioris oppidi exemplum incolẹ secuti. His prẹ-

Maurocenus Calojerum subigit,

& Calamon,

1660 ter omnium ſpem debellatis, ad extremam quoque arcem, Apicornum ab accolis dictam, deventum eſſet; ni jam prono ad occidentem ſole, incerta nox motum diſtuliſſet. Poſtera igitur luce eò miles proceſſit; vixque ad præterfluentes aquas caſtra à metatoribus poni juſſerat Imperator, cùm irruentibus ingenti peditum agmine barbaris, valido impetu deſcenſum eſt in aciem. Concurſum utrinque magna cæde; mixtęq; primo congreſſu invicem cohortes, ſedulò, ſi qua lababant, reſtitutę. Indè certaminis judicium in ancipiti adeò fuit, ut nutante viciſſim multitudine, penè uſque ad veſperam pari fiducia protractum ſit pręlium. At, cùm Veneti ad nutum ducis intenti, ubique hoſti reſiſterent, & præcipuè qui ab Garennio Equitatus Gallici Præfecto ducebantur, Turcarum ordines ſępè perfregiſſent: horum dux, intellecto periculo, lævum cornu in Garennii cohortem immiſit, à qua dexterum jam circumveniri, fundique animadverterat. Novum inde, atq; atrocius certamen exarſit; geminatoque armorum tumultu, in rabiem effuſi milites ruebant paſſim in vulnera, & mutuos ictus obviis pectoribus excipiebant. Interea, cùm hìc ſurgerent acervi cadaverum, ita Maurocenus alterius quoque Turcici agminis ordines miſcebat, ut non terga, non frons, aut latera aciei eſſent. Tandem multiplicis pugnæ labore ſejunctos ab exercitu aliquot Thracum manipulos acriùs aggreſſus, eoſdem in fugam impulit:

Sub Apicorno manus utrinque commiſcētur.

Garennii virtus.

pulit: exemploq; commotum universum agmen varie passim turbabatur; pluribus in locis milite signa deserente. Tunc affulsit nostris certioris imago victoriæ; alacrique clamore sublato, cedentes diù persecuti sunt. Jamque peractum erat prælium summa gloria Venetorum, & modico, si mala utriusque exercitus conferantur, virium damno, ni cędes fortissimi ducis exitum certaminis triste quodammodò fecisset. Cùm enim Garennius, cujus ferro plures ceciderant, altiùs profugientium multitudini immisceretur; tandem hostibus undique conclusus, tantæ fortitudinis pretium memorabili fato persolvit. Ubi se quisque ultione, & sanguine Turcarum satis implevit; actum de vi arci inferenda. Sed edocti loci custodes, exitum resistendi certam mortem esse; brevi relictis muris, imminentem necessitatem antevenere. Igitur, occupato oppido à Venetis, ablatâ, quæ in eodem servabatur, annonâ, avectisque XIV. Tormentis, ut muri funditùs everterentur, constitutum fuit. Post quæ propiùs Cydonem cum classe succedens Imperator, terrestres quoque copias propero agmine in conspectum urbis redegit. Tunc in proximo vico, cui Cicalariæ est nomen, locata sunt castra. Is medius inter proceros montes, sylvamque raris quidem, sed editis in altum arboribus; cujus aditum equitibus, propinqui verò collis cacumen levis armaturæ manu Præfectus copiarum Gremonvillius obfirmavit.

1660

Garennius occiditur.

Fugam Turcarũ Apicorni expugnatio sequitur.

Maurocenus in Cicalariæ vico exercitum explicat.

Verùm

1660 Verùm longè alia facies in hoſtium caſtris erat; qui, aptum ad deprehendendos Venetos locum arbitrati, ſex mille pedites, ac quingentos equites per cuſtoditum ab illis montem emiſerunt. Cùmq; potiti poſt brevem contentionem jugo, terga noſtri exercitus invaderent; eductę ſub idem tempus ab Cydone cohortes, in frontem Venetæ aciei impetum dedere. Latior tunc in noſtrorum ſtationibus ex ſubito diſcrimine timor; mileſque ob multiplicem Turcarum motum majora reformidans, juſſa tribunorum ægriùs exequi, turbare paulùm ordines, ac nutante primùm gradu, mox aperto pavore vallum penè deſerens, contendere ad proximum littus, quò naves appulerant. Senſit Maurocenus ob metum ſuorum imparem penitùs pugnam. Ut ergo properantem ad naves multitudinem, ſublato effugio, ad neceſſarium certamen adigeret, dimoveri ab crepidine portus navigia imperavit. Gnarus deindè ſupremi ducis exemplum magni in pręliis momenti eſſe, educta Melitenſium cohorte, permiſcetur ſuorum manipulis, hos evocans in pugnam, alios manu, ne diffugerent, retinens, cunctos increpitans, quòd, ubi quærenda victoriæ laus, turpiter ſigna deſererent. Mauroceni ardorem ſecutus miles, repentè conſtitit ante cornua aciei; nec modò ſumma vi defendi locus cępit, verùm converſo denuò, quà Cydon in conſpectu erat, peditum agmine, objectus eſt à tergo equitatus, ne

Eruptio Turcarũ in Venetos.

Noſtrorum timor, &, ni obſtitiſſet Imperator, fuga.

ne pertinaciùs hoſtis inſtaret. Reſtitutis magna 1660
ex parte ordinibus, ut unumquemque ad ſubeundum ſtrenuè diſcrimen magis Franciſcus incitaret, agminibus obequitans, milites ſubindè alloquio erigebat: *Quid timerent tot jam rebus geſtis inſignes? cum iis pugnandum, qui ab ultimis cladibus nondùm animos collegerant. Vix primum concurſum laturos hoſtes, dummodò, uti aliàs, Venetos viros experirentur. Utrinque æquales vires, & commiſſum æquo marte prælium; ſed in ſtrenuo, brevique fortitudinis experimento ſitam victoriam. Audacter ergo inirent certamen; devolutas acies disjicerent: Nobiliorem futuram victoriam, quam è manibus barbarorum ex inſperato eripuiſſent.* Jamque collatis ſignis, acies concurrunt; obſtupeſcentibus barbaris, victoriam, qua paulò ante uti cęperant, denuò in diſcriminis aleam revocari. Diù in anguſtiis dimicatum eſt: Nam univerſam penè planitiem Turcarum exercitus compleverat. Cùm tamen cædibus paulatim via fieret, miſſique Melitenſes ad collis verticem Thraces ferro, atque igne deturbaſſent; majori ſpe, veluti tunc primùm manus conſererent, à noſtris pręlium inſtauratum. Proſternebantur intereà implicatorum invicem militum corpora, ſedulòque à poſtremo agmine manipuli utrinque prodeuntes, vim hoſtium in diverſa deducturi, lateribus copiarum aſſultabant. Sed fortuna demùm melioribus adfuit. Quippè, cùm in turmas equitum invecti fortiùs Veneti, eas veluti globo confregiſſent; ſubita ſtragis facies

Victoria inclinat ad Venetos.

Thracum cędes, ac fuga.

1660 cies remiſſiores reddidit conatus barbarorum. Hi, veluti audaciæ prioris obliti, primùm cedere, ac manipulos invicem permiſcere; poſtremò fugientium paucorum impetum omnes ſecuti, revocantium ducum vocibus haud paruerunt. Tunc hoſti non arma, non ordo, non conſilium: ſed à Venetis tandiù fundi, cædi, capi, dùm intra vallum conſternatæ cohortes agerentur. Hæc cùm flexo in veſperam die contigiſsent, nocte proxima cautum Mauroceni conſilio fuit, ne exhauſtum infeſto certamine exercitum nova Turcarum eruptio tandem defatigaret.

Enandiã exercitus proficiſcitur.

Quamobrem, collectis impedimentis, ad arcem, quam contra Cretam barbari conſtruxerant, ejuſdemque urbis nomine recentiorem Cretam, ſeu, ut alii malunt, Enandiam nuncupaverant, deventum eſt. Imperator non ignarus magnum Turcis incitamentum ad bellum, Cretenſibus ad formidinem futurum, ſi integra arx relinqueretur, cujus ope oppugnantium cohortes aſſiduè urbis muris imminerent, nec tamen lædi ab obſeſſis poſsent; vi, armique petere locum ſtatuit. Igitur aggeribus, ac copiis utrinque diſpoſitis, crebris concurſationibus moliri cœpit obſidium. At pone tergum inſtabant etiamnum Thracum agmina, quę, ne Veneti progrederentur, & arcta viarum obſiderent, per occaſiones ubique præſidia ſubmittebant. Prę-lium poſcentes barbaros diù incertis motibus

Crebri cõcurſus cũ hoſte.

non

non elusit Maurocenus. Quippè, ne aut animo, aut viribus impar haberetur, ordinibus raptim instructis, ipse prior agmen eduxit. Commissum per inæqualitates locorum varium, sed atrox, cruentumq; certamen; pulsique ab aggeribus barbari denuò pugnam non unica vice instauravere. Non prius ea pugnarum occasio recessit, quàm exturbati loco hostes, undè veluti ad insidias in nostras munitiones irrumpebant, in juga montium decederent. Exercitus confusio ægrè custodum Enandiæ animos affecit: & unde priùs constantia ad defensionem oppidi, nunc impendentis excidii metus emanabat. Exindè non modò mœnibus, aut impositis tumulis non digrediebantur, sed intra urbem ita latitabant, ut nulla arte ad pugnam provocari possent. Maurocenus necessitatem ultimam trepidantibus allaturus, contrahere arctiùs aggeres cępit, tumulos astruens, unde machinamentorum omne genus proximum in hostem jacularetur. Jamque haud procul aberat exitium obsessorum; cùm mœnia, domos, militem una veluti ruina pariter involueret. Sed invidens fortuna felicitati Christianorum, ipsos in perniciem suam armavit, &, quos incommoda pugnarum non vicerant, luxus, mirum dictu, atque opulentia superavere. Igitur, ex hostium ignavia securitate orta, cùm cępta à multis esset vici depopulatio, ac dives nonnullorum præda

1660

Quo in fugam acto, incolæ nihil ob pavorem audent.

Dū Veneti populantur agros, falso rumore turbātur.

N reli-

1660 reliquos ad direptionem incitasset; brevì, neglectis ducum vocibus, in rapinarum licentiam totus penè exercitus effusus est. Juvit hostes nostrorum aviditas, omissa pugna, prædam sectantium. Cùm enim exigua manus Turcarum haud procul à Venetorum tergo inter inæqualia collium delitesceret, comperta nostrorum incuria, non ultionis spe, sed, ut fallaci clamore metum inferret, in apertam planitiem, ductis latè in aciei speciem ordinibus, erupit. Continuò dispersus inter Christianos rumor structas insidias ab hoste, adesse ingentem multitudinem, decurrentesque Thracum turmas postremam cohortem turbavisse. Vulgatur cum rumore pavor, ac plerique vana metuentes, mutuò solicitudinem augent. Nec diù ordines perterrefacti tenent. Quippè, cùm permulti, positis armis, ut liberiùs locum popularentur, repentina concursus hostilis suspicione transversos, aut obvios perturbarent; altiùs confusio undique invalescit. Hinc, veluti omissa defensionis fiducia, non defuere, qui fugam capesserent, antequàm hostis occasione uteretur. Igitur, ubi, quamplurimos nostrorum recessisse à signis, barbaris cognitum, ex temerarii impetus insania in patrandi facinoris spem versi sunt, propereque irruerunt in subjectos.

Nec magno sine discrimine.

Neque ad subitæ rei aspectum indultum tempori ab obsessis: quosque direptio bonorum ad vindictam non traxerat, excivit effusa stolidè

pro-

profugientium multitudo. Itaque, porta repentè patefacta, auctisque invicem animis, ubi cominùs Venetos advenere, omnia tumultu armorum complent, &, quò majorem iisdem formidinem incutiant, fusus quisque per agros multiplici ex parte cedentibus assultat. Impar omninò exitus inopinati conatus fuit. Quippè non hortationibus, non minis à fuga retinere copias potuit Maurocenus. Cùmque hostis jam retrò ageret, levia tantùm prçlia inter extremos Veneti agminis milites, prçcursoresq; barbarorum commissa. 1660

Ubi tutum ad locum peruentum est, & fusas passim cohortes Imperator collegit, quamquam exacto discrimine fessus, omnium tamen, quæ ultionem morarentur, impatiens, monuit milites, ut dedecus in gloriam quamprimùm verterent; & novo prçlio vecordiam hostis, fuga tantùm Venetorum vincentis, experirentur. At, ubi animis suorum, & prçcipuè Gallorum, qui levia quæque, ut est natura pavoris, reformidabant, parùm sibi fidendum animadvertit; cùm ipse præthereà ob diuturnos labores ægrè affecto corpore, vix ab aperti morbi sævitia abesset, imminentis mali vim quietis ope declinaturus, Cretam pergit. Veruntamen, cùm per idem tempus hyems ingrueret, abscedentibus navalibus sociis, ubi, quæ opportuna ad tutelam urbis, disposita fuere, Cytheram ad hybernandum classem reduxit. Ob

Cretam exercitus deducitur.

Classis Cytheram.

N 2 imma-

1660 immanem ægritudinem Almericus Princeps eodem anno extinctus est: qui, cùm vix Paron Insulam appulisset, suorum copias dùm refici curabat, præmaturo fato concessit.

Regii Sigilli custos Mahometes moritur.

Inter hæc Mahometes se voti compotem arbitratus, si, dùm in Cæsarem arma verterat, Venetis ablata retineret; idoneis tantùm præsidiis communire expugnatas urbes moliebatur, Creticum bellum, expeditus ab Daciæ, ac Pannoniæ motibus, confecturus. Ve-
1661 rùm anno salutis millesimo sexcentesimo sexagesimo primo, dùm ultimam huic conatui manum imponere studet, inopinato morbo correptus intra paucos dies intabuit. Ita, post firmatum Imperium, raro exemplo decessit Mahometes, cùm (quod barbaris insolitum) in illo dignitatis apice eodem favore apud Regem, potentia inter suos, ac fortitudinis, prudentiæque fama penes omnes consenuisset. Achmeti filio, quem ipse acribus disciplinis imbuerat, concessa ab Rege dignitas fuit; hicque ferocissimus Mauroceni hostis, Cretam ardua obsidione perstrinxit. Cæterùm Imperator vix mediam hyemem in stationibus transegerat, cùm delatum ab exploratoriis navigiis, solvisse ab Ægypto XX. Alexandrinas naves; easque mille, ac quingentos milites, bellique omnem apparatum brevì Cydonem devecturas. Rei momentum, paratusque ad imperia miles incitavere ad fa-

In cujus locũ Achmetes sufficitur.

cinus

cinus mentem Mauroceni. Quamobrem, ve- 1661
lis in altum datis, ad illam Ægæi partem
propera navigatione contendit, quæ aptiùs
Cretam proficiſcentibus imminebat. Vix ad
locum deventum erat, cùm hoſtium naves
in Venetam claſsem improvidè inciderunt.
Gaviſus proſpero incępto Imperator, dùm a-
cuit animos ad pugnam, repentè vis omnis
ventorum ita cecidit, ut, veluti de induſtria
æquante prælium fortuna, nullus fugiendi lo-
cus hoſtibus pateret. Raro aliàs tanto remi-
gum ardore actæ triremes, ut è propinquo
deprehenſos barbaros adorirentur. Et dubio
procul nulla ex horum navibus è manibus
noſtrorum evaſiſſet, ni, verſo rerum ordine,
elementa propemodùm ipſa pro Thracum ſa-
lute pugnaviſſent. Cùm enim Veneta claſſis
undique hoſtilibus navigiis circumfuſa pri-
mos tormentorum impetus in eadem exone-
raſſet; orta denſiſſimæ nebulæ obſcuritas
temporis momento proſpectum dimicantibus
abſtulit. Quare ceſſatum utrinque ab armis,
ne, tenebris officientibus, ſuos quiſque mutuis
erroribus infeſtaret. Eluctabatur intereà bar-
barorum claſſis, ut caliginis ope certamen ef-
fugeret. Cùmque turbidus aer diù pugnandi
vota diſtuliſſet, ubi tandem, irruentibns ven-
tis, diſſipari nebula incępit; iiſdem adjuti ho-
ſtes navigia raptim ſubduxere. Una tantùm
ex Ægyptiorum navibus fortè Venetorum tri-
remi-

Mauroce-nus adverſus Alexandrinas naves proficiſcitur.

Sed prælium nebulę culpa intercipitur.

Una tantùm ex hoſtium navibus occupatur.

1661 remibus immixta; ubi reddita lux fuit, à Mauroceno occupata. Reliquas ocyùs aut subigere, aut prohibere saltem à Creta decreverat Imperator; idque, si vires in promptu, facilè consequi potuisset. Sed, cùm quasdam suorum triremes Peloponnesum, cæteras Rhodum, & longiùs sitas insulas, turbo compulisset; reversus est Cytheram, fusa latè navigia ibidem excepturus. Quibus perfectis, absoluto Imperatoriæ dignitatis curriculo, cùm Georgius Maurocenus suffectus adventasset; tradita eidem classe, Venetias profectus est.

Venetias revertitur Maurocenus.

FINIS LIBRI PRIMI.

FRAN-

FRANCISCI MAUROCENI PELOPONNESIACI, VENETIARUM PRINCIPIS, Gestorum

LIBER SECUNDUS.

EPITOME.

MAUROCENUS *falsò accusatus absolvitur. Auctis ob Turcarum expeditionem in Pannoniam bellorum suspicionibus, Fori-Julii Provincia eidem demandatur. Frustrà tentatis conditionibus pacis, bellum adversus Turcas asperatur. Franciscus Præfecturam classis, mox Imperium suscipit secundò. Achmetes mittitur à Rege ad conficiendam Cretæ obsidionem. Continuò Urbs summa vi ab eodem tentatur. Maurocenus Marchionem Villam reducit, studetq; intercipiendis navalibus copiis barbarorum. Dein ingressus civitatem, partes suorum* compo-

componit. Obsidium præcipuè ad Propugnaculum Panigrà intenditur. Hinc non unica vice Imperator vulneratur. Erumpunt Turcæ in urbis fossam: ingentes ibi concursiones, & prælia. Exteriores munitiones deseruntur; ac paulò post ob copiam imbrium paulùm bellum remittitur. Senatus, Turcæque, se ad bellum intentiùs comparant: Maurocenus verò urbem sedulò reficit. Sub initium Januarii Propugnacula Sabulonariæ, ac S. Andreæ multipliciter aggreditur Achmetes. Imperator classem barbarorum nocturno concursu invadit; insignem victoriam, occiso Duraco, refert. Hinc D. Marci Eques declaratur. Catherinus Cornelius, ac Marchio S. Andreæ Mombrunius conveniunt. Machinamenta Achmetis adversus maritimam urbis partem à Mauroceno pervertuntur. Post atrocissimam aggressionem à nostris strenuè sustentatam, Achmetes intestina proditione capi urbem posse existimans, Uvalachiæ, ac Moldaviæ Principatum offert Mauroceno, sed cum irrisione nuntius dimittitur. Adventant aliquot Gallorum copiæ, quæ prosperè certant cum oppugnantibus. Hyeme subeunte, obsidium nusquam remittitur. Regis furor in Achmetem, ac milites. Aloysius Molinus ad Turcas mittitur conficiendæ pacis gratia, sed frustrà. Bellum intenditur; ac paulò post Catherinus Cornelius obit. Sex millia Gallorum in urbis subsidium missa funesto exitu manus cum barbaris conserunt, eodemque prælio Bellifortii dux occiditur. Qui supererant, urbem deserunt, atque una cum iis Vincentius Rospiliosius Pontificiarum copiarum ductor. Pavor Cretensium inhibetur elata oratione Mauroceni; qui Procuratoria D. Marci dignitate extra ordinem insignitur. Achmetes tandem validam

dam aggressionem tentat, & vix à Venetis depellitur. Inde Imperator, advocata Ducum concione, de statu Urbis, præsidii viribus, ac de rebus in posterùm agendis disserit. Captum ab omnibus consilium dedendi Cretam per sexdecim dies differt. Iterùm vocat in opem socios: quibus ab Dia solventibus, demùm fœdus init cum hoste. Conditiones pacis Decreto Senatus approbantur. Discedentes Venetorum naves tempestas maris disjicit. Maurocenus Patriæ jam redditus, rursùs accusatur. Verùm, indicto judicio, & re perspectiùs cognita, brevì omnium votis absolvitur; denuò Patribus, quæ in bellò egerat, magno consensu, plausuque approbantibus.

O LIBER

1662 *Mauroceni reditus in Patriã.*

OPtimo consilio Veneti Patres instituerunt, ita foris exercerentur ab civibus Imperia, ut domi administratæ rei ratio redderetur. Quippè, cùm fingere multa rumor soleat, & tàm de optimis mala, quàm de malis optima, infenso virtutibus errore, concelebret; eveherent sæpenumerò studia partium ignavos ad maxima, atq;ècontrà actum de illis videretur, in quos ob ęmulationem virtutis invidorum aculei excitantur. Quamobrem summo cum Reip. emolumento lata olim sententia, qua cautum est, ne ex immodico vulgi favore, aut ira, sed ex severis, probatisq;rationibus facta singulorum ęstimarentur. Hinc in tuto magnorum virorum honor; hinc studium veræ laudis, & strenuè quęsitum ab optimis per pericula decus Reip. Reducem ex Gręcia Maurocenum quo plausu universa civitas exceperit, nemini ex illius facinoribus incompertum. Eædem illi, quę militum, laudes Senatus; atq; ex multiplici genere rerum strenuè actarum varia urbis præconia. Nec deerant, qui toties Græcis victoriis insignem, vix anteà inspectum civem altiùs contemplarentur: mirati tot annos ab eo in castris eadem constantia transactos, omnia classis munia pari consilii, ac fortitudinis famâ administrata, præclara demùm tot pręliorum prosperè initorum monumenta; quibus non decoris tantùm, sed, & utilitatis plurimum Reip. comparaverat. Veruntamen,

Civitatis erga eundem studia.

Deinde accensatur.

tamen, cùm ea ſit invidorum natura, ut recentem aliorum felicitatem ęgris oculis introſpiciant, nec idem ſibi ipſis quoque patere ad gloriam iter moleſtè ferant; auſi nonnulli, quędam damnando, geſtæ dignitatis ordinem carpere. Hæc relata ad Senatum, animos Patrum, ut veritas dignoſceretur, ad acrius examen revocavere. Miſſus idcircò in Græciam Quæſitor, is Stephanus Magnus fuit, Patritius Venetus, miræ morum elegantiæ, ac probitatis; à quo indictum judicium, producti teſtes, cunctaque de more pertractata. Verùm fraus, ut ferè fit, in auctores recidit: vicitq; molientes dedecus præclarè geſtarum rerum teſtimonium. Expreſſa enim certis rationibus virtus Mauroceni eouſq; potuit, ut non modò, quæ peregerat, plenis ſuffragiis Patres comprobarent; verùm etiam accuſatores, quia inſonti periculum fecerant, ex Senatus Conſulto calumniæ nota mulctarentur. Hinc Decemviris negotium commiſſum, ut, tradito poſteris more, delatores poſtularent, atque in pravorum exemplum debitis pęnis afficerent. Ita, declinata obtrectatione, in neceſſariam quietem Franciſcus ſeceſſit. Non ideò tamen militaris diſciplinæ ſtudia ita animo ejuſdem exciderunt, ut providis conſiliis etiam abſens adjutorem ſe non perhiberet. Nihil prętermiſſum, quo juvari Remp. poſse intelligeret: Quippè Cretæ inſulæ incolumitati ſedulò proſpiciens, oſtendebat, quo opere, quibus muni-

1662

At non modò abſolvitur, ſed accuſatores illatæ injuriæ poſtulātur.

1662 mentis firmari deberet; undè promptiora urbis, & incolarum subsidia; qua arte excitandę mentes militum, ac tribunorum; quò denique dirigenda tutiùs arma, ut barbari depellerentur. Inde ingens ejus dictis fides, atque auctoritas; summumque in uno cùm civilium, tùm bellicarum administrationum pondus.

1663 *Achmetis consilia.* Inter hæc Achmetes, qui hactenùs vana pacis spe Cęsari illuserat, ne Cretico quidem bello summoperè intentus, ea potissimùm cura detinebatur, ut auctoritate, opibusque novæ dignitatis fastigium confirmaret. At, ubi validissimum quemque, & Regis favore elatum, submissis, qui publicè quasi consensu ad pęnam deposcerent, oppressit, aut longinquis expeditionibus amovit; Mahometis verò, militum, plebisque benevolentiam promptis artibus adeptus est: solutus domesticis cogitationibus in externi belli studium incubuit. Itaque, collecto exercitu, vertit in Cęsarem Imperii vires: *Turcarũ expeditio in Cęsarẽ.* tamdiù parata adversus Illiricum, finitimasque Reip. provincias arma simulans, dùm, facto raptim in Pannoniam impetu, improvidos, eòq; spe pacis incautiùs agentes Austriacos invaderet. Nec repentini motus rumor tantummodò Cæsarem commovit. Enimverò, aliquot illius regionis urbibus expugnatis, cùm demùm intra Bellogradi męnia se recepisset, non modicam *Suspiciones Venetorum.* Reip. suspicionem injecerat, ne, si ibidem iniisset fędus cum Austriacis, in Illyricum ea belli

moles

moles devolveretur. Sed ex ſucceſſu rerum 1663
augeſcente in dies Pannoniæ vexandæ libidine, cùm mox in interiora ejus irrueret, atque indè universa regio acerrimo bello conflagraret; periculi vicinia Venetorum Patrum animos altiùs ſolicitavit. Hi namque barbarorum armis patere Forum-Julii ſentientes, ſtatuerunt majoribus præſidiis confirmare limites provinciæ, ne imparati, immunitique Foro-Julienſes deprehenderentur. Habiti hac de cauſa delectus militum, ſumpta arma, cunctaque imminenti bello proviſa. Interim cautum, ut ſtrenuus vir univerſæ regioni præficeretur. Nec de Franciſco Mauroceno dubitatum eſt: qui, licèt poſt tot armorum labores neceſſarium ocium excoleret, adeò tamen in eum totius civitatis ſtudia collimabant, ut ipſi ſervandorum Reip. terminorum curam demandari neceſſe eſſe, una voce omnes diſſererent. Itaque cunctorum ſuffragiis Præſes Provinciæ declaratus: continuòque, ſuſcepta Præfectura, in Forum-Julii trajiciens, acri diligentia proſpicere adnixus eſt, ne quid detrimenti Reſp. caperet. Hinc locare circùm peditum turmas, cogere incolas ad capienda arma, ac fines cuſtodiendos, aggeribus extruendis inſiſtere, inire demùm conſilia cum Auſtriacis, ut, ſi ultrà hoſtis irrupiſſet, junctæ

Maurocenus mittitur in Forũ-Julii.

Ejus in cuſtodiẽda regione ſolertia.

vires eidem objicerentur. Verùm Achmetes poſt 1664
varia armorum diſcrimina tandem ad Arrabonis fluvii ripam ab Germanis fuſus, feſſum labore

bore

1665 bore itinerum, bellique militem quiete refectu-
Achmetes Fœdus init cum Cæsare. rus, pacem ſanxit cum Cæſare. Tunc reverſus eſt Byzantium: aliòque bellorum ſuſpicionibus inclinatis, communita Fori-Julii loca nulla belli ſemina infecerunt. Nihilominùs Maurocenus, diſpoſitis ubique cuſtodiis, auctoque exercitu, ne, recedente belli pavore, miles ocio torpeſceret, gerendorum prçliorum præceptis copias imbuebat, ut, quæ tunc in ſimulatis pugnæ exemplis didiciſſent, in vero deindè certamine non pertimeſcerent.

Dum hæc in Foro-Julii peraguntur, ea opinio percrebuerat, revocatum nuper à Pannoniis exercitum brevì in Rempub. audaciùs erupturum. *Studia Venetorũ ad firmãdam pacẽ.* Quamobrem declinaturi Patres vim hoſtium, per Joannem Baptiſtam Ballarinum (jam enim Joannem Capellium mçrore, laboribuſque confectum acer morbus oppreſſerat) pertentare eorundem animos decreverunt, ut, ſublatis contentionibus, Creta honeſto fœdere in Reip. ditione confirmaretur. *Nec Achmetes diſſentit.* Nec Achmetes id prorsùs averſabatur, utpotè qui arduum, ancepſque bellum futurum, expoſci ſe communibus votis ad conficiendum obſidium, neque ab ſede Imperii tutò diſcedere poſſe intelligeret. Indè ſociare invicem conſilia; adniti, ut pax perpetraretur, petere, ut, qua montibus in duas veluti regiones Creta dirimitur, hinc Veneti, inde Thraces pari jure Inſulam obtinerent. Hæ quietis conditiones aliquandiù in ancipiti hæſe-

hæſerunt; cùm Patres, ut belli incommoda e- 1665
vitarent, ceſſuri quidem hoſtibus, quod ii elapſis annis abſtulerant; ita tamen ſtabilire urbis poſseſſionem exoptarent, ut non ſecùs in pace, quàm in bello tutò & habere inſulam poſsent, & facilè armis eandem tueri. At, dùm hìc de feriendi fęderis negotio agebatur, alia in caſtris rerum facies. Præcipuè Veneti, ubi ſatis copiarum adeſse viſum, præmaturè ab hybernis exeuntes, improvidum Cydonis præſidium repentè adoriri conſtituerant. Sed diſtulit primò conſilium adverſæ tempeſtatis motus: atq; ubi paulùm remiſsa procellæ ſævitia, Hieram perventum, denuò acrior turbo ita noſtrorum exercitum impulit, ut penè ſtatim deſiſtere ab incœpto Duces cogerentur. Nec, cunctantibus ipſis, vis ventorum, aquarumve infringebatur. Undique effuſis imbribus opplebatur tellus: eadem littori, ponto, campiſque facies. Hinc obſidionem intentare molientes fruſtrà laborabant. Cùm enim lubrica humus, redundanſq; aqua fallerent pugnantium greſſus, nec brevia à profundis, ruinam minantia ab ſolidis diſcernerentur, multi veluti per ludibrium ab hoſtibus fundebantur. Igitur, ne ultrà miles incaſſum fatigaretur, recepto in naves exercitu, in eam ſententiam itum, ut maritimis præliis diſjicerentur hoſtium triremes, atque indè expectata ſubſidia Cydonem non communirent.

Dùm de firmandæ pace agitur, Veneti Cydonē aggrediūtur.

1666

Sed Veneti aſſiduis imbribus cōſternati recedūt.

Primum hujuſmodi facinus ab Nicolao Leonio

1666 nio Patritio Veneto, & Hieronymo Grimano Equite, ac Navium Præfecto patratum est. Ille namque plures liburnicas, ac triremes, quę cum milite, & commeatu Cydonem festinabant, adortus; brevì omnes in potestatem redegit. Hic decem onerarias prope Pagasam insecutus; post atrox certamen victor ad suos ingenti cum pręda reversus est. Non segniùs intereà reliqui duces terra, mariq; rem gerebant. Hi intercipiendis commeatibus, alii vastandis insulis intenti: præsertim verò ante Cretę muros quotidiè concursus, & prælia, eaq; ob multitudinem hostium sæpiùs cruenta. Accessere his variæ Thracum eruptiones in Illiricum; quamvis nec propiores insulæ metu vacuæ. Zacynthi incolæ prę cæteris trepidavere, quibus ostentatum bellum, breviq; illatum etiam fuisset: ni id priùs compertum Venetis, & raptim congesta prope Insulam subsidia. Senatus ordinem rerum prospectans, nihil in posterùm ab hostium vi tutum sensit. Postremò, cùm anceps motus multiplex bellum minitaretur, distractisque copiis, Classis Proceres, ut suspiciones exigebant, alii alia munera obirent; in Franciscum Maurocenum Classis Præfecturam contulit.

Nicolai Leonii, & Hieronymi Grimani facinora in Ægęo.

Turcarũ motus.

Franciscus Maurocenus Classis Pręfectus eligitur.

Sed struebat jam fortuna irarum, bellique semina; tantò in sæviorem armorum impetum eruptura, quantò majori pacis imagine tegebantur. Veneti, ut egregio aliquo facinore facilio-

ciliorem fęderi viam sternerent, ultra animos 1666
barbarorum efferavere. Turcæ, ob auctum ipsa mora, qua non modicè exercitus excreverat, robur, promptiùs erecti ad ultionem, congregatas Imperii vires in unius obsidionis experimentum deduxerunt. Indè atrox, rejectis conditionibus pacis, dissidium: Cretensis indè belli moles, & pertinax urbis oppugnatio, cui centum, & viginti millium Turcarum cæde parta nobilitas. Vix tentasse Venetos Cydonem, eosque præpediendorum commeatuum causa Ægæum percurrere rumor vulgavit; cùm oborta Byzantii ingens primorum solicitudo, mirantium, ubi pax expectaretur, pręlia invalescere. Hinc trepidare populus, mox fremere, & vires suas circumspicere: demùm vecordiam Regis incusare, qui, instantibus belli curis, desidia torpesceret. *Quippè suos quadam feriendi fœderis reverentia contineri, ne bellum per acies conficerent: at Venetos aperta vi uti, & ipso comparandæ pacis prætextu libidinem armorum licentiùs explere. Igitur mittendos in ultionem exercitus, qui ultimam bello manum admoverent. Non esse eò consternationis rem perductam, ut ab exiguis Christianorum copiis impunè Thraces terra simul, & mari divexari se paterentur. Iisdem artibus defendendum, augendumque Imperium, quibus partum fuerat. Contemni alioquin Ottomanicæ domus dignitatem, nec amitti modò, quæ tanto sanguinis pretio acquisierant; sed brevì ipsa felicitate cœpti in Regni interiora hostes irrupturos.* Hęc sæpiùs jactitata Mahometis feritatem excitave-

Questus Turcarū, & conficiēdi belli cupido.

1666 re: qui, ut gentis ſuæ vota obſecundaret, copiis raptim ab univerſo oriente collectis, Achmeti eam provinciam aſſignavit; ut ipſe exercitui ducem ſe præbens, Cretam omni virium nixu aggrederetur. Achmetes, ubi neceſſariam expeditionem animadvertit, facilius iter ad eventum armorum paraturus, cavit, ne Venetis ſuſcepti à ſe belli conſilium innoteſceret. Exindè affirmans, ſe conficiendi fęderis cupidum, alioq; motum ſimulans, ſtudia quietis, honeſtumq; pacis nomen prætendebat. Non effugere tamen Patrum diligentiam aſtus barbarorum: atque, ubi compertum ex ingenti copiarum apparatu, quantum diſcrimen ea belli moles eſſet allatura, Senatus Conſulto proviſum, ut ad tuendam Remp. arma illicò ſumerentur. Dùm itaque habentur delectus militum, aliaque navium manus ſedulò ornatur; data opera, ut ad Imperatoriæ dignitatis faſtigium ejus fortitudinis vir attolleretur, quem luctuoſa tempora, horrendumque bellum poſtulabant. Nec diù in incerto fuit, quinam illo in rerum articulo à Patribus declararetur. Cùm enim ingenti animorum conſenſu omnium vota Maurocenum expoſcerent; commiſſum ſecundò eidem non annuentibus tantùm, ſed etiam plaudentibus ordinibus, ſummum terreſtris, maritimique exercitus Imperium. Tunc non impendentium malorum diſcrimina, non rumor auctæ hoſtium multitudinis debellandæ Cretæ deſiderio con-

Vocibus populi Rex excitatus expeditionē in Cretā Achmeti demādat.

Veneti Patres maritimas, terreſtreſq; copias augent.

Maurocenus ſecūdò declaratur Imperator.

convocatæ Franciſcum à munere deterruerunt: 1666
ſed flagrantem ſtudio defendendæ Reipub. animum recentibus exemplis probaturus, ad Inſulam extemplò contendit. *Cretam navigare pergit.*

Græcarum Inſularum nobiliſſima Creta, ab occiduis montibus, qui candidi ſunt, Candia hodie dicta, ab Ortu ſolis, Occaſum verſus longiſſimo tractu porrigitur, hinc Africa, illinc Aſia objacentibus. Inſulæ forma tribus clariſſimis promontoriis protenſa eſt; Samonio in Orientem, Criumetopo in Occidentem, Cimario, aliàs Cyamo, & Dictynæo in Septentrionem. Alluitur, quà Orientem ſpectat, Carpathio mari, quàque Occidentem, Jonio, cui Adriaticum conterminum: ad Septentrionem præterfluente Ægæo, Libyco verò, ac Ægyptio, quà vergit in Auſtrum. Primum hujus Inſulæ imperium penes Reges fuit: populari deindè ſubjecta dominio brevì in poteſtatem Romanorum tranſiit; ex quibus demùm conceſſit in prędam Saracenorum. Expulſis Saracenis Gręci ſucceſſere; quibus ab Italorum, Gallorumque armis erepta, Bonifacio Marchioni Montis Ferrati contigit. Hinc magno emptam habuerunt Veneti; qui quadringentos annos eam poſſidentes, Colonia Patritiorum in Reip. modum auxerunt. Hanc Præſides Ducum nomine moderabantur: qui non civilem modò, ſed militarem quoque rem gerentes, unà & concordiæ incolarum, & libertati proſpiciebant. Cæterùm Latinis, Græ- *Cretæ deſcriptio.*

1666 ciſque monumentis percelebris inſula eſt; utpotè quæ prima navales, equeſtreſque pugnas ediderit, atque arma literis miro bonarum artium amore conjunxerit. Magnitudine verò multùm reliquas antecellit; longitudo enim ducenta, ſeptuaginta millia paſſuum, latitudo quinquaginta millia habet: ambitus autem quingenta, octoginta novem millia paſſuum complectitur. Situm commendant ubertas collium, fluminumque, temperies cœli, ac ſaluberrimus aer, in quo nulla unquam infeſta veneno animalia fuere. Porrò tellus frumenti, vinique, & dictamni ſoli inſulæ peculiaris ferax; adeò verò referta paſcuis loca, & externarum gentium frequentia excultæ urbes, ut cæteris omnibus Mediterranei Maris inſulis, ſeu opes, ſeu ſoli fertilitas, ſeu varietas commerciorum reſpiciantur, meritò anteferatur. Centum urbes antiquitùs habuiſſe ſcriptores memorant; quas ad tres tantùm temporis injuria redegit. Hæ Creta, Cydon, & Rithymna. Regni caput Creta conſtituit, quæ à quibuſdam Matium, & Cytæum nuncupatur, hodie Candia: indè totius inſulæ nomen. Hæc fermè in medio, quà Ægæi fluctibus inſula perfunditur, conſurgit, non tàm ob robuſtum mœnium ambitum, quàm ob exteriora munimenta expugnatu difficillima. Trium millium, & quingentorum paſſuum horum circuitus. Urbs verò triangularem exhibet figuram, ejuſque baſis ita pelagum reſpicit,

Urbis ſitus, & munimẽta.

cit, ut eadem parte capacem cujuſcunque navigii portum, atque à procellis tutiſſimum præbeat. Septem regia, ut vocant, propugnacula urbem circumſtant; quæ ab incolis S. Andreæ, Jeſus, Panigrà, Bethlemiticum, Martinenghium, Victurium, ac Sabulonaria appellantur. Hæc patula, humiliſque foſſa penè undique ambit; deindè propemodùm innumeræ extra foſsæ labrum productæ munitiones, ad quas promptè per ſubterraneos calles pervenitur. 1666

Obſidionis, bellique exitus.

Subactis, ut dictum eſt, ab Turcica vi Cydone, ac Rithymna, poſtrema de præcipua hac urbe contentio remanebat; in qua plùs fortè ſanguinis profuſum, quàm ejuſdem viarum anguſtiæ capere poſſe viderentur. Delectus Maurocenus ad difficillimum propugnationis munus, ita manu, voce, vulneribus toleravit obſidium, ut nondùm ſatis liqueat, utrum cladium atrocitate terribilius, an Venetæ virtutis experimentis ſpecioſius bellum fuerit. Octo, & viginti menſes (quis crederet?) circa urbem unam barbari pependerunt. Ille verò per omne tempus totius Ottomanici exercitus impetu permodicis viribus ſuſtentato, ſex, & quinquaginta aggreſſionibus, quadraginta, & ampliùs ſubterraneis præliis, quadringentis, & ſexaginta cuniculis eluſis, centum, & viginti millibus Turcarum cęſis, ſuorum fermè triginta millibus amiſſis, tunc demùm extremum deditionis remedium amplexus eſt, cùm nonniſi concrematæ, ac funditùs

ditùs

1666 ditùs eversæ urbis vestigia occupari à Thracibus possent. Deditionis pretium salus obsessorum, & classis. Utramque iniquis temporibus à victorum pervicacia obtinuisse, admiranda vis ingenii, ac propemodùm incredibile facinus fuit. Id enim in extremis assecuti sunt Veneti, ut, licèt desolatis munimentis, turcidato exercitu, abeuntibus sociis, atque ultimo urbis fato impellente, non libertatem modò defenderint, sed Reip. Imperium indecora barbaris pace firmarint. Intereà, quot motus Achmetis, quantaq; dolo, atq; arte intentata molimina repulerit Maurocenus, omnia ad unum referre inaccessum cupienti opus; cùm singulis ferè momentis eximium aliquod facinus ad Cretam ederetur.

Achmetes Eubœam pergit.

Igitur Achmetes Kal. Maii Therasiam profectus, ibidem munia exercitus inter suos sedulò partitus est. Digressus indè in Eubœam, naves armis, & milite onustas crebrò Cydonem demittebat; cùm, ne sibi Cretam perducto prompta præsidia deessent, tùm ut priùs scrutaretur, an facile commercium, & satis tuta navigatio. Inter hæc, ne tanti apparatus famâ Cretenses ad acrem disponerentur defensionem, fœdus, concordiamque speciosis, irritisque nominibus adhuc jactabat; componendarum rerum spe

Joannes Baptista Ballarinus moritur.

Ballarinum tamdiù detinens, dùm hunc in ignobili vico, haud procul à Thebis, propera mors ingenti omnium luctu eriperet. Ubi satis copiarum Cretam tenuisse barbarus sensit, solutis sub

Octo-

Octobris mensis exitum navibus ab Epidauro, 1666
quò paulò antè advectus fuerat, ipse quoq; Cy- *Visserius Cydonem intrat.*
donem raptim advolavit. Hyeme parandis ad
obsidionem rebus transacta, XI. Kal. Maii mo- 1667
vit exercitum; ęquatâque solo Enandiâ, ne propinqua illius urbis mœnia quanto plus spei ad effugium, tanto minorem animum ad strenuè agendum militibus præberent, in Cretæ conspectum agmina deduxit. Locum nactus cùm ad pugnandum, tùm ad evadendum aptiorem, vallem, cui Jophyri nomen, insedit. Ingentis deindè exercitus ostentatione, cujus robur quinquaginta armatorum millibus, præter cunicula-riorum, atque epibatarum turbam constabat, multiplici ex parte pertentare urbem exorsus est. *Oppugnatione urbis aggreditur.*

Jamque feriebantur tormentis muri, externasque munitiones infesto agmine Turcæ perturbabant, cùm Maurocenus Superum mare permensus, Zacynthum pervenit. Tunc primum in Cretæ opem facinus molitus est. Quippè, animis illorum, qui ex edicto convenerant, in se firmatis, Marchionem Chironem Franciscum Villam, peritia rei militaris, & peractarum rerum fama insignem, obsessę urbi restituit. Hunc Senatus turbis peditum præfecerat: nec indè consilia expertissimi ducis modicè urbem adjuvabant. Verùm, ortâ inter Proceres dissensione, quæ magnis conatibus semper adversa est, cùm nova subindè discordiæ moles sobolesceret, Sa- *Maurocenus Villa copiarum Præfectū reducit.*

bau-

1667 baudiam, undè diſceſſerat, declinaturus aliorum invidiam, adproperabat. Sed Imperator hortatus ducem, ne in tanto rerum diſcrimine, quam ſummo plauſu militum cœptaverat, urbis defenſionem repentè deſereret: illo Cretæ reddito, ipſe cum idonea longarum navium manu intercipere hoſtium ſubſidia ſtatuit, quæ in dies magis ad exercitum furtim commeabant. Hieram advectus, aliquandiù Turcicæ claſſis Præfectum brevì, ut exploratores renunciabant, cum viginti roſtratis navibus, ſuis auxilio venturum ibidem oppertus: compuliſsetque ad certamen ejuſdem navigia, ni ille, confecto inter tenebras itinere, inſciis Venetis, ad ſuorum caſtra adnavigaſset. Nec feliciùs alii ſubindè labores ſuccedebant, Turcis per aperta Ægæi quotidiè diffugientibus. Expertus idcircò Maurocenus, difficillimum ſibi ob incerta locorum, & varietatem itinerum prohibere barbaros à commercio pelagi; ſatius credidit, claſsem dividendo, multiplici ex parte hoſti inſidias aſtruere. Verùm, cùm, atrociſſimæ obſidionis rumore pervulgato, jam Achmetes nominis ſui terrorem latè circumtuliſſet, ad terreſtres curas converſus, ſtatuit ſeſe in urbem recipiendo augere fiduciam obſeſſorum. Ergo præcipua cuſtodiendi pelagi provincia Aloyſio Paſchalico Patritio Veneto demandata; decretumque, ut decem cum triremibus, ac quinque navibus, quibus viginti ſociorum triremes additæ erant, vario itinere interjectum

Fruſtrà laceſſere hoſtium naves adnititur.

Aloyſius Paſchalicus intercipiendis hoſtium commeatibus deſtinatur.

ma-

mare obſideret. His providè conſtitutis, reliquam claſsem per idonea loca diſpoſuit. 1667

Imperator urbem intrat.

Ubi verò Cretam ingreſsus, multa internis diſsenſionibus feſsa, quas certamen virtutis, atq; ambitio gloriæ inter proceres invexerat, deprehendit; ne indè ratio defendendæ urbis, ut ſolet, labefactaretur, acri diligentia proſpicere adnixus eſt, ut excitatæ intra ſuos iræ adverſus barbaros verterentur. Quamobrem, cùm ex genio variarum gentium ita mentem inſtruxiſſet, ut optimè calleret, quid à quoque exigendum; brevi ad obeunda promptiùs belli munia indulgentem diſſidiis militem honeſtioribus ſtimulis incitavit. Ubi enim quis hoſtis inſtaret, quàm juſtâ causâ diſcrimina armorum adeunda eſsent, quæ demùm laus, quæ præmia manerent ſtrenuè dimicantes, oſtendit; cùm præterea penè apud omnes recens fortiſſimi Imperatoris memoria, & penitùs in virtutes Mauroceni infixus militis amor prẹvaleret, animi adeò hortationibus ipſius permoti ſunt, ut intraret mentem cujuſque militaris gloriæ cupido, *duceret, quò vellet*, clamitarent; *non armis non vulneribus quemquam ceſſurum*. Ita in perniciem hoſtium omnibus converſis, firmare munimenta, altiores foſſas effingere, ſolidiores loricas contexere, ſuique ipſius per propria pericula urbis ſaluti caventis fiducia acuere in dies magis ad bellum Cretenſes inſtitit. Econtra Thraces cuncta expugnandis urbibus inventa apud veteres, & nova quæ-

Animos militum componit.

Urbem aggere firmat.

Sed Turcæ ſumma vi rẽ gerunt.

1667 que ab recentioribus ingeniis excogitata congerentes, tanta ſpe decertabant, ut in ipſo obſidionis limine extremos conatus experirentur. Neque una tantùm belli facies: quippè modò, extructis tormentariis ſuggeſtibus, muros, atque interiora urbis petentes, modò, altioribus foveis nitrato pulvere repletis, fundamenta propugnaculorum convellentes ab imo, ſepę cum catervis armatorum ruentes in vallum, nihil intentatum relinquebant.

Achmetis conatus in Propugnaculũ Panigrà.

Longè tamen major belli moles illi Cretę parti incubuerat, qua muri quædam lorica, quæ à propugnaculo Panigrà dicto uſque ad mare producitur, jugiter ferreis globis à muralibus tormentis emiſſis quatiebatur. Hunc ſibi oppugnandum locum delegerat Achmetes, qui, quamvis multo ſuorum cruore pulſus, potiri mœnibus audaciùs, quàm conſultiùs properans, omnia terrore, & cladibus miſcebat. Nec temperatum apertis aggreſſionibus, ut obſeſſorum animos frangeret, victoriæque fiduciam apud ſuos oſtentaret: gnarus qualia initia belli, talem in cæteris exitum futurum. Sed Veneti nulla ſociorum cæde, nullo molimine hoſtium perterrefacti paſſim depellere invadentes, reficere diruta murorum, objectos aggeres omni machinamentorum genere, ac perſępè inopinatis eruptionibus perturbare. Cùmque teſtis virtutis, atque ignaviæ cujuſq; adeſſet Maurocenus; opportunè milites imperata exequebantur, nec quid-

At pellitur à Venetis.

quidquam ob formidinem recuſabant. Augebatur nihilominùs in dies malum crebra cuniculorum vi, ollarumque incendiariarum jactu, cùm nullus in urbe, aut munimentis locus diſcrimine vacaret. Hinc non ſegnis à ſtrenuo plerumque diſcernebatur; juxtà audaces, pavidiqui interibant: dehiſcenteque, quà tutior videbatur, humo, aut ferreis globis decidentibus, cuncta ſubverſę telluris ruina, torrentibus flammis, ac in fruſta disjecta æris mole devaſtabantur. Acceſſit Kal. Julii intoleranda vis caloris, quæ corpora obſeſſorum ſummoperè conficiebat. Nec eadem pernicie immunes barbari; cùm aperta planities, & nulla umbra defenſa, ęſtu quotidiè graviore exardeſceret. Hauſiſſet plurimùm ea tempeſtatis ſævitia Turcarum exercitum, ni militum multitudine abundans Achmetes ſuis ita tempora aſſignaviſſet, ut laborem alii viciſſim ſubirent, diſcederent alii ad quieſcendum: indè nec fatigarentur pugnantes, & citiùs ad exitum opera quæque deducerentur.

1667

Caloris vis infeſta admodùm oppugnantibus.

Irritum intereà conatum ſentiens, quo proſternere propugnaculum molitus fuerat, paulùm remiſſo hujus partis impetu, in reliquis aucto ardore, ac numero oppugnantium, arctiori tormentariorum ſuggeſtuum corona urbem circumdedit. Cùm tamen nondùm ulla exteriorum munimentorum pars occupari à ſuis potuiſſet, effoſsam ſpeluncam parari imperavit; per quam, excavata ſubterranea porticu, in plures

Achmetes ſubterraneos calles cõparat.

1667 calles desinente, subter ipsos Venetorum aggeres ad menium fossam penè pervenerat. Operam tellus juvabat; quæ nec difficilis erat accipiendis ictibus, & adeò tenax, ut quà stare illam fossores vellent, quæ egerebantur nulla ruina sequeretur. Quapropter ingentia barbarus animo designabat, inopinanter in urbem cum armatorum globis evasurus. Neque à Venetis multum clades aberat, si potissimum noctu fraus erupisset. At nihil ex his diligentiæ Imperatoris ignotum: Hic dolos, aperta, occultaque perscrutatus, contrarios extemplò cuniculos instruxit. Tunc prudenti consilio devicta calliditas concidit; diuturno labore paratus fornix obruit artifices: penituitque Achmetem invenisse recessus, quibus tot hominum vitas miserrimè perderet. Ita subterraneo Turcarum molimine eluso, nondùm tamen armis finis impositus. Nove quotidiè à barbaris struebantur insidiæ; contemnebantque pericula milites, pars minis Achmetis, multi feritate, & cupidine prædæ. Personabant omnia strepitu tormentorum; nutabant munimenta; rostra propugnaculorum corruebant. Extrema ubique pericula. Ingens in eruptionibus copiarum ferocia: mors, aut fuga hostium, exitus pugnantium. Nec tamen aperta vi magis, quàm dolo gerebantur certamina; nam, qua parte parati cuniculi vis minabatur excidium, Veneti fugam indè simulantes, improvidum hostem in casus trahebant. Sed Achme-

Sed frustrà.

Nihilominus fervet obsidium.

hmetes rimandis obſeſſorum conſiliis, excogitandiſque fraudibus ſagax. Quippè, venenatis ignibus in noſtrorum receptacula immiſſis, eam cladem invexerat, ut horum permulti ſemiuſti, faucibuſque virulento vapore interclusis, demùm exanimarentur. Primò inopia remedii non modicè labes proceſſit; immò brevì adeò invaluerat, ut vel minimum hauſtum mors ſequeretur, nec ullo humore extingui poſſet incendium. Tandem junipero, aliiſque remediis admotis, vis veneni fracta eſt: horum enim ope peſtifera flammarum lues enervata, propugnantium corpora adeò immaniter non depaſcebat.

1667 *Turcæ venenatos ignes in Venetos jaculantur.*

Hæc propè ipſos muros urbis. Sed nihilo ſogniùs res in externis munitionibus agebatur. Nam concurſiones, & prælia circùm adeò crebra erant, ut duplex omninò bellum videretur. Thraces, reciſis ope cuniculorum aggeribus, undique irrumpentes, cuncta ad extremum terrorem componunt. Contra Veneti, ſtipatis manipulis, adverſus irruentes nituntur. Pars eminùs tormentis, alii gladiis, manibuſque rem gerunt; permulti, ne ulteriùs irrepant barbari, pilis ſe objectantes, in cædes præcipitant. Maurocenus verò conſilio, voce, ac manu cuique conſpicuus, quò pugnantium clamor vocat, ubi ſummus labor, ſedulò advolans, ſuos hortatur, *ne deficiant, inſtent hoſtibus: nihil profuturam illorum multitudinem, ubi eoſdem confuſio, & terror invaſerit*. Simul, ubi imparem pugnam animadvertit,

Atrox in externis munitionibus prælium.

Franciſci ſtudia.

ſubſi-

1667 ſubſidiarios manipulos provehens, ſe ducem in agmine exhibet, occurſat paventibus, retinet cedentes, ſuoque corpore adit quæque periculoſa. Enituit pręcipuè in eo mira vis animi, cùm ad ſemilunare quoddam munimentum acriùs pugnaretur. Ubi enim fundi Fidelium aciem cognovit, ita ſe in trepidantem turbam, increpando militis formidinem, conjecit, ut, excitato denuò ſuorum ſpiritu, in ſpem victoriæ labantem cohortem reſtituerit. At tantus in eo ardor (jam enim præliantium multitudini altiùs immixtus erat) diſcrimine haud penitùs caruit. Siquidem elata ex accenſo cuniculo ingens lignorum, telluris, lapidumque congeries ita effuſa eſt, ut evolans ſaxum modicè extremam ejus quoq; brachii partem libaverit. Non propterea tamen fractus eſt animo, aut priùs locum deſeruit, quàm, omnibus iis, qui primas munitiones ſuperaverant, interfectis, reliqui præcipites intra vallum cogerentur. Eminens in Imperatore virtus ita cæteros quoque Proceres incendebat, ut æquè militum, ac ducum officia ſubirent. Non diu, non noctu fovendis corporibus data cura, ne imparatus quis ab hoſte deprehenderetur. Fervebant omnia ſtudiis tribunorum: qui in primis ordinibus cùm ſæpenumerò adeſſent, ad munia quæque opere magis, quàm voce ſuos incitabant. Præcipuè Antonii Barbari Cretæ Præfecti, Marchionis Villæ, Joannis Rudulphi Uvertmellerii Helvetii,

Qui demũ vulneratur.

Duc. Venetorum virtus.

Præ-

Præfecti Armamentarii, atque Equitis Bartholomæi Varisani Grimaldi, militum ducis, virtus emicuit. Hi namque nullis laboribus parcentes, non modò obniti obsessoribus, ac perrumpentes ingenti clade depellere; sed eò fortitudinis devenerant, ut non rarò hostem intra vallum adorirentur. Veruntamen, quò magis acuuntur affectus animorum, eò majorem virium jacturam crebra utrinque certamina inferunt. Barbari adacti quaque die per prostrata suorum corpora succedere ad urbem, nonnisi informi, profligatoque agmine recedunt à muris. Veneti quæcunque pericula parvi facientes mortem in acie oppetunt. Indè fessas cohortes quotidianæ cædes magis exhauriunt. Plurimi ex tribunis, centurionibusque sauciantur: ac præsertim Villa glandis plumbeæ ictu ita percussus est, ut vix atrocitatem vulneris sustinuerit. 1667

Iterùm Achmetes ad Propugnaculũ Panigrà.

Jamque adoleverat æstas, cùm denuò difficilius ea parte discrimen exortum, qua Achmetes recentibus consiliis fisus, propiùs propugnaculum Panigrà cum robore exercitus processit. Cùm enim subiisset pudor tot armatorum cohortes amisisse, integris adhuc animis, ac munimentis Venetorum: in illius partis oppugnationem incumbere intentiùs incępit, ratus, sicuti minus in ea roboris ex forma munitionum, ita se hortatore, atque inspectante, nihil suorum viribus obfuturum. Igitur ex triplici suggestu dies, noctesque verberans muros, ita intra

modi-

1667 modicum temporis voti compos redditus eſt, ut tota fermè propugnaculi fronte confracta, ęquaret ruina altitudinem, undè in interiora urbis impetus fieret. Tunc, capto aggreſſionis conſilio, ubi, curatis corporibus, omnia ad facinus opportuna inſtruxit, dato ſigno, adeò impavidè Thraces ad muros concurrere, ut licèt unum per arma, atque ignes iter, alternis clypeis contecti pertinaci teſtudine ad culmen ſuccederent. Non præbuere tamen Veneti aditum hoſti, ut ulla propugnaculi parte potiretur. Enimverò, cùm cominùs aſcendentes ferro deturbarent, minoribus tormentis paſſim proſternerent, congeſtaſque lapidum moles in confluentem turbam pervoluerent; horrenda cæde mulctatos Thraces, & ipſa occupandi loci difficultate triſtiores uſque ad veſperam à muris prohibuerunt. Ita inter mutuas clades die conſumpta, nihilo lætior, quæ proximè affulſit, lux fuit. Nam cum Imperator lectiores manipulos, arma, ignes, ac miſſilia omnis generis deferri ad pugnæ locum edixiſſet; inſtaurato rursùs inter lucis exordia certamine, diù ancipiti eventu dimicatum. Tandem, cùm cadaveribus ruina impleretur, Turcęq; labore, ęſtu, ac vulneribus defatigati ęgriùs murum, periculumq; ſubirent: frendens Achmetes, nihilque tantis copiis pervium demiratus, ea ſpe vim remiſit, ut, reſumpto à ſuis ſpiritu, validiori impreſſione mœnia tentaret. Verùm, ubi turbatum à pugna militem

Aggreditur muros.

Bis à Venetis repelluntur Turcæ.

Achmetes conatur exercitus pavorem inhibere.

rece-

recepit, sensitque eum tot stragis detrimentis affectum de irritis conatibus conqueri, plurimos infirmitatem suorum, virtutem hostium reputantes omni in posterum spe destitui; ne latiùs conceptus animo pavor serperet, *adesse finem laborum, totque discriminum mercedem*, ostendere aggressus est, *dummodò nullum quiescendi tempus obsessis permittentes, extrema fortitudinis experimenta in medium afferrent. Non enim tantæ rei momentum moram pati; sed augendos animos, instandum fessis: nihil tàm in arduo collocasse naturam, quod assequi virtus non posset*. At frustrà hæc surdis militum auribus jactabantur; nàm toties à muris tàm truculenta cęde depulsi, vix sustinere ora propugnantium, ne dùm majoribus committere se periculis, audebant. Gliscente militum formidine, dissidii certus Achmetes statuit, occultato interim altiore consilio, sequi quodammodò mentem suorum, ne tandem ex pervicacia odium, ac contemptus postremò ducis exoriretur. Per idem tempus Hieronymus Javarina à Decemvirorum Secretis, prompti ingenii, notæque prudentiæ vir, in Ballarini locum suffectus, advenerat; quo cum, ineundæ pacis prætextu, invalescentem motum composuit. 1667

Spe pacis animos militum in se firmat.

Intereà capturus studia copiarum, quò plus sibi auctoritatis inesset, vehementiùs à se belli finem optari simulans, missis ad Maurocenum nunciis, non ab re futurum ostendit, si fesso militi aliquot dierum darentur induciæ. At

1667 præter omnem barbarorum ſpem huic conſilio obſeſſi non aſſenſere. Quippè, licèt omnia in urbe, ac munimentis ſtrage ſqualida, everſa pluribus in locis murorum fundamenta, delaſſatus demùm aſſiduis laboribus miles ſatius eſſe amplecti conditionem induciarum ſuaderent, ut interim vires colligerentur: nihilominùs, eluſis Achmetis propoſitis, unam ſibi in armis ſpem, quietemque, Franciſcus reſpondit. Non enim hunc latebat, hujuſmodi eſſe bellorum ſtatum, ut proſit aliquandò negligere malorum remedia, ne aut ex mora irrepat ſegnities, aut pavoris, ac laſſitudinis indicia major hoſtium fiducia conſequatur. Itaque armorum terrorem ingeminans, ſęviorem pugnam accendi jubet. Redactis deindè quinqueremibus intra oſtium fluminis, quod haud multùm à vallo hoſtium aberat, jubet tentoria Turcarum latiùs infeſtari. Ipſe nunc majoribus cuniculis, nunc inopinatis eruptionibus frontem, ac latera oppugnantium invadit. Ingens Thracum clades hos conatus conſecuta. Immò immanis rerum aſpectus adeò Achmetis animum ægrè affecit, ut, ne aſſiduo tot interemptorum intuitu militum robur frangeretur, eodem, quo quiſque enecabatur, loco, humari corpora imperaverit. Novum indè, crudelitatis exemplum. Non ætas, non dignitas, non mœror, queſtuſque plorantium miſerationem afferebant. Plurimi ſaucii mortuis permixti eodem tumulo condebantur. Hæc tamen ubi pau-

Induciarũ cõſilio non aſſentit Maurocenus.

Ingenti utrinq; clade res agitur.

Turcarũ crudelitas.

paulùm proceſſere, in Turcicæ feritatis irritamentum verſa ſunt. Siquidem barbari cladibus jam aſſueti, ipſa demùm deſperatione ad iram potiùs, quàm ad formidinem verſi, periculi, quàm moræ patientiores videbantur. Hinc ex temeritate ſpes; mortemq; tàm parvi faciebant, ut, veluti leviſſimum eſſet malorum, ea ſtolidè molirentur, quibus certa cædes imminebat. Quamobrem nullus incurſionibus modus; multiplici ex parte eodem tempore munimenta oppugnata; nunquam bolidum, ac tormentorum ictus intercepti: ita verò concuſſi cuniculis aggeres, ut uno momento ſexdecim in locis tellus ſubverteretur. Ad hæc neq; temperatum fraudibus. Namque urbem per proditionem capi poſſe rati, ſchedulas apici telorum affixas in Venetos jaculabantur, ut, vel munerum oblectamento, vel excidii oſtentatione, conſtantiam experirentur. Prẹtereà aliquandò locum mutare, repentinas moras armorum aliqua ex parte nectere, rursùs validiore impetu ruere in murum; miſſis demùm ſpecie transfugarum corruptoribus, Venetos ad exuendam fidem emercari. Verùm, cùm nullus armis, doloveè locus eſſet, nova nocendi genera inventa, non ſecùs ac ſi bellum recentibus animis, corporibuſque tunc primùm committeretur.

1667

& fraus.

Quatuor menſes prẹliantium conatus abſumpſerant, nondùm ab hoſte occupatis munimentis; cùm tandem per cæca quædam diuturno

Barbari ad foſſam urbis erumpunt.

1667 labore excavata itinera, non longè à fossę margine aliquot Turcarum copiæ inopinanter erupere. Ingens tunc in urbe metus. Quæ tam propera cædes? Quis in aggeribus grassaretur? An domesticæ proditionis nefas? Sonus tubarum, ac stridor armorum, quò subita, eò sæviora indicabant. Multi Cretensium, licèt ad arma consurgant, trepidanter tamen prope muros conveniunt. Nonnulli instare necessitatem ultimam arbitrati, fugam meditantur. At Maurocenus, cognito Turcarum ausu, tumulum ascendens, undè omnibus in conspectu esset: *Quid miramini*, inquit, *milites, inconsultam hostium audaciam; redactisq; inter angustias cur ampliùs parcitis? Congestam, quam cernitis, Turcarum turbam insana urbis capiendæ spes hùc cæco errore perduxit; quos non solùm citò pœnitebit incœpti, sed etiam conatus pœnam vestræ dabunt virtuti. Conclusis hinc mœnibus, illinc aggeribus nullum superest effugium. Vobis verò saxa, faces, arma, quibus eos opprimatis. Prosternite igitur obvios, incautos trucidate. Non unum mihi consilium suppetit, ex quo vos victoria potiamini. Ubi paulùm processeritis, inopinata eruptio ita eos deprehendet, ut undique profligati vix evasuri sint, qui hujus diei facinus queant referre.* Sic, dissipato terrore, qui priùs sine ordine vagabantur, alacres ad signa concurrunt. Pars acri impetu è portis prodit; nonnulli prompti ad opem in proximis receptaculis collocantur. Reliqui eam murorum partem confertim occupant, quam pręcipuè oppugnare Thraces pergunt. Nihil unquàm eo

Venetorũ pavor.

Sed Mauroceni voce animos resumũt.

Atrox prælium committitur.

cer-

certamine crudelius. Cùm enim projectorum 1667
lapidum ruina, gravibusq; sclopetariorum ictibus hostes desuper premerentur, in ipso pugnandi exordio universam planitiem cæsorum corporibus operuere. Sed barbarorum ferocia virtutem à nostris eliciebat. Quippè illorum Præfectus subsidiarias copias submittens tamdiù dimicavit, dùm interventu noctis prælium dirimeretur. Tunc, remissa pugna, signum receptui datum; exceptique sunt Veneti intra muros, ne fortè tenebrarum erroribus in insidias traherentur.

Nox incerta victoria dirimit pugnantes.

Imperator, ut omnium fiduciam in tanta suorum consternatione (quamplurimi enim è nostris desiderabantur) revocaret, circumire stationes, gesta singulorum extollere, alium spe, alium gloria, omnes comitate ad futura prælia firmare. Cùmque in proximis muro receptibus miles pernoctasset, ubi reddita lux fuit, signum canentibus tubis, rursùm impetus in barbaros est factus. Verùm hi discrimen præcaventes ita copias auxerant, ut toto exercitus robore illùc viderentur convenisse. Concursum magna cęde, pugnaque diù neutrò inclinata stetit. Sed, cùm multiplici agmine Thraces Venetam aciem circumvenirent, telisque, atque ignibus perfringere ordines conarentur; major illata nostris clades foret, ni dispositi per idonea murorum loca milites assiduò ferrearum glandium, omniumq; missilium grandine insultantium pervicaciam

Posterò die rursùs pręlium instauratur.

cohi-

1667 cohibuiſſent. Maurocenus, intellecto periculo, alium prælii ordinem tentaturus, militem à pugna retrahit; &, ne fugę ſpecies Achmetis animum augeret, ſervatis ordinibus, ac nunquam intermiſſo certamine, retrò paulatim agi copias jubet. Ita expertis invicem vires hoſtium ſegniores paulùm conatus videbantur. At, cùm Turcarum cohortes crebris aggeribus, vineiſque contectæ hac parte ſe ſe veluti confirmaſsent, quamvis exteriora munimenta à Venetis adhuc defenderentur, inopinata ſubindè pericula erumpebant. Non tamen aperto impetu eam murorum loricam aggredi auſi obſeſsores. Nam, cùm aut petendam ſummo conatu urbem, aut collatis ſenſim aggeribus, ad muros ſuccedendum animadverterent; tutiori huic conſilio innixi, altiſsimis foveis, ac ſemilunaribus munimentis eludere omne opus propugnantium conſtituerunt. Ut hos nixus averteret Imperator, ac diverſis motibus aſsultantes defatigaret, nunc invadens objectam molem, quà debiliores obſidionales acceſsus erant, nunc invaſuri ſpeciem præbens, aſſiduè oppugnantium machinas confundere moliebatur. Neq; prætermiſsum tormentis infeſtare; licèt parùm horum ope proficeret. Ferrei etenim globi in adverſos tumulos illapſi, loricis vimineis excipiebantur, iiſque ſine detrimento hærebant. Hæc cùm in dies novos pugnantibus ſtimulos addidiſsent, ſicuti ditiſſimæ urbis expugnandæ cupido Thraces altiùs

Sed Veneti recedunt.

Turcarũ conatus.

tiùs

tiùs allexerat, ita infensissimę obsidionis tædium 1667
Cretenses irritaverat. Barbaris audacia pro virtute, labores, vigiliæ, vulnera aviditate prædæ pensabantur. Veneti haud immemores religionis, & gloriæ, loca, quæ defendenda à ducibus acceperant, omni conatu ab hostium impetu vindicabant; postremò, ubi superior vis invaluisset, morientes corporibus obtegebant. Indè nulla urbis pars cladibus vacans. Excesserant prælia modum; quique à pugna victor modò evaserat, continuò pugnantium clamoribus aliò evocatus, furori barbarorum concedere cogebatur. Nusquam prior Cretæ aspectus; nusquam florentissimæ urbis robur. Alia prorsùs frons murorum, alius ordo pugnantium; eadem verò passim sævitia armorum, ac mortis tristissima imago obversabatur. Munimenta ipsa ita corruerant, ut de ruinis tanto utrinque sanguinis pretio decertaretur.

Venetorũ ardor.

Cæterùm, sicuti in urbe desævientis belli procella cuncta miscebat, ita universa insula adeò devastabatur à barbaris, ut ubique lacrymis, & sanguine exundaret. Expulsis præsidiis, direptis opibus, ac dissipatis messibus, omnia belli horrorem induerant. Aeris prætereà indulgentia in atrociorem ęstum conversa, utrumq; exercitum crebris internecionibus funestabat. Jacebant passim milites labore, tabe, ac vitæ tædio prostrati: mananteque latiùs in dies lue, ob decoquentem desuper solem, passim aut spectacu-

Æstus cõficit corpora pugnãtium.

1667 ctacula morientium, aut ſimilem exitum expectantium lamenta occurrebant. Truci huic rerum aſpectui Cretenſes ita ingemuere, ut tamen Franciſco hortante rurſus animum ad vitam patriæ impendendam firmarent. Adeò Imperantis fiducia, lætiorque frons omnes excitabat, ut affirmarent unanimes, ſicuti in ſuſtentando uſque in eam diem obſidio, ita in exercendis uſque ad extremum accerrimæ defenſionis conatibus, nunquam ſibi conſtantiam defuturam. Ille, ut diſcretus labor ſtrenuos, inerteſque magis diſtingueret, aliam cuique provinciam demandabat; atque exindè ſedulitate, fide, ac vigilantia pugnantes inter ſe, ipſa decoris contentione accendebantur. Non auctorati milites tantùm, ſociique navales, quibus belli exercitia aſſignata, ſed omnes, quos aut impar laboribus ſexus, aut provecta ætas à muneribus priùs exemerat, immixti armatis quęcunque ſubire diſcrimina, ſauciis opem ferre, arma miniſtrare, ad ipſas ruinas murorum loricas vimineas, telluris congeriem vehere, ne per quaſsata murorum tranſcenderent hoſtes in urbem. Ad hæc, Maurocenus ipſe, ſicuti poteſtate, ita exemplo unumquemq; antecellebat: diurna, nocturnaque officia pari ubique ſtudio, ac fortitudine. Interim Thraces, licèt in urbem opere nunquam intermiſſo devoluti, quotidiè evertendis propugnaculis inſudarent: majori nihilominùs exercitus robore de capiundis exter-

Studia Imperatoris ad accendendos milites.

nis

nis munitionibus decertabant. Hinc pervicax quotidiè pugna, & varia utrinq; genera inſidiarum. Tandem fortuna in eam partem inclinavit, cui, ob auctiorem pugnantium multitudinem, minora ex periculis detrimenta. Quamvis enim Veneti occupatos ab hoſtibus aggeres denuò ingenti hominum clade repeterent; tamen nunquam remiſſa prælia eam militibus jacturam intulerant, ut continua ſanguinis effuſio ſtatutum defenſionis pretium videretur. Ob id comperiens Imperator, utilius fore ſuos in unum redigi; cùm præthereà, ob convulſos undique aggeres, vix quidquam muris urbis exterius vallum præſtaret, nec ſpes ſuppeteret, ut validiſſimus hoſtis ab incępto repelleretur: decedente Octobris menſe, edixit, ut, ſubverſis munitionibus, quæ in Achmetis commodum aptiùs tranſire poſſent, intra muros manipuli ſe reciperent.

1667 *Turcarũ molimina adverſus externas munitiones.*

A quibus tandẽ Veneti recedũt.

Inopinatus Venetorum à loco, quem ſtrenuè euſque tutati fuerant, receſſus erexit pertinaciam barbarorum. Quare ſuggeſtuum tormentariorum corona propiùs męnia deducta, crebris ſepimentis obducti aggeres, &, ne certis Cretenſium ictibus peterentur, loricæ vimineæ, tranſverſariæque foſſæ juſſu Achmetis raptim comparatæ. Nec obſidionalibus tormentis modò, quibus muros, & ſubjecta muris ędificia vexabant, ſed ſubitis aggreſſionibus adeò infeſtare obſeſſos cęperunt, ut, ni horum virtus obſti-

Hinc bellum paſſim intenditur.

S tiſſet,

1667 tiſſet, inſtaret quotidiè urbis exitium. Achmetes ipſe, veluti majori ſpe accenſus, multos hortatu, & laude, alios ignominia, & probris, omnes fiducia, promiſſiſque acuens, ſtrictis prębium poſcebat. Idcircò proximam mari mœnium loricam tentare exorſus, aliquandiù ancipiti eventu noſtros detinuit. Sed Maurocenus ſummovendis irruentibus ſtudens, aliquot dies propugnatione contentus, eorum conatus ſtrenuè propulit. Tandem in oppoſitum aggerem tormentis primò, atque ollis incendiariis, mox omni nixu virium invadens, ſoluta valli compage, Turcas horrenda clade mulctavit. His motibus fervebat in dies magis oppugnatio, cùm adventante XVIII. Novembris die, delaſsatas obſeſsorum vires multus imber adjuvit, retardans incœpta barbarorum. Enimverò, cùm lubrica humus deciperet pręliantes, atque, ineunte jam hyeme, quietem exercitus expeteret; Achmetes, ut corpora refoverent, milites in vallum reduxit. Non ideò tamen intermiſsa tormentorum cura; ſicuti à cuniculorum, atque eruptionum òpere nuſquam ceſsatum eſt. At, cùm glacialibus ventis, atq; imbribus fœda tempeſtas ita eorum caſtra turbaret, ut vix tueri tentoria poſſent, quę aqua, ac turbine raptabantur, nihil, præter leves quaſdam concurſationes, qua parte cuniculi erumpebant, memorabile peractum. XXVII. M. & CCC. Turcarum hoc anno cecidere, VII. M. & D. Venetorum: urbis verò præſidium ad VIII. M. militum redactum.

Imbrium caſus belli ſævitiã frangit.

Cædes Turcarũ, noſtrorũque.

Tan-

Tantæ obsidionis fama ubique terrarum ingenti admiratione excepta. Senatus, licèt Cretensis Regni salutem in lubrico esse animadverteret; egregium tamen facinus patratum existimabat, quòd adversus tanti exercitus molem hactenùs sui juris civitas esset. Accendebant ultrò spem Patrum constans Imperatoris ardor, & prona mens ad extremos defensionis conatus, quam nulla rerum discrimina deterrebant. Exindè omnium præconiis variè extollebatur Franciscus; quo duce, nihil hosti in tàm ardua bellorum conditione pervium fuerat. Veruntamen optimi cujusque animum altiores parandorum armorum curæ versabant; cùmque Thraces ob auctam potiundæ urbis cupidinem novum exercitui robur adderent, hinc quoque ad colligendas vires versa consilia, ut obsidio fortiùs toleraretur. Concessere in opem Reip. exterorum Principum studia, quæ in dies magis à strenuæ defensionis gloria eliciebantur. Hinc permulti ab longinquis regionibus, & præcipuè ex Galliis, in Cretam, ut vel rei militaris documenta sub Mauroceno perciperent, vel ejus virtutem propiùs mirarentur, convenere. Contrà Achmetes ob frustrà tentatam oppugnationem non æquè copiarum jactura, ac Principis minis vehementer angebatur. Nam Mahometis indignatio, quamvis premeretur, erupit; immò penè in exitium pugnantis exarserat. Itaq; Rex ægrè passus, Cretensis belli eventum diutiùs protrahi, ubi

1667

Senatus consilia.

Apparatus bellici instruuntur.

Mahometis Regis minæ in Achmetē.

1667 comitate, ac muneribus aliquandiù illum detinuit, tandem apertè execratus ducis ſegnitiem, crebrò diſſeruit, non tàm de urbis expugnatione, quâm de Achmetis fato ante Cretæ muros agi; ita ut ſi incaſſum ceſſiſſet obſidio, ipſius tantùm ſanguine dedecus Imperii obliterandum. Ob id Achmetes ſimul difficultate cœpti, ſimul ſuo diſcrimine conflictatus, mox ferox neceſſitatis ingenio, Regem fiducia victoriæ, exercitum donis, atque annona pelliciens, illud ſummoperè curabat, ut præſto eſſet ſupplementum copiarum, augeretur fides militum, ac poſtrema aggreſſionum experimenta quamprimùm intentarentur. Attamen nihil tutò peragi poſſe ratus, niſi priùs aliqua pacis larva militum animos in ſe firmaret; haud multùm abeſse Venetos à conſilio dedendæ urbis crebrò apud ſuos jactitavit: immò quietis mentionem cum Hieronymo Javarina quandoque fecit, utilia Reip. tractaturo, ni peſtilentię vis brevì eundem exanimaſſet. Itaque, dùm eludendę militię gratia alium ſibi pacis procuratorem à Mauroceno depoſcit: ocyùs arma parat, inſtruit novis delectibus cohortes, &, quo majore fiducia miles bellum capeſſeret, univerſas vires, ac de novo advocata aliquot pretorianorum militum millia quos Janizeros appellant (lectiſſimorum id apud Turcas armatorum genus eſt) in conſpectum affert. Hinc nova machinamenta, novos aſtus orditur; paratus ad bellum egredi, ni rigor tempeſtatis obſtitiſſet.

Achmetis aſtus.

Hieronymus Javarina moritur.

Dùm

Dùm hæc ab eo comparantur, Imperator tempori, rebusque accommodanda consilia reputans, cùm, nisi penitùs interceptis, remissis certè conatibus hostium, quædam quietis imago affulsisset; ita permuniendæ urbi vacavit, ut nullus sine opere dies exciderit. Missis itaque primùm expeditioribus navigiis, quæ ex Ægæi insulis prædas hominum referrent, ipse omni studio instaurandis munitionibus institit. Igitur reficere fracta murorum, congesta tellure validiores loricas reddere, tumulos mœnibus impositos attollere, præstructasque portarum moles undique armis, ac milite confirmare. His sedulò actis, in eam abiit curam, ut, ubi impetum facturos hostes conjiciebat, ibi nova veteribus munimenta adjiceret. Quamobrem transversis sepimentis, perfugiisque secundariis clausum propugnaculum Panigrà, in cujus oppugnationem potior vis exercitus hostilis incubuerat. Indè semilunare vallum extructum, ex quo, captis ab hoste propugnaculi muris, acriùs irruentibus objici Cretenses possent, ac promptiùs è loco Thraces depellere. Accessit & militaris fraus. Paratis enim multiplici ex parte cuniculis, provisum est, ut, si qui ejici aperta armorum vi non possent, incauti ruinis obruerentur. Ubi instaurata nonnihil mœnia urbis fuere, haud neglexit studia animorum. Exorsus à ducibus, mox unumquemque militum, civiumq;

1667 *Maurocenus urbè sedulò reficit.*

spe

1667 *Militum animos ſpe confirmat.*

ſpe victoriæ hortatus ad operam ſtrenuè navandam, ita gloriæ ſtimulis omnium mentes incendit, ut una ſententia Chriſtianorum ſequeretur, aut amovendos magno nixu ab oppugnatione barbaros, aut fortiter in acie pereundum.

1668 *Bellũ rurſùs accenditur.*

Bernardus Nanius cũ ſubſidiis adeſt.

Propugnacula S. Andræ, & Sabulonariæ tẽtantur à barbaris.

Sed Decembris menſe vix quietè tranſacto, ubi prima Januarii dies illuxit, qua nonnullę auxiliares copiæ ab Italia adventarant, cum iiſq; Bernardus Nanius Patritius Venetus (huic Pręfecturam urbis Patres demandaverant) recentibus viribus auctus Achmetes adfuit, cuncta bellicis tumultibus implens, pugnamque elato adeò animo poſcens, ut nunquam ſatis collata muris infeſtandæ urbis machinamenta crederet. Auxere tunc primùm Imperatoris curas novorum conatuum indicia, quòd videlicet adverſus propugnacula S. Andreæ, & Sabulonariæ mirandæ magnitudinis aggeres barbari celerrimè conſtruxiſſent. Hæc loca ſuperiore anno aut non tentata ab hoſtibus, aut modicè laceſſita. Ea enim opinio apud Thraces falsò invaluerat, illius fundamenta præaltis ſaxorum molibus inniti, hujus verò, ob congeſtam undique alluvione maris arenam, cuniculorum opera minimè pati. Verùm de his proditoris cujuſdam conſilio admonitus Achmetes, ac ſimul edoctus, quà faciliùs potiri propugnaculis poſſet; ſtatuit hinc quoque moliri urbis excidium. Mo-

tus

tus Franciſcus inſperato diſcrimine, ubi harum partium præſidium auxit, ſatius reputavit, occupatis ſtudiis obſidentium, erectos ab iiſdem aggeres inopinanter evertere. Parati igitur per eoſdem dies cuniculi ope uſus eſt, quo accenſo, propugnaculum paulùm à mœnibus abjunctum ita concidit, ut non Thraces tantùm, qui locum confertim tuebantur, ſed ingens quoq; multitudo armatorum finitimos aggeres cuſtodientium inter ignes, ac rudera obruerentur. Suſpectiorem debellandę Cretæ fiduciam defenſorum ardor Achmeti reddidit: qui tamen, ne omnis exercitus ob Venetorum virtutem ſubito metu contabeſceret, collectis viribus, ocyùs deſcendit in certamen. 1668 *Maurocení cõſiliũ.*

Orta igitur acrior de urbe pugna; atque, ubi nonnihil tormentis mœnia disjecta ſunt, ſigno pugnæ dato, clamor in caſtris Turcarum ad arma diſcurrentium ingens ſublatus eſt. Tunc fulgentes armis campi, denſumque agmen in conſpectu Venetorum conſtitit. Nec multò poſt, ubi tubarum clangore, & barbarorum ululatu rursùm ſonuit acies, peditum cohortes ad muros admoveri, cunctaque ſtrepentium armorum fragore confundi cœperunt. Sed, cùm pręcipua aſſultantium vis ad S. Andreę vallum contenderet; reliquorum locorum cuſtodia notæ virtutis tribunis commiſſa, eò lectiori cum cohorte Maurocenus adproperavit. Continuò atrox ibidem prælium. Præſtabant Turcæ copia mili- *Achmetes urbem aggreditur.*

tum:

1668 tum: Veneti ad nutum monentis intenti, catervatim ſuccedebant, frontemque, ac latera irruentium turbare nitebantur. Plures horas dimicatum eſt incerto eventu, ac multum utrinque ſanguinis effuſum. Sed nudaverat jam lævam murorum partem aſſidua cædes; indè, inclinante ad Thraces victoria, cùm multi defenſantium feſſi ab integris ægrè pugnam acciperent, demùm in deteriores metus converſi, vix arma, vix ordines retinebant. Tunc Maurocenus opportunè aliquot manipulos provehens, cùm veluti cuneo cedentes ſuſtinuiſſet, edixit, ut pars media copiarum hoſtilem aciem perrumperet. Id ubi peractum, verſo pugnandi ordine, in victores periculum, cædeſque recidit. Veneti enim acri primùm robore Turcas perculerunt: mox, collatis audaciùs ſignis, tantus iiſdem terror allatus, ut, ni ſubſidiaria cohors in promptu fuiſſet, univerſa trepidantium turba eodem exitio involveretur. Non ideò tamen vincendi ſpes in ancipiti fuit. Enimverò deformi clade acti barbari ita incompoſitum agmen verterunt in fugam, ut quamplurimi eorum, quibus ob præcipitem decurrendi impetum elabi ad interiora aggerum per ſtipatos manipulos non licuit, impunè ab inſequentibus trucidarentur. Multi, ut gladios victorum evitarent, ex editioribus locis ſe demittentes, jucundo Venetis ſpectaculo, aliud mortis genus invenerunt. Hoc eventu, iteratis poſteà conatibus, crebrò pugnatum

Pugna atrox, dubiaque.

Turcæ à muris recedunt.

1668

Nihilominùs oppugnatio nuſquam remittitur.

tum eſt. At licèt compulſi ingenti jactura Thraces nuſquam aditum in urbem invenerint, nunquam tamen ſubitis aggreſſionibus temperarunt. Immò modò machinis, & ferro, modò ignibus, doliſque, ſæpiſſimè ſubterraneis certaminibus fatigare obſeſſorum ſedulitatem conati ſunt: quamvis non omnia vincendi fiducia, ſed ea ſpe plurima experirentur, ut multa auſis aliqua ex parte fortuna faveret.

Mœnia tormentis decuſſa corruunt.

Hæc dùm milites moliuntur, haud mitiora detrimenta vis tormentorum urbi inferebat. Singula propugnacula ab hoſtium aggeribus circumventa: & præſertim Bethlemiticum ſex, & triginta tormentis jugiter quatiebatur. Nullus præterea cuniculis modus. Fervebant reſiſtentium cohortes, & ne ruinarum culmine barbari potirentur, nunquam mœnia, quod plurimùm intererat, Maurocenus deſerebat. Id ab reliquis quoque ducibus actum: adeò ut, quæ ipſe adiret, præcipere videretur. Sed quàm modica ea omnia, quæ diurnis contentionibus tentabantur. Tenebræ, & dulcedo fallendi, ad temeritatem plurimùm erant: maximique conatus, ut nox eſset in partibus, noctu potiſſimùm erumpebant. Aliquandiù hiſce vicibus anceps bellum protractum: &, quamvis Turcarum exercitum crebra certamina exhaurirent, omne cædis genus facilè ab iis tolerabatur. At urbis tenui præſidio cuſtoditæ vires ita imminui cœperunt, ut ſæpè intra refugia ſecundaria milites cogeren-

Noctu ſæpè Turcæ Venetos adoriuntur.

1668 tur. Exindè Imperator, licèt omninò ſuſpectum belli exitum ob hoſtium multitudinem eſse intelligeret, feliciora commentus, ut animos confirmaret, contrariis cuniculis aſtus barbarorum in ipſorum perniciem vertere adnitebatur. Jamque, miteſcente hyeme, alter menſis exceſserat, ex quo Creta eo anno oppugnabatur; cùm reliquæ Venetorum, ſociorumque navalium copiæ convenerunt. Modicum tamen ex iis levamentum. Siquidem inaudita vis belli, multitudo præliorum, ingenteſque murorum ruinæ multò majorem propugnantium numerum exigebant. Prętereà, veteranorum militum, ac ducum robore abſumpto, vix Franciſcus paucis iis fidebat copiis, quę truci adeò obſidionis generi, & vix unquam remiſſis vigiliis aſsueverant. Mentis nihilominùs juſtum pavorem tegens, immò ad hilaritatis indicia vultum componens, ad ea omnia, quæ ex re erant, Cretenſes ſedulò hortabatur; ſui ipſius exemplum ubique exhibens, ut, eo præeunte, non labore, non diſcrimine, non clade virtus militis frangeretur.

Cretã accedũt nova ſubſidia.

Inter has curas ingens dictu res contigit, quę ſicuti feſsos pugnando animos Cretenſium erexit; ita à barbaris, inopinato quamvis horrore, ac cæde perculſis, admirationem extorſit. Neque in dubium revocandum, obſidionem hac tempeſtate eò redactam fuiſse, ut, ni magni aliquid, quo bellum protraheretur, accidiſset, à furore hoſtium ſervari Creta minimè poſset. Sed inſpe-

Nocturnę cum Turcis pugnæ origo.

ſperatum prælium, ex eoque inſignis victoria 1668
tanti diſcriminis eventum diſtulere; extremoſque Thracum conatus concepta repentè formido nonnihil remorata eſt. Quippè Achmetes de eo potiſſimùm ſolicitus, ne ex defectu ventorum cujuſquam rei inopia exercitus laboraret, duodecies mille ab urbe paſſus in extremo inſulæ littore (S. Pelagiæ locus nuncupatur ab incolis) amplam arcem extruxerat; ad quam triremes, ceteraque annonaria navigia commeatuum omne genus deferebant. Indè facillimo itinere, prout exigebat neceſſitas copiarum, utilia quæq; ad caſtra convehebantur. Rebus ſuorum ita curatis, ſtatuit, quam ſibi excipiendorum auxiliorum opportunitatem paraverat, obſeſſis penitùs eripere. Diam igitur inſulam Ægæi maris, duodecim milliarium intervallo Occidentem verſus à Creta diſtantem, occupare decrevit. Cùm enim, ob commodum commercium, ac tutos portus, quibus inſula ameno ſalubrium aquarum uſu frequens undique ſcatet, utiliſſimum Venetis locum, cùm ad recipiendam claſſem, tùm ad miniſtranda obſeſſæ urbi ſubſidia animadvertiſſet; plurimùm expugnandæ urbis conſilio profuturum ſenſit, ſi potitus inſula, clauſiſque ſubſidiis, famis vi Cretenſium conſtantiam tentaret. Delectos hac de cauſa ex flore juventutis MM. milites Calippo Natoliæ Præſidi tradidit; præcepitque, ut Rhithymnam expeditis cum myoparonibus advolans, atq; ad-

Achmetes ſtatuit Diã Inſulam armis ſubigere.

Calippus Natoliæ Præſes, & Durachus Archipiratæ facinori ſe accingunt.

1668 junctis ibidem cum Durachi Archipiratę classe navigiis, Diam ex insperato adoriretur. Non modicæ rostratarum navium manui præerat Durachus; hicque partim libidine prædæ, partim Achmetis promissis motus, qui postremò in præsentis facinoris præmium summam Classis Præfecturam se in eundem collaturum pollicitus fuerat, prompta ministeria despondebat. Itaque, cùm jussis Achmetis impigrè barbari obtemperassent, id primùm statutum est, ut, quas Maurocenus in custodiam insulæ collocaverat, triremes (hæ septem numero erant) navali prælio subigerent. Laurentius Cornelius Classis Præfectus, atq; eximiæ solertiæ vir has ductabat: qui variis itineribus interjectum mare perlegens, sedulò cavebat, ne vel adventantes ab Italia naves, vel Dia Cretam contendentes ab hostibus interciperentur. Sed jam à Turcis maturabantur insidiæ, sorsque eorumdem cęptis blandiebatur. Quippè, omnibus ad certamen properè comparatis, iter adversus Venetas triremes cęperant, vento secundante; easque dubio procul ingenti, quo pollebant, navigiorum robore obruissent, ni consilium per occultos exploratores ad Mauroceni aures pervenisset. Hic tunc intelligens non dandum fortunæ tempus, quæ inopinatis plerumque casibus gaudet; expeditam militum cohortem in triremes raptim conjecit, octavoq; Idus Martii Diam profectus est. Monitus à consciis ea potissimùm

Statuunt Laurentii Cornelii triremibus potiri.

At Maurocenus, re cognita, ad S. Pelagię arcem pergit.

nocte

nocte Calippi classem Rhithymna adventuram, non procul à S. Pelagiæ arce anchoras jecit, ibidem pretereuntes barbaros repentè aggressurus. 1668

Jamque ad secundam vigiliam pernoctaverat, cùm Thraces, qui in Cornelium invadere cogitarant, ut ad certam victoriam properavere. Imperator, cognito hostis adventu, cùm prælii ordinem anteà dispoſuiſſet, etiam inter tenebras, ut dolum dolo eluderet, barbaros lacessere constituit. Vix remigum fremitus per noctis silentium ad vacuas hostium aures allatus est, cùm terror continuò exortus ita eorum animos commovit, ut ingens confusio pavitantem turbam incesserit, tenebris formidinem augentibus. Eodem tempore, quidquid ad horrorem valet, cumulans Maurocenus, cùm classicum canere jussisset, circumveniri hostes imperat; ipseque ante omnes in trepidantes invehitur. Sed, cùm incertum Turcis esset, quis novus hostis instaret, an verò intestini tumultus audacia subitum rumorem intulisset, diù per caliginem noctis erraverunt; insciis etiamnùm, quos oppugnare necesse esset, quos tueri. Hinc clamor, vulnera, sanguis palàm; initium in occulto. Ubi verò ignium crebrò micantium fulgor illos edocuit, adesse Maurocenum, ab eoq; classem circumsessam; cùm nullum pateret effugium, urgeretque necessitas dimicandi, collecta animorum ferocia, atq; implicitis invicem navibus, prælium ingenti tumul-

Ad secundam noctis vigiliã hostes adoritur.

Turcæ primò trepidi.

Deindè feroces acriter pugnant.

1668 multu conſeruere. Quæ ſubita ruentium clades, quantoque impetu decertaretur, atris licèt nox tenebris occuluerit, exitus aperuit. Audacter, victoria neutrò inclinante, ab utriſq; pugnatum eſt; cùmque vix quidquam manus, oculique proviſu juvarent, diù, immixtis viribus, cęca diſcrimina præliantes ſubierunt. Inſtabat nihilominùs Turcis acrior Imperator; qui, quamvis à tribus Calippi triremibus oppugnatus, tanto ardore profligare eaſdem conatus eſt, ut, duabus vi tormentorum perfractis, poſtremam, cęſis fermè ad unum cuſtodibus, ſubegerit. Tunc primùm victoriæ ſpes Venetis affulſit. Igitur, dùm mutuò ſe ad ſtrenuè agendum invitantes, certatim disjicere objectas naves moliuntur, quædam ex Durachi triremibus ab Aloyſio Contareno devicta eſt. Non ideò tamen Turcę ferociam infregerunt. Inerat penè omnibus eadem vincendi fiducia; cui præ cæteris plurimùm Durachus innitebatur. Hic ad omnes fortunæ articulos intentus, modò hos, modò illos pellebat; certum ubique ſuis ſubſidium oſtentans. Demùm in Nicolai Polanii Patritii Veneti triremim, quam paulùm ab aliis ſejunctam deprehenderat, irruens, ita proſperè armorum vi uti incęperat, ut, penè redacto in ſuam poteſtatem navigio, victoris more ſæviret in milites. Eò periculi magnitudo Imperatorem advocavit; qui, reſtituta poſt acrem contentionem ſuis libertate, ereptaque à Turcarum vinculis

Maurocenus à tribus triremibus circumvenitur.

Durachus Nicolai Polanii triremim penè ſubigit.

Sed Imperator ſuis opem fert.

culis

culis triremi, atrocius cum ipſo prelium iniit. 1668

Horrida rerum facies. Indignati hoſtes è manibus ſibi vincendi gloriam extorqueri audaciùs in cędes pręcipitant; erecti è contra Veneti, cùm magnum in illius navigii captivitate momentum quo ad victoriam, neque minor ſpes quo ad prædam eſſet, undique Thracibus aſſultant. Venetos honor facinoris, barbaros agit deſperatio. Utrinque in rabiem effuſi dimicantes, non ignibus, non armis, non truculenta ſociorum cæde retardantur. Jamq; extrema ſolicitabantur remedia, ſex horis ancipiti bello conſumptis, cùm Imperator incommodas tenebras ſentiens. *Peragam, ait, potiori conſilio tantum certamen; novumq; pugnæ genus aut meorum, aut hoſtium victoriam oſtendet. Inuſitata præliandi ratione aggrediar contumaces. Videant illi periculum ſuum: ad tantæ cædis imaginem, vel penitùs ipſorum robur frangetur, vel, ſublata intempeſtivè nocte, tutior nobis pugnæ, victoriæque modus erit. Agite intereà ſtrenuè, milites; ac breviſſimo diſcrimine comparate nomini veſtro famam, quam nulla unquam ætas delebit.* His dictis, accendi piceas faces juſſit, quarum plurimis in oppoſitam turbam projectis, primò repentinus ignis adeò Turcarum perſtrinxit oculos, ut penè attoniti, furoris obliviſcerentur. Diù, quid ſub improviſo igne lateret, barbari timuere. Diffuſum lumen variè monſtrabat triremes, fallebatque. Majores navigiorum umbræ, terribiliſq; maris facies novos animorum impetus, novos ſubindè metus incutiebant. Interim

Atrox Mauroceni cum Duracho cõflictus.

Conſilium novum Mauroceni.

Piceas faces in hoſtes jaculatur

terim

1668 terim Turcæ, adverso splendore collucentes, veluti ex occulto erumpentibus Venetis improvidè offerebantur. Tandem, dùm, collectis rursùs viribus, priores conatus intentare adnituntur, lethalem ictum, edocente facium fulgore, in quem mitteretur, Durachus excepit. Abstulit dicto citiùs Prefecti nex militibus quoque robur: Indè ita dissipati sunt formidine, ut, quæ paulò antè ad tutelam sumpserant, arma projicerent, latebrasque inani fuga quæritarent. Occupato confestim à nostris navigio, multi Turcarum gladiis percussi. Cùmque nullus fugiendi locus esset, mortis terror cæteros ad deditionem coegit. Tunc non modò Præfecti navis, sed aliquot aliæ etiam, quas Aloysius Magnus, ac Leonardus Morus, hic Classis extra ordinem, ille Adriatici sinus Præfecti, opem ferentibus strenuis viris Aloysiis Priolo, ac Minio, Petroque Quirino, subegerant, in Mauroceni potestatem redactę. Duas verò tormentorum vi fractas æquor absorbuit. Quæ furtim evaserant, tuto littore egentes, dato in præceps cursu, latentiores recessus invenere. Calippus actuariolo exceptus, è manibus victorum vix elapsus est. Cęterùm, sicuti non incruenta Venetis victoria, à quibus CCL. milites, nonnulliq; duces, atq; inter hos Daniel Justinianus Ærarii Præfectus, Georgius Fuscarenus, ac Joannes Franciscus Cornelius è Patritiorum ordine, qui fortiter pugnando ceciderant, desiderabantur; ita, præter pau-

Præfectus Turcarum interficitur.

Victoria Venetorũ.

paucos ex hoſtibus, quibus ex fuga ſalus, reliqui vel obtruncati ſunt, vel in ſervitutem conjecti. M. & CC. Chriſtianorum in libertatem reſtituti, ſex verò ex Præfectis, præter Durachum Claſſis Ducem, occiſi. 1668

Equeſtri D. Marci dignitate Franciſcus decoratur.

Quo gaudio inter eas miſerrimorum temporum vices proſperum pugnæ eventum navales ſocii, obſeſſa civitas, Senatuſque exceperint, vel indè conſtat, quòd præter Equeſtrem D. Marci dignitatem in Maurocenum collatam, unà cum Senatu (quod rarum omninò honoris genus) Franciſcus à Principe laudaretur. Indè omnes fatebantur, hac navali victoria penſata quæcunq; barbarorum ferocia ante Cretæ muros edidiſſet. Subibat quoque admiratio, quomodò reformidandæ hoſtium vires, inexplorata pelagi vada, aptiſſimus inſidiis locus, tenebræ demùm, viribus tàm imparibus, Maurocenum à facinore non deterruiſſent. Verùm ſecundus hic prælii exitus, ut fit, eum ad majora incitavit. Siquidem, quibuſdam navibus ad Diam cuſtodiendam deſtinatis, cùm non modicum commeatuum apparatum in quodam caſtro, cui Fodelle eſt nomen, haud procul à Creta aſſervari per captivos conſtaret; ſtatuit hujus quoque fiducia hoſtem exuere. Jamque, pronunciato diſceſſu, vela in altum dabantur, cùm improvisò ventus exortus eſt, qui brevì extulit adeò fluctus, ut nautarum officia omninò turbarentur. Simul cùm adductæ nubes cœlum

Laudatur à Principe cum Senatu: eſtque penè inſolita præconii formula, cùm id nemo aſſequatur, niſi totius fermè Senatus vota conveniant.

Claſſis Venetæ motus.

1668 abstulissent, atque indè rectores navium intutum prorsùs iter affimarent; ne procellę vi classis succumberet, flexo itinere, ad Cretæ littora proras vertit. Quò, cùm ex adverso Turcarum castra sese offerrent in conspectum, eo triremes ordine composuit, ut cujusque ictibus stationes hostium peterentur. Exindè subito ferrearum glandium impetu tantus Achmeti terror illatus, ut acceptum à transfugis fuerit, eum partim navali certamine, partim recenti conatu perculsum, spem subigendę eo anno urbis amisisse.

Metus Turcarū.

Hęc ubi expleta, Hieram classem appulit. LX. triremium manum ibi detineri exploratores renuntiaverant, quæ, facillimè remenso ad castra itinere, genus omne rei bellicæ exercitui ministrabant. Imperator gnarus nulla arte faciliùs, quàm subsidia intercipiendo, summoveri ab oppugnatione hostes posse, eorum navigia non expectavit modò, sed strenuè provocavit ad certamen. At disjecta paulò antè classis barbarorum sicuti Venetos ad pugnę cupidinem erexerat, ita Thraces ad evadendum incitavit. Propterea eorumdem Pręfectus discrimen apertè detrectans, nocte concubia clam triremes subduci jussit; ac, faventibus auris, profectus est ad castra. Ubi ereptam sibi prælii copiam intellexit Maurocenus, ne omnia licerent ignavię hostium, ad incendendos agros, vicosque, qui arcem circumstant, diripiendos levis armaturę cohortem emisit. Quibus confectis, reditus in ur-

Imperator statuit hostium triremes lacessere.

Sed Turcę fugiunt.

Maurocenus agros hostium incendit.

urbem parabatur. Omninò tamen inceptum aversata non est fortuna. Quippè, vix classe ab littore dimota, cùm in plures annonarias hostium naves incidisset, earum aliquot post brevem contentionem occupatę sunt; cęteris Cydonem, undè discesserant, profugientibus. Potior in dies pugnandi occasio Mauroceno patuisset, ni urgens Cretę obsidio eum à maritimis curis revocasset. Ubi ergo provisum fuit, ut suspectiora pelagi loca à fortissimis Christianorum impigrè custodirentur, acceptis in exercitus supplementum epibatarum permultis, sese in urbem recepit.

1668 *Aliquot annonarias capit.* *Urbem ingreditur.*

Per idem fermè tempus cùm Catherinus Cornelius, eximiæ virtutis dux, Illyricique Pręfectus, quem Patres, ne à propugnationis conatu distraheretur Maurocenus, Classis administrationi summa cum potestate præposuerant, adventasset; Imperatoris consilio urbem, cui summa pericula imminebant, ingressus, Propugnaculum S. Andreæ defendendum sibi delegerat. Unà cum Cornelio Alexander Marchio S. Andreæ Mombrunius Gallus adfuit. Huic provectæ ætatis, probatæque disciplinæ viro Præfecturam peditum, Villa in Sabaudiam profecto, Senatus demandaverat. Multa ab eodem consilii, fortitudinisq; aliis in bellis, quibus cum imperio prefuerat, edita specimina. Indè exceptus summo ducum, militum, Cretensiumq; plausu, defatigatorum animos nonnihil erexerat. Verùm Achmetes, quæ natura negaverat, arte perficiens,

Catherini Cornelii, advetus. *& Marchionis S. Andreæ Mombrunii.* *Opus Achmetis adversus maritimã urbis partem.*

1668 ciens, cùm optimè calleret, eam urbis partem, quæ mari alluitur, ob tutiorem ſitum, minùs aptè permunitam; jacta non longè ab urbe ſaxorum, ac terræ congerie, contiguum extremo littori aggerem mediis in undis componere aggreſſus eſt. Primis quidem diebus, cùm quidquid ingereretur, tumidum mare abſorberet, non magis ſolicitudinis, quàm irriſionis materiam Venetis præbuit. *Quippè, quæ cautes tàm vaſtæ, quæ tantæ altitudinis arbores, quæque ſatis ſolida machinamenta objicienda pelago crebros ex alto fluctus in littus evolventi, ut illud profundi ſpatium aggeraretur? Nimia ſpe deceptos hoſtes. Satis pro Cretenſibus pugnaturum mare. Niſi Thraces conſilia verterent in melius, id ad exitum perduci nequaquam poſſe.* Sed longa molis incrementa fefellerunt obſeſſos; paulatimque ita vallum excrevit, ut, quamvis æſtuaret fretum, atq; omnia circùm undarum impetu turbarentur, immotum magnitudine ſua conſiſteret. Victa labore operis difficultas extulit Turcarum animos. Achmetes verò eò lectiores ſuorum cohortes deducens, nuſquam ferociùs urbi exitium minatus eſt. Etenim, in varios flexus ductis foſſis, non modò ingenti tormentorum apparatu eandem murorum loricam, ac proxima propugnacula disjicere, ſed propiùs urbem ſuccedens internos receptus, admotis cuniculis, ab imo ſubruere moliebatur. Hęc tamen magna ſuorum jactura confici neceſſe erat. Nam licèt ligneis, terreiſque munitionibus contecti

Thra-

Thraces, ne tranſverſis obſeſſorum ictibus infe- 1668
ſtarentur, teſtudineo gradu muris propinquarent; nihilominùs à tormentariis ſuggeſtibus, quos contra recenter extructum aggerem compoſuerat Imperator, aſſiduiſque ictibus ſclopetariorum ex abſcondito ſuccedentes mulctantium plurimi impetiti in opere concidebant. Veruntamen Maurocenus averti à muris cuniculorum vim hac arte haud poſſe comperiens, &, ni mox obſtitiſſet, inſtare urbis ruinam; altiſſimis caveis occupare improvidos ſtatuit, oppoſitiſque cuniculis ipſorum conatus ſubvertere.

Miro artificio conatur Imperator turbare molimina barbarorum.

Neque inutili conſilio, quamvis dies, noctesque in opere laboratum ſit, nonnullique aeris defectu ob immenſam altitudinem interierint. At, cùm per coriaceos ductus aer follibus inſpiratus, foſſas ſubtus effingentibus demitteretur, nulla difficultate omitti incœptum paſsus eſt, ne voti compotes barbari redderentur. Non præterea levior cura erat tormentarios ſuggeſtus extruendi. Nam ubicunque ab obſeſsoribus aggeres attollerentur; illicò, aptatis ex adverſo tormentis, ingens ferrearum glandium procella è muris emanabat. Impendentia ultrà mala proſpectans Imperator, novum introrsùs murum, quo tutiùs in S. Andreæ propugnaculum ſuis perfugium eſset, ędificari juſſit; atque ita eundem communivit, ut indè pugnare, anteriore amiſso muro, milites poſsent. Quo perfecto, providere etiamnum intentus, ne, ſubverſo Pa-

Novos receptus parat.

nigrà,

1668 nigrà, victoriæ ſummam in eo verti hoſtes arbitrarentur; interiora urbis à propugnaculo uſque ad mare præalta foſſa diremit: cui agger tàm validæ ſtructuræ imminebat, ut nova veluti frons urbis, operoſiuſque negotium oppugnantibus ibidem obverſaretur. Hæc à Præfecto copiarum Mombrunio, ubique operam ſedulò navante, præconia, atque admirationem eliciebant. Enimverò, cùm ab ineunte ętate militiæ aſsuetus, ſub ſignis conſenuiſset, nuſquam tàm atrocis belli genus deprehendiſse ſe fatebatur: ſolitus, obſidionem Cretę Gigantum opus nuncupare, cui nonniſi Mauroceni virtus ſuffeciſset.

Mombrunii de tãta obſidione judicium.

Jamque Achmetes, cùm nihil tàm arduum à ſuis intentari animadverteret, quod ob obſeſſis pari animo non deturbaretur, audacia conſilia tutioribus præferens, ſtatuit aggreſſionis impetum experiri. S. Andreę propugnaculo delecto, undè faciliorem ſibi in urbem aditum rebatur, ubi, cuniculi vi lęva illius parte modicè evulſa, ſuos accendit ad facinus, magno tympanorum, ac tubarum ſtrepitu muros adoritur. Cornelius (ſub idem tempus ob res præclarè geſtas D. Marci Eques declaratus) unaq; Mombrunius, ac Eques Grimaldus, qui tunc aderant, prælium ineuntes, ſuſtentata intrepidè hoſtium feritate, diù eoſdem ingenti clade ab aſcenſu prohibuere. Verùm Achmetes, qui ſpectator operum cujuſque opportunè novos manipulos emittebat,

Achmetes S. Andreę Propugnaculũ aggreditur.

Sed ab Ducibus Venetis ſtrenuè repellitur.

tebat ab aggeribus, increpans ſuos, quòd toties 1668
à defatigatis repelli ſe paterentur, ac ſimul laborum, victoriæque præmium oſtentans, anceps omninò certamen Venetis reddidit. Interim nutabat dimicantium multitudo; perque loca ruinis referta non una pugnæ facies erat. Frangebantur hìc Turcarum globi, illic recens è ſeptis educta cohors armatorum robore, & numero præſtantior, ad inſtaurandum prælium ſuccedebat. Decidentium corpora infra ſe ſcandentes in præceps dabant: alii cominùs gladiis, multi eminùs tormentis, ignitiſque miſſilibus proſternebantur. Nihilominùs Thraces ferociùs ad culmen properare, configere hoſtes gladiis, obnitique obviis pectoribus, ut conglobatos pertinaciori robore disjicerent. Nec ideò tumultus inter Venetos, aut trepidatio. Quiſq; cuſtodiendis muris intentus, pellere hoſtem, in interfectorum locum accedere, voce, manuque incitare ſocios, demùm certis, & libratis ictibus in temerè ſubeuntes miſſilem ignem, ſaxa, & quęcunque caſus offerebat, ingerere. Duas horas ęquali ſpe, eodemque ardore pugnatum: immò conſtrata undiq; cadaveribus ruina animos barbarorum ita efferaverat, ut, ni Achmetes multa cæde permotus dediſſet receptui ſignum, pervicaciam minimè poſuiſſent. Duo Turcarum millia hoc conatu cecidere; Chriſtianorum non ampliùs, quàm ducenti. Inter ſaucios nonnulli ex ducibus recenſebantur: quamvis cunctis optabilius

Irrito conatu ſuos à pugnæ retrahit Achmetes.

in

1668 in acie cadere, quàm impares laboribus reddi, ac ſenſim confici vulneribus. Quippè Thraces venenatis ſuccis gladios imbuentes lethales ictus inferebant; indè, ſerpente paulatim in reliquos artus tabe, corpora tandem ingenti cruciatu exanimabantur. Dùm hac parte ſic certatur, quiſq; urbis locus igne, ferro, machiniſq; vexatur. Undiq; obſidionales acceſſus, undiq; aggeres, atque in diverſis incurſionum motibus idem immanium ſtragium horror. Maurocenus, quamvis quotidiè munia ſingulorum inviſeret, nihilominùs hoſtium nixus à Sabulonarię propugnaculo præcipuè repellebat. Nec remiſſiore diligentia refici curabat diruta murorum, explorabat vigilias, ac pręſidia; utque æmulatione virtutis animi magis erigerentur, promptiorum fidem laudibus, præmiiſque publicè proſequebatur. Econtra Achmetes aſperiora complexus, non comitate, ſed ſuppliciis utebatur: Et quamvis omnia per vim ab exercitu extorqueret, aggreſſionibus tamen ſe minimùm proficere intelligens; converſus ad moras, in eam ſententiam abiit, ut cuniculis, tormentiſque latiùs mœnia proſterneret quò munitionibus deſtitutos nullo ſuorum diſcrimine ſuperaret.

Imperatoris ſtudia ad muniēdam urbem, & milites accendendos.

Achmetis ſævitia.

Hos tamen motus, ineunte Octobris menſe, imbrium caſus compeſcuit. Siquidem tentoria mare verſus partim decidente pluvia, partim intumeſcente ob auſtrales ventos pelago, ita demergi cęperunt, ut magna vis hominum unda haurire-

Effuſus imber turbat molimina Turcarum.

riretur. Verùm non idem ubique levamenti genus. Enimverò, quà urbs interiora insulæ spectat, ita se ab aquis Thraces tuebantur, ut illas aptè in effossos ductus derivarent, nec objectos aggeres maris tumor pervaderet. Pervicax prę cęteris in S. Andreæ propugnaculum conatus. Nam, adversus illud confirmatis castris, & vallo, hyemem in armis, oppugnatione nusquam intermissa, consumpsere. Intereà omnia extrema tentanti Achmeti id quoque ad capiendæ urbis spem conferre visum, ut Maurocenum muneribus alliceret ad deditionem. Itaq; revocatis à belli furore studiis, ad illecebras animum vertit; propositoque deserendę urbis consilio, non modò in tanti facinoris præmium summas penès Thraces dignitates, sed tunc primùm Moldaviæ, ac Uvalachiæ Principatus (regiones sunt inter Istrum, & Hierassum flumina) se illi gratuitò concessurum spopondit. Lepidè exornato beneficii genere, non sine irrisione nuncium Imperator dimisit; immò, datâ operâ, ut auctiorem de suorum viribus ęstimationem hosti afferret, eruptiones, excubias, stationes, & si quę alia præsens usus poscebat, ipse partitus est: Tanta in maximo Duce solertia. 1668

Achmetes Uvalachiæ, ac Moldavię Principatum offert Mauroceno.

Is status obsidionis erat, cùm Kal. Novembris M. & D. Milites, quos ex Galliæ Provinciis privatorum studia collegerant, nec non Melitensium copiæ convenere. Illos strenuæ

Gallorũ advẽtus, & Melitensium.

1668 defensionis rumor, & bellicæ laudis cupido à patriis sedibus exciverat. Cùmque ex omni juventutis, ac nobilitatis flore delecti essent, multùm ad augendos obsessorum animos profuerunt. Veruntamen obstupuere Galli, ad atrocissimæ, inauditæque obsidionis aspectum: mirati illinc enormes machinas, inexplicabiles aggerum moles, diurna, nocturnaque, ac commissa per cæcos recessus subterranea prælia: hinc verò ingenium, sedulitatem, constantiam Imperantis, & tanto studio elaborata munimenta. Nihilominùs ingenito ardore gentis, exemploque Cretensium erecti, motam de se ipsis implere spem exoptantes, demandata à Mauroceno munia alacriter subiere. Igitur assiduò in S. Andreæ valli custodia versari, quandoque à muri ruina, quæ ingens erat, Thraces depellere, crebrò in eruptionibus, donec sese majori discrimini offerrent. XIV. enim Kal. Januarii tercenti, & quinquaginta eorum, dubia adhuc luce, è Sabulonariæ lateribus prodeuntes, tanto impetu in septa hostium irruerunt, ut, iis, qui circùm excubabant, oppressis, primos aggerum nexus ingenti vigilum, & stationariorum militum clade confregerint. Tumultus indè in stationibus Turcarum. Plerique deserto, quem tuebantur, loco, pedem ad castra referentes, ab exigua Fidelium manu grato spectaculo fusi; multi trucidati. Non priùs destitere incepto Galli, quàm ducum vocibus

Gallorum virtus, & eruptio:

Qui prosperè pugnant.

bus admonerentur, evocata à tentoriis reliqua 1668
Turcarum agmina in ſuorum opem feſtinare. Tunc, ne utrinque à barbarorum exercitu, atque aggeribus, quos vix ducti à peritis viarum pervaſerant, clauderentur, opportunè in urbem recepti ſunt. M. & ampliùs Turcas hac pugna cecidiſſe tradunt, quinque autem, & triginta è numero Gallorum. Ex reliquis nemo inglorius à prelio diſceſſit. Precipuè verò dux Roanneſius, cujus præſertim opera ſubſidium iſtud advectum, ac Comes S. Pauli copiarum anteſignanus, conſilio, manuque ſuos adjuvantes, omnium preconia meruerunt.

Victores in urbem redeunt.

Dùm hic tanto ardore certamina geruntur, nihil remiſſum in cæteris partibus urbis. Undique barbari occupandis, evertendiſve muris, Veneti arcendis hoſtibus intenti, dies, noctesq; in laboribus tranſigebant. Interim rigor hyemis aſperabatur. Achmetes verò detrimentis, quæ Chriſtianis inflixerat, nondùm contentus, ut acriùs illos laceſſeret, manſit in caſtris. Quapropter actus gravioribus curis Imperator, reſq; ſuorum anxiè reputans, cùm nulla quies obſeſſis daretur, qua vires reſumerent, dimiſſiſque navalibus ſociis, propugnantium inopia plurimùm laboraret, facilè ad nihilum redigi reliquum præſidii robur poſſe, intelligebat. Eadem munia inter paucos, & pericula ſæpiùs redibant: indè miles aut vi hoſtium, aut labore laſſatus, brevì impar oneri reddebatur. His de

Sed Achmetes nuſquam obſidionē per hyemem remittit.

Maurocenus præſidiū auget.

1668 causis rursùs statutum est, ut plurimi epibatarum in subsidium urbis è triremibus transferrentur. Composito deindè in majorem spem vultu, cùm in iis rerum angustiis multi imminerent frontem, oculos, verba adnotaturi; animos militibus addere, revocare omnia in mentem, quæ per duos annos fortiter egerant: hortari simul, *ne in posterum labarent, instante in dies Thracum defectione; cùm eorum neminem fides, aut cupido proferendi Imperii, cunctos metus sub signis contineret. Hoc excusso, versis ad ocii dulcedinem fatigatorum mentibus, Cretenses liberos fore. Jam maximos labores patientia victos. Hostibus nihil propemodùm superesse, quod molirentur. Fluxa iisdem corpora, exhaustas copias, spem deperditam. Ergo postremos obsidionis conatus strenuè repellerent: omnia bella initio valida, per tædia, & moras elanguisse.* Accessit exactior in tuendis mœnibus disciplina. Intentiùs nocte curabantur excubiæ: vigilum numerus duplex erat. Quibusdam subitarum eruptionum, aliis valli custodiam commendabat, quod difficillimum, sibi. Cuncta enim mira sedulitate prospiciens, modò propugnacula, modò navale invisens, sæpè cum acie, quò vocabant discrimina, decurrens, consilio, exemploque suis nusquàm deerat. XXXVI. M. Turcarum, X. M. Venetorum hoc anno cæsa est. Permulti deindè duces interfecti; inter quos præcipue Bernardus Nanius Cretæ Præfectus, atq; urbis Dux Franciscus Battalea, notæ fortitudinis, atque eximiæ erga Patriam pietatis viri. Hi, dùm de pro-

Milites vultu, oratione, atque exemplo ad fortitudinem revocat.

Bernardus Nanius, & Frãciscus Battalea interfecti.

propulſandis hoſtibus ſoliciti, ante ſuorum copias conſiſtunt, plumbea glande trajecti, magno Cretenſium luctu conciderunt. Marchio quoque Mombrunius tormenti ictu perculſus, diùque ſævitia vulneris conflictatus, vix evaſit. Porrò captivorum ingens copia, quam crebræ eruptiones quotidiè adaugebant. 1668

Mombrunius vulneratur.

Achmetis curæ, & Regis minæ, conſiliaque.

Cæterùm Achmetes nunc militiæ queſtibus, nunc minis Regis in diverſas cogitationes actus, non modò debellandæ urbis cupidine, ſed ipſa neceſſitate in dies magis impellebatur. Quippè iniquo animo ferens Mahometes conteri ulteriùs opes Imperii, atque intereà ex ancipiti belli eventu totius Ottomanici exercitus fortunam pendere, omnia extrema corde volutabat. Itaq; miſſi ab eo centuriones cum atrocibus mandatis, qui, increpita Achmetis ſegnitie, extremos nixus intendi juberent. Indè moræ ulterioris impatiens, Hadrianopolim (Thraciæ urbs eſt, ad Hebrum fluvium) ineunte ęſtate provectus, contendere parabat in Peloponneſum, ut mox, ultimam bello manum impoſiturus, Cretam adiret. Ob id triginta prętorianorum militum millia convocata: quorum pars alia adverſus Cretam, alia contra Illyricum (tentari enim Aſcrivium placuerat) deſtinabatur. Sed promiſſa, ac monita Achmetis obſtitere. Hic namque, ne in illum victoriæ gloria cederet, aut congeſtæ vires in diverſa traherentur, inſtare in dies urbis ruinam, majoremq; è longinquo Re-

At Achmetes animum Regis denuò componit.

giæ

1668 giæ majeſtati reverentiam apud milites futuram, diſſerens, Principis animum à priore conſilio revocavit. Quamobrem Mahometes, omiſſa Illyrici expeditione, recenter coactas copias in ſubſidium exercitus mittens, exitum obſidionis anxia ſolicitudine opperiebatur. Ita compoſitis mentibus imperantium, cuncta bellico ſtrepebant apparatu. At ſecùs vulgus militum; qui liberiùs obloquentes, ac pęnis minimè exterriti, hortantis Achmetis vocibus haud paruere. Exprobrantes enim palàm longitudinem belli, duritiem operum, ac vulnerum notas, miſſis ad Regem nuntiis orabant, *ſuccurreret feſſis, & aliquem laboribus terminum aſſignaret. Longa, & irrita militia delaſſatis patriæ, quietiſque cupidinem eſſe. Satis jam pugnatum: ſpem, victoriamque in incerto; luctus, & funera quotidiè obverſari. Igitur annueret tot copiarum precibus, emerita ſtipendia concederet; neu mortem in iiſdem anguſtiis ſed navatæ operæ præmium dilargiretur.* Verùm hi quoque motus minis conticuere: Etenim Rex, *adeſſe quietem defatigatis*, oſtendens, *eam tamen intra Cretæ muros tantùm inventuros, reſpondit. Illud unum iter ad ocium, & præmia. Quod ſi detrectaſſent, mox ſe affuturum in caſtris, regiamque majeſtatem, & ſæviora quæque ſupplicia oppoſiturum renuentibus. Quid cunctarentur eas ruinas conſcendere, quas pavidi, ac quotidianis precibus opem implorantes cuſtodiebant? Ita ne Ottomanici exercitus gloriam contemni, ut toties, ac tàm deformi clade ab iiſdem muris rejici ſe paterentur? Meminiſſent famæ, ac fortitudinis; puderet fuſi ſanguinis, & ignaviæ. Culpam in decus*

Milites apertè belli finem ab Rege depoſcunt.

Sed minis eos deterret Mahometes.

cus

cus verterent: irritiq; in eam diem conatus ignominiam subactæ Cretæ gloria ocyùs expiarent. Utque promptior his fides, veluti jam iturus, legit milites, arma, navesque comparat; & cætera cultui regio dicata congerit. Mox tempestates, ac negotia causatus, restituta penitùs parendi disciplina, militem fefellit. 1668 *Simulat iter in Cretam.*

Hic belli ordo non Patres modò, sed unumquemque Christianorum ęgrè affecit. Pertinaciùs enim in Cretæ obsidione confirmatis copiis barbarorum, quassatis undiq; urbis muris, imminutoque præsidio, haud dubia clades instare videbatur. Quid enim virtuti Mauroceni superesse, ubi Thraces, productis operibus, quę turbari non poterant, vix telluris modicum reliquissent? quidque à paucis copiis, iisque duorum annorum obsidione lassatis, adversus octoginta millia armatorum tentandum, quo Achmetes à muris summoveretur? Quamobrem etsi præcipua curarum in eo verteretur, ut viri, atque arma laboranti Cretæ proximè subeunte anno pręsto essent; nihilominùs non ab re visum tentare rursùs animos hostium, ut eadem belli crudelitate concussos memoria pacis ad solvendum obsidium alliceret. Itaque Aloysio Molino Equiti ea provincia demandatur; qui illicò Larissam, Thessaliæ urbem, ubi Rex Turcarum degebat, profectus, missus deindè ad Achmetem, qua pollebat, comitate, solertiaque, munus sedulò, ac prudenter absolvit. At frustrà pro- *Sensus Venetorũ.* *Aloysius Molinus mittitur ad Turcas gratia pacis pertractãdæ.* *Sed frustrà.*

1668 propositę conditiones pacis: Achmetis enim ingenium avidum, atrox, & societatis impatiens erat, nullo alio munere, quàm Cretæ deditione, demulcendum. Exindè, cùm quædam ab ipso afferrentur, quæ quo ampliorem utilitatis imaginem prętendebant, eò infensiorem exitum erant paritura; declinandæ fraudis gratia, parandis copiis intentiùs indultum. Intereà comperiens Senatus, non modò averti à Creta bellum, sed, amissa urbe, exercitum, classemque defendi ampliùs vix posse, præmonendum Maurocenum censuit, ut in sęvioribus rerum fluctibus classi prospiceret. *Veriti in ea publicæ salutis momentum. Hostes, maritimis Christianorum copiis ademptis, facilè in penitiora Adriatici bellum invecturos. Igitur hanc curam nulli aliæ posthabendam: cavendumque, ne ea bellum hauriret, per quæ ad eam diem liber Venetus extitisset.* Cæterùm fessę ministrandis militibus provincię Remp. sequenti anno modicè adjuvarunt. Inter extranea auxilia, Christianissimus Galliarum Rex Ludovicus XIV. memorabili religionis, pietatisq; erga Remp. monumento, partem copiarum, qua obsessę urbi subveniretur, lubens concessit. Dùm verò navalium sociorum subsidia conveniunt, nulla loci, tempestatisve difficultate Thracum motus remittebantur.

Senatus monita.

Ludovici XIV. Galliarũ Regis pietas erga Rēp.

1669 Exasperatum est Kal. Januarii bellum. Etenim milites soliti plerumque damna æstatis in hybernis pensare, cùm ęstate, hyemeque nequaquam leviùs conficerentur, in rabiem effusi sunt;

Obsidium instditur.

ſunt; adeòq; crudeliter pugnari cęptum, ut triſtiſ- 1669
ſimum de ſe ſpectaculum Creta præberet. Intermiſſa religio, quaſſata templa, infidę civibus domus, omnia paſſim ferro, atq; armis afflicta: ſola deniq; caſtra in ſqualentibus campis fulgentia. Pręterea S. Andreę propugnaculum ita conciderat, ut vix murorum veſtigia deprehenderentur. Intrantes Turcę muri ruinam aliquoties à Melitenſibus, qui locum tuebantur, repulſi: & quamvis loricis vimineis tantùm, congeſtaq; tellure aditus obſtrueretur, nunquam incruento exitu intra ſepta barbari redierunt. At, dùm noſtri ſumma vi & muniunt, & pugnant, internos receptus tuendo, minorem in dies urbem faciunt. Simul creſcit omnium rerum inopia; imminuta opis fiducia, cùm tàm procul patrii portus, circa omnia barbarorum eſſent. Numerus intereà defenſorum plurimùm abſumitur. Cornelius, ac Grimaldus ſępè ſauciantur: Divinitùs verò proviſum, ut Mauroceno tota urbe pervaganti, atque ad expoſita ictibus hoſtium loca ſæpiùs evadenti, fracta muralis tormenti glans necem non inferret. Haud leviter tamen vulnerata extrema humeri parte, ita aſtantium oculos, animoſque inopinatus ictus turbavit, ut una vox omnium fuerit, *non ex re videri, ut ſummus Dux periculis objectaretur. Neceſſe eſſe eum diſcriminibus pugnarum exemptum ſummis tantùm imperiis reſervari. Nulla unquam diligentia id ſatis exactè cuſtodiri poſſe, cui ſalus urbis innitebatur.* Nihilominus tanto

Imperator vulneratur.

1669 belli turbine atrociùs, quàm vulnere conflictatus Franciscus, cuncta providere, ex re consilium capere, nunquam pati militem ad socordiam, pavoremve declinare, abjectos animo coercere, fortes extollere; ne tam strenuæ defensionis laus subita hostium eruptione evanesceret. Verùm imminentem urbis ruinam, nonnisi ingenti aliquo conatu sisti posse animadvertens, id demùm consilii amplexus est, ut, tradita Catherino Cornelio propugnandæ urbis provincia, ipse cum universo maritimarum copiarum robore navali certamine barbarorum classem lacesseret. Nec modicum indè Cretensibus levamentum. Quippè hac arte cùm intercipi hostium subsidia, quibus castra quotidie magis complebantur, tùm expectatę sociorum copiæ promptiùs excipi poterant. Sed hujusmodi spem citò sors abstulit; cumulataque calamitas longè aliis motibus impulit animum Mauroceni. Siquidem pridie Kal. Junii, dùm Cornelius instaurari quoddam portæ munimentum curat, decidens ollæ incendiariæ fulmen disjecti ferri molem in ejusdem latus tam altè intulit, ut ictus vis semianimem ducem reliquerit. Versis ex atrocissimo vulnere visceribus, in proximorum Ducum brachia procumbens, tamdiù vixit, quamdiù superstes vitalium partium spiritus, Fidelibus ad strenuam urbis defensionem hortandis, fortiter effunderetur. Auctus inde Cretensium męror; de medioque sublata Mauroce-

Catherini Cornelii mors.

roce-

roceno consilia in hostilem classem erumpendi. Veruntamen, ne omnis penitùs motus remitteretur, expeditam navim Zacynthum misit, quæ certa de subsidiis nuntiaret. Demandato deindè Thaddęo Mauroceno Navium Pręfecto, cujus sedulitati plurimùm fidebat, excipiendorum Gallorum munere, quos jam Tænarum Peloponnesi promontorium, quod Metapanum vocant, prætervectos, haud multùm abesse cognitum fuerat; ipsum operosius defendendæ urbis negotium excepit. Inter hæc obsessi cum hostibus assidua velitatione collati, variam in dies fortunam ad suos referebant. 1669

Mauroceni consilia de excipiendis subsidiis.

Talia agentibus copiæ Gallorum supervenere; hæque non sine discrimine intra muros redactæ sunt, cùm naves undique paterent ictibus barbarorum. Ingens advectarum cohortium robur, cùm ad sex millia lectorum militum ascenderent: Nec dubium, si feliciùs cętera processissent, potuisse earum ope diù Cretam propugnari. At longè tristiores exitus armis Gallorum fata paraverant; & sicuti quotidiè urbis exitium obsidentium ausus ominabantur, ita initium recentis lætitiæ sæviorem attulit calamitatem. Ingenti enim animorum ardore laceratam urbem intrantibus Bellifortii, Novaleæque Ducibus, qui copiis præerant, maximum facinus visum, si unico nixu iis tantùm militibus, quos in opem perduxerant, terrestris pugnæ sortem experirentur. Duplex conatus

Gallorũ advẽtus.

Duces Gallorũ erumpere statim in barbaros statuunt.

1669 ratio erat. Namque, si hostium furore subacti succubuissent, id non impunè Thracibus futurum, cùm intendendi vires usque ad extremum animus esset; indeque magna in barbarorum castris consternatio, atque aditus urbi amplior ad salutem. Si verò victoria, cui nimiùm fortasse fidebant, ad suos inclinante, fudissent agmina Turcarum; immortalem vindicatæ ab obsidione Cretæ gloriam Gallorum virtuti integrè cessuram. Hæc differentes Duces adversa consilia Imperatoris, infelicem exitum persentientis, minimè revocarunt. Non enim is, tantam spem incerto pugnæ discrimini committi, patiebatur. *Nimis intra septa munitos hostes; promptam ubique multitudinem, qua assultantes prohiberentur; cuncta obsessoribus prospera. Fideles nec numero pares, nec ob loci difficultatem aptos ad aggressionem. Igitur servandum præsidium: eò jam rem perductam, ut ulteriori mora lassari Turcæ facillimè possent. Quòd si aliquandò peragendum facinus, tutiùs fore expectari nova subsidia, hostemque magis defatigari; tunc enim validiori robore aggressionem molientes faciliorem aditum in objectum aggerem inventuros.* Sed Galli prælium poscere, cuncta virtute expugnabilia jactare: ducesque fortitudine ingenita elatiores extimulare ardorem copiarum. Præcipuè Bellifortius certaminis, glorięque avidus certam suis victoriam offerens ferocia verborum præ propera, ac fervida militum ingenia incendebat. *Curarent corpora, expedirent arma, animosque, adesse tempus, quo levi prælio im-*

Quibus Imperator non assentit.

Sed Galli eruptionē parant.

mor-

mortalem gloriam irent comparatum. Nihil ab incondita hostium turba metuendum. Ipsam sibi multitudinem damno futuram: immò, eruptione, Turcis nihil tale suspicantibus, facta, posse incautos, inermesqne in stationibus suis trucidari. Quòd si, re cognita, in prælium barbari ruissent, nihil, nisi tumultuarium, & Gallis secundum contingere posse. Hinc, primis repulsis, cæteros loco motos, & nullo ducis consilio in justam aciem redactos non modò turbaturos invicem officia, sed & stantes, pugnantesque in fugam pertracturos. Igitur agnoscerent se ad tantæ victoriæ momentum reservatos; intenti, paratique expectarent signum: ut primùm pugnandi copia patuisset, se nullam conatui moram facturum. Sic, præcipitantibus fatis, decrevere Galli tentare impetum eruptionis. 1669

Maurocenus, ubi sociorum mentes sisti non posse animadvertit, diem constituit ad pugnam. Duplex acies, intempesta adhuc nocte, quę XXV. mensis Junii diem præcessit, utrinque è Sabulonariæ propugnaculo clàm portis extulit signa. Dexterum Bellifortii dux, lęvum Novaleę cornu ductabat; sexcentis cuique additis equitibus. Lentè exin progredi circum urbis fossas via occulta, nec quidquam ante signum movere jussi milites; ne conatus ex incondito copiarum tumultu deprehendi posset ab hostibus. Silentio itaque superatis prioribus munimentis, quà se se modicè explicat planities, penè usque ad lucis exordia humi procumbentes delituere. Eodem tamen ordine usq; ad constitutum signum acies non stetit. Quippè, veluti præeunte cladis omine,

Igitur Galli bipartitò prodeunt.

ne,

1669 ne, casu inter paucos tumultu exorto, cùm reliqui tempus impetum faciendi in hostem arbitrarentur, à primorum ordinum manipulis cęptum minoribus tormentis certamen. Admonentibus tamen opportunè Ducibus, compositi denuò silentio fuere. Ut verò, incerta etiamnum die, signum tubæ cecinerunt, Galli subito clamore nituntur in vallum. Jamque strenuè oppressis, qui ad custodias vigilabant, ac deturbatis ab aggere, quos improvisus armorum sonitus à tentoriis exciverat, loricas post circitorum viam occupant. Indè perfingunt stationes, se seque in intimas munitiones inferentes, prosternunt obices, occursant, circumgrediuntur. Miscetur invadentium, ac pavitantium clamor. Thraces enim repentè deprehensi, majorem vim adesse metuentes, pelluntur undique, ac cæduntur; dubiæ lucis errore, atque assultantium tumultu formidinem augentibus. Sed quot in armis vices sunt, singulisque momentis in quot se fortuna dissimiles formas componit? Jam barbari subitaneo terrori ita concesserant, ut nostrorum ora nequaquam perferentes, passim conarentur evadere; cùm decidens ignis scintilla supra tumulum, quem Galli insederant, modicumque tormentarii pulveris incendens, ita horum ordines (cuniculi enim insidias reformidabant) confudit, ut Ducum vocibus, dissipato post leve incendium impetu, in unum redigi ampliùs haud potuerint. Subitò tunc ferox clamor, unus-

Prælium prosperè primum cõmittũt.

Mox casu in fugam vertũtur.

unusq; in Turcarum castris ad arma convocans 1669
fremitus. Immutatur continuò sors certaminis, vertuntur retrò signa, auferturque è vincentium manibus victoria. Thraces, collectis animis, sumptisque passim armis, audacter descendunt in pugnam; ingentique robore penè utramq; Gallorum cohortem obruunt. Triste spectaculum: victores à subactis fundi cerneres, &, quos tanto ingenio superaverant aggeres, deformi cæde complere. Vix ullus intentatum jugulo mucronem repellit; cuncti inani cursu terga hostibus præbentes per victum à se vallum turpi pavore diffugiunt. Maurocenus, qui ex arce, cui S. Demetrii nomen, prælii ordinem prospectabat, ubi manare latiùs terrorem, fundi suos, mox penè usque ad muros igne, ferroque adigi vidit; explosis undique tormentis, jussit propinquantium hostium audaciam cohiberi. Continuò ipse cum levis armaturæ manu è portis prodiit. Tunc increpitare pavitantium insaniam, dissipatos in unum redigere, hortari simul, ut terga verterent, neu vinci ab iis, quibuscum nondùm pugnaverant, paterentur. At, omnibus in fugam effusis, cùm non auctoritate, non precibus, ne manu quidem cohortes contineri potuissent, antè formidinem Galli non posuere, quàm se mœnibus tutos agnoscerent. Auxit tantæ calamitatis mœrorem Bellifortii Ducis nex; qui, dùm periculi immemor, scelus exprobrans, passimque occursans fugientibus,

Maurocenus frustrà conatur fugiëtes retinere.

Sed Galli, Bellifortii Duce cæso, urbë trepidi intrant.

1669 bus, ſiſtere eoſdem moliebatur, demùm à Turcis circumventus, incerto mortis genere occubuit. Non impar quoque in Novaleæ animo, quamvis evaſerit, ardor. Hic namque, diſtricto gladio, cùm per ſuorum manipulos ubique decurreret, nuſquam aut fortiſſimi ducis, aut ſtrenui militis officium prætermiſit. Cæterùm incubantes faucibus Cretenſium Thraces ea in conſternatione potuiſſe uſque ad interiora urbis devolvi, fędum experimentum erat; ni Imperator lectam cohortem audaciæ ipſorum objeciſſet.

Novaleæ Ducis virtus.

Imperatoris conſilia.

Commotus Franciſcus mali atrocitate, multòque magis de futuro ſolicitus, illud maximè verebatur, ne ob ſuperioris pugnę eventum hoſtibus creſceret animus, miles autem ſegnior fieret. Igitur, ne aut illis majoris fiduciæ materiam prębere, aut intra ſuos exitiabilis formido ſerperet, ſtatuit novis quibuſdam eruptionibus animos detinere. In his Galli operam aliquoties præſtiterunt. At recens ſtragis recordatio ita horum mentes pavore defixerat, ut ad inanes quoſque hoſtium rumores vix ducum juſſis obtemperarent. Adhuc tamen Venetis quædam ſpei imago ſupererat, cùm Thraces, præſentibus Gallis, non omnia auderent, veluti vires ad repentinos illorum conatus repellendos ſervaturi. Verùm quàm inſtabile, quàm fluxum pollere tantùm fama potentiæ, quæ vi ſuæ non innitatur? Ea quoque fiducia,

cia, Gallis abeuntibus, brevì concidit; nec ex belli eventu arduum fuerit judicare, plus ne opis, an detrimenti tanti subsidii momentum obsessæ urbi attulerit. Itaque paulò post acceptam à Turcis cladem Novaleæ dux discessum properè comparabat: consiliumque ipsius non Imperator, non reliqui Duces, non vota totius urbis averterunt. Maurocenus, miserandum rerum ordinem in Novaleæ mentem redigens, *urbem adversæ sortis improbitate profligatam extrema in horas expectare* ostendebat. *Ubi muros deseruisset, exanimatos eos, qui supererant, ægrè pectora armis objecturos. Cretensium libertatem in tam arcto sitam, ut, relicta à Gallis urbe, à barbarorum impetu vindicari minimè posset.* Hęc quoque, & similia Vincentio Rospiliosio Pontificiarum triremium Præfecto ob oculos posita; ne urbis præsidium, propriis viribus jam absumptis, externa simul ope destitueretur.

1669

At Galli deserere urbē statuunt.

Frustrà adnititur eos retinere Maurocenus.

Vincētius quoq; Rospiliosius unà discessū cōparat.

Sed hi, *nec defendi ampliùs, impendente ruina, Cretam posse, nec ex re sibi videri, ut novis cladibus frustrà copiæ exhaurirentur*, palàm disserebant. Neque immeritò Duces timor invaserat. Nam, quà latè patebat urbs, hinc ruinis, illinc aggeribus hostium conflictabatur: cuncta squalore, luctu, strage deformia. Milites, propugnandis męnium tumulis impares, in vices non vigilabant. Ibi infectos cęno, & cruore cibos sumentes, sola morte à commissa sibi loci custodia divellebantur. Versis ab imo propugnaculis, altitudinem mu-

Infelix urbis status.

1669 rorum ſolo barbari æquaverant: immò Sabulonariæ, ac S. Andreæ munitiones ita in eorum commodum tranſierant, ut urbis exitio, quę anteà defenſioni, inſervirent. Cæterùm nimis amplus loci ambitus erat, opportunus aggreſſionibus hoſtium, defenſoribus iniquus. Quapropter Maurocenus animo futura pervolvens, cùm omnia ad ultimum inopiæ redacta eſſe animadverteret, ſibimet conandum, partemque diſcriminis capeſſendam eſſe ratus, poſtremum prælium, antequàm Galli diſcederent, tentare conſtituit. Itaq; advocari milites jubet, cunctoſque, *ut ſtrenuo animo eſſent*, hortatur. *Meminiſſent eam diem tot laborum coronidem fore; ſcirentque eò loci ductos, ut, niſi vincerent, ex neceſſitate occumbendum eſſet. Nullum alium, quàm aut mortis, aut victoriæ exitum: hinc vel petendam ſalutem, libertatemque à victoria, vel in veſtigio pereundum. Nec defutura animorum irritamenta. Ducem ſe, & vel incolumitatis auctorem, vel honeſtæ mortis exemplum ſequerentur.* Jamque, Cretenſibus ad pugnam paratis, Gallorum aſſenſus tantùm deerat. Nec prætermittebant obſeſſi rogare, atque obteſtari ſocios, ne ſupremum fortitudinis experimentum abnuerent. Poſtremæ Cretenſium preces eæ fuere, ut Jacobus Contarenus Cretę Pręſes, diſſecto per vulnus brachio miſerationem evocans, una cum Sacerdotibus, Novaleæ domum, auxilium ejus orans, pergeret. Acceſſere his lacrymæ tribunorum, lamenta militum; quos comitabantur matres, conjugeſque lugubri cultu,

Mauroceni virtus.

Preces Cretenſiū.

tu, & crebris precibus opem implorantes. Verùm dux, fato quodam, à priore consilio nequaquam dimotus, reliquiis exercitus collectis, XXII. Augusti die urbem deseruit. 1669 Sed Galli discedũt.

Abire Gallos conspicatus Achmetes, non tàm suis viribus, quàm Venetorum, ut conjiciebat, pavore fisus, omnia ad aggressionis impetum comparabat. Nec eum penitùs fallebat conjectura. Quippè, languentibus studiis eorum, qui priùs alacrem fidem, constantiamq; ostentaverant, longè alia defensorum facies erat. Non ardor animis; non corporibus robur. Multi Cretensium dejecti sociorum discessu, satis se belli eventibus expositos, satisque sanguinis effusum clamitantes, ęrumnarum finem exposcebant. Nonnulli mala servitutis pendentes, *satius multò fore* disserebant *dedi urbem, ne id exprimeret necessitas, renuentesque jugum barbarorum subire per ludibrium cogerentur. Casibus, ac ventis salutem Cretensium esse commissam. Omnia in urbe consternata. Inhabiles custodiendis muris manipulos. Unam verò defensionis fiduciam, quæ, cùm dubia spe niteretur, jam certior ab urgentibus barbaris ruina, quàm ab incertis auxiliis vis resistendi.* Hæc animum Imperatoris in tanta curarum mole tetigere: qui, licèt extremum urbis diem instare intelligeret, vel ipso tamen nomine deditionis offendebatur. Itaque congerens dona in promptos, minas adversus abnuentes, ut honoris æmulatio, & ignominiæ metus etiam trepidantes erigerent, crebris alloquiis formidinis cau-

Formido ingens Venetorũ.

Hos Imperator rursùs oratione, atque exemplo erigit.

1669 ſas de medio conabatur auferre. Hinc, *eouſque fortiſſimæ propugnationis gloriam inclaruiſſe*, ajebat, *ut ibi rariora documenta militiæ, ibi virtutis exempla, ac penè portenta fortitudinis eniteſcere, omnes faterentur. Quotidiè magis Venetorum præconiis acceſſurum, quòd modico præſidio innumeram Ottomani exercitus multitudinem ſuſtinerent. Quid tunc de deditione cogitandum, ubi depellendi barbari, propugnanda religio? Cur alia pectora, alia ora ſuorum intueretur? Nonne eos ipſos eſſe, quos ſuperioribus annis vexans fortuna toties illuſtraverat; quoſque fide, & religione obſtrictos meminerat, priùs vitam, quàm animum poſituros? Non eſſe ſe adeò præſentis fortunæ ignarum, ut inæquales, ac penè proſtratas vires non animadverteret: at utendum virtute, qua cuncta evinci queunt. Si cauſas bellorum, ſi barbarorum odia expenderent, vincendum ea in obſidione, aut moriendum eſſe. Propugnaculum Fidei, ac Reip. uſque ad extremum defendendum. Quietem Italiæ, Reip. decus, Catholicæ Sedis bona, incolumi Creta, ſervari. Econtrà omnia in lubrico, furorique, ac libidini barbarorum expoſita. Unam fatorum culpam eſſe, quòd in ea tempora incidiſſent, quibus probare animum ultimis conatibus neceſſe eſſet. At fortes, & ſtrenuos etiam adverſus fortunam inſiſtere ſpei. Inde, quæ caſuum improbitate imminerent, virtute eludenda. Unum ſupereſſe, quod barbari adhuc pertimeſcerent, extremos nempè obſeſſorum nixus, firmatumque animum adverſis*. Hæc, erecta oratione à ſummo Duce prolata, milites quidem ſolabantur. Veruntamen non deerant, quorum mentes ex imbecillitatis conſcientia, inter ſpem, metumque nutantes aliquandò labarent. Ob id Franciſcus, ubi

ubi vires deficiebant, uſus ingenio, belli munia 1669
fortioribus de induſtria demandabat; adeò impavidè prælium expectans, ut nihil, niſi lętum ex ejuſdem ore, opereve miles perciperet. Per eoſdem fermè dies, quibus poſtrema hęc Cretæ peracta, cùm univerſum orbem acerrimæ propugnationis fama, nominiſque ſui gloria Imperator impleviſſet; erga ejuſdem merita altiùs Reſp. incitata eſt. Quippè non Veneti modò, ac navales ſocii, qui præliis interfuerant, ſed paſſim externi quoque Principes ſummis laudibus tanti ducis vigilantiam, fortitudinem, conſtantiamque in dies magis extollebant. Cùm verò demùm ex diplomate Clementis IX. Pontificis Maximi innotuiſſet, omnia ingentia de Mauroceni virtute ab eodem prędicari; movit ea res animos Patrum, plurimùmque ad decus Veneti nominis pertinere viſum, ut, in quem exterarum gentium pręconia collimabant, Reſp. ipſa, cui ex tanto bello omne gloriæ genus acceſſerat, emeritas inter armorum pericula dignitates conferret. His de cauſis inſolito inſtituti, atque honoris exemplo decretum Franciſco Mauroceno Procuratorium D. Marci munus extra ordinem, ac ſupra numerum: commemoratiſq; iis omnibus, quæ toto vitæ ſpatio in bello egerat, laudes Senatus in Imperatorem uberiùs effuſæ ſunt. Sed minora hæc interrito duci incitamenta erant, quàm quę defendendę urbis cupido ſubjicie-

Maurocenus D. Marci Procurator extra ordinem, & ſupra numerum declaratur.

1669 jiciebat. Quamobrem nec jactura virium, nec sociorum profectione, ne suorum pavore quidem à fortibus consiliis dimotus, eò sedulitatis devenerat, ut Turcarum conatus inani sæpè terrore perverteret.

Turcę aggressioni se accingunt.

Verùm vix Gallorum cohortes naves conscenderant, cùm non procul à portu quædam navigiorum manus in Thracum conspectum se obtulit; extulitque nonnihil subsidii spe animos obsessorum. Tunc Achmetes tempori haud parcens, quatuor militum millia ad Sabulonariæ propugnaculum, sex verò ad S. Andreę vallum admovit, brevì in muros impetum facturus. Qui tunc in urbe motus? Qui vultus, qui animi? Exhorrebat quisque ad tantam coeuntis exercitus molem: fulgor armorum, ac tubarum clangor ultimum fatigatis diem denunciabat: & sicuti in ęgris corporibus futuri languoris indicia præcurrunt, ita Venetos ad tria tantùm millia hominum prælio aptorum redactos segnities quędam, lassitudo, membrorumq; tremor pervaserat. Non tulit tamen Imperator, subito metu correptum militem viam latiorem hostibus ad aggressionem prębere. Cùm ergo Ducum munia ita partitus esset, ut Jacobus Cornelius Cretæ Provisor, illustri ingenio, & gestarum rerum gloria insignis, interiorem muri loricam, quam, ut suprà memoravimus, in disjecti muri vicem extrui jusserat, tueretur; Melitensium catervas idoneo loco composuit, ut facilis

Imperator suos ad sustinendũ hostiũ impetum disponit.

iisdem

iisdem aditus ad eam partem, quam periculo propiorem cognovissent. Sabulonariæ propugnaculum Præfectus Insulæ Hieronymus Battalea, Daniel Maurocenus, permultique spectatæ virtutis Duces custodiebant. Reliqua urbis loca, sicuti motibus hostium obnoxia, ita armis, ac milite, prout tempus, viresque presidii patiebantur, confirmata. Prefectus copiarum Mombrunius, quamvis senio jam fessus, indutus galea, atq; ense præcinctus, cuncta invisebat, ne, quæ Franciscus imperaverat, turbarentur: immò à cæteris militibus (tanta in senili corpore vigebat vis animi) in officiis obeundis haud discernebatur. Interim Imperator stationes, & vigilias circumibat, cunctosque ad strenuè agendum exemplo incitans, impetum decurrentium precavere adnitebatur: *En milites, subindè proclamans, penè ad receptacula vestra Turcarum cohortes, quibus non urbis modò, sed cujusq; nostrum pernicies est in votis. Quæ sors post pugnam vos maneat, transacta discrimina satis ostenderunt. Nemini incompertum esse reor, æqualem virtuti exitum futurum. Non rude vulgus, præliisque novum scio me hostibus objicere. Tot, quibus jam divites estis, victoriis, hodiernam quoque adjicite. Nunquam, si virtutem vestram senserint barbari, de patria, corporibus, liberisque vestris triumphabunt.* Sed nec Achmetes in tanto conatu tacebat; qui, licèt multitudini suorum confideret, stimulos, precesque permiscens, *revocarent pristinam fortitudinem*, hortabatur: *quam si eo die præstitis-*

1669

Mombrunii virtus.

Maurocenus milites oratione incitat ad pugnam.

Idē præstat Achmetes.

1669 *tissent, adesse exitum, præmiumque laborum. Ibi enim decus bellicæ laudis, tranquillum otium, intemeratam salutem, atque incorruptas opes inventuros, in summa rerum affluentia tot annorum curriculo ad luxuriem à Cretensibus congestas. Neque conatum aggressionis, uti anteà, in arcto situm. Hactenùs de salute, nunc de gloria tantummodò decertandum. Undique disjectos muros, convulsa munimenta, propugnantes invalidos. Igitur irruerent in delassatos, sævirent, cæderent; esse in tuto victoriam. Ne sinerent novis auxiliis obsessos confirmari. Neve tentatum toties facinus inire denuò audacter abnuerent. Multa fortiter experiendo fieri, quæ difficilia pavidis videntur. Quapropter uterentur robore, ac virtute: illud ob acceptas clades, hanc ob instantis cædis formidinem Venetis penitùs deesse.*

Alloquentibus adhùc ducibus, alacritas, atq; ardor copiarum ingens exortus. Indè in discrimen non descendere milites tantùm, sed imbellis puerorum, ac fœminarum turba: cùmque media fermè dies verteretur, latè erumpentibus barbarorum copiis, commissum conjectu bolidum certamen. Scutis exindè oppositis, ingens enim omnis generis missilium turbo in subjectam planitiem depluebat, mœnibus Turcæ successere. Jamque in ignes, ac tela ruunt; licètque plurimi gladiis confossi turmatim decidant, non tamen imminentis cladis terror insequentes detinet, ne certatim ascendant. Obstant corporibus corpora; telum telo vicissim confringitur. Non raro occupantur à barbaris tumuli, ferventque rui-

Turcæ muros aggrediũtur.

Pugnæ ordo, atq; atrocitas.

ruinæ confusis cohortibus. Intereà hortantium clamor, questus sauciorum, armorumque sonitus per urbem ferebatur: neque ad tàm atrocis pugnæ spectaculum Veneti exhorrebant, quòd vel ira in hostes, vel postremi prelii ardor mortis contemptores reddiderat. Attamen prima assultantium molimina prospero eventu haud caruere. Quippè Turcæ, cæsis fermè ad unum iis, qui arcem, quam S. Pelagię appellant, tuebantur, victorum more lętis vocibus cœlum implebant; rati de suarum partium fortuna illum diem demùm decreturum. Ob id intentior utrinq; cura spem variis terroribus miscebat. Hinc prodibant manipuli Turcarum oppositam cohortem deturbantium: illinc Venetus miles disjectos consectatus, ne rursùs conglobarentur, quamplurimos progredientium ferro mulctabat. Utrinque pugnantes, veluti missę è caveis feræ, sanguine, & cædibus grassabantur. At, quamvis omnia compari strage deformia, Cretensium tamen discrimen majus erat, cùm multorum casum vix Thraces persentirent; nostris verò plurimum spei, viriumque jactura paucorum eriperet. Nihilominùs pugnatum diutiùs, quàm modica defensorum acies posse videretur. Tandem, cùm ob multi sanguinis effusionem Venetorum robur deficeret; barbari, actis acriùs agminibus, læva interioris muri parte potiti sunt.

1669

Turcę lævâ muri partē occupant.

Nunquam magis de urbis salute desperatum.

Aa Jam

1669 Jam Cretensium mœnibus signa Ottomanorum, captam urbem conclamantium, figuntur: decurrunt passim Turcæ in obsessorum ordines; cęduntur latè Christiani, neque à transversis sepimentis tantùm, verùm ab internis quoque receptaculis expelluntur. Periculi magnitudine tactus Imperator, quamvis non procul ab exitu esse Turcarum conatus intelligeret, adhuc tamen in ultimos certaminis nixus incubuit. Hùc deducuntur Melitenses; coguntur segniores; mandata primi omnium Duces exequuntur. Ipse in labore, in agmine gregario militi immixtus, nullum consilii, fortitudinis, exempli intentatum opus relinquit. Sed, gliscente vi hostium, quibus nova subindè subsidia erant in promptu, labantibusque propugnantium viribus, animadvertens tantum malum nonnisi ingenti ruina comprimi posse, accendi cuniculum jussit, quem subter occupatos à barbaris tumulos paulò antè Veneti paraverant. Fortè auctior illorum multitudo, stipatis undique manipulis, locum insederat; cùm vis sulphuris, nitrique sese expandentis validior, tanto fragore, atque impetu erupit, ut eam muri partem magna hominum strage, universum verò exercitum tumultu, terroreque repleverit. Eventus consilium probavit. Quippè magis, quàm pro illata cæde, expaventes barbari, immò subito casu veluti consternati, animum simul, impetumque posuere.

Extrema Mauroceni cōsilia.

Tandem Turcæ pelluntur.

Haud

1669

Acriter ad Sabulonariæ vallum pugnatur:

Haud dissimili exitu pugnatum ad Sabulonariæ vallum. Minor ibi vis hostium; at discrimen æquè anceps. Sed, cùm præcipuè Aloysius Minius Patritius Venetus, qui ruinam muri tuebatur, diù assultantes sustinuisset; demùm non modò coacti Thraces à mœnibus abscedere, sed quædam Allobrogum manus opportunè erumpens, cedentium multos interfecit. Ita,

à quo tamen barbari recedunt.

pulsis utrinque hostibus, restituta est denuò urbs, si non in salutis spem, saltem in fiduciam producendæ libertatis. Hæc, occidente sole, gesta sunt: reliquum, quod supererat, lucis recipiendis intra muros subsidiariis Alexandri Pici

Mirãdulæ Ducis copiarum advẽtus.

Mirandulæ Ducis copiis, quæ in ipso certaminis ardore ad Insulam appulerant, consumptum. At, cùm DCCC. tantùm milites essent, iique maris jactatione admodùm ægri; altior

Sed Imperator res suorũ sedulò secũ reputat.

Imperatorem cura afficiebat, meritò enim reformidandum, ne vacua propemodùm defensoribus urbe barbari repentè potirentur. Solicitudinem augebat Melitensium discessus; quibuscum reliqui sociorum fessi bello, debilitatique vulneribus, itineri jam accingebantur. Dux ipse Mirandulæ infelicissimum Cretensium statum tacito gemitu prosecutus, vix expositis copiis, reditum in Italiam sibi muniebat. Exinde angustiis passim circumventus Franciscus, hinc suorum paucitate, illinc hostium vi torquebatur. Urbs nudata jam mẹnibus nulla alia, quàm armorum, corporumque ope defendi poterat.

1669 Novam opperiri aggreſſionem, laſsato per diem, noctemque exercitu, arduum; &, nulla circùm ſubſidii ſpe, anceps. Obſtruere muri ruinas, id quoque imminentibus utrinq; barbaris formidoloſum, ne operi intentos ſubita impreſſione turbarent. Hinc Duces męſtos locos, viſuque, ac memoria deformes adeuntes, cùm honeſtæ tantùm mortis uſum ſibi patere cernerent; illud curabant, ne inglorium eſset exitium. Reliqui, ipſa deſperatione ſalutis efferati, novum aggreſſionis impetum, cupidiùs fortaſsè, ut obſidionis tædio exolverentur, expectabant.

Deſperatam rem intelligẽs, avertendas honeſta deditione majores ærumnas cēſet.

Sed Imperator longiùs impendentia mala proſpiciens, quinam poſt ſubactam Cretam futurus eſset belli exitus, ubi perpendit; unum ſibi in morte ſolatium, plura detrimenta Reip. invenit. Optimè enim noverat, barbaros, ut rebus adverſis ignavos, ita avidos ſecundis. Reip. verò nec maritimi, nec terreſtris exercitus vires ſuppetere. Propterea, cùm non de unius urbis fortuna ageretur, ſed communis indè ſalus Italiæ penderet; cunctis ingenti conſilii maturitate penſitatis, die Auguſti menſis XXVII. ubi recipiendi militem occaſio adfuit, advocata Ducum maritimarum, terreſtriumq; copiarum concione, ut cujuſque ſenſus in tanta rerum conſternatione aperirentur: *Credo*, inquit, *mirari vos, commilitones, comprehenſam his ruinis Veneti nominis umbram inter nos adhuc detineri; attollentibuſque in pejus omnia Turcis, patere etiamnum quærendi*

Igitur, advocata concione, de ſtatu urbis, ac rebus in poſterum agendis diſſerit.

tem-

tempus, quid demùm de hisce murorum fragmentis, ac trucidati exercitus reliquiis statuendum videatur. Quanto in discrimine hesterna die uniuscujusque nostrum salus versata sit, recordamini. Divinitùs profectò summotum à mœnibus hostem crediderim: qui si, renovato impetu, irruat, quid nobis egestate, labore, vulneribusque confectis in devastata urbe supersit, præter ludibrium servitutis, aut mortem, minimè in obscuro est, nec sileri potest. Extrema igitur, fortissimi duces, advenerunt: quodque jamdiù amor Reip. & cura nominis vestri palàm fieri vetuere, nunc aperiendum, ne vos improvidè in exitium duxisse dicar. De qua hactenùs certavimus urbe, conclamatum est. Ipsa enim deformis passim, squalida, & miserabilis. Nos impares omnino ejusdem defensioni: Turcæ super vestigia gloriæ vestræ, cineres, ossaque Venetorum calcantes, potiti jam mœnibus, undique imminent. Quod unum supererat, Socii, arrepto discessu, omnem subsidii spem abstulerunt. Itaq; cùm nullæ sint vires, externæq; simul opis deplorata vota jaceant, rem eò redactam cernitis, ut non de propugnationis consilio, sed de genere mortis agendum sit. Nemo inter vos erit, qui meritam tot annos hisce in armorum periculis laudem turpi exitu maculare, quàm fortissimo nixu immortalem reddere malit. Eos alloquor, qui, me duce, toties pro Rep. impavidè sanguinem effudistis; quorum facta alet æternitas, posterique semper intuebuntur. Nihilominùs, ne quem postremo in conatu solatia, atque animus deserant, aut mihi attrectanda sint militum meorum feralia, exeamus in prælium, ego vos præcedam: &, quidquid istuc calamitatis impendet, meo primùm sanguine pietur. Non mihi quid ulterius ad laudem, aut ad constantiæ

1669

fidem

1669 fidem quærendum. Me officio militis functum, & vos testor, & meminisse homines volo; satisque apud eos consecutum me reor, si communis utilitatis, ac gloriæ providum, firmum in periculis, mortis pro bono publico non pavidum intelligent. Cæterùm, quia id mihi muneris incumbit, ut locum principem impleam, & quæcunque Reipubl. profutura sunt, ob oculos vestros ponam; minimè prætereundum est, hic non de exitu unius urbis, sed de totius exercitus, classisque salute rem verti. Nos utique præpeditum præmaturè vitæ cursum posteritatis memoria pensabimus; quæ efficiet, ut mortui vivamus, ut absentes adsimus. At Resp. classe, atque exercitu amissis, nescio quam sortem habitura sit, ubi inflatus Cretæ successu hostis in eam devolvetur. Quamobrem, antequàm ruamus in cædem, perpendendum, utrum gloriam, quam nos honesta morte acquirimus, majus Reip. detrimentum, an sanabile saltem vulnus consequatur. Non enim fortibus viris decorum unquam erit, undè suis exitium paraverint, indè honorem sibi recepisse. Itaque, ut rem propiùs attingam, eam infelicissimæ urbis conditionem esse neminem latet, ut tàm superstite, quàm trucidato exercitu pereat. Hactenùs Cretæ causa cum nostra conjuncta est; nec video, quid ad conficiendum facinus desit, quàm, ut unanimes super hæc mœnia vitam fortiter exuamus. Veruntamen nos sic discedimus, ut victoriam, libertatem, & mansurum per omnem ætatem decus in ipsa morte habituri: Respub. ut semper vexanda à barbaris remanebit. Nec quærite quo exitu. Expugnata enim per cædes, & sanguinem Creta, quis mari, terrave exercitus ruentibus in interiora Italiæ Thracibus objicietur? Tunc nonnè in horum potestate direptiones oppidorum,

expu-

expugnationes urbium, ipsa pacis, bellique momenta? 1669
Non fugiet profectò Achmetem maximum robur Reip. desse; audaciùs inde in lassatam conversus, debiliores invadet provincias, nec magis sua virtute, quàm nostris cladibus felix erit. Quæ tamen utinam satis. At quantò terribilius calamitatis genus superest, quod in totius belli ultionem huic urbi à victoribus destinatur. Videor mihi irrumpentes globos cernere barbarorum, omnia divino cultui sacrata impiis manibus inquinantium. Quas tunc ædes religio, quos satis tutos recessus sacri Sanctorum cineres, quæ claustra virgines invenient? O felices, quibus ante illum diem in acie cadere datum. Si enim mors expectanda; quæ solatia in cruciatibus nostris Turcæ non requirent? Si vita; quod vitæ genus, ante eversas patriæ reliquias ab illius hostis imperio, quem barbarum natura fecit, immanem felicitas, fortuna superbum? Hæc sunt, commilitones, propter quæ querelas non teneam: videlicet in extremis obstare quid majus, quò minus acerrimam propugnationem fortissima morte finiamus. Horret animus rerum nostrarum ruinas persequi. Temporum, hostium, fatorum crimen est, quòd victi sumus. Sed incusare aut homines, aut fortunam ejus est, qui vitæ magis, quàm famæ consulat. Monere diutiùs non hujus temporis. Ut de vestrum omnium consiliis certior fierem, vos advocavi: quod bono publico utilius est, modò expendite. Si, cùm de urbis salute actum sit, egregiæ mortis laude carere, quàm exitiabile Reipub. bellum relinquere malimus; de deditione meliora consulite: nunquam enim ingentium malorum remedia suis periculis carent. Si verò arma ulteriùs sunt in votis; intelligite, nihil aliud, quàm morti decus quærendum, mihi verò vilio-

rem

1669 *rem vitam, quàm fortè putatis. Qualiscumque fortuna meos conatus exceperit, nunquam à munere deflectam. Strenuè vobiscum adero usque ad extremum, nisi mors interim obtinget: quæ si tam celeri imminet fato, leve saltem non erit, me à tam funebri abfuisse spectaculo. Vos interim umbram meam super hos muros vobiscum in acie, in laboribus adhuc versari credite. Hinc ne frangite animos. Non enim ultione, non solatiis opus erit: hæc rarum laudis genus, extremi nixus in hostem illam præbebunt. Quid ultrà: non diutiùs moremur, ego gloriam vestram, vos constantiam meam. Plura de ultimis disserere, ignaviæ pars est: impletum omne consilium, si fortiter morimur.* Nullum has Imperatoris voces astantium murmur consecutum; sed in alterna tantùm ora defixi, urbis tanquam captæ exitium tacitis prosequebantur gemitibus. At, cùm morbus instaret, supraque medicinam esse neminem lateret; in eam sententiam communi consensu itum, ut, antequàm id necessitas majore cum periculo exprimeret, dederetur Creta, atque unà securitas classis, & obsessorum salus compararentur. Ab his Procerum consiliis minimè dissona vox Cretensium fuit. Qui, quamquam abire sedibus suis, & servatam tot annos ab hostium vi urbem deserere contenti, nihilominùs verebantur, ne Thraces prospero rerum successu insolentiores redditi, sola deditione desolatæ urbis non exuerent crudelitatem, immò verò promiscua subactorum cæde satiari, victoriaque sua uti in posterum mallent.

Una voce omnes dedendæ urbis consilium amplectútur.

Nihi-

1669

Sed Maurocenus adhuc deditionem differt.

Varia molitur.

Nihilominùs Imperator, ut vel extremos differret luctus, vel, si quæ fortè recipi possent, subsidiis tempus daret, nondùm apertè consilium deditionis amplexus, virtute magis, quàm vi bellum sustinebat. Succurrebat, reliquis epibatarum in urbem redactis, novum introrsus murum extruere, quo pars urbis ruinæ propior excluderetur. Illud perfici hac arte, ut angustiori loco propugnantium numerus sufficeret; atq; intereà bellum tamdiù protraheretur, dùm vel Italicę naves, vel assueti imbres aliquod laborantibus levamentum afferrent. At, dùm urbs recentibus muris claudebatur, prohibebantur suppetię. Quippè, nudata viris classe, nec in Cretam convehi tutò subsidia poterant, nec Dia, quò conveniebant, in potestate retineri. Prętereà nemini incompertum erat, non daturos Turcas spatium temporis, quo opus ad exitum perduci posset; nec dubitaturum Achmetem, quin recenti aggressione calentem exercitum denuò muris admoveret. Idcircò ab hujusmodi spe dejectus, cùm, adversantibus ventis, nondùm ab Dia Rospiliosius, Gallique solvissent, missit ad eos auxilia petitum. Simul ostendit, *post acerrimum impressionis conatum, quem vix repulerat, multos probatæ virtutis Duces, ingentemque militum numerum cecidisse. Indè, omnibus ad postremam necessitatem redactis, ubi instaurassent prælium Turcæ, prohiberi ab urbis ingressu nequaquam posse. Adderent igitur vires fessis; servarent Cretæ reliquias, & ne, quam, vigente Venetorum robore*

Denuò socios in opem vocat.

1669 *bore, strenuè adeò opem contulerant, novissimum momentum expectanti præsidio impertiri denegarent*. Sed hæc quoq; incassum cessere. Non enim obsessorum preces, non vis religionis, non postremum perituræ urbis discrimen, ab incępto socios revocaverunt. Itaque Cretæ casum è convivio prospectantes, cùm per idem tempus lenis ventus mari incubuisset, extremum, quod Venetis ex pietate sociorum supererat, spei, velis in altum datis, ultimò præciderunt.

At frustrà.

Discessus sociorum.

Ereptis è Diæ conspectu Gallis, altiùs pavore defixæ sunt mentes obsessorum. Nihilominùs Mauroceno idem animi vigor; qui, quæsita interdùm fiducia, manifestam necessitatem tegebat. Intereà voce, exemploq; erigens suos, plures dies crebris certaminum motibus deditionis faciendæ sententiam distulit. Nec temperabant magnis conatibus Thraces, interiora urbis quotidie validiùs tormentis, ac bolidibus, muros verò, qua aut subruti, aut assidua oppugnatione decussi ruebant, apertis aggressionibus vexantes. Hinc calamitas nostrorum eò devenerat, ut neque ad ostentationem implerentur stationes; quamvis non sexus, non ætas ab officiis cæterorum militum quemquam eximeret. Itaque, cùm deessent jam trahendi artes, brevìque immensis ruinis obruta urbs extremum & obsessorum, & classis exitium esset allatura: caduceatores naviter instructi, ut ea, quæ ex dignitate, utilitateque Reip. essent, pertractarent, ad Ac-

Maurocenus per aliquot dies obsidium sustinet.

Tandem caduceatores ad Achmetē mittit.

Achmetem miſsi. Simul placuit, ut, quæ Aloy- 1669
ſius Molinus Eques in gratiam firmandæ pacis aliàs propoſuerat, denuò in medium proferrentur. Non enim ignorabat Imperator, Thraces lætitia occupandæ urbis, ac cupidine quieſcendi quodammodò obcęcatos, viribus utrinq; non æſtimatis, facilè armis modum impoſituros. Sed Achmetem non modicè extulit ipſa pacis petitio. Exindè oſtentare vires exercitus, variè diſſerere de urbis detrimentis, diſceſſu Gallorum, & defenſorum paucitate: demùm jactans, id in ſumma fortuna æquius, quod validius, non Cretam modò, & propè ſitas Inſulas, ſed alias quoque urbes in redimendæ obſeſſorum incolumitatis pretium ſuperbè, inſolenterq; depoſcere. Dùm alternis diſceptationibus tempus terebatur, Maurocenus, nuſquam vigiliis ſolutis, poſitiſve armis, non ſolùm cavit, ne ſpes obtinendæ pacis immaturo gaudio aditum hoſtibus ad nocendum præberet; ſed, poſt aliquot leves eruptiones, duobus modicæ magnitudinis cuniculis propiùs ſuccedentem barbarorum manum disjecit. Atque hic poſtremus tantæ defenſionis ſpiritus fuit.

Victoriæ ſuæ certus Achmetes cōſiliis Venetorum non aſſētit.

Sed ob novum obſeſſoriũ molimen pertinaciam ponit.

Magis, quàm pro exigua re, expavens Achmetes, cùm ſupereſſe adhuc obſeſſis vires, atque ideò periculoſam cunctationem fore ſuſpicaretur; contentus, ſi ſibi urbs, quod procul dubio immodicè concupiebat, dederetur, quamvis multi ex proceribus rem vi, armiſq; conficiendam cen-

Cretæ deditio, & pax.

1669 ſerent, Nonis Septembris pacem ſancivit. Itaque ſtatutum eſt, ut Creta Turcis traderetur. Commeatus, armaque, exceptis iis, quæ nondùm cępto bello ſervari in urbe conſueverant, tutò in naves traducerentur. Littorales arces in Inſula Hieræ, Spinalongæ, & Garabuſarum Veneti obtinerent. Cliſſæ ſimul, & oppidorum cum adjacentibus agris, quę ſuperioribus annis Veneti Duces in Illyrico expugnaverant, firma poſſeſſio Reip. eſſet. Cæterùm mutuò redderentur captivi; liber eſſet, uti anteà, commerciorum uſus; ac reliqua pacis jura, quę ante Creticum bellum vigebant, rursùs innovarentur. Ad hæc peragenda duodecim dies Cretenſibus dati: intra quos, vento non adverſante, urbe demigrarent. Excepta pax communi gaudio à delaſſatis. Hinc repentè jucundiori tubarum, ac tympanorum ſonitu tota caſtra exultaverunt. Addidere milites lætas epulas, & feſtos cantus; annuiſſe demùm Superos votis omnium proclamantes, ut illo die modus labori, cædibuſque imponeretur. Interim ad tutiùs conficienda, quę pepigerat, tres obſides accepit Imperator primores gentis Turcarum, totidemque ex ordine Patritiorum Achmeti tradidit. Dùm verò Mombrunii, ac Grimaldi diligentia cuncta maturantur, præſidium cum armis, ac impedimentis militari more ſub ſignis ad littus tranſmittitur.

Veneti urbe decedunt. Omnibus ad diſceſſum paratis, dedita barbaris urbs eſt; mirantibus ipſis, Venetos nullis caſibus

ſibus ſuperabiles, convulſis propugnaculis, ad 1669
minimum redactis copiis, amiſſa quietis, ſubſidiorumque fiducia, in eam uſque diem, adverſus tantam exercitus vim, eadem virtute Cretam tutatos fuiſſe. Ubi autem per fracta murorum, trucidata corpora, perque fluentes vias ſanguine Achmetes in modum ovantis urbem ingreſſus eſt; extollere defenſores incępit, vix credens ea eſse męnium fragmenta, & ſubverſæ telluris tumulos, pro quibus exigua adeò multitudo ſtetiſset, nihil tot cohortium impetu proficiente. Hinc altiora pręconia adjecit, variè ediſserens de fortitudine, conſilio, conſtantiaque Mauroceni; callidiſſimum ſæpè Ducem vocans, utpotè qui jam ſubactam à ſe urbem, pro exercitus, claſſiſque ſalute, utilibus adeò Reip. legibus, adhuc viſus eſset conceſſiſse. Nec defuere inter primores Turcarum, qui diductas latè murorum ruinas conſpicati, quererentur effugiſse ſibi ditiſſimam prædam, Chriſtianoſque, cunctis propugnationi neceſsariis abſumptis, ſalvis opibus, atq; incolumi fama, victoribus ſimillimos evaſiſse. Hinc, crebreſcente indignatione, apertè incuſabatur Achmetes, quòd non ſciſset uti victoria, atq; in permiſſis conditionibus dignitatem Imperii non prętuliſset. *Num enim æquum videri, ut poſt trium annorum obſidionem, poſt immenſos ſumptus, ac tot millia Ottomanorum trucidata, tantùm de nomine unius urbis victor exercitus haberetur. Nullum in ea victoriæ pretium: quid enim in*

Senſus Achmetis.

Queſtus Turcarũ.

pote-

1669 *potestatem redactum, præter decussorum murorum reliquias? Ubi ergo decus victricium copiarum, ubi præmium laboris? Sed prætereà, cur Achmetem, victoriam suam nec victoris animo, nec magni Ducis more metientem, sedere spectatorem incuriosum discessus Venetorum. Nulla jam Christianorum castra, fessum labore, ac vulneribus exercitum, nudatam remige, virisque classem. Itaque penetrandum ad interiora Superi maris, quærendamque nullo discrimine tam diuturni belli mercedem. Sed satis in Creta subactum. Quietem & sibimet sumeret socors Achmetes, & lassatis daret militibus. Intereà hostis abiret incolumis; Turcæ verò, tunc maximè segnes, cùm ea inclinatione utendum esset, inani opinione victoriæ fruerentur.* At satis fuit defensioni Achmetis, Regem de occupata urbe admonuisse. Huic enim exitum patrati facinoris anxiè opperienti, ubi allatum est transiisse demùm Cretam in ditionem Turcarum; non gaudio, non plausibus temperatum. Hinc, verso ad Therasiam itinere, Eubœam enim, trajecturus in Cretam, adproperabat, animum solicitudine turbatum lætitia composuit. Nec quæsitum ab eo, qua arte cepisset urbem, quibusve legibus finivisset bellum Achmetes: sed percontatus severè militem, quid novi perferret, non passus eum ulteriùs disserere, quàm Cretam concidisse. Cæterùm hoc anno, præter cuniculariorum, atque epibatarum ingentem multitudinem, cęsa militum Turcarum millia ferè XXXVIII. Venetorum, XII. M. & DCCC. adeò, ut intra octo, & viginti, men-

Sed Rex letitia captæ urbis perfusus nihil triste Achmeti minitatur.

Turcarũ, Christianorumque cædes.

menſes triginta fermè Venetorum, centum, & viginti millia Turcarum abſumpta dicantur. 1669

Iter Venetorum infelix.

Venetis in claſsem receptis, cùm ſe benignior ventus intenderet, accingi claſſiarios ſuos, omnibuſq; ad navigationem diſpoſitis, anchoras tolli juſſit Imperator. Jamq; perluſtratis proximis Cretæ inſulis, iiſque commeatu, armis, ac milite communitis, in altum Venetorum naves felix aura deduxerat; cùm denuò in feſsos ſæviens fortuna, circumſtantis mortis imagine diù noſtrorum claſsem detinuit. Quædam enim navigiorum manus (huic major Cretenſium opum pars commiſsa) inopinanter obverſantibus ventis ita dejecta eſt, ut primo illabente undarum vortice penè demergeretur. Ut raptam in contrarios curſus claſsem ſiſterent nautæ, diù eluctati. At, cùm major ſubindè procella fieret, omniaque adverſi turbines miſcerent; erepta rectoribus ars, multùmque, ut venti vis impellebat, evagata navigia. Interim, cùm duarum pręcipuè navium & magnitudine, & forma ſublimiorum tabulata ſolverentur, antequàm quies mari redderetur, eędem hauſtę ſunt.

Aliquot naves naufragio pereunt.

Civitatis ſtudia in Maurocenum.

Sed Maurocenus, cùm aliquandiù Zacynthi immoratus eſset, ubi demùm Venetias provectus eſt, variis hominum ſtudiis excipitur. Quippè, ſicuti prudentiores non tàm præſentibus ærumnis, quàm fato iraſcebantur, omnia uſque in illum diem Venetorum armis luctuoſa minitanti; ita aliquot, ob amiſsam inſulam, mœrore quodam de-

1669 depreſſi apparebant. Verùm, ut exitus belli clarius innotuit, utiliſsimæ conditiones pacis, permiſsa à Turcis in Illyrico, Inſulæq; circa Cretam retentæ ita demulſerunt animos, ut omnibus videretur, idque Senatus Conſulto approbatum eſt, nihil ad utilitatem, gloriamq; Reip. amplius inveniri potuiſse, quàm ut iis legibus urbs jam amiſsa dederetur. Auxit comparatę pacis lætitiam ablata jam periculi moles, quæ, Creta armis devicta, toti Italiæ imminebat. Enimverò cùm paulò antè in ore omnium verſaretur, Venetum exercitum labore, cædibuſque confectum ocyùs abſumptum penitùs iri, hoſtes verò ſpe, copiiſque prȩvalidos Cretȩ muros jam cepiſse, atque hinc rem comploratam, deſperatamque omninò eſse; multi haud ſecùs pavidi videbantur, quàm ſi victores barbaros cernerent. Igitur magna ex formidine major rursùs exultatio: mirantibus cunctis, quommodò tantum belli incendium, ſubito languore hoſtium, intra unius captæ urbis muros ſubſtitiſſet. His de cauſis non modò ſingulorum votis res à Mauroceno geſtas Reſp. comprobavit; verùm etiam pacem, quam Senatus, miſso Aloyſio Molino Equite ad procurandam Rempubl. juramento Mahometis Regis confirmari curaverat, Dominicus Contarenus Venetiarum Princeps divinitùs redditam Reip. ſuſpenſo Patavii in Æde D. Antonii voto, profeſsus eſt. Plauſere & exteræ nationes Mauroceni conſiliis, partamque

Res geſtæ à Mauroceno approbātur.

Dominicus Contarenus Dux pacem divinitùs redditam Reip. ſuſpenſo voto teſtatur.

que inter tot armorum diſcrimina pacem gratulatæ ſunt. Præcipuè verò coercitam barbarorum ferociam admirati Chriſtiani Reges; cùm, vix delibata gloriç dulcedine, interrupto curſu rerum, poſitiſque armis, indecoris legibus irretiti obtorpuiſsent. 1669

Dedita his legibus Creta, finitoque bello, eò verſa ſunt ſtudia Senatus, ut, auctis locorum prçſidiis, tutior pax redderetur. Igitur, inſtaurata claſse, ut quæque urbs munimentis indigebat, milite, armiſque confirmata. Inſulæ in Ægæo mari ſitæ ſtrenuis Ducibus traditæ, ut ſedulò cuſtodirentur. Quæ verò Adriatici faucibus imminent, ita permunitæ, ut, ſicuti in poſterum inviæ hoſti, ita opportunæ Venetis cùm ad miniſtranda ſubſidia, tùm ad tuendam claſsem eſsent. Interim de Illyrici limitibus agebatur, quos belli conatus invicem perturbaverat. Cùmque inter finitimos Chriſtianorum, Turcarumque contentio in dies augeretur; miſsus eſt in Provinciam ſequenti anno ſumma cum poteſtate Baptiſta Nanius Eques, ac D. Marci Procurator, præclariſſimus rerum Venetarum Scriptor, qui Jaderæ, Sici, Cliſsæ, & reliquarum urbium fines, licèt non ſine diſceptatione, brevì compoſuit. 1670

Veneti Patres fines Imperii novis præſidiis firmant.

Baptiſta Nanius Eques, ac D. Marci Procurator mittitur in Illyricum.

Jamque, quieſcente ab externis bellis Repub. commoda pacis diuturnis armorum detrimentis medebantur; cùm novo repentè diſcrimini objectatus eſt Maurocenus. Siquidem, quamvis o-

1670 mnia, quæ in Græcia egerat, ut dictum superiùs, Patres collaudavissent; dissona nihilominùs vox quorundam erat, qui demùm priorum temporum vulnera retractantes, non uno crimine Franciscum postularunt. Igitur Antonius Corrarius, dùm omnes Patritiorum ordines ad destinandos Magistratus in supremas Ædes simul convenerant, illius accusationem, nihil tale opinantibus animis, exorsus, *deditam Turcis Cretam*, disseruit, *& tamen neminem Venetorum, fatali quodam silentio, tantæ urbis excidio ingemiscere. Inter communes exterorum Principum luctus, Pontificis Maximi morte auctos* (per idem tempus Clemens IX. Sum. Pont. notę innocentię morum, virtutisq; è vivis discesserat) *solam Remp. congestis in Maurocenorum honoribus, jacturam insulæ æquo animo tolerasse. Si eadem æquitas & decorari strenuos præmio, & affici pœnis nocentes juberet: cur auctori tantæ calamitatis, suppliciorum loco, dignitates decernerentur? Sed satis erratum. Eam tandem diem esse, qua desineret Maurocenus gloriari in malis Reipubl. Patere scelus, tanto Venetæ rei detrimento, adversus edictum, imperiumque Senatus, patratum; igitur ex instituto majorum maturandam ultionem. Nec de scelere dubitandum. Siquidem neminem posse, inconsulto Senatu, dedere hostibus urbes, ac de re aliena ex libidine ingenii quidquam decernere. Ipsam civium incuriam jurè damnari; meritòque exigi deperdita ab iis, qui sibi tradita non aptè servarint. Id non in Rep. tantùm, ubi summa rerum ad multos refertur, sed inter domesticos ipsos civium parietes in legem*

Antonii Corrarii oratio in Maurocenum.

gem transjisse. Ita credi opes, libertatem, & filias; harumque jacturam custodibus imputari, quorum inertia in alienam potestatem commissa devenerint. Creditam urbem Mauroceno, ut strenuè eandem tueretur, non ut hosti permitteret; itaque deditionis reddendam rationem, atque illatum dedecus debitis suppliciis expiandum. Nec quidquam novi, quod ad suppliciorum severitatem afferri. Inesse memoriæ, & literis tot bellorum tristes eventus civium pœna vindicatos. Eubœam, Pylum, Tenedon, qui deseruere, punitos. Nunc verò ipsum Galliæ Regem, ob destitutam à suis urbem, Novaleæ Duci aditum petenti, ut culpa se exolveret, non concessisse. Quid ergo de Mauroceno agendum, qui postremò Insulam perdiderat? Nec obstare, fuisse necessariam concessionem. Nam aliàs urbem obsidione cinctam, aliàs pertinaci aggressione tentatam & tamen incolumem. Id Mocenici opere exploratum: à quo æquè & blandimenta hostium, & impetus rejecti. Num igitur tàm strenuè servatam, ut deindè tanto dedecore amitteretur? At nonnè paulò antè aggressio Turcarum acrior elusa? Nonnè continuò Mirandulæ Ducis subsidia recepta? Ergo fortitudinis experimentum, & additamentum virium ruinam urbis accelerasse? Ea ne esse, quæ Maurocenus, scriptis ad Senatum literis, jactitaverat, se priùs vitam, quàm animum positurum? Ubi jacere speciosa illa virtutis consilia; & quonam subito turbine à mente Imperatoris constantiam expulsam? Sed quid de pace dicendum? Quam verò pacem, à quibus, & qua auctoritate pertractatam, quàm verò properè placuisse? Id certe tantùm Principi licere: cur ergo civis audeat, quod ar- 1670

1670 bitrio Senatus reservatum? Nunquam, si cùm veteris Reip., tùm exterarum gentium monumenta petantur, talia à quoquam anteà peracta. De Venetis rem claram esse, & quotidie ob oculos exempla versari. Romanos verò, hos enim præcipuè transactis temporibus æquitate, & consilio floruisse, omnia, præter pacis stabiliendæ potestatem, suis permisisse: quoties excesserint, pro nihilo habitum fœdus, auctoresque pœnis affectos. Immò ne prosperè quidem gestas in bello res à ducibus copiarum, nisi præcessissent imperia consulum, laudatas. Eminere inter multos T. Manlii Torquati exemplum; qui equestria spolia capta ex hoste cæso portantem filium extemplò aversatus, quòd adversus consulare edictum extra ordinem pugnavisset, triste quidem, sed salubre in posterum exemplum reliquerit. Siquidem, cùm illi aut Reipublicæ, aut sui, suorumque obliviscendum esset; ne impunitate peractæ pugnæ potestati consulum quidquam derogaret, mira animi constantia, atque integritate, cædi cervicem juvenis imperasse, quasi plus esset in imperio, quàm in ingenita parentibus caritate liberorum, & victoria. At quantò magis, quæ nullo Senatus consensu Maurocenus cum hoste pepigerat, damnanda; cùm ex iis postremum malum, nobilissimæ Insulæ jactura, emanasset? Hæc igitur non agitanda? Ubi Patres sedulò cuncta expendissent, facilè inventuros, Maurocenum ideò priùs animo validum, & inter discrimina obsidionis interritum, ut subdolè dignitates extorqueret. Comparatis dein sibi, quos immodicè concupiverat, honoribus, opibusque; ideò deditionem, ac pacem maturasse, ut iis, quæ bello acquisierat, sine periculo domi frueretur. Summis præmiis id semper

per effici, ut, cùm beneficiorum vis multò merita antevenerit, odium pro gratia reddatur. Nec succurrere defensioni Imperatoris, quòd Senatus, quæ statuerat, comprobasset. Nihil enim veritati unquam officere, cui semper regressus patet ad nova judicia; ut, qui incorruptè judicant, præmia, suppliciaque, inter strenuos, & inertes æquè partiantur. Hinc, detectis fraudibus, posse in utramque partem malè constituta justiùs abrogari. Immò nec Procuratoriam D. Marci dignitatem adeò illi adhæsisse, ut, comperto, non adfuisse causam tribuendi honoris, rursùs auferri eidem non posset. Nonnè enim in eam sententiam deductos Patres, quòd adversus Ottomanorum minas immotum Imperatorem, paratumque ad extrema quæque pericula, arbitrarentur. Igitur immeritò Procuratorium decus assecutum Maurocenum, quia, agentibus de dignitate decernenda Patribus, jam Turcarum exercitus victor, non vi, armisque, sed præpropera Imperatoris concessione, &, quod fœdius, propemodùm ante ipsos auxiliarium copiarum oculos, quæ jam Zacynthum appulerant, miserrimam urbem intraverat. At nùm navatæ operæ merces dicenda? Multos alios egregios Duces, transacta in castris ætate, ingentia præmia meritos; nunquam tamen cum iis adeò munificè, adeò feliciter actum. Puderet, Veneta illa pericula, atque miracula, Enricum Dandulum, Andream Contarenum, Andream Gritium recensere; qui, licet longa prosperarum rerum serie insignes, nunquam eò dignitatis provecti fuissent. Unum Maurocenum, amissa Creta, summum fastigium adeptum. Aliis ne egregia quidem facinora, huic etiam luctuosa quæque laudem, atque honores, hosque supra numerum, 1670

1670 *merum, & nusquam anteactis temporibus in quemquam collatos, peperisse. Sed præterea rationem conferendi honoris consuetudini, & legibus adversari. Non ordinem suffragiorum, non instituti vim in ea servatam: omnia per dolum structa, ut Patres ludificarentur. Igitur maturè omnia examini subjicienda; obliterandamque belli ignominiam civis illius pœna, qui, quantum in ipso fuerat, disciplinam militarem, qua steterat ad eam diem Veneta res, solvisset. In eam necessitatem adductos Patres se intelligerent, ut, aut supplicio Mauroceni sancienda forent Reip. imperia, aut impunitate in perpetuum abroganda.*

Permotis Patrum animis, Maurocenus rerũ gestarum postulatur.

Hinc non leve dignitatis Mauroceni discrimen fuit: rei enim momentum prima fronte multorum animos perturbaverat. Quamobrem, Francisco Eritio Quæsitore in id munus statim declarato, non modò indictum judicium, quò ad universam bellicam administrationem, sed & actum de Procuratorio D. Marci munere, cùm ordo simul, & ratio collati in Maurocenum honoris arguerentur. Placitum indè, ut Franciscus, cum aliquot aliis Patritiis viris jam postulatus, lubens se custodiæ submitteret, ita tamen, ut curia eidem carceris loco inserviret.

Dein custodiæ submittitur.

At Joannes Sagredus, ac Michael Fuscarenus Corrarii orationi respondent.

Sed, qui strenuè propugnatę urbis, navalis victoriæ, utilissimarum postremò conditionum pacis gloriam æquiùs æstimabant, haud passi sunt illata crimina invalescere. Itaque Joannes Sagredus Eques, ac D. Marci Procurator, moxq; Michael Fuscarenus, integerrimus Historię Venetę Scriptor, defensionem Imperatoris aggressi,

rem

rem aliàs pertractatam, denuò in contentionis aleam revocari, ostenderunt. Jam clarè perspectum, nec defendi Cretam ulteriùs potuisse, nec utiliori ratione bellum sedari. Falsò criminis materiam in eo constitui, quod Creta esset ditionis Turcarum. Num enim exitus bellorum in potestate hominum, aut barbarorum more ex fortuna Duces æstimandos? Ideò deditam urbem, quia defensioni impares obsessi: ni priùs constaret, ante extremam necessitatem Maurocenum deditionem amplexum, omnia incassum jactari. Creditam illi urbem; at tres fermè annos fortiter propugnatam, devictos nocturno navali prælio hostes, centum, & viginti millia Turcarum trucidata. Demùm, instante & Cretæ, & classis exitio, annuente viginti celeberrimorum Ducum cętu, quorum nominis plurimùm intererat, urbem illam servari, Thracibus permissam. Non idcircò jacturam imputandam Mauroceno, cujus munus erat, ut resisteret quoad posset, non quoad vellet. Neminem jure damnari, quòd creditas sibi opes, filias, libertatemve amiserit, cùm vel valida armatorum manus, vel alia quæq; repentina vis thesaurum, pudicitiamque hostiliter populetur. Hæc supra animum esse, & quibus nullum vigilantiæ genus obsistat. Cæterùm manere exempla tot civium damnatorum ob malam rei bellicæ administrationem: sed ea nequaquam officere Mauroceno, qui demandato sibi officio naviter satisfecerat. Immò verti in eo gloriam ipsius, quòd urbem ruinis, luctu, funeribus deformem, ac ultimò sociorum discessu desolatam adhuc defendisset. Nulli incompertum, aliàs obsidionem à Cretensibus toleratam; sed, si vires cùm Venetorum, tùm Thracum, si tempus, si certaminum genera conferantur,

quàm

1670 quàm à postremo belli ordine dissimilem. Tunc aliquot menses, nunc tres propemodùm annos productam oppugnationem. Tunc modicas Turcarum copias, nunc universum robur Orientis in obsessorum excidium advectum. Ipsum prætereà Regii sigilli custodem Achmetem tot artibus, tanto armorum apparatu validum convenisse. Nunquam priùs eousque provectos Turcas, ut Ottomanica signa Cretensium muris defigerent. Postremis hisce annis, captis muris, ac propugnaculis, usque ad interiora receptacula penetrasse. Si verò defensorum conatus, si subsidia spectentur, nihil ex his famam lædere Imperatoris. Certo certius esse ultimam aggressionem barbarorum à Venetis repulsam; sed non latere, rem eò redactam fuisse, ut ampliùs repelli Turcæ non possent. Quid igitur tunc expectandum, nisi ut Cretenses ab ingruente hostium multitudine circumventi, ac veluti obruti, pecudum more ad unum trucidarentur? De subsidiis verò nihil interesse, si aut pararentur, aut non procul abessent; cùm horum inopia urbs ad extremum laboraret. Attamen neminem inficias ire, post Gallorum discessum usque ad sexdecim dies urbem propugnatam; atque inde excipiendis auxiliis, quæ ventorum culpa non advenere, tempus permissum. Intereà agitasse multa Imperatorem, ut vel novo opere muniret urbem, vel honesto exitu moriendi necessitatem præveniret. Verùm, quorum ope extruenda munimenta, cùm miles neque ad ostentationem stationes impleret, quàmque temerarium ruere velle ad mortem, cùm non haberet, quod morte sua servaret? Igitur, ubi hæc exitiosa Reipublicæ ab omnibus reputata, non modò quid de dedenda urbe quis-

que

que sentiret, quæsiisse, verùm etiam, an id ex Senatus literis sibi liceret, apertiùs postulasse: singulisq; licere affirmantibus, deditam urbem. Cæterùm, cur ab Ludovico Galliarum Rege non laudatum Novaleæ Ducis consilium, nisi quòd, cùm major discriminis moles, Cretam deseruisset? Non latere causam mali: ortam ex paucitate defensorum, & munimenti inopia, necessitatem deditionis. Igitur, ubi certa urbis jactura, immeritò queri quemquam de pace. Nec obesse, eam potestatem Mauroceno datam non fuisse. Siquidem prospectantem Senatum casum urbis, multò ante Imperatorem monuisse, ut in extremis prospiceret classi, in qua Imperium, libertasque versabantur. Sed quid ad servandam classem aptius, quàm pacis consilium; cùm, manente bello, ob exhaustas vires classis servari minimè posset? Neque momentum urbis cum classis discrimine conjungendum. Actum enim de Creta jam erat. Res in eo vertebatur, ut aliquod fessis levamentum daretur, ne in posterum pejora contingerent. Ad hoc autem difficillimo tempore, victore hostium exercitu, nudata viris classe, comparandum, nihil pace utilius, nihil honestius, nihil præter omnium spem Turcis magis adversum. Nunquam bellantibus opportunum tunc arma deponere, cùm hostes labarint. Utendum inclinatione rerum; minimumque victoriæ primæ contentionis judicium esse, ni victor instet superatis, & victoriæ præmia sectetur. Nec jactari cum periculo Imperatoris nulli unquam civi, maximè testimonio Romanorum, id licuisse. Nam è claris scriptoribus cognitum, commendatam antiquitatem, quoties fortuna contra daret, saluti consuluisse. Manliana ve-

1670

1670 rò imperia non modò tunc horrenda, sed exempli etiam tristis in posterum fuisse. Coortas post cædem strenui juvenis libero adeò conquestu exercitus voces, ut neque lamentis, neque execrationibus parceretur. Quamvis Torquati facinus nec ab omnibus pro vero concedi, nec ab iis quidem, qui concessere, laudatum. Sed, T. Manlius imperio parentis ceciderit, multùm hæc duo exempla inter se differre. Quippè ferocem juvenis animum detrectandi tantùm certaminis pudore ad arma permotum. Maurocenum verò ad ea, quæ pepigerat, agenda, ultimo & urbis, & militum, & classis discrimine compulsum. Quod reliquum, pacis obtinendæ opportunitatem in tàm arcto sitam, ut, nisi hujus mentionem cum deditione urbis callidè conjunxisset Maurocenus, vix unquam quid simile Turcæ concessuri fuerint. Igitur optimè eundem propera occasione usum fuisse, ut Achmetis animum in pacis consilium traheret. Quòd si conditiones, antequàm per internuncios firmarentur, deferri priùs ad Patres non potuerint, id non Imperatoris, at regionum culpa contigisse. Ubi enim terrarum spatio exercitus longè detinentur, subitis casibus subita præsidia præsto esse debere: alioquin, si consulatur Senatus, intereà corruere urbes, regnaque, & libertatem. Sed quantò magis augeri præconia Mauroceni, si conditiones pacis æstimarentur. Auro, urbibusque aliàs emptam pacem. Quatuor maxima bella, hoc more finita. Leucadem Bajazeto, Scodram, Tænarium, Lemnonque Mahometi Secundo, Selimo Cestriam, aliaque Illyrici oppida, demùm Solimano Epidaarum, & Naupliam à Republica permissa. Nunc alium rerum aspectum. Nam, præter Cretam, quæ

quæ jam Turcicam in ditionem transierat, tres Insulæ arces, Clissam, & occupata priùs in Illyrico retenta. Ex capta verò urbe transvectas opes, arma, & commeatus. Hæc ergo esse, propter quæ Procuratorius honor illi auferretur, qui post tot præliorum labores, ac trium annorum defensionem, demùm in summa rerum consternatione pacem, tanto Reipublicæ emolumento, comparaverat? Pensari his artibus virtutem Imperatoris, qui, cùm, arctis, afflictisque rebus, de Creta sua jam dubitaret, ausus esset in diversa respicere: cùmque barbari muros urbis jam insedissent, eodem tempore pelago commissus, utrinque victor, absens simul, præsensque pugnaverat? At satis aptè decretam dignitatem, si cuncta in eo præcessissent, quæ dignitatem merebantur. Patere innocentiam, virtutem, constantiamque Mauroceni. Dignum totius orbis laudibus ipsius animum visum: futurumque posteris inter præclarissima exempla, quod ea die exemplis tueri necesse fuisset. 1670

His multiplici utrinque concione exagitatis, nihil aliud effectum est, quàm ut Maurocenus magis inclaresceret. Id enim habent virtutes, & vitia, ut sæpiùs attrectata clariùs appareant. Igitur altiori indagine repetita Cretæ defensio magis emicuit: immò quædam, ob multitudinem rerum præclarè gestarum, priùs inaudita, acriori eruta examine, in Francisci gloriam prodiere. Nec œconomicę rei negotium à Patribus omissum: aucta, ob pravorum hominum culpam, uti solet, etiam bonorum suspicione. At sicuti nihil ex his pertinere ad Imperatorem

Rebus cognitis, Frãciscus Maurocenus omniũ votis absolvitur

Dd 2 ex

1670 ex certis judiciis Senatui visum est; ita Procuratoriam D. Marci dignitatem potiùs meruisse sibi, quàm illi Rempublicam dedisse, optimus quisque, omnium votis approbantibus, intellexit.

De Scriptione judicium. Cæterùm, quæ hactenùs scripta sunt, non expressa signa propugnationis, sed lineamenta quædam æquiùs existimaveris. Primò enim, ne iis quidem, qui aderant, omnia innotuere: deindè bellum ipsum tantum fuit, ac tot acerrimæ virtutis experimentis refertum, ut fortassè maximè memorabile omnium, quę unquam gesta fuere, meritò appellandum sit. Quippè, si moram ejus inspicias, quinque, & viginti anni fatentur; si constantiam dimicantium, probat octo, & viginti mensium una in urbe toleratum obsidium; si hujus atrocitatem, centum, & quinquaginta millium hominum cædes ostendit. Facta præstantissimorum Ducum, ac Principum, qui demùm inter pericula pręliorum vitam fortiter exuerunt, & satis in se laudis habent, & claris plerumque scriptoribus memorata sunt. Mihi quemadmodum singulorum nomina, nedùm res gestas, recensere difficillimum, ita causa cępti operis procul visum est. At virtutem Mauroceni quàm tot armorum discrimina probarint, facilè quisq; ex genere belli, imbecillitate virium, & nequitia temporum colligat. Ego, satis glorię ipsius nomini accessisse, dicere ausim, si tantummodò urbem Cretam propugnasset.

FINIS LIBRI SECUNDI.

FRAN-

FRANCISCI MAUROCENI PELOPONNESIACI, VENETIARUM PRINCIPIS, Gestorum

LIBER TERTIUS.

EPITOME.

MOTUS *Turcarum intra Pannoniam. Vienna ab eorum obsidione Cæsaris armis vindicatur. Hac occasione Veneta Respub. statuit bellum barbaris indicere; fædusque init cum Cæsare, ac Poloniæ Rege. Franciscus Maurocenus tertiò declaratur Imperator; qui continuò Corcyram advectus suos instruit ad bellum. Leucadem tentat, ac subigit; in ditionem recipit Acarnanes, Turcasque regionem infestantes prosperis præliis cohibet. Nicopolim expugnat, atque iterum barbaros Acarnaniam vastantes invadit. Comes Nicolaus Stra-*

Strasoldus obit. Tumultus ingens in aula Turcarum exoritur; quo composito, apparatus bellici instruuntur. Comes Claudius S. Pauli Præfectus copiarum à Venetis eligitur. Pestilentia turbat exercitum Christianorum. Maurocenus apud Leucadem cum Turcis congreditur: quibus pulsis, constituit arma ferre in Peloponnesum. Corone urbs primò tentatur. Properant Turcæ in subsidium incolarum; atque ipse terrestris exercitus Præfectus magnis cum copiis accedit. Varia prælia utrinque ingenti clade deformia. Frustrà paratur aggressio à Venetis; qui tamen post eruptionem barbarorum sustentatam intra vallum eosdem adoriuntur, & castris exuunt. Fit impetus in urbem; hinc coacta deditio: ante quam nihilominùs casu accenditur certamen, captaque urbe, atrox Coronæorum cædes fit. Laurentius Maurocenus, Imperatoris frater, Equestri D. Marci dignitate decoratur. Acceptis Tænariis in commilitium, expugnatur Zarnata; prosperoque prælio cum Turcarum Præfecto apud Abæam Veneti congrediuntur. Abæa, Chielepha, & Gerenia occupantur. Inde properans in stationes Franciscus Gomenitias evertit. Comes Otho Konismarchius Præfecturam copiarum suscipit. Tumultus Byzantii denuò excitatur. Obsidentes Chielepham Turcas in fugam agit Maurocenus; continuòque Pylum vetustiorem tentat, vincitque. Nova Pylus obsidione cingitur; fusisq; subsidiariis hostium copiis, occupatur. Sequitur Pylum Methone; & cum ea universa Peloponnesi regio, quæ Mediterraneo Mari alluitur.

LIBER

ANNO ſalutis milleſimo ſexcenteſimo 1682
octogeſimo ſecundo cœptùm eſt à *Turcarū*
Turcis in Pannonia bellum , Duce *motus.*
Muſtaphà extincto Achmeti in Regii Sigilli cuſtodiam ſubrogato. Is, aut paraturus ſibi in caſtris opes, quibus turpiter inhiabat, aut illorum ſtudia declinaturus, quos ob non imparem divitiarum, ingeniique famam ſuſpectabat, ſpe proferendi Imperii, in conſilium armorum Mahometem Regem perduxit. Delecta in Cæſarem expeditione, ad ſummam victoriarum extulit animum: occupataque Caſſovia, quæ ſuperioris Hungariæ caput eſt, ac mox, quà Leytha fluvius Pannonias dividens cum Iſtro commiſcetur, Poſſonio urbibus, adverſus Auſtriaci Imperii ſedem Viennam exer- 1683
citum admovit. Urbs eſt ad Danubium, amplo *Muſtaphà*
ambitu, validis muris, vallo, aggereque præ- *Viennam*
cincta; quæ in Germaniæ, ac totius Chriſti- *obſidet.*
ani Orbis contra Othomanicas irruptiones propugnaculum collocata, aliàs ad acerrima obſidionis experimenta barbaros incitaverat. In arduum diſcrimen deducta res aliquandiù ambiguo eventu Fidelium mentes detinuit; nec multùm aberat trepidatio, cùm, qui vim copiarum, & belli genus, multò magis inſolentiam victo- *Sed ingē-*
ris reformidarent. Sed, quod contra pacis jura *ti clade à*
temerè inchoatum fuerat, in feritatis ſupplicium *noſtris re-*
deſiit: exutoque caſtris Muſtaphà, de univerſo *pellitur.*
ejuſdem exercitu Auſtriaca, Sarmaticaque arma

1683 ma triumpharunt. Resp. quę usq; in eam diem crebris dissidiis cum barbaris disceptaverat, altiùs initio repentini belli permota, ad custodiendos Imperii fines sedulò conversa est. Pręcipuè verò cùm tempestas, quæ intra Pannoniam detonuerat, favente fortuna cęptis barbarorum, Fori-Julii faucibus incubaret; imminens necessitas poscebat, ut, auctis Provinciæ pręsidiis, solertissimo Duci ejusdem tutela demandaretur. Collatum omnium suffragiis id munus in Franciscum Maurocenum. Qui dùm commissa absolvere satagit, opportunaque gerendæ administrationi comparat, solutæ ingenti Turcarum clade obsidionis rumor omnia incredibili Christianorum plausu, lætitiaque perfudit.

Franciscus Maurocenus mittitur in Forum-Julii.

Tunc Veneti Patres, quæ casus obtulerat, in consilium vertenda rati, ingenita virtute justum bellum Turcis indici opportunum existimavere, quo illatas per tot annos Reip. injurias ulciscerentur. Nec enim pax adeò invaluerat, ut levibus quibusque de causis à Thracibus non contemneretur: eò progressis contentionibus, ut usque ad licentiam armorum crebrò pervenirent. Quippè immodicè ob debellatam Cretam exultantes, nunquam sæviùs, quàm sub ea amicitiæ larva odia in Venetos exercebant. Illyricum præcipuè graviùs, quàm bello vexabatur. Namq; barbari per universam penè regionem dilapsi, vicos, oppida spoliare, rapere, excindere; eòque atrociùs in dominos sævire, quia

Causæ, ob quas Veneta Resp. Turcis bellum indixit.

quia ob fiduciam pacis nihil usquàm provisum 1683
adversum eorum incursus. Ubi verò repugnatum foret, arma in promptu, tanquam in apertos hostes. Hinc multa Venetæ ditionis in populantium arbitria devenerant. Concessi prętereà piratis portus, intercepta commercia; tanta verò eorum Præfectis, postremò etiam Regi impudentia, ut, nisi expeditiùs, quę sibi immeritò postulabant, munera concederentur, reluctantes ferro, & sanguine, nec raró subiti belli minis deterrerent. Multò tamen propiùs extremum malorum accesserat, si barbarorum ausibus Viennę obsidium respondisset. Potiti enim ea urbe, ex cujus libertate Christianorum fata pendebant, auctaque cum dominatu ambitione, in nostras regiones undique illapsi, universam Italiam quodam quasi diluvio, & inflammatione corripuissent. Diù adversus Remp. omnia licuere fortunę. Tandem visum est Superis, ut publica illa Orbis lues propriis flagitiis, ac mole obrueretur. Ut ergo Senatus, 1684
nonnihil instauratis, quas diuturna bellorum incommoda exhauserant, viribus, omni laude dignam in tam nefarios hostes denunciationem animadvertit; eò ipsius studia versa sunt, ut infensę pacis ocium æquioris belli exercitia summoverent. Quamobrem illud provisum est primò, ut concordia Principum aptiùs Turcæ opprimerentur. Nec fuit in arduo societas, potentiam magnorum exercituum ostentantibus

Venetorū fędus cum Cęsare, & Poloniæ Rege.

Ee Leo-

1684 Leopoldo Cæſare, ac Joanne III. Poloniæ Rege; quorum uterque acerrimo bello in Turcas detinebatur. Initum idcircò cum iis à Rep. fœdus; ſtatutumque, ut mari, terraque omni virium nixu barbari divexarentur.

Apparatus ad bellum. Erectis in vindicandi rupti fęderis ſpem animis Chriſtianorum, ſubito armorum apparatu Reip. provinciæ ſtrepuere. Urbs ipſa rebus bellicis congerendis intenta, quadam veluti fiducia proſperi eventus agebatur. Nec quidquam defuturum in poſterum felicitati Reipub. cives cenſebant; cùm abrupiſſe in exitium ſuum Thraces, victoriaque, & propagatio Imperii portendi viderentur. Sed, dùm conſultatur de ducibus, qui terreſtri, maritimoque exercitui præficerentur, ereptus è vivorum numero Aloyſius Contarenus Venetiarum Princeps, recentem lætitiam haud modicè inhibuit. Tunc Mauroceno duplex ad gloriæ verticem via patuit, hinc per arma ad decus victoriarum; illinc per actarum rerum memoriam ad Principatum: &, ni fata, quæ tàm grande eidem de Peloponneſo nomen decreverant, obſtitiſſent, jam aſſenſu unanimi Princeps Reip. declarabatur. At hoc in votis tantùm fuit. Quippè, mutatis repentè conſiliis, M. Antonium Juſtinianum Equitem, admirandæque moderationis virum, Ducem ſummum comitia creaverunt. Hinc non hæſere Patres Imperatorem electuri, cui tanti conatus momentum demandarent.

Aloyſius Contarenus Dux Venetiarum obit.

M. Antonius Juſtinianus Dux eligitur.

Una

Una omnium vox, *ſolam Mauroceni mentem tantæ molis capacem. Nihil ad bellorum genus accommodatius indole illius, qui toties terra, marique barbaros proſperis præliis cohibuerat. Neminem aptiùs in ſe tractурum ſtudia militum; atque è contrà ad tanti Imperatoris famam latiorem Byzantii conſternationem fore. Innumera adeſſe fortitudinis, & ſolertiæ experimenta. Cognitum ſuis, terribilem hoſtibus, & ut promptum ſecundis, ita immotum adverſis. Denique ipſum gnarum militiæ, & regionum, longo uſu rerum Turcicarum peritum, belloque omnimodè ſuffecturum.* Quapropter, Franciſco Mauroceno Imperatore exercitus declarato, lætati non cives modò, atque univerſa Reſp. ſed externorum quoque Principum plauſus, & præconia excitata. Præſertim Innocentius XI. Pontifex Maximus in ea rerum inclinatione, ex trium Principum fœdere, ac tanti Ducis diſciplina, palmas, & triumphos Reip. auſpicabatur. Longè tamen altiùs electio militem commovit; & præcipuè eos, qui aliàs ſub Mauroceno ſtipendia fecerant. Experti enim nihil unquam ab eo tentatum, undè inglorii, ac ſine præmio receſſiſſent; ita tirones quoque, & externos in ſpem erexerunt, ut intraret omnium animos bellicæ rei cupido, æmularenturque publicam pietatem ſtudia privatorum. Sic tertiò Imperatorium faſtigium Franciſcus conſecutus eſt: & quamvis penè ſeptuaginta annorum ætate gravis, ne extremum quidem vitæ ſibi reſervans,

1684 *Franciſcus Maurocenus tertiò Imperator creatur.*

Lætitiæ Principũ,

& militũ.

Maurocenus magno animo Imperium ſuſcipit.

1684 novum ad patriæ gloriam iter ſanguinis ſui ſemita aperire conſtituit. Itaque devovens ſe juſſis, utilitatique Reip. iterùm, qui in Cretenſi bello adeò exarſerant, ſpiritus recaluere. Hinc extollere Patrum animos, augere fiduciam civium, recentiſque adhùc victoriæ æſtu ferventes barbaros ſubigi poſſe, oſtendere. Nec aberat certa ultionis ſpes; cùm polliceretur ſe in eorum viſcera illaturum neceſſitatem armorum, ut vel, quæ Thracibus ſuperior fortuna conceſſerat, honeſto bello repeteret, vel inopinatis motibus incurioſos profligaret. Igitur non ultrò dilata belli conſilia. Nam, cùm conſtitutum fuiſſet, ut, antequàm æſtiva tempeſtas excideret, navales, ac terreſtres copiæ in Græciam convenirent, habiti ſedulò delectus militum, armaque, ac claſſis celeriter inſtructa. Jacobo Cornelio, atque Alexandro Molino, Ducibus bello egregiis, præcipua munera demandata, huic Præfectura Navium, illi Quinqueremium. His diſpoſitis, Comes Nicolaus Straſoldus, ex nobiliſſima Foro-Julienſium familia, optimè de Pannoniæ bello meritus, terreſtribus copiis præficitur. Ad cæteros militiæ gradus ii maximè, quos exactorum bellorum experimenta probaverant, evecti.

Patres cuncta ad bellum ſedulò comparant.

Tumultus ingens Byzantium turbat.

Jamque Alexandro Molino cum navibus præeunte, Mauroceni diſceſſus ornabatur; cùm ingens tumultus Regiam Turcarum invaſit. Hunc propera, & occultis conſiliis inſtituta

pro-

profectio Joannis Capellii à Decemvirorum se- 1684
cretis, Byzantii Remp. procurantis, excitaverat. Enim verò ubi rumor denunciati à Rep. belli percrebuit, cùm adesse novum hostem, ac præter spem, moremque, eò audacię deductum, ut pacem Imperii ab omnibus expetitam belli amore turbaret, agnovissent: omnia ob acceptas sub Vienna clades ingenti mętore depressa, in deterius volvi cœperunt. Hinc dolor, atque ira: palàm demùm eruperunt questus, & indignatio. *Ideone susceptum in Pannonia bellum, ut spe victoriæ fœdiùs vincerentur? Amissum exercitum, interfectos duces, exhaustas provincias: interim patere Christianis maritima quæque ditionis Ottomanorum. Jam, quidquid virtutę, ac pacis tranquillitate partum erat, intemperantia armorum corruisse. Obliteranda dedecora Imperii eorum supplicio, qui tam exitiosa consilia ingessissent. In præsens verò validioribus remediis opus. Supprimendum omni vi ingenii bellum; ne id nutantem Imperii sedem quodam quasi æstu, & torrente fortunæ comminueret. Instare Venetorum Remp. Maurocenumq; Ducem belli futurum, qui totiès, ac tàm latè nominis sui terrorem circumtulisset.* Hæc cùm crebrò jactarentur, haud longè aberat aperta seditio, & furor plebis in proceres; ni evitandi belli spes ab aliquibus appositè ostentata, primum illum irarum incendium compressisset. Quamobrem Hybraimus, cui Regii sigilli custodia, Mustaphà perempto, contigerat, conatus est primò minis ab incę-

Questus populi.

Hybraimus conatur revocare Venetos à consilio belli,

pto

1684 pto Venetos revocare: *Prospicerent sibi, neu validiores lacesserent*, hortabatur. *Ubi armis indulsissent, seram pœnitentiam fore. A nemine unquam Ottomanorum Imperium prosperè ad bella provocatum. Esse sibi opes, classem, exercitum, & reliqua, quibus eluderet fortunam Mauroceni. Meminissent dubios semper esse pugnarum eventus, martemque communem. Facilè inchoari bellum, at ægerrimè confici. Initia ejusdem penes omnes esse; de exitu casus præliorum judicare. Plerumque tamen iis favere fortunam, qui fide, & viribus præstant.* Sed his frustrà prolatis, ad blanditias conversus, tentari jubet alia arte animos Christianorum. *Detestari se avaritiam extincti*, simulat. *Nunquam à se violata pacis jura. Posse tutiùs utrinque cuncta componi, quàm in belli discrimen deduci. Utilius esse æquitate, quàm sanguine, consilio, quàm armis Imperia tueri. Cessurum se quæcunque jure postulasset Resp.* (callida hæc barbarorum inventa erant, ut armorum studia torpescerent) *dummodò à bello temperaretur.*

primo minis,

dein blanditiis.

At Maurocenus cum classe in Greciā proficiscitur.

Sed æquè & minæ barbarorum, & promissa à Patribus rejecta: cùmque omnia ad profectionem in promptu essent, Maurocenus, votis piè persolutis, VIII. Junii die solvit ab littore. Secundis auris provectus in altum, Illyricique oris appulsus, recipere auctoratas cohortes in classem, fabrefactas de novo triremes armare: ibique, prout populi ad belli religionem incitabantur, viros, arma, naves, nec non copiam frumenti, cæterosque commeatus certatim

tatim pendebant. Celerrimè indè Pharia, ac Męlena transmissis, Kal. Julii Corcyram deventum est. Additæ hìc classi Pontificis, Melitensium, atque Hetruscorum triremes, quæ paulò antè insulam attigerant. Tunc Imperator bello, cui jam accingebatur, feliciorem viam paraturus, à disciplina militum initium duxit. Placuit educi copias, instrui tirones, ac veteranorum ingenia pluribus experimentis ad pristinum institutum revocari. Ubi verò ita officia ducum disposuit, ut partitus esset ex æquo laborem: sumpta in ultionem Cretensis belli, ac tot indè injuriarum arma, disseruit. Si Venetos se viros in posterum præstitissent, nobilissima Græciæ littora victrici classe brevì peragraturos. Incorruptam fidem, ac prompta ministeria cunctis offerentibus, de ordine agendorum incessit cogitatio. Nec parùm profuit cognovisse motus Turcarum, ut tutiùs in improvidos bellum dirigeretur. Itaq; per idem tempus, qui certiora de consiliis hostium referrent, adfuerunt: acceptumque ab iis Præfectum hostium classis Cretam quadraginta cum triremibus contendisse. Nihil apud barbaros magis invaluisse, quàm Venetos spe repetendæ Insulæ in armorum studia deductos. Igitur, ut augerentur locorum pręsidia, congereretur annona, & quodcunque bellorum occasio exigit præsto esset, imperatum; ne immunitæ Regni urbes deprehenderentur. Aliquot prætereà naves ab Helle-

1684

Socios Navales excipit.

Militum ingenia acuit.

Scrutatur consilia hostium.

1684 Hellesponto nuper emissas Chium, Mitylenem, Tenedon, pręcipuasque Ægęi maris insulas militum copiis confirmasse. Quamvis hæc omnia non sine ingenti Turcarum pavore conficerentur, Alexandro Molino, ac Hieronymo Delphino navium Præfectis Pelagum percurrentibus. Cæterùm ipso spatio gliscere famam recenter instructę classis; &, quamvis Venetis modicæ vires essent, majora credi de absentibus. Intellexit Maurocenus, distractis viribus hostium, animisq; subito imminentis belli pavore perculsis, patere sibi aditum ad facinus aliquod antè patrandum, quàm cęptum à se bellum Turcæ dignoscerent. Igitur, dùm copias æstimat, & tentanda scrutatur, in ingentis victorię spem inopinatò deducitur. Quippè cùm paucos ante dies Hieronymus Cornelius D. Marci Eques, classisque Præfectus, Leucadem tenui præsidio custoditam, à transfugis Turcarum accepisset, eò, primam manum bello impositurus cum iis, quibus præerat, rostratis navibus trajecerat. Verùm contemplatus validam arcis structuram, ubi ingentem quoque barbarorum multitudinem prælio paratam in loci custodiam asservari deprehendit, ne primis ausibus, ex quibus futurarum rerum auspicia captari solent, tristiores eventus succederent, retroactis navigiis, Corcyram denuò reversus. Cognito Cornelii conatu, arduam Leucadis oppugnationem, cùm ob præsidii vires, tùm

Alexãder Molinus, & Hieronymus Delphinus in Ægęo.

Hieronymus Cornelius Leucadem oppugnare statuit.

Sed, viribus hostiũ cognitis, recedit.

tùm ob majora munimenta, quę ob ſuſpicionem 1684
eò inclinantis belli properè extrui conſtabat, reliquorum ſententia ferebat. Memorabant prę̄tereà incolæ, Piratas eò loci crebrò confluentes, nuſquam occaſioni defuturos, ut mutua ope ſocios adjuvarent. Sed has difficultates vicere conſilia Imperatoris. Hic namque, jam expertus ſatius multò non indicari Turcis bellum, quàm omitti motum, incolas veluti inexpugnabiles in poſterum pervicaciores futuros animadvertens, quoquo modo moliri oppugnationem conſtituit. Itaque in propiorem ſpem erectis militum animis, & claſſe haud cunctanter instructa, Leucadem contendit.

Nihilominus Maurocenus arcem oppugnatũ ire pergit.

Inter Cephaleniam, Epirumque, non longè ab Ambracio ſinu, multiformis magnitudinis inſulę jacent, duorum navalium certaminum monumentis inſignes; quorum primum ab Auguſto Cæſare adverſus M. Antonium, & Cleopatram, alterum anno ſalutis 1571. à Chriſtianorum claſſe adverſus Thraces, vigente bello Cyprio, geſtum eſt. Inſularum aliæ accolarum opera, alluvione maris aliæ effictæ ſunt; ac veluti terminos Naupactæi ſinus, Joniique pelagi conſtituunt. Præſtat cæteris magnitudine Leucadia, quæ Neritis à veteribus nuncupabatur: juxta quam Leucas ſita eſt, crebris rupibus inæqualis, atque ab adjacentibus inſulis tenui utrinque freto diſcreta. Qua parte hæc in tumorem excreſcit, tumulus latè eminet conditorum

Leucadis deſcriptio, & ſitus.

Maurocenus, indicto Leucadiis bello, eoſdem ad deditionẽ vocat.

1684 opera productus in arcem; ubi antiquitùs Fanum Apollinis conſtructum fuiſse tradunt. Robuſtus illi mœnium ambitus, ac quinque non exiguæ molis propugnacula; deindè ingentis magnitudinis turres, quas arte comparata munimenta tuentur. Imminent utrinque in extremo Leucadiæ, & continentis latiores vici, qui Leucadi pontibus juguntur. Cæterùm proxima arci vadis ſimillima ſunt, paludibuſque referta: ima loci plana, &, quà Leucadiam ſpectant, interiore receptu permunita. Ubi ergo Maurocenus, latè explicata ad terrorem claſſe, in conſpectum arcis deductus eſt; ii omnes, qui vicos incolebant, vix ora hoſtium ſuſtinuere. Itaque in ultimos metus ſpontè converſi, intra oppidi muros confugiunt. Tunc Veneti non ſtatim procurrunt ad arma; nam priùs indici bellum, ac tentari more legitimo Leucadios placuit; ut vel invitamentum conſequeretur deditio, vel ſaltem, quantum viribus confiderent, deprehendi poſſet. Igitur, *ſi incolumes eſſe vellent, ut migrarent mœnibus*, imperatum. *Sin minùs, igne, ferroque mox Venetos cuncta populaturos. Meritò eam arcem in primam belli ſedem eligi, cujus incolæ icti cum Rep. fœderis immemores, toties Piraticam claſſem commercio, portu, domibus ipſis juviſent. Adeſse ultionis tempus, & vindicem contemptæ pacis exercitum. Patere conditiones honeſtæ deditionis, & belli; utrum ſatius eſset, illicò amplecterentur*. Sed oppidani partim ira, partim timore pœnarum ad reſiſtendum parati, *incorru-*

ptum

ptum jus pacis penes se fuisse, respondent. *Si per* 1684
hæc commenta abrumpere fœdus placeret, rem armis peragendam. Se pro Imperio, patria, ac liberis usque ad extremum spiritum dimicaturos. Quamobrem, ubi de deditione non convenit, ad arma milites discurrere. Hæc initia belli, cujus novitas totius orbis expectationem erexerat: mirum enim videbatur, quòd Venetorum Resp. validissimum hostem, & vix anteà à quoquam lacessitum modicis viribus ad arma provocasset. At felicitas secundum jus, fasque melioribus affuit. Quippè omni spe celeriùs victoriarum iter prima omnium Leucas aperuit. Hanc comitata Nicopolis, ac deindè materia tot triumphorum Peloponnesus: &, quæ anteà tantorum bellorum semina aluerat, clara sedibus Regum, nominibus celeberrimarum urbium, atque ingentium exercituum excidio, nunc trium annorum curriculo ita debellata est, ut vix virtuti unius Ducis suffecerit.

At Turcæ prælio parati rē armis agendam respondent.

Igitur Maurocenus, effuso in littus milite, continuò aciem ab Comite Nicolao Strasoldo, quà continens est, quà verò Leucadiæ littora porriguntur, ab Comite Francisco Sylvatico primo ordinum ductore, instrui jubet. Octo millib. & ducentis peditibus, equitibus fermè tercentis, & quinquaginta exercitus constabat; perque proximas oras, tanta Ducum solertia dispositus est, ut loci ambitum oppugnantium corona circumdaret. Accessere Cephalenium præ-

Maurocenus utrinque Leucadē oppugnat.

1684 ſidia (mille, & quingenti erant) qui ſpontè in commilitium adventarant ; ob commoditatem enim navigationis, permagni eorum intererat, ut Leucas caperetur. Tormentarii deindè ſuggeſtus licèt defigi limoſa humo haud poſſe viderentur, haud priùs à labore ceſſatum, quàm ſuper ultima Leucadiæ, continentiſque littora duo exiguæ magnitudinis aggeres aſſurgerent. Huic obſidionis generi addita claſſis, cujus ictibus, quà Jonio mari oppidum perfunditur, mœnia jugiter infeſtabantur. Demùm, ollarum incendiariarum jactu, omnia atrocioris certaminis faciem induerunt. Sed adverſus hæc omnia paria barbaris vota. Magna viribus, haud modica animis, ſubſidiis verò, quæ in dies opperiebantur, maxima ſpes inerat. Indè non miles modò, iique, quibus ſatis efficax incitamentum ad bellum, ſervandarum opum ſollicitudo, ſed colonorum turba, omneſque, quos ad Venetorum adventantium famam, miſſis paſſim nuntiis, à finitimis locis principes arcis convocaverant, propugnantium munera alacriter ſubibant. Primi motus eò contenderunt, ut machinamenta Chriſtianorum adverſis operibus eluderent. Et quamvis non auſi de eruptione cogitare, abſciſſis tamen pontibus, ac mox omni tormentorum genere inſtructis mùris, perrumpere objectos aggeres, illatamque ſibi perniciem ſumma vi depellere conabantur. Interim diebus, noctibuſque nova aliqua moles,

At barbari ſtrenuè reſiſtunt.

nova

nova molimina ex inſperato prodibant: utque ſpem hoſtibus demerent, tanquam in ſumma rerum affluentia, miſſilia cujuſcunque generis, & maximè ignem, ferrumq; tam prodigè à muris jaculabantur, ut aliquot noſtrorum, licèt multiplici vinearum nexu contecti, ceciderint. At Maurocenus non tàm de quatiendis muris, quàm de intercipiendis ſubſidiis cautè ſolicitus, quà mare ſe ſe in inſularum latera inſinuat, idoneas naves locavit, ut ſuppetiæ utrinque prohiberentur. Ita ſublato continentis commercio, expeditiori navigio exceptus, quotidiè opera ſuorum inviſebat; addens ducibus ſtimulos, ut antè facinus patraretur, quàm nova certaminum occaſio à properantibus in obſeſſorum opem occurreret. 1684

Maurocēni ſolertia;

Jamque terra ſimul & mari fervebat obſidio; productis aggeribus, ad labrum foſsæ perventum erat; ſuffodiendiſque murorum fundamentis ingens epibatarum multitudo vacabat: cùm ab exploratoribus nunciatur, lectam ab iis, qui Ambraciam incolebant, octingentorum peditum, quingentorum verò equitum cohortem apud Nicopolim congeſtam, mox Leucadiis auxilio venturam. Gnarus Imperator verti in eo victoriæ ſummam, ſtatuit acceſſum his ſubſidiis auferre; ne quos obſidionis pertinacia paulùm dejecerat, fiducia opis rursùs erigeret. Itaque levis armaturæ manum à peritis viarum ductam adverſus Thraces illicò immittit: Exindè intendi

qui ſubſidia hoſtiū intercipit.

1684 di ſuorum molimina præcipit, ne oppidani diruta mœnium reficere poſsent. Hæc ubi paulùm proceſsere, cùm utrinque diductus ruina murus latè corrueret, orta fiducia aperto impetu arcis expugnandæ. Igitur non ultrà ſupremum prelium dilatum eſt. Nam Maurocenus ad ultimos nixus hortatus ſuos, promptiſſimum quemque nocte inſtruit, ut ſummo mane oppidum adoriantur. Verùm Leucadii, qui hactenùs egregiè vim repulerant, nunc, veluti emiſſo aculeo, adeò obtorpuere, ut conſilia Venetorum propera deditione antevenirent. Maximum iis pavoris incitamentum, quòd præcluſe undique viæ eſſent, undè ſubſidiarius miles accederet. Indè Prefectus ipſe arcis aut extremas clades, aut ſervitutem imminere ſibi, ſuiſque ſentiens, mentem à belli ſtudiis ad ſubitam deditionem convertit. Id ubi per caduceatores cognitum, facilè de conditionibus utrinque convenit. Quippè Imperator, ut integras ſuorum vires ſervaret, ſatius duxit liberos oppidanos dimittere, & aliò armorum impetum ante convertere, quàm eduxiſſe ſe exercitum hoſtes cognoſcerent. Itaque ſancitum eſt, ut incolæ ſtatim arma deponerent; permiſſumque, ut quiſque ea, quæ vehere poſſet, ex arce transferret: reliqua eſſent ditionis Venetorum. Dati utrinque obſides, ut tutò preſidium egrederetur. Hoc dimiſſo, acta præda à victoribus. CXXVI. Tormenta inventa ſunt, præter permulta alia inſtru-

Aggreſſioni ſe Veneti accingũt.

Leucadii de dedenda arce cogitant.

Imperator dimiſſis incolis, arcem occupat.

ſtrumenta bellica, quæ colligi à barbaris ſubita profectione non potuerunt. Opum, commeatuumque exigua portio. Nam, cùm penè uſque ad famem obſidium toleraſſent, divitias ſecum aſportaverant. Maurocenus, jam expertus primis ex eventibus ſpem, aut metum gigni, lætus ſecundo armorum exitu, magnitudine, formaque cæteris ſpectabiliorem ædem, impio dicatam priùs cultui, tunc veræ religioni reſtitutam, Salvatoris Dei nomine inſignivit. Ibi grates ſolemniter Superis actæ. Loci deindè naturam contemplatus, quantiq; ipſius poſſeſſio Reip. foret ſimul reputans; refectis primùm muris, mox in cuſtodiam inſulę ſtrenuis Ducibus Laurentio Venerio, ac Philippo Paruta Patritiis Venetis, Ludovicoque Gratiano Scriptoris Patre in armorum Præfecturam conſtitutis, aptè permunitum oppidum Reip. ornamento, utilitatique ſervavit. 1684

Muros reficit, præſidiumque imponit.

Dùm hæc aguntur, non modò Leucadii, ſed qui finitimi ex Epiro, & præcipuè ex Acarnania erant, populi, in Venetam ditionem ſuſcepti. Hique inſuper, ne armis infeſtarentur, ſpontè ſe fide, ac vectigalibus obſtrinxere. Non ideò tamen tuta penitùs regio; cùm ex propinquis locis redacti in unum Thraces, ac veluti conflato exercitu, acquiſitas à Fidelibus terras aſſiduis excurſibus perturbarent. Id cùm Mauroceni animum incitaſſet, OEniadas profectus, (locus eſt haud longè ab oſtio Acheloi fluminis, quod Acar-

Acarnanes in Venetorum ditionem trãſeunt.

Sed Turcæ occupatã regionẽ crebris ĩcurſionibus turbant.

1684 Acarnaniam ab Ætolia dirimit) expoſitam levis armaturæ manum in hoſtem ducere ſtatuit. Sed quia barbari populationibus tantùm intenti, paſſim per agros vagabantur; traditis Præfecto copiarum Straſoldo militibus, eoſdem ſibi vinci juſſit abſenti. Igitur Straſoldus, mira velocitate occupatis compendiis viarum, ubi Thraces veluti indagine clauſos aſſecutus eſt, optimo ordine manipulos ad ripam fluminis explicuit. Tunc miles quidam conſpecto haud procul hoſtium agmine, pręclarum facinus auſus, fluvio ſe credidit; nandoque in alteram ripam tranſgreſſus. Continuò, enſe diſtricto, unum ex Turcarum exercitu, quem inceſſu, & cultu armorum pręcipuum adnotaverat (hic copiarum Ducis frater erat) aggreſſus, multis ictibus eundem confecit. Exin, amputato in conſpectu hoſtilis aciei interfecti capite, denuò in adverſum littus, ingenti noſtrorum plauſu, incolumis tranſnatavit. Præfectus, captato omine, ubi propiùs Thraces advenit, edito pugnæ ſigno, duplici ex parte in barbaros invectus eſt. Concurſum utrinque magno impetu, ſed imparibus poſteà animis. Nam, ubi Turcę ſtrictiùs venere ad manus, vix paucorum cædem ſuſtinuerunt. Hinc ſemiermes, palanteſque partim trucidati ſunt, partim, arrepta fuga, uſque ad Naupacti oppidum compulſi. Tunc ad Halyzeam, Antigoniam, & proxima iis oppida, cum ſuis Straſoldus proceſſit. Neque locorum cuſtodes copiam cer-

Maurocenus mittit in eos Stroſoldũ cum parte copiarum.

Militis cujuſdã facinus.

Straſoldus Turcas in fugam agit.

certaminis fecere, ad rumorem adventantis dif- 1684
fugientes: indè, quantum Naupactum, Acheloumq; amnes inter, vastatum. Ita potior Acarnaniæ pars in Venetorum prædam concessit; atque unà prope Leucadem consitę Echinades (exiguæ insulæ sunt, ad ostium Acheloi, ex arena, limoque impulsu maris eo loci congesto, effictę) quęque omnes Leucadiam circumstant, dominium Reip. subierunt.

Totam regionem pervastat.

Eodem tempore, quo Turcæ Acarnaniæ finibus pellebantur, expugnatæ Leucadis nuntii Venetias pervenere. Tunc gaudio perfusus Senatus Francisco victori plausit, donatisq; multiplici præmio nuntiis, ac dictis Immortali Deo laudibus, in majorum spem erectus est. Continuò gaudium in cæteros dimanavit. Et cùm usque in illum diem anceps exitus belli animos dubia spe detinuisset, subitus partæ victoriæ rumor tam altè singulos commovit, ut fatale Turcis Mauroceni nomen esse, cunctaq; in posterum hostibus adversa una voce prenunciarent. Nec tamen in communi plausu una cuique exultationis ratio. Quippè sicuti quidam prospero belli initio, inflicta hostibus cæde, feracisque regionis possessione lætabantur, ita à plurimis commodius navibus iter redditum, ereptus Piratis portus, tutumque inter Corcyram, ac Cephaleniam commercium gestæ rei præconia evocabant. At Maurocenus ex præsenti proventu occasionem novorum conatuum

Lætitia Venetorũ ad nuntios captæ Leucadis.

Maurocenus captã regionem præsidio firmat.

1684 quærens, cùm ad tutanda, quæ ſubegerat, loca pręſidiarias cohortes collocaſſet; antequàm bellandi opportunitatem hyems penitùs auferret, proſternere latiùs vires, animoſque hoſtium inſtitit. Quapropter Naupactæum Sinum emenſus, ut eò, ſimulato motu, agmina Turcarum derivaret, demùm Nicopolim oppugnaturus, cuncta ad obſidium raptim inſtrui curat. Verùm, quia à transfugis acceptum fuerat, validum in arce pręſidium, promptum manu, & conſilio Præfectum, cæteraque ad bellum apprimè proviſa, conſtituit honeſta fraude victoriam referre. Igitur arcem, qua parte Ambracio ſinui imminet, tentare decernens, delectas ex omni exercitu militum copias aliquot parvis navigiis imponi, ac noctis ope in ſinum, inſciis hoſtibus, deduci jubet.

Hinc Nicopolim oppugnatum ire pergit.

Nicopolis deſcriptio.

Eminet in faucibus ſinus Ambracii Actium promontorium; cujus in exceſſu Nicopolis, arx vetuſtate nominis clara protenditur. Hanc Octavius Cæſar Auguſtus in Actiacæ victoriæ monumentum, trophæi inſtar condidit: ibique inſtituiſſe Quinquennales ludos, ampliatoque Apollinis templo, locum caſtrorum navalibus ſpolis exornatum Neptuno, ac Marti conſecraſſe, dicitur. Urbem ſatis amplam olim fuiſse, abundè conſtat: Nunc temporum injuria, arx tantùm cernitur, quæ forſitam, ubi Nicopolis fuerit, ſolummodò oſtendit. At quia ſitus ingenio ars quoque recenter acceſſit, multiplici

adeò

adeò munimentorum vi locus hodie pollet, ut 1684
difficillimè terra, marique obsideri queat. Summum illi ex pelago robur. Ea enim potissimùm parte aquas respicit, qua se Jonium mare in Ambracium sinum insinuat. Indè, cùm Epiri littora satis producta angustius ibidem fretum efforment, sicuti facillimè muniri utrinque subsidiis, ita ob ingentem ambitum vix magno cum discrimine tentari ab oppugnantibus potest. Maritimis viribus terrestris structura respondet. Edita hinc quoque mœnium, ac propugnaculorum moles. Tanta deindè aggerum congeries, ut non modò subjectos vicos, sed apertam latè planitiem incolæ haud difficilè tueantur. Sed Imperator, qui cum præmissis cohortibus ita convenerat, ut tamdiù in interiori sinu latitarent, dùm occupandi sine discrimine littoris tempus adesset, conficiendi promptiùs doli gratia, aliud iter exorsus est. Adfuit ergo prima luce non exigua liburnicarum manu suffultus contra oppidum: Cùmq; intentum se exponendis militibus composito ad fraudem motu proderet, incitati Thraces, tùm quia plurimùm multitudini suorum fidebant, tùm quia impares occupando littori Veneti videbantur, stipatis manipulis ocyùs dilabuntur ad littora. Ut verò magis eò concurrerent, simulacrum pugnæ edidit: specieque succumbentis universum arcis præsidium, victorię dulcedine pellectum, ad extremas oras evocavit. Dùm hoc simulato

Imperator simulato certamine evocat oppidanos.

1684 certamine incolæ detinentur, qui prætergressa nocte in sinum evaserant, ad oram Nicopolis interiorem accedentes, universam planitiem explicando exercitui peropportunam, obstante nemine, insederunt. Nondùm, occulta adhuc fraude, Thraces reliquerant littoris custodiam, cùm Veneti jam occupatum à sociis locum rati, subduxere navigia. Sed quæ inter barbaros, ut se nostrorum stratagemmate captos cognoverunt, consternatio? Jam pristini furoris obliti non modò committere se prælio, se ne tutandę quidem arcis discrimini audebant. Multi signa deserere, fundi per agros, portas adire; &, dummodò vitam in tuto reponerent, ita latebras quęrere, ut revocantium ducum vocibus vix dimidium copiarum paruerit. Igitur, qui remanserant, assidua hortatione permoti, rursùs in aciem redeunt, colligunt animos, armaq; in Venetos (pudebat enim immanem populum occupati nullo discrimine littoris possessionem penes hostes esse) ferociter dirigunt. Tunc, collatis utrinque signis, in aciem miles descendit: stetitque diù pugnæ judicium anceps. Nihilominùs priùs Thracum, quàm nostrorum animi, viresque defecerunt: Et quamvis illi nondùm fugerent, apparebat tamen, necessitate magis, quàm virtute resistere. Cessit demùm conatus in victoriam Venetorum; qui, cùm littora, vicum, imminentemque arci collem crebris manipulis obsedissent, verti retrò ampliùs haud potuere.

Intereà Veneti littus adversum occupant.

Turcarũ pavor.

Dein descendunt in pugnã.

Ita-

Itaque pulſi Thraces ; nec antè temperatum à cæde, quàm, qui evaſerant, ſe caſtello clauderent. 1684

Domita hoc eventu oppidanorum ferocia, ſalutis, ac bonorum ſervandorum ſpe eos ad deditionem vocat Maurocenus; detrectanteſque omni machinamentorum genere invadit. Jamque quatuor dierum ſpatio nunquam intermiſſis ictibus męnia quatiebantur, cùm tanto ſtudio, ſecundiſque initiis cœptum opus, haud reſpondere voto videbatur. Quippè muri pervetuſta, ſed validiſſima mole ſuffulti, ferrearum glandium impetum eludebant. Nihilominùs, cùm ingeminarentur tormenta, & ductis in varios flexus foſſis, obſeſſores ſe propiùs arcem inſinuarent, minùs fortè horum oculis arcis detrimenta patebant. Cuncta enim interiùs ollis incendiariis devaſtabantur, quamvis mœnia reſiſterent. Ad hæc Imperator jam foſſa potitus, lectam ſuorum manum nocte dimiſit ad muros; atque, ubi protegendis militibus raptim tumuli extructi ſunt, edixit, parandis cuniculis operam navarent. Veruntamen, dùm hi ſuffodiunt mœnia, egerenteſque humum multiplici ex parte caveas effingunt; laſſatis Turcarum animis petendæ libertatis ſolicitudinem belli terror injecit. Itaque ſummo mane caduceatores Maurocenum adeunt, Nicopolim dedentes, dummodò incolis parceretur. Inſtabat hyems, deque paucorum libertate agebatur. Ne igitur inu-

Maurocenus arcē oppugnat.

Interiora loci bolidibus diſjicit.

Turcæ dedendæ arcis conſiliū amplectūtur.

1684 inutili, & periculoſa cunctatione exercitus vires tererentur, conceſsa oppidanis incolumitate, ſancitum, ut triginta tantùm eorum cum armis, reliqui omnes præter Chriſtianos captivos egrederentur inermes. His mutuò conſenſu conſtitutis, altera à pactæ deditionis die, relicta arce, Ambraciam, uti convenerant, Turcæ trajecere. Dives bonorum præda fuit, quæ inter pacis ocia, & prædandi licentiam jamdiù barbari cumulaverant. Tormenta muralia XLIV. reperta. Quatuor annonariæ naves quoque in claſsis commodum tranſierunt.

Nova præliorũ occaſio, ob Turcas per finitima loca concursãtes.

Oppugnatione Nicopolis proſperè ad exitum perducta, ubi Franciſcus inſtauravit arcis munitiones, cùm adeſsent Kal. Octobris, navales ſocios ad hyberna dimiſit. Tunc Venetas quoque cohortes in ſtationes deduxiſset, ni crebræ concurſiones barbarorum majorem diſcriminum molem obtuliſsent. Etſi enim Thraces, qui eas Epiri oras incolebant, ſubito belli rumore perterrefacti, actum de regionis libertate animadverterent; nihilominùs variis populationibus, iiſque ob pernicitatem inultis occupata à Venetis aſſiduè perturbabant. Non diſtulit Franciſcus infringendæ audaciæ remedia. Sed priùs cuſtodię Nicopolis egregiis ex Patritiorum ordine viris, Nicolao Leonio, Petroque Zagurio, armorum verò Præfecturæ Petro Gabrielio centurioni deſtinatis, accingi ſuos prælio, imperat. Primùm ergo Anactorium, oppidum in

Evertitur Anactorium.

in Acarnaniæ finibus, proficiſcitur, &, quia 1684
ejuſdem cuſtodes paulò antè trepidi deceſſerant, vaſtatum eſt, ac funditùs exciſum. Indè ſexcentis armatis in triremes conjectis, inceſſit cupido adeundi, viſendique Ambracium ſinum, ita ab Ambracia urbe Ambracis Regis juſſu condita (hæc olim Pyrrhi regia) dictum; quo nihil in tota regione clarius extat. Veruntamen, prodito ab accolis loco, quem ſæpè tranſmittere prædones aſſueverant, educta ſtatim cohors: cùmque crebri hinc indè tumuli itineri imminentes, in ingenſque ſpatium effuſæ arbores ad inſidias ſurrexiſſe viderentur, diſpoſitis per intervalla ordinibus, miles delituit. Vix clàm Veneti aciem compoſuerant, cùm repentè venientium clamor, & arma ad propius certamen eos advocarunt. Igitur egreſſi opportunè è ſaltubus, inque prætereuntium turmas audacter invecti, incautos valido impetu aggrediuntur, ultràque nitentes ferro, atque igne proturbant. Turcę nihil tale opinantes, confertis primùm, mox turbatis equis, in diverſa aguntur. Nec primum concurſum ſuſtinuiſſent, ni, nullo circa ad evadendum relicto ſpatio, à fronte, ac lateribus partim Veneti, partim crebrę arbores iter clauſiſſent. Itaque, ut quiſque à noſtris impellebatur, variè certabat, multique, confoſſis equis, graviori diſcrimini ſubjiciebantur. Impar nihilominùs pugna erat, cùm velocitate, ac robore equitatus Venetos hoſtis ſuperaret. Diù complicatis

Pugna cum Turcis, eaque ambigua.

catis

1684 catis corporibus ob arctam ſemitam ambiguè dimicatum. Utrinque in ſitu neceſſitas, ſpes ex virtute, incolumitas ex victoria. Tandem barbari, quorum permulti ceciderant, vel alias inſidias reformidantes, vel ob auditam extremæ cohortis fugam prorsùs dejecti, terga dantes, in præceps verſi ſunt. Tunc ad cædem victores latè diſcurrerunt. At, cùm eadem pernicitate Veneti pedites aſsequi dilabentem equitatum minimè poſsent, collectis fugentium ſpoliis, CCCL. Turcarum clade certamen penitùs abſolverunt. E noſtrorum numero vix quadraginta milites interfecti.

Turcę demùm diffugiunt.

Non ideò tamen diuturna finibus Acarnanię quies fuit, nunquam remiſſis vexationum, ac rapinarum motibus. Quippè non impunè futurum rati Thraces, quòd Maurocenus Leucade, ac Nicopoli potitus fuiſset; aſſiduis terroribus finitimarum gentium animos detinebant, ut, ſi ad recuperanda oppida, quemadmodùm ſpes invaluerat, Præfectus terreſtris exercitus conveniſset, faciliori negotio à Venetis deficerent Acarnanes. Sed Franciſcus, intelligens prædonum pertinaciam nonniſi ingenti conatu perfringi poſse, cùm jam hyems imbribus fęda deſæviret, deducere in hyberna exercitum conſtituit, opportuniori motu hoſtem mulctaturus. Acceſſit morborum omne genus, quod facilè animos avertebat à belli conſiliis. Etenim intoleranda adeò peſtis vis multorum corpora invaſit,

Inquieta nihilominùs Acarnania.

Peſtis exercitum inficit.

ſit, ut temporis, ac regionis vitio primùm milites morerentur; contactus deindè infectorum morbos latè vulgaret. Hanc calamitatem auxit Comitis Nicolai Straſoldi copiarum Præfecti ęgritudo; qua demùm victus, præmaturo fato conceſſit. Id non ſine magno exercitus męrore latum eſt; cùm vir eſſet belli, omniumque militarium artium peritiſſimus, paremque gloriæ animum gereret. Eodem fato abſumptus Comes Franciſcus Sylvaticus Equitum Dux, Patavina nobilitate conſpicuus; qui paſſim, ſed pręſertim in Cretenſi bello præclara fortitudinis ſpecimina ediderat. Suffectus in ejuſdem locum Comes Aloyſius Benedictus filius; qui veſtigia parentis inſiſtens, toto Peloponneſiaci belli curſu, egregiam virtutem animi fortibus geſtis comprobavit. Ne igitur majori clade copiæ in dies exhaurirentur, munitis apprimè oppidis, plurimiſque Acarnanum, ne infeſtarentur à barbaris, in Leucadiam inſulam tranſmiſſis, reliquam claſſem Corcyram ad hyemandum perduxit. Eodem anno, diſcedente Alexandro Contareno D. Marci Procuratore, qui Legatione fungebatur, Petrum Maurocenum Nepotem ſuum, quamvis juvenili ætate, opere, & conſilio veteranorum ſtudia æquantem eadem dignitate decoravit. Dùm hæc à Mauroceno aguntur, cùm Thraces diù victoriis florentes ab ſuo tandem axe fortuna videretur excuſiſſe, ingens Byzantii terror animos primorum occupaverat.

1684

Comitis Nicolai Straſoldi mors,

& Franciſci Sylvatici.

Populi motus ingens in Regia Turcarũ.

1684 Neque ullum ſatis validum imperium erat coercendis motibus populi, detrimenta bellorum, avaritiam Principis, Præſidumque oppidorum ignaviam incuſantis. Idcircò Mahometes Rex, ut declinaret iram plebis, atque unà ſtudia privatorum promptiùs eliceret, magnum argenti ſignati pondus obtulit, quo ſtipendia exſolverentur. Secutus exemplum Sigilli Regii Cuſtos Hybraimus: cęteri, ut cuique opes ſuppetebant, tributis majoribus obſtricti. Sed, ne altiores radices conceptus pavor in animis ageret, cùm Leucadis Præfectus, cujus vecordiæ oppidi jactura imputabatur, inter carnifices exſpiraſſet: ex Regis edicto, novis Ducum, militumque delectibus, atque omni armorum apparatu ingruenti bello proviſum. Prætereà, cùm non exigua navium manus, cui Alexander Molinus, Hieronymuſque Delphinus, ut ſuperiùs memoratum, præerant, commercium adeò intercepiſſet, ut caput ipſum Imperii rerum penè omnium inopia laboraret: ad augendam quoque claſſem ſtudia converſa ſunt. XXVI. triremes, ac X. naves de novo conſtructæ: miſsi ex primoribus aliquot ad conducenda ex Africa navigia,Irataſque in ſubſidium convocandos. Hæc, cùm Rex languentem militiam novis ſtimulis excitaturus raptim in unum redegiſſet; Claſsis univerſę Prefectura Hoſmano, ingentis expectationis Duci, demandata. Par tempori animus hujus eſt viſus. Quippè inter cæteras, quas ſibi de-

Qui, paululum victa avaritia, à Rege ſedatur.

Molini, ac Delphini facinora.

designaverat, victorias, altior primò repetendę 1684
Leucadis cupido inerat; mòx detinendorum in fide Græcorum, ne assueto gentis crimine fides labefactaretur.

Apparatus Reip. ad belluͣ.

Tanto rerum bellicarum provisui haud imparem terrestrium, & maritimarum copiarum molem objiciebat Respub.. Quippè læti ob prosperè gestum bellum Patres, adesse tempus non ignorabant, quo, cœlo auspice, ultimus terroris cumulus Turcis adderetur. *Igitur non laboris, non sumptus magnitudine retardandum incœptum: congerendas opes, augendum exercitum, & supplementum cum stipendio, & commeatu quamprimùm in Græciam mittendum.* Hæc nunsquam dilata. Nam, habitis passim delectibus, convocato ab externis nationibus milite, instructisque navibus, edictum, ut omnia celerrimè Imperatori transportarentur. Optimum quoque Patribus visum, insignes aliquot bellicæ rei peritia viros è Patritiorum ordine eligere, qui præcipuis armorum muneribus, prout occasio postulasset, à Mauroceno præficerentur. Hi Marinus Gritius, Andreas Navagerius, Georgius Benzonius, Laurentiusque Venerius fuere. Qui vigilantia, consilio, & fide inter præstantissimos eminebant. Comite deindè Claudio S. Pauli, longo militiæ usu in Germania, aliisque regionibus probato, in Præfecturam copiarum suffecto, cùm de ineuntis anni profectu ageretur, Senatus Consulto decretum, ut ex Imperatoris consilio ea ten-

Co. Claudius S. Pauli copiarū Præfectus eligitur.

1684 tarentur, quæ belli opportunitas, utilitasq; Reip. postularent.

1685 Verùm fędi anni principium incessit. Ulterius enim pestilentia militem depopulabatur; neque ulla ex cohortibus intacta à morbi seminibus evadebat. Diù lues hæc crebris funeribus deformis, cuncta luctu, & mœrore complevit. Multæ ex navibus remigum, nautarum, militumque præsidiis penè exhaustæ sunt; quæ restitutæ, veluti novâ grassandi materiâ malignitati aeris præbita, sæviùs devastabantur. Tandem, ubi morborum vis cessit, reparataque damna cohortium parem præliorum incommodis exercitum reddiderunt, illud in primis Francisco curæ fuit, ut navales copiæ, quas hyeme congesserant barbari, procul detinerentur. Huic dilectus muneri Hieronymus Delphinus, Navium Præfectus, consilii prudentiâ quammaximè pollens, nec multò post Alexander Molinus; qui, junctis superiore anno viribus, multa in Turcarum exitium strenuè perpetraverant. Prȩoccupato ita hostium consilio, antequàm expectata auxilia convenirent, Leucadem, Nicopolimque invisurus, Kal. Maii solvi ab Corcyrâ imperavit. At vix Leucadem advectus, loci munimenta explorabat; cùm propinquantium barbarorum turbo animum ejusdem ad inopinatum certamen convertit. Nam, cùm Thraces nusquam à concursionibus in Acarnaniâ temperassent; audacioribus demùm erecti con-

Pestilentię sęvitia exercitũ Venetorum adhuc turbat.

Delphinus mittitur in Ægęi custodiam. Dein Molinus.

Maurocenus Leucadem advectus mulctat prȩlio eos, qui Acarnaniã turbabãt:

consiliis, colonos terrore, ac cędibus, vicos ra- 1685
pinis, incendiisque vexabant. Quamobrem à belli semine regionem vindicaturus, lectam cohortem per obliqua viarum ducit, jubetq; militem in propinquis lucis latere, ut ingressis sylvam hostibus à tergo foret. Et quidem perutili fraude: nam Turcæ incauti advenerunt, &, quamvis propinquo hoste, ultrà insidiarum nescii pròcessere; conspectus enim armorum crebris arbustorum cumulis prohibebatur. Ubi ergo in procurrentes barbaros primorum ordinum centuriones invaserunt, impar illis animorum ardor, ob subitæ rei faciem, fuit. Nihilominùs aliorum accessu conglobati, paulò post dedere impetum in sylvam. Primo ex concursu magna cędes. At diù pugnatum non est incerto eventu: nam Thraces prædonum more certare assueti, ubi instare sentiunt acriùs Venetos, fundi suorum ordines, multosque prosterni; equos præcipitem in fugam convertunt. Pulsis hostibus, diligentiùs curatæ arcium excubiæ, aucta præsidia, novisque munitionibus fines confirmati; ne, dùm aliis motibus detinebatur exercitus, imparatos Turcæ aggrederentur.

Ambrosius Bembus cum aliquot navibus advenit;

Vix ab hujusmodi curis collegerat animum Maurocenus, cùm XIII. navigia ab Italia adventantia, quæ strenuus Dux Ambrosius Bembus, Pat. Venetus, Adriaticique sinus custodiæ præpositus, ducebat, excepit. His præter delectos ex provinciis Venetorum milites, omnem-

que

1685 que apparatus bellici copiam, bis mille, & quingenti pedites vehebantur, quibus Maximilianus Vulielmus Brunsuvicensis Princeps, optimè de Repub. meritus, præerat. Studio quoque militaris gloriæ, ac Mauroceni fama excitus Philippus Sabaudiæ Princeps, ingentis expectationis, erectique animi juvenis, sub idem tempus adfuit. Reliqui sociorum auctiore copiarum robore convenerunt. In iisque flos juventutis, ac notæ fortitudinis duces; quorum nonnulli virtutem Imperantis Cretensi bello experti, multis in gloriæ societatem advocatis, læti ad ejusdem exercitum confluxere. Auctus his subsidiis exercitus, undecim fermè armatorum millibus constabat: Classis verò Quinqueremibus V. XXXVII. triremibus, ac XXIV. navibus. Accessere his permulta oneraria navigia, ad impedimenta, & commeatus comportandos. Hunc virium apparatum quò verteret, non modica Mauroceni cura fuit. Siquidem modò de Creta insula, modò de Peloponneso cogitans, variis utrinque stimulis agebatur. Summum hìc emolumentum Reip. futurum, ob ditissimam, finitimamque regionem; non impar illic decus, si redigi denuò in potestatem insula posset, cujus possessione hostes adeò intumuerant. Verùm sua ubique discrimina non deerant. Arduum quippè Cretam invadere, cujus munimenta, præsidiumque tàm sedulò ab hostibus curabantur. Situs prætereà procul à fini-

atque una Maximilianus Vulielmus, Princeps Brunsuvicensis, & Philippus, Sabaudiæ Princeps.

Imperatoris sensus circa tentanda ea tempestate.

finibus locus, intuta itinera, urbs demùm quacunque ſui parte per occaſiones opem exceptura. Neque adeò fidendum viribus videbatur, ut tantæ molis urbem aggrederetur : nec ulterior ſpes, ſi primis fortuna conatibus abfuiſset, ut in unum denuò exercitus, multò barbaris & magnitudine, & robore inferior redigi poſset. Hęc de Cretâ ſuccurrebant; cùm altera, ſed utilior cogitatio de Peloponneſo ſucceſsit. Quamquam enim amplior regio, plures urbes, promptaque Turcarum ſubſidia; juncta nihilominùs Veneti Imperii limitibus tellus, munitioraque loca magis ab rudi incolarum turba, quàm auctoratorum militum ope defenſa. Græcos verò, barbarorum jugo excuſſo, jucundiorem ſibi libertatem, ac poſseſsionem bonorum libenter vindicaturos, ſperabatur. Immò horum aliquot, & præcipuè, qui Tęnarium incolebant, miſsis nuntiis, teſtabantur, ſe eadem erga Venetam Rempub. conſtantiâ non modò Thracum irruptiones, uti cęperant, perlaturos; verùm etiam ſumptis armis in ſocietatem laborum mox affuturos. Cęterùm, ſi Superi faviſſent incęptis, cùm ad Cretæ Regnum, tùm ad præclara quæque facinora tutiorem viam parari. Hæc anxia ſolicitudine verſanti Mauroceno in proximam Peloponneſum transferri exercitum placuit. Cùmque ſententia in militem dimanaſſet, fortiſſimo conſilio ſtatutum fuiſſe omnibus viſum eſt, ut deſtinata regio bello, atque armis peteretur. Animis

Demùm ſtatuit Peloponneſum invadere.

1685

1685 mis nobilissimæ provinciæ occupandæ spe incitatis, notæ fortitudinis Ducibus Nicopolis, Leucadisque tuendæ munus demandavit; continuòque, favente aura, iter cęptum est.

Descriptio Peloponnesi. Peloponnesus, ita à Pelope Tantali Phrygiæ Regis filio dicta, amplissima est totius Europæ peninsula. Angustissimo Isthmo eidem annectitur; quodque exindè CCCLXIIIM. passuum circuitus habet, continuo passim, quamvis mutatis per intervalla nominibus, pelago alluitur. Creticum, quà Oriens est, eam mare ambit, ex adverso Jonium: quà verò Septentrionem spectat, Corinthiaco, Saronicoque sinu, quos Isthmus intercedit, è contra Mediterraneo mari clauditur. Pluribus non exiguæ magnitudinis sinibus regio scatet, inde platani folium dicitur eleganter æmulari. In ea verò tanta urbium, oppidorum, montium, ac fluminum diversitate lusit natura, ut in illum telluris ambitum retulisse omnes formas videatur, quibus amplissimæ quæque regiones variantur. Hìc Musarum sedes effinxere Poetæ, hìc literarum honor haud commentitiè. Plura tamen temporum injuriâ collapsa sunt, ut vix sola nominis gloria supersit. Multi populi, provinciis inter se distincti olim nobilitate, opibus, & pręsertim bellandi arte insignes Peloponnesum incolunt; quorum præcipui ab Elide, Tænario, Corinthia, Argia, Laconia, Messeniaque nomina sumpsere. Cæterùm dites ibi cùm ob soli uber-

ubertatem, tùm mercatorum frequentiam civitates, inter quas Methone: quam propterea primùm obsidione tentare designaverat Imperator. Jamque die XXV. Junii ad OEnussas insulas, quæ haud procul ab Acrita Messeniæ promontorio jacent, deventum erat, cùm, antequàm in urbis conspectum classis deduceretur, certiora de naturâ, ac munimentis loci qui referrent, mittendos censuit. Parata quædam triremium manus erat, qua Comes S. Pauli Methonem ituros præcessit. Hic, loco naviter inspecto, cùm difficillimam obsidionem futuram ob magnum urbis ambitum, angustum littus, atque importuosum mare detulisset; ad Coronem oppugnandam studia Mauroceni conversa sunt. 1685

Ad OEnussas classis pervenit.

Qua parte Peloponnesus Meridiem versus protenditur, in angustiorem telluris tramitem desinens, Acritam promontorium efformat. Hujus penè in excessu, non longè à Pomili fluminis ostio, sita est Corone; imminetque sinui cuidam, qui ab Acrita usque ad Tænarum Laconici agri promontorium pertinet. Messeniacum veteres, nunc de nomine urbis, Coronæum sinum appellant. Antiqua ejusdem, at valida prorsùs structura, internisq; receptibus scatens. Triangularem fermè figuram habet, firmoque murorum nexu circumducta est; quorum ambitum crebræ turres, aptèque permunita propugnacula tuentur. Quà verò respicit interiora Peloponnesi, in acutiorem apicem desinens, non exiguę

Corones situs, atq; urbis descriptio.

1685 magnitudinis arce pollet; cujus ope, anterioribus munimentis amiſſis, diù obſidentium conatus ſuſtinere incolę queunt. Ibidem robuſta turris extollitur, commoda obſeſſis; cui, ſicuti & mœnibus, confragoſæ rupes fundamento ſunt. Sinum ergo Meſſeniacum ingreſſus Franciſcus, ubi, educto milite, inſtructa à copiarum Præfecto acies fuit, ſexcentos ab urbe paſſus caſtra locat. Proceſſum eſt poſtera die in ſuburbium; cùmque, vix oſtentatis copiis, ſeſe incolæ intra muros recepiſſent, omnia diripienda militibus conceſsa. Quibus peractis, foſsam, loricamque contexens, vicos omnes complexus eſt, reſectis dein fontibus, tormentarios ſuggeſtus attolli imperavit. Ut verò accuratiùs procederet obſidium, expertiſſimis ducibus Georgio Benzonio, & Laurentio Venerio, Patritiis Venetis Præfectura caſtrorum demandata. Cœpta exindè triplici ex parte urbis oppugnatio. Quà etenim mare eſt Occidentem verſus, Melitenſium, ac Brunſuvicenſium copiæ littus occupaverant; quà in apicem urbs excreſcit, lectæ Ultramarinorum, Italorumque cohortes aciem componebant: demùm, quà ſuburbium, reliquæ Venetorum turmæ cum auxiliariis affundebantur. Hæc verò eo inter ſe ordine conjuncta, ut continuus ab utroque littore mille paſsuum agger excurreret. Proviſis, quæ ad terreſtres copias pertinebant, velut maritimam quoque oſtentans obſidionem Maurocenus, pelagi cuſtodiam

Veneti haud procul ab urbe caſtra ponunt.

Fidelium copiarum ordo.

diam minimè neglexit, cùm ne ſubſidia ad Co- 1685
ronæos furtim commearent, tùm ut nulla urbis pars intacta ab oppugnatione evaderet. Miſſæ idcircò Etruſcorum, Benedictique Sanuti Adriatici ſinus Præfecti triremes, quæ muros, quà urbs in Orientem verſa eſt, concuterent, & ſimul, ne raptim quis Turcarum egrederetur, prohiberent. Siquidem prope męnia quatuor liburnicæ erant, intra exiguum admodùm ſinum arte paratum tutæ: indè ſuſpicio, ne Coronęi per incuſtoditum mare ſubſidia à finitimis petitum mitterent. Ipſe, in cuſtodiam adverſi littoris Melitenſibus, Pontificiiſque triremibus locatis, quotidiè circumvectus claſſem, ſuorum ſtationes inviſere, monere duces, ut vigilias nocturnas diligenter ſervarent, terreſtres munitiones circuire, demùm nulli labori, aut periculo parcere, ut & accenderet militem exemplo, & fiducia ſpem potiundę urbis eidem faceret. Dùm ſedulò ab eo terra, marique res geritur, non fatiſcebant Coronæi, aſſiduè reficere quaſſata murorum intenti: cùmque, incenſis pontibus, congeſta tellure firmaſſent portarum munimenta, ingenti tormentorum apparatu jugiter Chriſtianorum vallum turbare adnitebantur.

Sed in ipſo obſidionis exordio nova Maurocenum tetigit ſolicitudo, non tantùm pertinaciori bello ad extremum Thraces redigendi, verùm etiam vindicandi exercitum ab inſidiis. Non i-

A quibuſdam mulieribus ſtatus urbis deſcribitur.

1685 gnobilis enim cujusdam Tænarii hominis uxor tribus cum aliis mulieribus captivis, quibus intentior belli cura inter obsessos fecerat fugæ facultatem, demissis per noctem à mœnibus scalis, ausa cum sociis clàm in Venetorum stationes evadere. *Invisum Coronæorum jugum effugisse*, simul referunt, *ad patrias domos, dummodò id pateretur Imperator, redituræ. Permulta in urbis, atque arcis munitionibus consternata; at neutiquàm ideò incolarum animos concussos esse. Ex tribus millibus, & ducentis Turcarum, quingentis verò Græcis urbis præsidium componi, at pervicaciter adeò ad tuendam patriam omnes paratos, ut nonnisi cum morte libertatis commutandæ consilium inter eos versaretur. Immò cuidam vel incautè de quærenda per deditionem libertate locuto, stipitem per obscœna in reliquorum exemplum exegisse. Verùm, quòd altiùs animos agebat, expectari in dies à finitimis regionibus subsidia, ipsumque Turcarum Præfectum, comperto Venetorum ausu, prælio accingi, ac mox cum sex millibus armatorum ad solvendum obsidium affuturum. Cæterùm non commeatibus tantùm, sed cujusvis generis bellicæ rei copia Coronæos affluere, opulentos cives, ditissimas merces; verùm firmos adeò animos esse, ut nonnisi longævo opere vinci possent.*

Indicatur mox adventuros Thraces in auxilium.

His incitatus Maurocenus ad maturandum summæ rei discrimen, ante omnia muniendo adversus inopinatos casus exercitui operam dedit. Et, ne suspectæ in posterum insidiæ forent, cædi passim arbores jussit. Pone tergum enim sylva insurgebat, oleis adeò referta, ut per eas adventantium Turcarum conspectus adimeretur.

Obsidium asperatur.

tur. Omnia, quæ firmanda erant, cùm perfeciſſet, in exitium obſeſſorum animum vertit. 1685
Inter reliqua verò machinamenta parandis cuniculis inſudatum, ut, quæ ferreis globis concuti vix poterant, majori ruina ab imo verterentur. Veruntamen pugnabat natura loci pro obſeſſis, cùm vix aditus inter ſaxa aperiri poſſet, quibus murorum fundamenta altè innitebantur.

Intereà duplicem vigilum numerum eſſe, lectiores cohortes utrinque ad cornua locari, aggeres demùm ulteriori mole à tergo obduci placitum. Neq; hæc incaſſum comparata. Enimverò paucos intra dies ingens barbarorum agmen imminentem Venetis collem inſedit. Imperator, cùm jam omnibus, quæ pugnæ neceſſaria erant, proviſum cerneret, ubi circumire hoſtem, ac prælium poſcere animadvertit, eductos manipulos opportunè objectat irruentibus. Cuncta continuò exſonantium armorum tumultur completa: præruptis quaquaversùm ordinibus, impetu magis, ac furore decurrentium, quàm juſto prelio decertari cęptum, nec pauci in ipſo pugnandi limine interfecti. Multùm tamen non ſtetit certaminis judicium anceps. Ubi enim ſuos monuit Franciſcus, ut, relicta prælii fronte, leviter hoſtium latera obirent, & quamplurimos à recto pugnandi ordine diſtraherent, ingens barbaris terror, ac clades injecta. Fraudato ità primo hoſtium conatu, viginti dierum ſpa-

Prælium cum copiis ſubſidiariis barbarorum.

1685 ſpatio modò eminùs tormentis, cominùs modò cum obſeſſis omni armorum genere dimicatum eſt, dùm verò remiſſiora ob exhauſtas illorum vires conſilia videri cęperant, major repentè certaminum moles invaluit. Quippè cùm barbari, collectis ab univerſa Peloponneſo manipulis, ad ferendam opem Coronæis confluxiſſent, vires noſtrorum jam coæquantes, in certamen apertè deſcenderunt. Lecta equitum cohors properè ad ſtationes acceſſit, ita incitatis in curſum equis, tanquam ad certam victoriam properarent. Cùmque ſub idem tempus Comes S. Pauli, acie raptim inſtructa, prodiiſſet è ſeptis, collatis ſignis, magnum primo concurſu fortitudinis ſpecimen utrinque pugnantes edidere. Verùm, ut invicem complicati magis ſunt, tantam dextero Turcarum cornu cædem Venetus miles intulit, ut, profligata illius partis ala, impetuque in reliquam aciem converſo, non fuderit tantùm ordines hoſtium, ſed, quamplurimis trucidatis, reliquos penè uſque ad vallum aſſidua cæde compulerit. Ubi victorum agmen penè uſque ad objectos aggeres inſtitit fugientibus, ſignum receptui datum, ne ultionis ulterioris ſpe deduceretur in inſidias. Igitur difficilius ea parte futurum in dies diſcrimen cognoſcens Imperator, omnem curam firmandis loricis poſt circitorum viam impendit. De novo circumſepta munimenta, producti aggeres, auctus numerus tormentorum: denique

Pugna rursùs innovatur.

Vincentibus Venetis, hoſtes pellũtur intra vallum.

pro-

probatæ virtutis militibus prima receptacula custodienda tradidit. 1685

His rerum vicibus adeò ſub Corone bellum incaluerat, ut obſeſſor ipſe intra vallum ſuum obſideretur. Hinc periculi moles, & deſperatio victoriæ animos Venetorum dejecerant. Neque deerant inter Duces, qui, *ſatius eſſe omitti incœptum, quàm exitiabili præliorum experimento exercitum conteri*, ſuaderent. *Addi quotidiè hoſtium caſtris copiarum ſupplementum, obſeſſis pertinaciam. Strepere paſſim finitimas regiones delectibus militum, atque apparatibus armorum. Venetos verò impares creſcenti in dies Turcarum robori mox futuros. Tunc non modò ſolvendum obſidium, ſed extrema neceſſitate compulſis turpi fuga ſalutem quærendam. Intereà, ſi operi adhuc inſtitiſſent, irriſionis materiam barbaris præbituros; hinc munimenta urbis, illinc valida obſeſſorum ſubſidia fruſtrà mirantes. Quapropter, antequàm confirmarentur hoſtes, &, dùm tutò liceret, retrahendas copias. Id ſaltem obtenturos Fideles, ut nondùm extremos nixus experti, antè opus deſererent, quàm palàm fieret, cuinam facinori impares eſſent*. Non ignorabat Imperator jactari hæc à peritioribus, & modum poſci; verùm nunquam magis ſolicitus, quàm ubi de fiducia, aut pavore ſuorum ageretur, inviſens manipulos, *nihil profuturam Thracum multitudinem*, ſubindè diſſerebat, *ubi Veneti ſtrenuè caſtra defendiſſent, atq; ad occaſiones in illorum aggeres impetum feciſſent. Aliàs rem eventu probatam. Fuſas toties modico agmine ingentes Turcarum copias. Igitur ad opportunitatem pugnæ ſervarent vires. Intereà quid præter breves concurſationes*,

Timor Venetorũ ob auctas quotidiè hoſtium vires.

At Maurocent oratione denuò eriguntur in ſpem.

1685 *nes, & inanes tumultus ausuros barbaros, ubi vallo munita Christianorum acies artem inconditis, constantiam trepidantibus, virtutem ignavis objecisset? Præterea neque hostium exercitum, tumultuario delectu auctum, terrori esse debere. Ex tyronibus, captivis, & rudi agrestium multitudine gregem illum coaluisse. Hinc specie ampla, re autem infirma, atque indocta Turcarum agmina, nec servatura ordinem præliorum, nec incommoda belli, cælique, & tempestatis diù perlatura. Dejectos jam, ob superioris anni clades, animos Præfectorum: invalida subsidia, fessos murorum propugnatores. Cæterùm, ad unius tantùm urbis oppugnationem adductos se esse, ne crederent. Oppugnaturos enim verè mœnia unius urbis; sed una in urbe totam fermè Peloponnesum subacturos.* Addidere his vim exempla Mauroceni, eadem penè, quę gregarius miles, tolerantis. Hinc adire insuper manipulos, classem, Præfectos: strenuos præconio, pavidos spe, ac fiducia incitare; vecordiam magis militum, quàm fortitudinem dissimulans, ut hi pręmio, illi clementia, & promptiorum studio acuerentur. Ita suis in spem restitutis, nusquàm urbis oppugnatio intermittebatur. Quippè modò tormentorum conatu, modò cuniculorum vi muri decussi corruebant.

Ardor Coronæorum.

Sed Coronæi, qui hactenùs defensione murorum contenti obsidium fortiter sustentaverant, auctum recèns exercitum suorum cùm cognovisent, audacioribus consiliis mentes aperuerunt. Præcipuè urbis Præses, lætus armorum Præfecti adventu, quo cum quinque militum

litum millia adventarant, non desperavit posse subito certamine fundi copias obsessorum. Igitur magno, elatoque animo Coronæos incitavit ad pugnam: *Quid timerent tàm diuturna, ac strenua propugnatione clari, præsertim cùm validissimæ cohortes convenissent in subsidium? Undique Christianos hinc civibus, illinc recenter adducto exercitu circumventos. Ne effugium quidem, nisi ingentis cladis pretio, inventuros. Nihil minùs reformidare Maurocenum, quàm ne suorum castra turbarentur ab obsessis. Audendum ergo opportunè, quod ille haud crederet Coronæos ausuros; quod difficillimum reputabatur, futurum facillimum: urbemque à tàm infesta obsidione paucas intra horas evasuram*. Excepere obsessi Præsidis orationem alacres; continuòque curant corpora, capiunt arma, & parantur ad prælium. Provecta dies erat, instructaque cohors nutum ducis expectabat, cùm, dato signo, ferox è portis erumpit, &, quò latiori terrore hostem aggrediatur, bipertito agmine in Venetorum stationes ruit. Imperator intelligens subitam eruptionem plus timoris, quàm periculi allaturam, magisq; ex subsidiarii exercitus, quàm suarum virium fiducia motos ad id Coronæos, dispositis raptim cohortibus, quà res, tempusque postulabant, impavidè decurrentes sustinet. Invalescit subinde multitudo, campumque confertissimæ phalanges undiq; complent. Diù igneis fistulis, telisque eminùs pugnatum: ut verò strictioris pręlii copiam barbari fecere, immix-

1685 *Qui demũ cogitant de eruptione in Venetos.*

Erumpentibus Turcis suos strenuè obiectat Maurocenus.

1685 tis utrinque ordinibus, ſęviorem aſpectum induit certamen. Vulnera vulneribus, cædibus cædes penſatæ; effuſiſque in rabiem animis, ſuo quiſque corpore extremos nixus metitur. Nutantia exindè agmina variis terroribus ſpem victoriæ turbant, neutrò inclinante fortuna. Tandem, egregiè reſiſtentibus Venetis, fundi Thracum ordines cœperunt. Idcircò ii, quorum permulti in acie ceciderant, inutile molimen disjiciendi hoſtiles ordines experti, ne ulteriori ſanguinis jactura animum noſtrorum augerent, arrepta fuga, ad urbem informi acie properavere. Pauciſſimi fugiendi velocitate ſervati, iique intra muros valido impetu compulſi: ècontrà à Venetis modicum ſanguinis fuſum. At, licèt Franciſcus ſuorum fiduciam hac obſeſſorum ſtrage auctam animadverteret; inſtabat nihilominùs altera ex parte major ſolicitudo arcendorum à caſtris hoſtium, aſſiduis concurſibus ſtationes infeſtantium. Neque ii tot copias dubiis motibus hactenùs detinuiſſent, ni magnos, quos Præfectus exercitus paraverat, conatus, præpropera ejus mors intervertiſſet. Ingens hac de cauſa conſternatio in Turcarum caſtris, dilataq; in dies pręlii conſilia.

Poſt acrē cædem adiguntur in fugam barbari.

Pręfectus Turcarū obit.

Nihilominùs Imperator nihil tutum ab hoſtium multitudine ratus, ut ſua magis firmaret, modicę altitudinis collem, caſtris penè contiguum, in exercitus opem verti juſſit; quingentorumque Illyriorum militum cohortem, quæ

Maurocenus nova munimenta orditur.

aſſul-

aſſultantium Thracum terga laceſſeret, ibidem locari. Hoc peracto, nihil de obſidionis ardore remiſſum. Diu, noctuque in effodiendis cuniculis, latiùſque proſternendis mœnibus opera Venetorum verſabantur. Cùmque unus ex illis ad prægrandem caveam redactus amplam muris ruinam allaturus machinariorum judicio videretur; urbem eadem parte tentare conſtituit. Id munus Equiti à Turri Melitenſium, & Marchioni Corbonio trabeatorum equitum Ducibus demandatum. Horum fortitudini, ac vigilantiæ plurimùm Maurocenus confidebat. Siquidem ille inter Cretici belli diſcrimina probatus, hic longo militiæ uſu, & exacta ſuorum diſciplina inſignis, uterque conſilio, & fide præcipui, ingentem de ſe ſpem præferebant. Igitur, juſſu Mauroceni, impreſſionis ordinem inter ſe partiti ſunt; id potiſſimùm ad excitandam fiduciam militum oſtentantes, ubi paulùm defenſorum nixus ſuſtinuiſſent, partim ex imbecillitate virium, quas proxima eruptio diſſipaverat, partim ex deſperatione ſubſidiorum, quibus non diu, non noctu aditus dabatur, eoſdem ceſſuros. Extrema tunc fata Coronæorum advenerant, ni immanis ſaxorum, invicem nimis altè coeuntium moles, cuniculi vim eluiſſet. Erupit enim flamma modicè muris concuſſis; præcluſoque evadendi in urbem aditu, à conatu exercitum Duces continuere. Verùm ſicuti omnia Fidelium ſtudia ad evertendam urbem converſa erant; ita ex adverſo

1685

Aggreſſionis impetum cõparat.

Eques à Turri, & Corbonius Marchio parantur ad pugnã.

Sed fruſtrà ob fractam vim cuniculi.

1685 ſo non deerat in hoſtium caſtris ad cavendum ſolicitudo. Ubi namque comparari Venetos ad aggreſsionem animadvertunt, eductis copiis, in eorundem vallum equites, peditesq; pervoluunt. Primo concurſu pelli Thraces videbantur: at, ubi majorem ſibi noxam ab iis, qui collem inſidebant, aſsiduis enim ictibus deſuper conflictabantur, infligi ſenſerunt; relicta prælii fronte, in munimenta collis impetum dedere. Neque diù cum Illyriorum cohorte dimicatum. Siquidem hi barbarorum ululatu, ac furore perterrefacti, poſt brevem pugnam propè ad unum occiſi ſunt. Interim Thraces loco potiti ita Venetis imminebant, ut cuncta terrore, & ferrearum glandium procella complerent. Sed Imperator, antequàm ſe hoſtis in collis poſseſsione confirmaret, eundem loci fiducia exuere ſtatuens, quas paulò antè ad aggreſsionem deſtinaverat, cohortes, ad repetendum collem admovet. Nec mora: adoriuntur Veneti barbaros; atrox utrinque pugna conſeritur. Præſtant hoſtes loci eminentia; haud tamen recedunt Veneti, in teſtitudinem conglobatis manipulis viciſsim ad culmen ſuccedentes. Multum ſanguinis hoc certamine effuſum; victoria verò melioribus affuit, quamvis eventu admodùm difficili. Non enim antè in noſtrorum poteſtatem reſtitutus eſt locus, quàm, penè omnibus, qui reſiſtebant, interfectis; reliqui præcipites agerentur. CCCC. Turcarum cecidere; totidem ſau-

Barbari ab aggeribus erùpunt in Venetos,

& primò proſpero eventu.

Tandem depelluntur à Venetis.

ſauciati: capta militaria ſigna quatuor. Qui è ſeptis prodierant, uſque ad vallum aſſidua cæde à Venetis compulſi ſunt. Ex horum verò numero, quamvis centum, & triginta milites tantùm deſiderarentur, aucta clades morte Equitis à Turri. Hic trium vulnerum labore non fractus, dùm ſtrenuè diſcrimina ſubit, militemque ad victoriam integro animo hortatur; excitato (incertum caſu, an hoſtium fraude) ex nitrato pulvere igne, in ipſo ardore certaminis abſumitur. Juxta eundem quatuor Melitenſes Equites, inopinato diſcrimine deprehenſi, haud abſimili eventu è vivis erepti. 1685

Eques à Turri moritur.

Cæterùm ſingulis diebus ſimul in frontem, ſimul & in latera vario eventu certabatur: denſæ hoſtium cohortes inæqualibus, editioribuſq; locis hærentes variis motibus expectationem Chriſtianorum fallebant. Cùmque robur accedentibus quotidiè præſidiis augeretur, inſtarent acriùs laceſſentium cohortes, ac plerique fiducia virium temerè ſeſe diſcriminibus offerrent; meritò ſuſpectabat Imperator, ne tandem ingruens Turcarum turbo laſſati exercitus reliquias penitùs diſſiparet. His de cauſis nunquam tutandi valli cura ſoluta, ſicuti & producendis aggeribus aſſidua opera navabatur: &, ni congeſta tellure confirmatæ munitiones impetum aſſultantium crebrò confregiſſent, haud longè ab exitu hoſtium conſilia erant. Inter hæc neque obſeſſi munia belli ſegniùs obibant. Hi

Nihilominùs pervicaciter producitur obſidio.

nam-

1685 namque extremis veluti malis firmati, multa ſimul moliri, Venetis inſidias aſtruere, arma, igneſque parare, ſuſpectiora loca armatis communire; ita demùm infeſtandis oppugnantibus operam locare, ut non vigiliis, non labore, aut vulneribus fatigarentur. Jamque quadraginta dies obſidii conatus abſumpſerat; cùm, veluti integro penitùs bello, eò res devenerat, ut acrius, non de victoria modò, ſed de ſalute quoque decertandum videretur.

Mauroce-nus decernit intra vallũ Thraces aggredi.

Sed Franciſcus incolumi barbarorum exercitu inexpugnabilem urbem fore animadvertens, in poſtremi prælii experimentum animum vertit. Non enim ſpes erat, eo decertandi ordine creſcentem in dies multitudinem vinci poſſe; cùm intereà Venetas cohortes quotidianę cædes magis exhaurirent. Accedebat trepidatio quorundam, qui duritie laborum, ac deſperatione victoriæ in dies magis eneruabantur; ardor prætereà cœli, ac molimina Coronæorum, quibus, ſi longiùs opus proceſſiſſet, brevì impares omninò Fideles futuros intelligebat. Igitur, quamvis terreret hoſtium multitudo, &, ut in arduis rebus ſolet, ſuſpecta omnia viderentur; cunctis diligenter penſitatis, nec ſpernenda omnia, nec metuenda ratus, inopinato, eoque nocturno motu irruere ſtatuit in caſtra barbarorum. Aucto idcircò exercitu novis hominum copiis, quas educi raptim è triremibus imperavit, M. D. militum cohortem,

Jo:

Jo: Aloyſio Magnanino duce, inter tenebras, 1685
VII. die Auguſti adventante, dimiſit, juſſitque non procul ab hoſtium tergo in dumetis deliteſcere, atque ibi pugnæ ſignum opperiri. Intereà ipſe, ſumptis armis, obequitans copiis, milites hortari, uti memores priſtinæ virtutis intenti, paratique eſſent.. Quoſdam ſupra vallum in munimentis locare, vigilias ipſe circuire, cunctaque prælio opportuna ſedulò comparare, ne in tanto rerum diſcrimine laborem ab Imperatorio munere ſepararet. Juſsæ prætereà quinqueremes adverſo littori propinquare, ut ex multiplici motu latior Turcarum formido ſequeretur. Ubi verò, edito, incerta adhuc luce, ſigno, impetus ab iis, qui præceſſerant, ad hoſtium terga factus eſt; Maurocenus quoque, deducto è ſeptis exercitu, à fronte in barbaros bipartitò invadit. Lævum aciei cornu Eques Alexander Alceniacus, dexterum Jovius, primi ordinum ductores, optimè in hoc bello de Rep. meriti, ductabant. Reliquę copię expertæ virtutis centuriones ſequebantur; hæque certatim lateribus hoſtium aſsultantes, primo impetu externas eorum munitiones conſcenderunt. Vix vigilum cædes excitaverat Thraces, cùm tantus repentè pavor eoſdem occupavit, ut non arma capeſsere, non propellere irruentium manipulos, ſed utpote nondùm veterno excuſso ſemiermes adhuc, perrumpere ordines, fugamque arripere conarentur. Hinc concurſatio, & tumultus alio-

Conſerũtur manus cum hoſte, & proſpero eventu.

1685 aliorum incidentium in alios augebat terrorem, ploratus metuentium totis personabat castris, atque intereà à nostris passim hostes fundebantur. Haud multùm tumultuario hoc prælio decertatum. Adeò enim fuit victoria in proclivi, ut præter invadendi consilium, cædisque laborem, vix fortitudinis experimentum Turcarum formido reliquerit. Tria hostium millia partim cęsa, partim capta; &, pręter viginti militaria signa, ablatum Vexillum Regium, Caudæque Equinæ, insigne in præliis imperii, secundique ominis symbolum, quod casu quondam cęptum, facilè in religionem apud barbaras gentes transiit. CCCL. equi, VI. Tormenta, tentoria demùm omni armorum, atque opum genere affluentia in victorum prędam concessere.

Turcarũ cędes.

Caudæ Equinæ, & Vexillum regium Veneti diripiunt.

Latiùs victorię lętitiam lux proxima aperuit, cùm, pulsis Thracibus, confractisque eorum receptibus, ubi priùs tanta periculi moles, vastum modò silentium, ac latè dispersa hostium cadavera cernerentur. Accedebat, ut incerta essent fugæ vestigia, fusaque per patentes campos multitudo rursùs conglobari nequaquam posset. Quamobrem Imperator, piè votis pro felici certaminis exitu persolutis, laudatisque pro concione victoribus, non dubitavit, quin postremam obsidioni manum imponeret. Contemplatus, quà promptior pateret capiundę urbis opportunitas, Joanni Bassignano parandi cuniculi munus demandavit. Hic in machinis bellicis admovendis

Continuò paratur impetus in urbem.

Joannis Bassignani virtus.

dis probatę diſciplinę vir, ingentibus cuniculis, 1685
ignibuſque vario artificio conflatis, multa in hoſtium perniciem molitus fuerat. Itaque, quà leviter convulſo propugnaculi pectore, concuſsa mœnium pars erat, ingentis caveæ aditum effodit, atque ita ſubter fundamenta foſsam deduxit, ut ea ingentem muri loricam amplecteretur. Dùm inſtat operi, atque aggreſſionis conatus ab Imperatore exornatur, non defuere è ſubſidiariis copiis, quæ tædio laboris, ad patrios portus rediturae, vela in altum darent. Hæ Etruſcorum Triremes fuere: quarum ductor tempeſtatem, cædemque cauſatus, ſuis è vallo in navigia convocatis, Venetorum caſtra deſeruit. Veruntamen Franciſcus nequaquam à conſilio dimotus, ubi apprimè militem de agendis admonuit, XI. Auguſti die facinus exorditus eſt. Cùmque, ſoluta murorum compage, ingenti impetu cuniculus erupiſset, continuò Italorum cohortes, quas Jovius ducebat, urbi propinquarunt. Eodem tempore, quà mare eſt, Brunſuvicenſes, Melitenſeſque fractis mœnibus affunduntur; quamvis hi poſteà, ob majus hoſtium robur eadem parte congeſtum, atque anguſtiorem viam, vix murum conſcenderint. At Itali proſpero incępto ruinæ tumulis potiuntur; cæſiſque defenſorum permultis, alii aliis ſuccedere, &, quà patentior aditus erat, ſtipatis manipulis ad turres capiendas feſtinare. Contrà obſeſſi umbonibus, haſtis, telis decertare, in pro-

Imperator urbem aperto certamine adoritur.

Acriter pugnatur utrinque.

1685 ximos ſaxa volvere, pice, ac ſulphure mixtas tędas in confluentium catervas immittere. Nec ii quidem, qui procùl aberant, ictus hoſtium declinabant. Quippè minoribus tormentis per ſclopetarios confoſſi interibant.

Quatuor fermè horas, inſtaurato ſæpè certamine, ea cædes copias utrinq; confecerat; cùm Maurocenus laſſatos milites cernens, paulùm differre extremum prælium conſtituit. Intereà ſingulos acuens ad pugnam, *ut ſtrenuo animo eſſent, omneſque virium, ac conſilii nervos intenderent*, hortabatur. *Satis jam pro ſalute, ac victoria certatum; reliquos conatus pro præda fore. Invaderent ergo feſſos, ac primo congreſſu pavitantes obruerent. Adeſſe tempus, quo pertinaciſſimæ gentis ſanguine imbuerent gladios; incohatamque hoſtium fuga gloriam perficerent.* Ad hæc ſuperiore in pugnâ meritos publicis largitionibus donat; eoſque pręcipuè extollit, in quibus clariora virtutis ſpecimina adnotaverat. Inter cæteros emicuit Sabaudiæ Principis virtus, qui, ubi prælium incaluerat, primis noſtrorum manipulis immixtus, operæ ſtrenuè navatæ, relatique vulneris gloria ſtudia militum, laudeſque Imperatoris evocavit. Cęterùm, omnibus ad tentandam denuò aggreſſionem paratis, ductori ordinum Alceniaco præcipuum munus committit. Indè multiplici opere tutiùs obſeſſos ſubacturus, epibatarum turbam ea parte exponit, qua continens in apicem deſinens nonnihil ab urbe mare verſus porrigitur. Curatis corporibus,

Imperator ſuos erigit ſpe victoriæ.

Sabaudiæ Principis facinus.

ribus, vix duas horas calentes pugna cohortes 1685
quievere.

Verùm longè magis obsessis, qui jam tuendis muris impares erant, actæ eo die cędes anxias mentes reliquerant. Extremum opus, mors, restabat; strenuis remedium, pęna ignavis. Sed, cùm de salute urbis disperatum animadverterent, mutare consilia, frangere audaciam, suęque incolumitati prospicere universi cęperunt. Itaque tacitis curis primùm optata libertas; mox, palàm prolatis votis, impetrandam urbis deditione salutem una Coronæorum vox secuta est. Ut ergo Venetus exercitus certamini accinctus, ostentatione virium altiùs obsessorum mentes permovit, paratos se ad proferendas dedendæ urbis conditiones albenti vexillo, ut moris est, significarunt. Non detrectavit consilium Imperator, cui jam satis sanguinis effusum videbatur: immò, cùm, cessaretur undique ab armis, edixisset, omnia, veluti obtentâ victoriâ, compositis animis quievere. Sed, dùm caduceatores deliguntur, toti victoriæ exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit. Quippè, cùm fortè inter Venetos excitatus ex militis cujusdam incuriâ ignis exiguo tumultu quiescentem exercitum pervertisset, veriti exindè insidias Coronæi, vel desperatione immaniter acti, non modicam plumbearum glandium grandinem continuò exonerarunt in Venetos. Tunc, præter multos interfectos, nonnulli ex Ducibus sauciati: inter

Obsessi discrimine salutis dejecti de dedenda urbe cogitant.

At casu certamē atrox accenditur.

1685 quos præcipuè Corbonius Marchio vix necem effugit. Horridum pugnæ initium. Spontè incitatus in rabiem miles atrox prælium init: mutuòque efferatis mentibus in extremam hostium perniciem pugnantes effunduntur. Quis referat truculentæ cædis ordinem, tristissimumq; spectaculum, quod de se barbari præbuere. Multiplici ex parte Veneti in muros evadunt, cędunt obices, momentoque mœnia occisorum corporibus obteguntur. Captis muris, in interiora urbis agmina pervoluunt; indè, seorsim divisis manipulis, passim pugnatur per viarum angustias, sine ordine, sine Ducibus; ut quisque obvius, trucidatur. Peracta palantium clade, in domos irruunt, victos implacabili odio consectantur, protrahunt abditos. Fugientium alii intentatis jugulo mucronibus cadunt, nonnulli aguntur à tectis; viæ, fora, domus, cædibus plena. Non ætati, non generi, non formæ, sexuive militaris licentia hac die indulsit. Cuncta ferrum hausit: enimverò nulli ex iis, quos sors victoribus obtulit, incolumes evaserunt. Extant quoque exempla mulierum, quæ comprehensis liberis à tectorum culmine præcipites se dedere.

Veneti potiuntur muris.

Atrox admodùm strages Turcarū fit.

Ubi ultione exsatiata militis ira deferbuit, discursum ad rapinas; præter quas ingens quoque captivorum numerus extitisset, ni furor, & indignatio immemores prædæ Venetos reddidisset. Mille nihilominùs, & quingenti Turcarum, quos ætas, sexusque impares laboribus effi-

efficiebat, paulò poſt è tectorum penitioribus 1685
eruti, in poteſtatem victorum vivi tranſiere. Ditiſſima prçtereà ſpolia auxerunt ex oppugnato loco lætitiam; nullius namque rei inopia urbs laborabat. Ad hæc CXXVIII. Tormenta inventa, ac CC. captivi corpore validiores Imperatoris juſsu in ſupplementum remigum recepti ſunt. Cæterùm, ubi publicis ſupplicationibus actæ Superis ob proſperæ rei eventum grates fuere, lætis ubique ſermonibus prolixum de victoriæ momento colloquium inter Duces fuit. Maurocenus, ut par reliquis in rebus animus cuique eſſet, neminem ſine præconio præteriit, hujus fortitudinem, alterius prudentiam extollens. Ubi verò Brunſuvicenſi, ac Sabaudiæ Principibus, cæteriſque ſociis gratulatus, de geſtis optimè rebus latiùs diſſeruit; copiarum, caſtrorumque Prçfectos, ac mox primos ordinum ductores viritim extulit: non omiſſo Baſſignano, quem aureo torque decoravit. His peractis, dùm conſultatur de reparandis urbis detrimentis, ejuſdem Præfecturam Georgio Benzonio, Juſtinoque Ripæ Pat. Venetis committit. Reliquis ad egerenda cadavera, ac reficiendos muros maturè diſpoſitis, aliquot dies ibidem ab exercitu inſumpti. Intereà, cùm per expeditiſſimos nuntios fuſi primùm exercitus, mox debellatæ urbis rumor Venetiis percrebuiſſet, tanta civium animos lætitia cçpit, ut nemo ab Imperatoris laudibus temperaret. Neque enim adum-

Maurocenus ſuos laude, præmiiſq; afficit.

Ingens Venetiarum urbis lætitia.

1685 umbrato gaudio Francifci gefta tunc celebrari poterant, cùm nobiliffimam victoriam, feptem millibus hoftium cęfis, fama paffim in omnium aures expanderet. Verùm inter populi plaufus munificentiffima Patrum ftudia in Francifcum Maurocenum altiùs converfa funt. Siquidem fratrem ejufdem Laurentium, cujus in moribus mira moderationis, ac confilii vis enitebat, D. Marci Equitem declaravere: ac mox non ignari quantum unius in urbis expugnatione adepta effet Refp. virtutem Imperatoris publicarum tabularum teftimonio ultrò commendarunt. Inde fufpenfum in triumphi morem vexillum barbarorum, Caudæque Equinæ. Et, cùm eadem die, qua D. Cajetani feftum colitur, victoria contigiffet, ex edicto in ejufdem æde, quò Princeps, Patrefque convenerant, repofita omnia folemniter fuerunt, inque debellati hoftis memoriam facrata.

Laurentius Maurocenus Eques D. Marci creatur.

Signa Turcarũ in D. Cajetani tẽplo reponuntur.

Hæc dùm Venetiis agebantur, Imperator fedulò urbe, copiifque refectis, antequàm hyems ingrueret, recenti pavore permotos incolas arcium, quæ circa Coronem erant, deprehendere ftatuerat. Verùm, cùm abfcedentibus fociis, imminutoq; ob diuturnam obfidionem exercitu, non fatis viribus fideret, ftatuit opperiri nova præfidia, quæ nuper Corcyram appuliffe tunc fortè nunciabatur. Interim captaturus animos, atque opera Tænariorum, quos focietate Veneta obftrictos aliàs retulimus, nuntios dimifit, qui

Maurocenus vocat Tęnarios in commilitium.

qui de capta Corone, deletoque Turcarum ex- 1685
ercitu eos admonerent. Ubi collectis viribus arma in barbaros ſumpſiſſent, ſe mox cum robore copiarum ad juvandos ipſorum motus affuturum. Erexerunt hæc cupidos excutiendæ ſervitutis; continuòque, habitis delectibus, finitimam arcem, quam Zarnatam vocant, circumſederunt. Locus eſt non procul ab Abæa validæ ſtructuræ; ſedulòque tunc temporis à Turcis cuſtodiebatur, utpotè qui ad coercendos intra limites Tænarios extructus fuerat. Sub idem tempus, quo hi cęptant obſidium, Præfectus Turcicę claſſis de accepta clade, amiſſaque urbe certior factus, ſentiens imminere ſibi defectionem Tænariorum, Naupliam celerrimè advolat. Locatâ intra portum claſse, diſpoſitiſque cuſtodiis, levis armaturæ manum educit, qua primùm reliquias fuſi exercitus colligere, mox, audita Zarnatę obſidione, avertere à conſilio Tænarios adnititur. Ut verò promptiùs in ſe gentis favorem traheret, remittere in triennium tributa, ingentes copias ad reparanda exercitus damna ocyùs adventuras oſtendere, oblivíſci injuriarum, & violati fœderis; vulgare demùm, agi cum Venetis de firmanda pace, qua ſuas quiſque intra Provincias jucundâ bonorum poſſeſſione tutò frueretur. Non diſtulit Maurocenus, ubi hæc innotuerunt, opem ferre obſeſſoribus; cùm ut arceret Præfectum Turcarum, tùm ut cœptæ proſperè rei, atque exhibitæ fidei

Qui Zanatam obſident.

Conatus Prefecti claſſis Turcarū, ut revocaret ab incepto Tenarios.

Sed Maurocenus eò advolat.

dei

1685 dei Tænarios non pœniteret. Igitur ad Leuctri oras provectus, dùm educto milite, auctisque animis oppugnantium, omnia extrema in exitium loci molitur, XXII. naves cum expectatis copiis ab Italia convenere. Has Aloysius Marcellus, Patritius Venetus, notæque prudentiæ vir ducebat, cui Hierę Pręfecturam Senatus demandaverat. Numerus advectæ militiæ ad tria armatorum millia, ex Saxonia collecta, ascendebat. Sed fama Veneti exercitus adaucti, longè magis defixit formidine animos oppidanorum. Quippe, ubi omnia ad examen sedulò revocavere, partim finitimorum defectione, partim ruinis loci, atque hostium multitudine permoti, deditionem arcis, quàm extremum pervicaciæ consilium experiri maluerunt. Imperator, concessâ incolis libertate, atque occupato oppido, annonâ, armis, ac milite illud communivit: Vertissetque continuò exercitum adversus regionis caput Abæam, ni infringere priùs Pręfecti Turcicæ classis audaciam utilius reputasset.

Zarnatã in potestatem recipit.

Is etsi angeretur quammaximè, quòd in conspectu suo arx caperetur; nihilominùs aut numero, aut studiis suorum diffisus, nihil adversus nostrorum vallum intentare ausus est. Veruntamen, ubi concursu ex finitimis populis facto, repentina exercitus moles excrevit, quę novem millibus peditum, duobus verò equitum constabat; locum deligit pone tergum Abææ, utrinque montibus, & sylvâ clausum, ita ut nihil

Pręfectus Thracum se ad prælium parat.

hil nisi à fronte instaret. Tunc expedito agmine sylvam, arctasque collium fauces obsidet, ubique inęqualitate loci tutus; ibidemque à metatoribus poni castra jubet. Franciscus consilia hostis, eumque ad conserendas manus paratum intelligens, certaminis fortunam tentare constituit. Itaque, in Abææ fines deducto exercitu, opportunam explicandis copiis planitiem occupat; quæ torrente quodam ab hostium vallo dirimebatur. Indè ita cum agmine progreditur, ut vix quingentorum passuum intervallo ab hostium castris distaret. Ut autem ex utilitate situs, prout loci natura ferebat, aptiùs à suis pugnaretur; Tęnarios pręmittit ad inęqualia montium, qui ubique Turcis prætereuntibus objicerentur, &, ubi res posceret, impetum darent in subjectos. Cęterùm dexteram exercitus alam Brunsuvicensis miles, lævam Saxonum cohortes obtinuerant. Inter has medius Eques Alceniacus cum Venetarum copiarum robore, quas Corbonii equitatus tuebatur. Utrinque verò extremis alis lecti equites astabant, prompti ad opem, quà acies labare incępisset. Rebus hoc ordine ad pugnam instructis, opportunum duxit aliundè etiam pręlium simulare, ut barbarorum vires ducerentur in contrarios nixus. Quamobrem illam præcipuè oram, quæ ad exitum sylvæ patet, longis navibus obsidet: Quinqueremibus haud procul locatis, ut, quo tempore certamen committeretur, à tergo majora discrimina

1685

Nec detrectat discrimen Maurocenus.

1685 ostentarent. Cęptum est primò concursibus prę-lium; cùm etenim expeditius Venetorum equitum agmen trans torrentem incederet, in Turcarum emissarios, qui è sylvæ latere eruperant, ex insperato incidit. Ubi paulùm armis certatum fuit, cessere Christiani instantibus Turcis, donec suorum cohortibus, quæ paulùm aberant, jungerentur. Tuncq; pedestri acie irruentibus objectâ, non antè remissa est cædes, quàm Turcæ ad suorum castra confugerent.

Manus utrinque conserun-tur.

Instaura-tur pugna.

Proxima, quæ affulsit, die, totis utrinque viribus descensum est in aciem; cùmque summo mane Veneti torrentem transgressi, ęquè per planitiem, atque inæqualia collium juga progrederentur, Præfectus Turcarum potiorem peditatus partem ad insidendos colles, mille, & quingentos equites ad inferiora venientibus opposuit. Equites primùm cum lęva Veneti exercitus ala, mox pedites certavere. Inter primipilos nostrorum, Princeps Vulielmus fortiùs stetit, atque ita elusit Thracum impetum, ut nusquàm in suorum ordines evaserint. Prospero magis eventu fusus hostium equitatus. Hic, licèt post acrem contentionem disjectus, denuò restitutis ordinibus Venetorum agmen circumvaderet; brevì à Saxonum manu ingenti clade pulsus est. Intereà Tænarii collato gradu prominentia montium ulteriùs occupabant, ut hosti desuper incurrerent. Sed Thraces, ubi completam undique planitiem, mon-

Principis Vulielmi virtus.

montiumq; juga confertis hostium agminibus obsessa cognovere, remissis conatibus, ambiguè prę- 1685
liabantur. Plurimum sanguinis hac die fusum fuisset, dummodò barbari ultrà lacessentibus prębuissent copiam decertandi. At, vix sexcentis suorum interfectis, etsi peditum multitudine, & turmis equitum longè Venetis præstarent, terga dantes, in turpissimam fugam conversi sunt. Tunc eorum agmina diverso motu agebantur. Quippè, qui sylvam tenuerant, adnitebantur conscendere colles, qui verò inter colles adstiterant, in sylvam turmatim ruebant. Hinc, commixtis procursando ordinibus, patebant ictibus Christianorum. Neque tutum prorsùs effugiendi consilium fuisset; si æquali pernicitate assequi decurrentem equitatum Veneti potuissent. Verùm, quia cùm impares cursui erant, tùm quia suspicio quædam insidiarum invaluerat, receptum à pugna militem in Abææ conspectum duxit Imperator, quingentosque ab urbe passus castra locavit. Speculatus naturam loci, & quà promptior obsidendæ arcis occasio adesset, Illyriorum, Tænariorumque turmas præire jussit; ut, quo animo, viribusque pugnaturi essent Abæatæ, deprehenderet. Verùm, cùm hi subsidiarii exercitus fiducia primùm erecti, ad strenuam defensionem cuncta paravissent, ubi debellatas sociorum copias, auxiliique spem nullam animadverterunt, obsidionis discrimen subire ausi non sunt. Qua-

Vertit victoriæ in Venetos.

Barbari diffugiũt.

Victor Maurocecenus ad Abæam progreditur.

1685 propter, deserta raptim arce, avectisque iis, quę profugientibus oneri futura non erant, fusi exercitus vestigia secuti. Ita Abęa in potestatem redacta, cùm optimè novisset Maurocenus, ineptum tuendis Leuctri limitibus locum, situmque procul à regione, quam permunire diligentiùs destinaverat; ablatis XIV. Tormentis, direptisque ab exercitu mercibus, atque annona, ęquari solo eundem imperavit.

Eandem occupat, evertitq;

Jamq; duo oppida supererant, quibus Provincia penitus claudebatur: igitur eadem extemplò oppugnare decrevit. Sed difficilis eventus videbatur ob naturam locorum munitissimam, congestasque profugientium copias, quas incolę in pręsidium receptaverant. Nihilominùs inquies, donec regione integrè potiretur, statuit defensores aut opinione clementiæ, aut apertâ vi, armisque in ditionem redigere. Idcircò hortatus Tænarios, ut proximam arcem, Chielefam incolæ appellant, obsidione cingerent; ipse quoque, missis primùm quibusdam copiis, mox cum reliquo exercitu ad conficiendum inceptum adfuit. Arx est mille, & quingentos passus distans à mari, præcincta muris, præaltisque rupibus insita; quam ipsa situs inæqualitas vix expugnabilem reddit. Non armis prætereà, non milite, non quocunque munitionum genere indigebat; aliàs sedulò servare, tanquam Leuctri propugnaculum Thraces consueverant. Verùm priorum exemplo commoti oppidani, adeò

Chielepha arx.

1685

Recipitur in ditionem.

deò ad Imperatoris adventum trepidaverunt, ut omnia extrema, vix dùm obsidionis detrimenta experti, reformidarent. Igitur oppidum tradentes Mauroceno postremæ arci, quæ Gerenia à veteribus, nunc verò Passava ab incolis nuncupatur, documento fuerunt. Enimverò hujus custodes arcem antè deseruere, quàm ad eam oppugnandam exercitus duceretur. Sic intra paucos dies cum Abæatis, finitimisque debellatum est. Franciscus verò, cùm unicuique captarum arcium præsidium, præfectumque armorum imposuisset, universæ regioni Laurentium Venerium præfecit. Hæc in excessu autumnalis tempestatis cùm acta essent, non tàm belli incommodis, quàm sævientis frigoris vi miles infestari cœptus. Quapropter, ut ad reliquum belli cursum resumeret vires, ab Imperatore dimissus est in hyberna. Ex copiis permultæ Leucadem, aliquot Nicopolim, reliquæ Corcyram, ad quam etiam Maurocenus paulò post contendit, profectæ sunt.

Continuò etiam Gerenia, id est Passava.

Dùm properat in stationes Franciscus, reprimit motus Turcarum.

Sed, dùm Leucadem advectus, munitiones, præsidiumque oppidi invisit, procursantium hostium audacia incitatus, dissipare omninò reliquias nupèr victi exercitus constituit. Veruntamen barbari deprehendi se à Venetis passi non sunt; quosque populandi libido rursùs conglobaverat, adventantis Mauroceni rumor extemplò submovit. Ut cognitum, frustrà tentari hostem, satisq; muniendis oppidis provisum, transmissa

1685 missa Nicopoli, Ambracium sinum ingreditur. Tunc ex re consilium sumens, statuit occasione uti, consternatosque belli tumultu Gomenitiarum, ut vocant, custodes invadere. Igitur eductus ab Equite Alceniaco miles, dispositæ cohortes, cuncta prælio parata: dùm verò naves maritimam quoque oppugnationem moliuntur, incolæ trepidi imminentem necessitatem spontè antevenere. Horum alii sectati sociorum copias, plurimi in juga montium recessêrunt. Oppidum, quia Piratis Acarnanes infestantibus tutum perfugium præbebat, asportatis armis, commeatuque, à fundamentis excisum.

Gomenitias subigit.

Molini, & Delphini facinora.

Dùm hæc in Epiro geruntur, mari quoque Ottomanica classis turbabatur; nec quidquam intentatum prætermittebant Præfecti Navium, Alexander Molinus, ac Hieronymus Delphinus, ut vagum hostem ad prælium provocarent. At licèt formido latebras quæritantis frustrarit sæpè consilium decertandi, nunquam tamen Præfectus Thracum, aut Piratæ incolumi classe aufugerunt. Quamobrem sicuti non Venetorum tantùm, verùm exterarum quoq; gentium mentes in tàm prosperè gesti belli admirationem deducebantur; ita præcipua Senatus consilia eò collimabant, ut auctiores cùm terrestrium, tùm maritimarum rerum apparatus congererentur. Fusi toties hostes, urbs Peloponnesi præcipua Corone perdomita, multa oppi-

oppida partim vi, partim factione, ac metu in 1685
potestatem redacta, ita cunctorum animos militaribus studiis incendebant, ut audenda omnia, ne intercideret bellandi occasio, universi differerent. Quare convocari denuò milites ad stipendia, delectus haberi placuit per provincias, ac cætera, quæ bellorum usus exigit, raptim comparari. In Præfecturam copiarum Comes Otho Vulielmus Konismarchius ex Svevia, qui gloria nominis invidiæ, temporisque pericula supergressus, egregia militaris disciplinę specimina passim ediderat, suffectus. Instaurata classis; naves, ac triremes de novo constructæ; missi Corcyram commeatus: Mauroceno demùm administrandi belli ratio integrè permissa, cujus consiliis Senatus penitùs acquiescebat. Sed Imperator cùm ob ętatis laborem, tùm ob discrimina cœli, tempestatis, & præliorum, corpore æger necessariam sibi quietem ostendens, reditum in patriam poscebat; ne mox diuturna vexatione invalidus, subita morbi sævitia opprimeretur. Verùm nimiùm Reip. intererat, Maurocenum Venetæ Classi præesse: nec Patres, hoc Duce certi victoriarum, Francisci votis annuerunt. Itaque eundem honorificis verbis solati, ut alacri animo ageret, hortati sunt. Non conducere, in votorum fastigio relinqui exercitum ab eo, qui tam prospera belli initia fecisset. Omnia secunda portendi in posterum, Thracesque justissimi belli ruinis in-

Veneti intentiùs arma parant.

Co. Otho Konismarchius Præfectus copiarum declaratur.

1685 volutos, ultorem violati fœderis Maurocenum timere, didicisse.

Tumultus Byzantii exoritur. Sed eadem, quæ Venetis ad gloriam, incitamenta irarum apud hostes erant. Incesserat enim Byzantii indignatio inter primores, nec multò post penè aperta reliquæ plebis seditio. Hanc rerum omnium inopia, illos adversus belli exitus in tumultum concitaverat. Undique civitas annonæ egestate, pavore, atque amissarum urbium famâ inhorruerat: cuique ex Ducibus, quòd non vicerant, supplicia stolidè decernebantur. Minæ æquè in promptos, atque abnuentes; cuncta subeunte desperatione prorsùs dejecta: & ut in ea rerum consternatione sævitiei quoque locus esset, cùm victori Mauroceno concedere cogerentur, inter se ipsos vindictam malorum per civium sanguinem quæritabant. Hæc enim Turcarum indoles est, ut sicuti superbiæ nullus modus in secundis, ita adversis nequaquam firmare animum queant. Intereà vulgus adstrepere, imperia principum aspernari; *ad extremum deducta famis detrimenta*, clamitare: *Militiam verò gravem, & infructuosam; bellum in dies ærumnosius futurum. Ergo revocanda ab armis studia, antequàm majori inopia Imperii sedes ultimò conficeretur*. Hæc palàm objectantem populum Rex simulata fiducia, evectoque ad Regii Sigilli custodiam Solymano, cujus ingens penes barbaros existimatio, ægrè compescuit. Coactis dein opibus, quas Thraces austera serviendi disciplina refun-

Plebis voces.

Sed omnia ab Rege componuntur.

refundere in Regis commodum consueverunt, 1685
reparare naves, conscribere exercitum, gaudentemque novis plebem immutatione præcipuorum ducum demulcere. Accessit augendę spei, ut Classis Præfecto, vafri ingenii, ingentisque audaciæ Duci in Peloponnesum misso, pręcipua turbandorum Mauroceni conatuum cura intentiùs demandaretur. Franciscus è" contra, postquàm Corcyram tenuit, suosq; quiete refecit, & præmiorum largitione extulit, novi aliquid moliendi cupidine agebatur. Cùm autem, asperata hyeme, pręliandi opportunitas demeretur; ne miles tranquillitate loci ad inertiam declinaret, assiduis belli officiis ita eundem exercebat, ut nusquam per socordiam vires, tempus, aut disciplina defluxerint. 1686

Has inter curas vix Martii mensis excesserat, cùm Turcarum Præfectum decem cum millibus armatorum in Abęæ regionem per Tęnariorum fines penetrasse, ac Chielefam oppidum obsidione tentare, allatum est. Subiti motus causa paratæ triremes, cœptum properè in Peloponnesum iter, deductaq; secundis auris intra quatriduum in sinum Messeniacum navigia. Tunc, effuso in littus milite, ultra Abęam processum est; instruique ibidem aciem jussit Maurocenus, brevì cum hoste congressurus. Jamque, procedente obsidione, Thraces undique aggeribus locum circumsepserant; extructisq; cominùs tormentariis suggestibus, muros multiplici ex par-

Turcæ Chielephã obsident.

Franciscus in suorum opem properat.

1685 te verberabant. Igitur, explicatis haud procul ab hoſtium vallo manipulis, cùm, vergente in Occidentem Sole, certamini locus non eſset, in proximam lucem diſcrimen dilatum eſt. Nocte vigiliis tranſacta, dubia etiamnum luce agmen movit, productiſque utrinque alis, duplici ex parte impetum in vallum fieri imperavit. Verùm, cùm penè ad hoſtiles aggeres deventum eſſet, qui in prima acie erant, abeſſe emiſſarios, mox vacuos armatis obſidionales acceſſus animadverterunt. Cognita Turcarum fuga, captiſque tentoriis, VI. tormenta indè ablata, verſaque in arcis munimentum. Cæterùm, Turcis longiùs pavore actis, confirmatoque pręſidio, reverſus Leucadem, Venetorum ibi, ſociorumque copias opperiri decrevit. Singulis fermè diebus ſubſidia conveniebant, quæ partim à finitimis locis ex edicto, partim ab Italia colligebantur. Demùm, Pontificis, ac Melitenſium copiis adventantibus, in eam ſententiam migravit, ut quàm accerrimo bello Turcas detineret; quodque proſperè inchoaverat, elapſo anno, in Peloponneſo bellum, ea tempeſtate proſequeretur. Igitur ex ordine iis regionibus potiturus, antequàm præcipuam ejus littoris urbem Methonem obſidione perſtringeret, utramque Pylum invadendi conſilium inceſſit. Verùm obſtabat ingens armorum apparatus ſedulò à barbaris, hyeme ſuperiore, congeſtus. Præcipuè verò XII. M. Turcarum, quæ circa Peloponneſi fi-

Sed, dùm pugnare ſtatuit, hoſtes aufugiunt.

Auxiliares copię excipiuntur.

Imperator decernit Pylū tentare.

ſi fines caſtra poſuerant, ut per occaſiones, quà bellum indicaretur, urbes præſidio confirmarent. Plurimi hac de cauſa ex Venetis chiliarchis ſatius rebantur, unica acie rem dirimere; ut, ſi exui caſtris barbari potuiſſent, animi incolarum Peloponneſi urbes cuſtodientium ultimò frangerentur. 1686

At non paſſus eſt Maurocenus ambiguo certamini Reipub. ſpem committi. Igitur, ut tutius voti compos redderetur, ingenio magis, quàm vi utendum intellexit. Solvi ergo extemplò ab Leucade claſſem imperat, Naveſque, ac Quinqueremes ad Meſſenię promontorium progredi. Ipſe reliqua cum triremium manu Anthyrrium, & Rhium proficiſcitur. Erat autem hujuſmodi fraudis ingenium, ut, ſimulata Naupacti, Patrarumve obſidione, eò Turcarum agmina pertraheret. Neque inutili conſilio: Siquidem univerſus hoſtium exercitus, ſimul ac vulgatum eſt, adventare Venetos, ad extrema Patrarum, Naupactique littora confluxit. Biduum detentis ibidem navigiis, veluti jam jam arcem oppugnaturus hoſtium expectationem fefellit. Tandem, ne rebus, quas furtim agitabat, ſubmiſſus quis inſpector accederet; ſubductis ex inſperato inter noctis ſilentia triremibus, Pylum, quam Abarinum quidam, vulgus verò Navarinum vocat, celerrimè contendit. Iter erat XC. Milliarium, quo brevì confecto, in loci conſpectum naves ſimul,

Anthyrrium, & Rhium cōtendit.

Et paulò poſt Pylũ, ſeu Abarinum.

1686 triremesque convenere. Decem armatorum millia universa classis vehebat; inter quos mille, & ducenti equites erant, quos effundi statim in littus, ducique ad proximum oppidum, quod antiquam Pylum nuncupant, Maurocenus imperavit. Arx est pervetustæ structuræ, versa in Septentrionem, ingenti celebris clade, quam Peloponnesiaco bello Lacedęmoniis Athenienses olim inflixere. Aliàs subjecta Venetorum dominio fuit; oppugnataque demùm à barbaris, anno salutis 1501. in Turcarum potestatem transivit. Imminet locus partim Jonio mari, partim amplissimo sinui, cujus aditum ingens primùm scopulus, aliæ deindè modicę magnitudinis rupes ita undiq; claudunt, ut nonnisi ex arcis adverso recipiendis navibus iter exhibeant. Commodum, capacemque cujuscunque navigii portum novæ arcis structura incolæ tutiorem reddiderant; quam cùm ex antiquæ Pyli adverso construxissent, sumpto ab eadem nomine, novam Pylum appellavere. Hæc, licèt interiore portus parte sita sit, ita nihilominùs utrumque mare respicit, ut iis invitis, à quibus locus custoditur, nec subire navigia possint, nec diù ibidem detineri. E'contra verò, quà antiqua Pylus consurgit, plurimùm recentioris arcis munimentis fidentes incolæ, ita maris aditum, undè infestari locus potest, saxorum mole obstruxerant, ut vix minores lembi eadem parte excipiantur. Cęterùm utrumque oppidum spectabilis

Antiquæ Pylus descriptio, & situs.

Nova Pylus.

bilis structuræ munimenta præsefert, quamvis 1686
rectiùs alterum arte, alterum munitius natura dixeris.

Imperator incolas veteris Pyli vocat ad deditionem.

Eductis, nemine obstante, cohortibus, extemplò aciem Konismarchius instruxit. Antequàm verò cęptaretur oppugnatio, ex re visum Mauroceno, quosdam ad obsessos mittere, qui incolumitatem, libertatemque promitterent, si, facta deditione, loco statim decessissent: Sin verò reluctari ausi, sustinere oppugnationem mallent, inopiam, ferrum, atque extrema quæque passuros, minitarentur. Neque ii perniciem, quam bellum allaturum erat, adeò negligebant, ut apertè à dedendæ arcis consilio abhorrerent. At, quia nec omninò diffidebant loco, multòque minùs subsidiis, quæ longè non aberant; inducias per quatriduum petiere; ut, ni interim ad ferendam opem Præfectus armorum accessisset, arcem traderent Mauroceno. Non tulit hic primum armorum motum ancipiti spe torpere; expertusque moras paratis semper nocuisse, omnem exercitus vim in oppidanos extemplò convertit. Sed, dùm ponuntur castra, construiturque vallum, defensores, versis in melius consiliis, rati fortunam suam in arduo sitam, hostes validos, dubiamque subsidii spem, rerum denique, ac propugnatorum inopiam pensitantes, oppidum, libertate, opibusque servatis, obtulerunt Imperatori.

Nondùm cępto bello, oppidũ occupat.

Recens Pylus obsidetur.

Impletus hilari fiducia exercitus ad novam Py-

1686 Pylum oppugnandam progreditur. Verùm cuncta, cùm ob auctius præsidium, tùm ob difficultatem evadendi in sinum, hìc difficiliora. Turcarum præterea Præfectum octo cum millibus armatorum in dies affuturum, deferebant exploratores. Exindè geminatum discrimen, incertaque prorsùs victoria. Sed quod magis arduum ea in obsidione tentandum, antequàm contra oppidum quidquam Veneti molirentur, vel redigendus erat in potestatem portus, vel asperiore regionis parte cohortes admovendæ. Is namq; Pyli situs est, eaq; structura, ut nemo in ejus unquam portum penetrarit, nisi gnaris custodibus; atque, ubi prohibere ab ingressu hostem velint, faciant id quàm facillimè. Franciscus his curis circumventus, eludenda arcis munimenta ratus, arrepta noctis opportunitate, naves aliquot lectioribus copiis onustas in portum immisit. Hoc idem sequenti quoque nocte cùm tentatum, peractumq; fuisset, hostibus insciis; non longè ab oppido Veneti castra posuere. Verùm, cùm nonnisi per noctis silentia deferri eò opportuna possent; ne annonæ, aut armamentorum inopia obsessores in posterum laborarent, Hieronymo Delphino inter belli pericula, post optimè gestam navium Præfecturam, studio virtutis adhuc degenti, id muneris à Mauroceno demandatum, ut sedulò, quemadmodùm ubiq; consueverat, ardorem, ac vires adderet oppugnantibus. Sub idem tempus Etruscorum

Hieronymus Delphinus, Prefectus castrorũ.

rum triremes apparuere, quibus DCCC. milites 1686
vehebantur; diſpoſitique, quà tempus, & occaſio poſtulabant. Inchoata tunc omni tormentorum genere oppugnatio: quæ, dùm terra, marique intenditur, colligi à conterminis oppidis præſidia, Turcarumque Præfectum ingenti cum exercitu appropinquare, nunciatur. Non neglexit, ubi hæc comperta, conatum hoſtium Imperator; &, ne expectaret eorum adventum, validiorem ſibi interim ſtationem captantium, ſeptem millia peditum, ac ſexcentos equites Koniſmarchio tradidit, quibus barbaros laceſſeret; ſe cum cæteris copiis venturum auxilio, pollicitus. Ille haud ſegniter Imperatoris mandata exequitur, ſuperatoque callium flexu, in conſpectum hoſtium agmen ducit. Ubi parumper acies immotis ordinibus ſtetere. Thracum Præfectus ſeu loco diffiſus, ſeu noſtrorum vires reformidans, ſenſim retroagi ſuorum catervas jubet, donec, intra tutos ſaltus redacto milite, certaminis copiam penitùs auferret. Præbuit ea res novum ſuſpicionis genus, ne ſcilicet nocturno aliquo motu caſtra hoſtis invaderet. Quapropter duplex excubiarum numerus inſtitutus, munitus agger, cunctaque prȩlio, quod impendebat, cautè proviſa. Imperator autem in prima acie verſari, ſuccurrere laborantibus, cunctos ſpe, atque exemplo incendere, ſtrenui militis munia, incorrupto honore Ducis, obire.

In Turcas adventātes Koniſmarchius mittitur.

Sed illi prȩlium detrectāt.

Has

1686 Has inter ſolicitudines quotidiè aſperabatur obſidium, crebriſque prœliis obſeſſi fatigabantur: cùmque ollarum incendiariarum jactu arcis interiora exarſiſsent, placuit incolas vocari ad deditionem. Verùm nemo eorum ad id flectebatur: Sed adventantis exercitus fiducia pertinaciores, omnia ſe in armis repoſuiſse, modò objectos aggeres tormentis infeſtando, modò faces, tela, ſaxaque ingerendo, ſignificarunt. Intereà Præfecti Turcarum cohortes ſupervenere, quarum robur ad DCCC. M. peditum, ac II. M. equitum creverat. Hæ non procul ab exercitu noſtrorum ſtetere, ut per occaſiones deſcenderent in certamen. Novit Franciſcus aſtum barbarorum, pugnandique neceſſitatem; utiliſſimum prætereà fore, ſi præmaturo prælio eorum conſilia aut eluderet, aut prœveniret. Quare ad cuſtodiam aggerum, quibus oppidum obſidebatur, parte copiarum ductori ordinum Alceniaco commiſsa, adoriri propero agmine Thraces conſtituit. Delectæ hac de cauſa cohortes. Theodori Laſcari, Comitiſque Aloyſii Benedicti Sylvatici, equites frontem, Brunſuvicenſium, Saxonumque copiæ tergum firmant: medium Corbonii, & Comitis Barnabò Vicecomitis Mediolanenſis equitatus, cæteræque Italorum phalanges tenent. Reliqua ad latiorem hoſtium metum callidè diſpoſita. Ubi verò, ita instructa acie, paulùm proceſsum fuit, objectumque collem Venetus miles inſedit, in arctius diſcrimen

Paratur certamen à Venetis.

in-

inæqualitas loci rem inclinavit. Quippè, cùm subjecta planities in vallem desineret, hostium castra in ejus excessu aggere, valloque firma sine periculo peti ex imo non poterant. Nihilominùs versa necessitas in virtutem: &, quò magis situs asperitas obstare videbatur irruentibus, eò majori formidine affecit hostem fortitudo Christianorum, per abrupta locorum, adversus ingruentia tela validiùs decurrentium. Corbonius suos provehere jussus in pugnam, tanta vi Turcarum ordines disjecit, ut ipse, paucis comitantibus, ad interiora hostilis aciei pervenerit. Ejus impetum plures cohortes subsecutę. Pugnantium verò multitudo brevì tàm arctè coivit, ut corpora obstarent corporibus, & quamplurimi intra hostiles lacertos laborarent. Duas horas ambiguè dimicatum est, non sine Corbonii discrimine; quem ab hostibus penè undiquè circumventum, lecti equites Vicecomitis, properè ab Konismarchio emissi, exemerunt. Jamque sanguinis utrinque fusi copia prælium incaluerat, cùm aliud periculi genus Thracum ferociam repentè confregit. Siquidem, cùm Hieronymus Delphinus idoneo tormentorum suggestu imminentem certamini collem instruxisset, gravibusque ictibus Turcarum agmina supernè impeterentur, ingens horum cædes, ac consternatio exorta. Indè remitti paulatim resistentium pertinacia cępit. Neque multùm laboratum à Venetis, ut integrâ potirentur victoriâ. Cùm enim,

1686

Audacter à Marchione Corbonio initur ante omnes.

Hieronymi Delphini opus juvãs suos: inde Venetorum victoria.

1686 nim, multis hostium interfectis, vulnerato plumbeâ glande latere, Præfectus ipse in castra refertur; adeò pudorem reliquorum metus vicit, ut, abjectis turpiter armis, effractisque passim ordinibus, omnes in præceps agerentur. Major tunc in fuga barbarorum cædes fuisset, ni extremos Saxonum, Brunsuvicensiumque manipulos falsus rumor aliò incurrentium hostium turbavisset. Octingenti Thracum hoc prelio cecidere; nostrorum tercenti, & quinquaginta. Castra quoque hostium direpta: capta militaria signa XXX. CC captivi, præter ingentem equorum, camelorumque numerum, in potestatem redacti.

Acta præda, miles reversus ad vallum; continuòque data opera, ut locus quàm acerrimo bello detineretur. Veruntamen oppidani, amissis magna ex parte, quæ propugnationi necessaria erant, ita sociorum clade commoti sunt, ut vix fidei, editarum rerum, ac pristinæ feritatis recordarentur. Una militum, præfectique vox: *decussos muros, numerum defensorum imminutum, facile excidium. Impendere honestam concessionem detrectantibus turpem servitutem. Immò, si diutiùs reluctarentur, neminem iram victorum evasurum.* Hęc cùm pavor, uti solet, fingeret in deterius, statuerunt tradere Venetis arcem; antequàm hi, superatis muris, armorum vi, & licentia victoriæ uterentur in victos. Quapropter, cùm ita Maurocenus cum caduceatoribus convenisset, ut

Obsessi locum statuunt deserere.

ut tutò egrederetur præsidium, iis asportatis, 1686
quæ quisque vehere ex se posset; acceptis obsidibus, ab armis utrinque temperatum est. Digressi intra quatriduum oppido Thraces, navibusque impositi, ut Alexandriam trajicerent. LIII. Tormenta reperta, ingens captivorum numerus redditus libertati: CCC. equos, & reliqua in longinquam regionem contendentibus impedimentum allatura, inter se victores partiti sunt. Cęterùm Imperator, instauratis sedulò muris, demandataque Petro Basadonnæ, ac Stephano Lippamanio Patritiis Venetis oppidi præfectura, ingentia se eousque permodicis viribus assecutum non ignorans, ardua omninò superesse intelligebat, quæ tamen prudentia, ac consilio, eadem felicitate confici possent.

Pylus occupatur.

Itaque de oppugnandæ Methones momento agebatur, quæ sicuti terra, marique prorsùs difficilis obsidentibus, ita ad contundendam ferociam hostis, integramque illius provinciæ possessionem comparandam sola supererat. Hęc littoralis Messeniacæ regionis urbs est, clara Philippi Macedonum Regis, atque Alexandri Magni patris obsidione, in qua ictu sagittæ oculum amisisse, memorant. Non ampliùs decem millibus passuum à Pylo distat; modicèque ex continenti prominens, qua parte inter Meridiem, Occidentemque porrigitur Peloponnesus, promontorium veluti effingit. Utrinque Me-

Methones descriptio.

1686 thone Messeniaco mari alluitur; productis deinde mœnibus, Septentrionem versus jungitur continenti, ibique valida admodùm arce defenditur. Loci munitiones fossa, elatusque agger ambit: contigua muris omni tormentorum genere pollent, licètque congestitia tellure non firmata sint, ita tamen constructa sunt, ut sicuti ad fallendos, ita ad infestandos oppugnantes multùm conferant. Reliquam urbem, quam fluctus contingunt, robustiora mœnia, proceræque turres circumstant. Ubi verò ad extremum ejus ambitus pervenit, exiguum, eumque arte paratum portum habet; quem exigua quædam arx, triginta fermè ab urbe passus in vadis locata, tuetur. Ditissimus circùm ager, felicissima ob salubres herbas loca; quæ multis, variisque arboribus, & præsertim cedro, commeantium oculos pulcherrima viriditate, ac fructuum copia demulcent. Cætera regio modò exiguis collibus tumens, modò in planitiem feracem, extensa, numero colonorum, commercio gentium, amniumque opportunitate scatens, jucunda ubique amœnitate exultat.

Felicitas regionis

Mauroce-nus loci oppugna-turus eò progredi-tur.

Franciscus multùm militi, quem victoria recens incitaverat, plurimùm menti fidens, ac simul felicitate regionis permotus, in debellandę urbis consilium deducitur. Igitur, cunctis sedulò instructis, præmissaque classe, ipse agmine propero iter dimensus est. Ubi verò in editiora perductus naturam loci, ardua, utiliaque con-

tem-

templatus, quà faciliùs cingi obſidione poſſet, animadvertit; ſatius duxit ea primùm oſtentare, per quæ animos civium emolliret, clementer eos ad deditionem vocando. Verùm hi eſſe ſibi Mahometem Regem, pro quo fidem, & arma uſque ad extremum retenturos jactantes, conditionibus non aſſenſere. Acceſſerat, quòd non ignari commune periculum concordia eludendum, prȩſidiis finitimorum convocatis, omne armorum genus, nec non ingentem annonæ copiam ex agris cautè congeſſerant. Prȩfectus verò copiarum, quamvis toties aperto certamine ſuperatus, diſperſas tamen colligens cohortes, non conſilium, opemve defuturam reſiſtentibus, pollicebatur. Novit Franciſcus unam ſibi ſpem in vi, atque armis; nec ceſſuros Methonenſes, niſi aut interceptis ſubſidiis, aut muris ab imo convulſis. His de cauſis, ubi, pervaſtatis agris, obductoque aggere, tutam exercitui ſtationem paravit, tripartitò urbem pertentare aggreſſus eſt. A mari primùm, mox utrinque, quà arx continentem reſpicit, hinc Venetis, illinc Sociis per intervalla locatis. At ſicuti decus victoriæ, atque æmulatio virtutis incendebant mentes Chriſtianorum; ita auxiliorum ſpe elati Thraces, ubi plurimum periculi, ac laboris oſtendebatur, ibi vi majore obſiſtebant. Hinc non modò obſtruere fracta murorum, miſſilibuſque tormentis ſummovere hoſtem, ſed tanta telorum, igniumque vi ſtationes, operaque cuni-

1686 Primùm tentat animos incolarum.

Sed abnuentes armis invadit.

Barbari acriter reſiſtunt.

1686 cunicularioruṁ turbare, ut nihil tutum munientibus paterentur. Plures dies eadem ferocia ſuſtentatum eſt à barbaris obſidium; & quamvis, nunquam oppugnatione intermiſſa, paulatim Veneti muris propinquarent, nihilominùs augeri in dies magis, quàm dejici Turcarum animi videbantur. Jamq; noſtrorum cohortes diurnis, nocturniſque operibus feſſæ vix laboribus ſufficiebant; &, cùm ſæpè tentari cuniculorum vim placuiſſet, ubi ad effectum operis ventum eſſet, haudquaquam proſperè cęptis res ſuccedebant. Metus indè, ne ex irritis Chriſtianorum conatibus creſceret barbaris animus, Prçfectuſque Turcarum in obſeſſorum auxilium properaret. Nihilominùs diù anceps fortuna non ſtetit: namque hoſtes, cùm ad omnia tuenda, atque obeunda multimoda arte diſtinerentur, demùm labore, cędibuſq; fatigati, atq; ipſa munimenti inopia, jam enim multæ urbis partes quaſſatæ erant, dejecti, haud procul exitio redactam rem cognoſcebant. Hinc alii alia arte quærendam ſalutem. Sed eorum ſententia vicit, qui, ſimulato deditionis conſilio, dandum ſubſidiis tempus, atque intereà reficiendos muros, cenſebant. Neq; ea ſpes vana penitùs fuit. Quippè diſſerentes non abeſſe ſe à ſententia dedendæ urbis, compoſitis ad fraudem precibus, unius diei inducias petiere. Maurocenus ex temporis poſtulati anguſtiis dolum minimè ſuſpicatus, cùm prætereà deferrent exploratores, lon-

Maurocenus unius diei inducias concedit obſeſſis.

longiùs Prefectum Turcarum cum exercitu detineri, lubens petentibus annuit. Attamen mitti ad obsidenda viarum compendia, curari diligentiùs excubias, turmas esse in procinctu, omniaque ad prælium naviter instructa haberi jussit. 1686

Verùm ii se intentiùs muniunt.

Sed Thraces, ubi intercepta sunt molimina Venetorum, reparandis murorum detrimentis summoperè intenti, quam, specie concedendæ urbis, quietem imperaverant, in majoris pertinaciæ materiam convertunt. Igitur pro disjecto muro alium tumultuario opere ex ruderibus extruunt, curant corpora, arma parant; &, quæ faciliùs intentari adversus obsessores transactis preliis experti fuerant, raptim congerunt. Ita victorię fiducia in atrocius discrimen desiit; atque, ubi prima luce intraturos se urbem Veneti speraverant, hostiliter ab obsessis habiti, repentè in rabiem exarserunt. Acrius idcircò deintegro obortum est bellum; auctaq; simul utrinque decertantium solicitudo. Quippè, nec ignotum Imperatori, si diutiùs protraheretur obsidium, affuturum Turcarum exercitum; nec Methonensibus incompertum, victores clementiæ immemores fraudem severitate pensaturos. Intra spem, metumque aliquandiù pugnatum est; &, ni Franciscus, qui cuncta per se invisens nihil intentatum patiebatur, terra simul, & mari audaciam incolarum assidua cùm murorum, tùm hominum consternatione cohibuisset, fortasè

Asperatur obsidio.

1686 tasse, in arctius discrimen, vel adventu hostilium copiarum, vel nostri exercitus jactura, res deducta esset. At, cùm dies, noctesque obsessi tormentis, ligone, cuniculis, impressionibusque turbarentur, atque intereà multos quotidianę cędes eriperent; nunquam magis fracti, ipsorum animi sunt, quàm ubi interemptorum multitudine commoti suæ saluti prospicere cœperunt. Siquidem, absumptis viribus, angebat summoperè mentes tristis captæ urbis cogitatio: non enim exciderat memoria Corones exitus, atrox ad recordationem spectaculum.

Tandem franguntur animi barbarorum.

Igitur crebra funera, stratas munitiones, incerta subsidia, atq; impendens vitę periculum demisso animo circumspicientes barbari, egregiam defensionis laudem tuto consilio junxere. Missi ergo caduceatores, qui Imperatori, servato pręsidio, traderent urbem; peterentque, *ne iis libertatem denegaret, quibus vitam largiretur. Decertasse se pro Imperio, pro sua, liberorumque salute. Non igitur verti in eo gloriam Imperatoris, ut virtutem defensionis debellatorum sanguine mulctaret. Verè egregium belli finem illum esse, qui ignoscendo transigitur: quanta vi armorum in hostes, tanta beneficentia in supplices utendum. Relatam ex Methone victoriam, immortalis laudis materiam fore; magnanimitatis verò testimonium, si clementiam exercuisset.* His delinitus Maurocenus, &, qua pollebat, animi magnitudine incitatus, incolas cum bonorum parte salvos dimisit; his tamen legibus, ut non Christianorum tantùm, sed,

Dedunt urbem, orantq; ut sibi ignoscatur.

sed, qui ex Africa eò congesti fuerant, captivi, 1686 spolia, atque arma illicò Venetæ ditionis essent. Continuò, urbe in potestatem accepta, immissum est cum Ducibus pręsidium. *Urbs occupatur.* Philippus Paruta Patritius Venetus Præfecturę loci, Ludovicus Gratianus cum octingentorum armatorum cohorte, cui præerat, custodiæ destinatus. Intereà, dùm Thraces, ut discederent, navibus imponuntur, cæteraque instaurationis munia sedulò Veneti subeunt, relatæ victorię nuntius, idem Ludovicus Gratianus ad Senatum mittitur, *Ludovicus Gratianus Venetias mittitur.* quem deindè Patres aureo torque decoraverunt. Hujus à me nomen pręteriri, non studia ipsius erga Rempublicam, non accepta toties in bello, & præsertim Cretico, vulnera, ac demùm mors, non filii pietas passa est. Quamvis neque indoluerim prępropero fato parentis, cui pro Augustissima Republica cecidisse præclarum.

Cæterùm in urbe XCVI. muralia tormenta inventa fuerunt: ingens captivorum numerus receptus est in naves; reliqua miles passim diripuit. Hoc belli eventu parta Reipub. insignis victoria, spoliis, armis, ac terris, quodque magis est, tuta locorum possessione. Neque enim spes hostibus erat regionis ampliùs repetendæ, perturbandæve, cùm omnia circùm Venetorum præsidiis clauderentur. *Methone communitur.* Itaque unum, quod supererat, firmandæ urbis negotium diligenter absolvi jussit Maurocenus; hinc reparatis mœni-

Pp bus,

1686 bus, quà corruerant, illinc novis additis munitionibus, quibus faciliùs defendi possent. Interim non temperavere lætitiæ, ac laudibus Patres, ubi de gestis rebus admoniti sunt. Namque multa de Francisci virtute in medium afferentes, non ampliùs ob fusas acies, capta oppida, expugnatasque urbes, sed ob subactas provincias addendos victori honores disserebant. Contrà hæc ingenti mœrore animos Thracum affecerunt: qui, cùm nobiliorem Peloponnesi partem, lectioresque Imperii cohortes succubuisse accepisent; nihil tàm exitiabile timor fingebat, quod, ne sibi jam prope immineret, non pertimescerent.

Præconia Venetorũ in Maurocenum.

FINIS LIBRI TERTII.

FRAN-

FRANCISCI MAUROCENI PELOPONNESIACI, VENETIARUM PRINCIPIS, Geſtorum

LIBER QUARTUS.

EPITOME.

FRUSTRA *provocatis Turcis ad prælium, Imperator Naupliam obſidet; properantemque in urbis auxilium exercitum barbarorum bis fundit. Urbs demùm expugnatur. Argos, & Thermis rediguntur in poteſtatem. Equeſtris dignitas in Petrum Maurocenum confertur, duratura deinceps in majorem hujus familiæ natu. Budam à Cæſare debellatam ſequuntur fruſtrà agitata pacis conſilia. Peſtilentia Peloponneſus inficitur. Franciſcus, expoſito haud à Patris exercitu, hoſtem prælio ſuperat. Patras, Rhium, Antyrrhium-*

que, ac mox Naupactum subigit. Ideò ærea ejus effigies in Decemvirorum æde locatur, ac Peloponnesiaci cognomentum adipiscitur. Honores in Maurocenorum familiam. Corinthus, Sparta, Thyrea, Chelonates, demùm expugnantur Athenæ. Marmorei Leones Venetias transmittuntur. Pestis iterùm Peloponnesum vexat. Castrum novum subigitur ab Hieronymo Cornelio. Cædes Turcarum ad Dravum agitur à Cæsare. Pulso Mahomete Rege, evehitur ad solium Solymanus. Marcus Antonius Justinianus Dux obit; ac Franciscus Maurocenus Princeps Venetiarum declaratur. Ingens lætitia Venetorum. Cretenses seditione perturbatos statuit invadere Maurocenus; sed frustrà. Evertuntur Athenæ. Eubœa tentatur: Konismarchius, ac Hieronymus Garzonius, fato concedunt. Externis captis munitionibus, sed adversum eventum nacta aggressione, obsidium, instante jam hyeme, solvitur. Princeps Naupliæ ægrotat. Hieronymo Cornelio Præfectura classis committitur. Restitutus valetudini Princeps Turcarum motus intra Peloponnesum cohibet. Epidaurum arcta obsidione cingit. Laurentius Venerius obit. Maurocenus in Ægæum proficiscitur: sed iterùm ægrotans revertitur Epidaurum. Accedente Hieronymo Cornelio, auctaque morbi sævitia, Venetias contendit. Spalatum advectus, mirificè ab casu quodam servatur. Transmisso dein Adriatico, à duodecim Legatis exceptus, ingenti pompa palatium ingreditur: continuòque solemnia Principatus peraguntur. Ense, ac Galea ab Alexandro VIII. Pont. Max. decoratur. Epidauri deditionem prospera Hieronymi Delphini navalis pugna consequitur. Cornelius,

expu-

expugnata Aulone, moritur. Quartò Franciscus Imperatorium Classis munus subit, profectusque in Græciam, conatur provocare hostes ad pugnam. Æginam insulam, arcemque milite, atque armis confirmat. Cætera dùm disponit, media hyeme, acerrimo morbo correptus, summo cum omnium dolore, exanimatur. Funeribus Naupliæ, mox Venetiis solemniter persolutis, multa in ejus memoriam à Patribus decernuntur.

LIBER

1686 *Status utriusque exercitus.*

EXpugnata Methone, paulùm constitit Maurocenus, ut hostium vires, consiliaque, & quantum spei sibi ex copiarum robore ea tempestate superesset, diligenter scrutaretur. Postquàm nec invalidum exercitum, nec multùm abesse auxilia suorum, omnia verò penes Thraces consternatione depressa animadvertit; sumptis armis, statuit acriùs in deterritos incumbere. Urgebat Imperantis mentem demissa indoles, abjectusque pavor Præfecti Turcarum; qui apertè congredi non ausus, huc, illuc ferens arma, prædonum more bellum gerebat. Hic postremò debellatæ urbis jactura altiùs concussus, ne militum animi omninò frangerentur, promptiùsque socios detineret in fide, finitimam regionem incursare, prędas agere, ac Venetorum præsidia donis tentare; ut vel suspecta omnia redderet Mauroceno, vel novum præsentibus malis remedii genus ex multiplici conatu exoriretur. Imperator nihil accommodatius ad reprimendam hostis audaciam reputans, quàm ut eum prælio superaret; locum certamini instituit septum agresti aggere, aditu-que permodico, ut ex insperato Thracem deprehenderet, deprehensumque redigeret ad pugnæ necessitatem. Verùm, ubi tempus frustrà conteri, dolisque se fatigari ab eodem videt, neque decertandi materiam præberi; perdomita ea Peloponnesi parte, quæ Mediterraneo mari alluitur, in alteram Peninsulæ regionem, Ægęo

Imperator parat se ad prę-lium: sed frustrà ob timorem hostium.

pela-

pelago contiguam, deferre arma decrevit. Igitur 1686 Argolicæ regionis urbem, nomine Naupliam, oppugnandam deligit; ratus, quod belli ratio poſcebat, Præfectum barbarorum laborantibus Nauplię defenſoribus venturum auxilio, ibique certiſſimum prælium futurum. Corone idcircò, ac Methone omni bellico apparatu communitis, impoſitoque in naves milite, eò, adjuvantibus auris, brevì perventum eſt. Latitantibus intra muros hoſtibus, inſtructa in proximo littore acies; eaque in urbis conſpectum deducta. Continuò propior Palamidis montis pars cum lecta cohorte à Koniſmarchio occupata; quę ex commodo obſidentibus loco urbem proſpectat.

Statuit Naupliā invadere.

Nauplia, urbs antiquiſſima Peloponneſi, contra Orientem ſita, Argolicoque mari contigua, Regni arx quondam vocabatur. Ejus ſtructura ea præcipuè parte eminet, qua præruptus collis in continentis exceſſu verticem modicè extollens, Argivi ſinus fluctibus pulſatur. Non conditorum induſtria, non ſitus opportunitas urbis munimenta defuere. Si namq; naturam inſpicias, aptè pelagi, ac continentis commercio fruitur, difficilemq; oppugnantibus aſcenſum per confragoſas rupes præbet. Artis verò ingenium in eo potiſſimùm apparet, quòd prævalido męnium ambitu, internis, externiſque munitionibus, robuſta demùm arce pollet, quam ingens militum, atque armamentorum cujuſque generis apparatus cuſtodire conſueverat. Eadem parte, qua ad ma-

Nauplię ſitus, & deſcriptio.

re

1686 re collis pertinet, capax plurium navium portus inęqualiter ſe inter ſaxa inſinuat; cujus oſtio hinc urbs, indè appoſitè conſtructa arx ita imminent, ut invitis incolis ſubire navigia minimè queant. Ex adverſo dites ſunt vici, ad quos tamen nonniſi per anguſtiſſimum tramitem datur evadere: reliquum montis invia ſaxa circumſtant. Cæterùm Palamedes mons in urbis conſpectum aſſurgit; cujus verticem cùm pars Venetarum copiarum jam inſediſſet, reliquæ intereà cohortes ad ipſius radices caſtra poſuere. Incolæ ad primum noſtrorum adventum nonnihil territi, cùm erectis deindè animis arma ſumpſiſſent, auſi è męnibus erumpere, expedito agmine in objectos aggeres inopinanter irruerunt. Edita tamen vix ſpecies certaminis: ut enim in hos levis impetus à Venetis eſt factus, verſis ordinibus, longiorem pugnam detrectaverunt. Auxit barbarorum pavor fiduciam Imperatoris; quamobrem raptim communita caſtra, obducti aggeres, omne armorum genus intra munimenta redactum. Nec ſegniùs Koniſmarchius rem gerebat. Quippè, cùm montis cacumen in valli modum aptaſſet, tormentorum ſuggeſtibus ibidem conſtructis, parare ſuorum animos ad diſcrimina, petere urbem tormentis, demùm, additis ollis incendiariis, ingenti terrore obſeſſos adoriri. Intereà navalem quoq; oppugnationem claſſis exorſa eſt. Quinimmò naves pontibus ſtratæ, tormentiſque inſtructæ aderant, quibus oppor-

Occupatur Palamedes mons.

Incolæ erũpunt è muris, ſed pelluntur à Venetis.

Obſidio ſedulò intẽtatur.

opportunè dispositis, ita urbs infestabatur, ut nulla parte discrimine vacaret. 1686

Dùm hoc ardore prosternere latiùs muros Maurocenus adnititur, Præfectum Turcarum cum valido exercitu, quem coactis delectibus auxerat, Argos tenuisse, atque, ubi novas ab Eubœa copias excepisset, ad solvendum obsidium adfuturum, nunciatur. Attulit Venetis non levem tutandi exercitum, præcavendique certaminis curam proximus hostium adventus; cùmque multiplici ex parte ob varietatem viarum alios alii conatus suspicarentur, confirmari novis aggeribus obsidionales accessus, & curari diligentiùs excubias visum est, ne vel improvisò ruere, vel facilè perfringere vallum barbari posсent. Veruntamen Maurocenus aut nocturnam castrorum oppugnationem, aut inopinatum aliquem hostium impetum imminere intelligens, nihil cunctandum censuit, sed, antequàm novum iisdem robur adderetur, in aciem descendendum. In hanc mentem compositus instrui jubet exercitum, cohortes in limite locat, &, ne interim obsessi subsidiis levarentur, jam enim trecenti milites prætoriani à Præfecto Turcarum submissi clam urbem intraverant, suspectiora loca hinc levis armaturæ manipulis, illinc triremibus claudit. Reliquum gerendæ obsidionis munus Præfecto castrorum Hieronymo Delphino demandat; quo in bellicis rebus administrandis neminem manu, consilio-

Turcæ vallo Christianorum propinquant.

Maurocenus decertare statuit.

Delphino obsidionis negotium commendat.

1686 que promptiorem expertus fuerat. Conversis exindè ad certamen studiis, ut simulatis quoque motibus distraherentur vires hostium, è triremibus duo armatorum millia exponit, qui sub concursionis initium terga Turcarum aggrediantur. Dispositis manipulis, optimo ordine extra vallum processum est. Ubi verò castra castris collata sunt, pugnę signum Venetis datum. Id ubi Thraces animadvertunt, properantes arma capiunt, parati primùm pro castris consistere. Verùm, ubi propiùs nostrorum cohortes accessere, utrinque magno clamore concurritur. Turcę objecto equitatu perturbare hostium cornua conantur; Veneti sub signis esse, confertaque acie repellere irruentes. At via erat inassuetis minimè opportuna. Namque Turcarum equi facilè inter virgulta evadebant; peditum verò Venetorum gressus inæqualitas loci plurimùm remorabatur. Varia idcircò certaminis facies, diùque ancipiti exitu dimicatum. Tandem, ubi turbæ fluctuantis impulsu in objectos ordines nonnihil nostri penetravere, Turcarum Præfectus lævam exercitus alam undique circumventam à Venetis, militesq; nec signa, nec ordines sequi, multos cedere, paucos instare, denique discrimine, ac cladibus plena omnia cognoscens, tutius consilium sequi decrevit. Dùm enim colligi raptim sarcinas, ac tentoria jubet, prior ipse fugam exorditur: Nec defuere, qui statim abeuntem ducem, abjectis armis, seque-

Prælium conseritur.

Prefectus copiarum Turcicarum fugit.

ſequerentur. Ut ſenſere Veneti hoſtem minùs incurrere, ſtipato agmine in perterritum invecti. Neque cunctatum apud latera; quippè globis armatorum utrinque immiſſis, undique agminibus Turcarum, proſternendo objectos, circumfunduntur. Turbavit ea res hoſtium multitudinem: mox, invaleſcente ob metum tumultu, quidam apertè terga dantes, ut fit, etiam integros averterunt. Tunc Venetus miles diſſipatos diù perſecutus eſt. At, ubi labore, æſtu, locique aſperitate languidos ſuos Maurocenus ſentit, ne eos in majus diſcrimen per anguſta viarum impellat, ſignum dari imperat receptui. Multi à Turcis, pauci à Chriſtianis hoc prælio deſiderati. Inter hos tamen Comes Carolus Koniſmarchius, Præfecti copiarum nepos, fortiter pugnando, ſauciati equi ungula penè protritus eſt. Non ideò tamen diù ſervatus, paucos enim intra dies fato conceſſit.

1686

Chriſtiani de exercitu hoſtili victoriã referunt.

Co: Carol. Koniſmarchii mors.

Relata à noſtris victoria moverat quidem, at non fregerat animos obſeſſorum: vocati enim ad deditionem, defenſionis, quam paraverant, exitum, aut victoriam, reſponderunt, aut mortem futuram. Ob id obſidionales acceſſus ad extrema uſque munimenta producti, aucti tormentorum ſuggeſtus, quorum ope ingens mœnibus ruina inferebatur. Inter reliqua tamen Chriſtianorum molimina unus erat Palamedes mons, ex quo obſeſſi excidium pertimeſcerent. Enimverò tanta ollarum incendiariarum gran-

Obſidium exaſperatur.

1686 do in urbem indè depluebat, ut cuncta intra muros incendio, cladibusq; involverentur. At neque in Venetorum castris rara cędes. Nonnulli obsessorum opera, multi æstus vi conficiebantur. Demùm, quęcunq; tentarentur in perniciem Turcarum, nonnisi ingenti labore, viriumque jactura ad exitum perduci poterant. Hausit inter reliquos propera mors strenuos duces Barbonum Bragadenum, Patritium Venetum, Comitemque Barnabò Vicecomitem: nec multò post Equitem Alceniacum, qui, dùm, effractis hostium claustris, in urbis fossam cum armatorum copiis evadit, plumbea glande confossus est. Sub idem tempus, quo hęc agebantur, opportunum fessis subsidium, aliquot naves Venetorum advenere: quibus, pręter quandam militum manum, & rei omnis bellicæ ingentem apparatum, Gaspar Bragadenus, Angelus Michaelius, ac Hieronymus Priolus ad obeunda armorum munia destinati ab Senatu, vehebantur.

Bragadeni, Vicecomitis, Equitisque Alceniaci mors.

Dùm adversus Naupliam sic certatur, Turcarum Præfectus intelligens ex tantæ urbis expugnatione extremum Peloponnesi fatum pendere, collectis denuò novem armatorum millibus, quibus mille, & quingenti velites ab Eubœæ Præfecto missi recenter accesserant, imminentem nostrorum castris collem conscendit. Neque diù pugnæ discrimen dilatum est. Quippè, ut fidentis speciem daret, ingenti impetu

Prefectus Turcarũ rursùs advenit in subsidium obsessorũ.

in

in obsessorum vallum irruens, omnem resisten- 1686
di spem iisdem demere aggressus est. Incertus *Extemplò descendit in aciem.*
primò Venetus miles, quidnam inopinata pugnæ facies minaretur, immoto agmine, torpentibus veluti viribus, paulùm stetit. At, ubi hortantibus tribunis, ac centurionibus, quos Imperator alacri oratione erectos per suorum ordines properè miserat, objectæ hosti Ultramarinorum cohortes fuere; haud impari ardore à reliquis quoque cœptum est pręlium. Eodem tempore Maurocenus, cujus latus Petrus Legatus stipabat, ad pugnæ locum festinavit. Utque, vim hostium avertendo, discrimen suorum molliret, educi raptim è triremibus epibatas jubet, ac decurrentem equitatum hostis lacessere. Ipse equo insidens circuire agmen, subsidiarios manipulos, quà res postulabat, emittere, adversus prominentem hostium aciem milites acriùs impellere: hortari simul, *ut incondito barbarorum agmini strenuè resisterent; neve ab iis, quos nuper deformi clade affecerant, fundi se modò paterentur. Maturarent requiem operum, præmiumque laborum: eam enim pugnam exitum tàm diuturnæ obsidionis allaturam.* Jamque efferatis dimicantium animis, atrociter hinc indè pugnabatur. Non frons, non terga, laterave exercituum discrimine immunia. Undique hostis immani spe ferox decurrens, ordinem prælii variis terroribus miscebat. Absumpsit utrinque hæc acies agminum robur; verteratque demùm periculum in Venetos, ni Impera-

Maurocenus exemplò suos accendit.

1686 perator ſitam in lęvo cornu cohortem adverſus disjectam ejus partis barbarorum alam provehens, improviſam victorię ſpem intuliſſet. Retroagi tunc Thraces cęperunt, quamvis alterius partis ordines in integro adhuc permanerent. Ubi autem ad proximi collis radicem redacti ſunt; veriti loci anguſtias, terga vertere, niti, ut ad montis culmen evaderent, ipſaque multitudine officiente, quaquaversùm diſſipari. Tunc cæſi barbari ad Venetorum ſatietatem: multique, cùm nec ultrò progredi, ob inaceſſas cautes, nec retrorſum verti, inſtantibus Chriſtianis poſsent, atrox ſpectaculum præbentes, ab inſequentibus veluti per ludibrium haſtis figebantur. Reliqui partim aditu facto per proximam planitiem fuſi, partim in juga montium concedentes, eluctati locorum difficultatem, ſtragibus ſe ſubtraxere.

Fuga Thracũ, atque ingens eorũ cędes.

Mauroceni ſtudia.

Fuſis hoſtibus, ad vallum reverſus Imperator, Immortali Deo grates perſolvit, ſuos ſedulò reficit; addens præterea munificentiam, meritos ingentibus præmiis donat: univerſos, & præcipuè Pręfectum copiarum Koniſmarchium laudibus effert, quem opportunam opem ſuis afferentem immani vulnere exceptus equus pręcipiti caſu in humum effuderat. Cætera, quæ ad excitandos militum animos valent, nuſquam omiſsa. Ubi verò quieti parùm indultum eſt, exercituſque viribus ſufficere viſus; ad coarctandam obſidione urbem copiæ proceſserunt.

Koniſmarchii virtus.

Addi-

Addita damnis armorum minarum quoque irritamenta. Siquidem obtruncata hostium capita lanceis affixa in conspectum urbis elata: simul, remissis duobus captivis, significatum, ni resipiscerent incolæ, instare extrema. Tunc, quod armis invium, terrore victum est. Enimverò, fuso suorum exercitu, non ausi sunt defensores ultra reluctari. Igitur, impetratis albente vexillo induciis, adfuere caduceatores ad paciscendam Naupliæ deditionem. In medium prolatis conditionibus, libenter permissum ab Imperatore, ut Thraces, traditis captivis, tutò urbe decederent. Greci verò (MM.CC. erant) qui abire sedibus suis ęgrè paterentur, patriam incolerent. De reliquis statutum est, ut, quę ad usum belli spectabant, in ditionem Venetam statim transirent. XVII. Tormenta in arce reperta, in urbe LXI. Duæ simul triremes, omni armorum generæ instructæ, à victoribus occupatæ. Acta præda, ad instaurandas loci minitiones conversa sunt studia. Intereà, Præfectura urbis Faustino Ripæ, ac Benedicto Bollanio, arcis autem Marco Priolo, eximiæ fortitudinis, consiliique viris demandata, de custodiendis regionis finibus actum est.

1686

Incolę disponũtur ad deditionem.

Occupatur à Fidelibus urbs,

Maurocenus eam primùm partem tutiorem reddere exoptans, quæ discrimini propior videbatur, Argos oppugnare constituit, captumque idoneo munire præsidio, ut prodeuntibus Turcis à tergo esset. Prævenere tamen incolæ obsi-

dionis

1686 *& continuò Argos.* dionis conatum, ad famam acceptarum cladium sponte dilapsi. Idcirco missi cum copiarum parte centuriones, vecta arma, commeatusque, ut non defendi tantùm locus posset, sed etiam Turcę veluti aggere quodam coerceri, ne in occupata rursùs irruerent. *Ejusdem descriptio.* Magni olim momenti urbem, immò totius Peloponnesi clarissimam Argos fuisse memorię proditum; unde Argivi nomen habueret. Sita est haud procul à Mycenis, viginti quinq; millia passuum à Corintho Naupliam versus distans. Modico ambitu validum murorum nexum complectitur; & quamquam Turcarum Præfecto, cum reliquiis exercitus propiùs agenti, plurimùm usui cùm ad provinciam tuendam, tùm ad opem præsentis fortunę esset: non tamen inventi sunt ea in consternatione animorum, qui locum propugnarent. *Thermis.* Similiter & Thermis oppidum, haud multùm distans ab Argo, captum est, ac permunitum. His perfectis, ne majori labore militem fatigaret Imperator, navales socios, terrestresque copias in hyberna dimisit. Ipse verò etiamnum inquies ad maritimas curas animum vertit; statuitque Ægæi Insulas, & portus perscrutari, ut, si in Turcicæ classis Præfectum, annonam, atque armatos in Peloponnesi oppida comportantem incidisset, navale quoque certamen conseret. *Ægæum percurrere cupientem Maurocenum tempestas revocat.* Ergo rebus suorum compositis, in altum provehitur. Jamque Achajæ littora lustrabat, cùm adeò fęda tempestas miscere maria cœpit,

ut

ut neque intra portum tuta penitùs à turbine navigia essent. Diù ea procellæ vis pelagum agitavit; incertisque motibus fluctus ita agebantur, ut nemo nautarum intra viginti dies à portu solvere ausus fuerit. Cùm interim appeteret hyems, omniumque corpora ob frigoris sęvitiam turbari cœpissent; relabente æstu, Imperator quoque diuturna maris jactatione ęger, Classem ad hyemandum Naupliam reduxit. 1686

Proficiscitur in hyberna.

Anno his Turcarum cladibus illustrato, lætissima Reipub. facies fuit, cui bellum præter omnium expectationem prævalido hosti indictum, non decoris tantùm, sed etiam incrementi multum addiderat. Hinc in omnium ore Francisci præconia, publicè edita lætitiæ signa non modò à Venetis, verùm ab externis quoque nationibus. Præcipuè Senatus, in cujus ditionem ampla regio transierat, nunquam paria dignitatum munera in Maurocenum conferri posse arbitratus est, ni ea in familiæ hæreditatem, cui tantum virum debebat, verterentur. Quapropter Petrus Maurocenus, Imperatoris Nepos, qui in obeunda his belli temporibus Legatione, erectum ingenii robur, nec absimilem à virtute Patrui animum probarat, D. Marci Eques declaratus: decretumque, ut in posterum major ejusdem familię natu hac dignitate, tanquam perpetuo patrimonio, frueretur. Hęc inter spem, lętiamque Venetiis acta. Verùm alia omninò Byzantii rerum facies erat. Quippè, ob adversos e-

Equestris dignitas in Petrū Maurocenū collata; duratura deinceps in majore hujus familiæ natu.

Rr xitus

1686 xitus pugnarum, exaſperatis Turcarum mentibus, nuper oppreſſa ſeditio populi validiori tumultu rursùs erupit. Sub idem fermè tempus præſentibus ærumnis expugnatæ Budæ rumor acceſſit; quę ampliſſima urbs eſt, inferioris Panoniæ metropolis, juxtaque Danubii ripam jacet. Hæc aliàs Cæſaris armis fruſtrà tentata: verùm hoc anno aſperrimæ obſidionis conatu macerata, irrumpentibus demùm copiis Germanorum multa Thracum ſtrage conceſſit. Hinc eò altiùs urbis jactura Turcas commovit, quòd ad obſidii famam digreſſus Byzantio Regii Sigilli cuſtos Solymanus cum ſexaginta millibus armatorum, ad certam veluti victoriam properaverat. Non defuere tamen artes, quibus hic quoque motus nonnullorum cæde compreſſus poſtremò evaneſceret. Continuò ventum eſt ad remedia, ut, ſi tolli penitùs damna non poſſent, illud ſaltem cautum eſset, ne vulnus ulteriùs ſerperet. Omnibus penſitatis, nihil tutius eas inter anguſtias inventum, quàm ut, Repub. à bello avocata, quamprimùm pax perpetraretur. *Multas Imperii provincias in lubrico eſſe; Peloponneſi custodem exercitum ſtragibus, ac terrore confectum; urbium præſides, nec pares animo, nec viribus inſtructos. Laborare intereà ſedem Regni rerum omnium indigentia; civium quamplurimos bona, fortunaſque in tributum egeſſiſſe: vix remanere, quod crudelitas primorum exugeret.* Itaq; imminentia mala nonniſi quietis ope averti poſse Mahometes Rex, ac Solymanus cognoſcen-

Buda à Cæſare expugnata.

Conſilia pacis à Turcis prolata.

ſcentes, ſolidiora quietis conſilia pertractare, inconcuſſa fœdera Venetis polliceri, ſuos ſpe pacis ad lętiorem mentem revocare. A quibus ſtudiis ubi penitùs abhorrere Senatum, animadvertunt; neceſſitate armorum coacti, colligunt raptim milites, opes parant, inſtruunt claſſem, præfectorum alios præmiorum ſpe, alios minarum terrore ad ſtrenuè agendum acuunt.

1686

At incaſſum propoſita.

1687

Igitur utrinq, bellici apparatus inſtruuntur.

Dùm hi motus in Regia barbarorum erant, Senatus, cui major in dies armorum cupido, ad ea paranda, quę bello opportuna, ſedulò incumbebat. Eadem quoque in Gręcia noſtrorum ſtudia. Verùm inter has curas atrocior peſtilentiæ vis Peloponneſum invaſit. Hæc primò paucorum interitu prodita, omne Mauroceni ſtudium ad amputandas morborum radices, antequàm vis mali univerſum inficeret exercitum, evocavit. At, dùm ad egerendos è ſanorum numero ægrotos animum intendit, longè major peſtis ſævitia animos omnium improviſo pavore corripuit. Evulgata labes in dies gliſcebat: domus funeribus, viæ ſqualore, & luctu complebantur; cùmque velocitas mali cuncta populando multùm anteiret remedia, vix ulla Peloponneſi regio intacta à peſtilentia videbatur. Igitur, cùm pleræque urbes ob luis latè deſævientis indicia notæ, reliquæ ſuſpectæ Mauroceno eſſent, non civitatum modò, verùm etiam navigiorum commercia intercipi juſſit. Colligi præterea ſaucios, atque in aliam regionem

Peſtis vi Peloponneſus perturbatur.

Rr 2 ab-

1687 abduci placuit; ut, si penitùs evelli morbus non posset, provisum saltem esset, ne multitudo ægrotantium aeris inclementiam vehementiùs asperaret. Inter hæc Imperator cum aliquot navigiis Leucadem profectus, eò meliorem exercitus partem secum deduxit. Diù miseranda hominum clade universum terrestrium, maritimarumque copiarum robur elanguit; tandem eadem die, qua D. Antonii festum celebratur, cognitum, omnia circùm in priorem sanitatis fiduciam repentè restituta. Acceptum id in omen futuræ felicitatis; actęque, jussu Imperatoris, D. Antonio grates. Non multò post onustę armis, ac milite naves convenere; concursuque finitimorum in dies exercitus auctus. Navales socii hoc anno suspicantes occultè adhuc serpere pestilentiam, non ausi sunt classem attingere. Reliquum verò copiarum tantùm intra Julii mensem in unum redactum est.

Tandem pestis extinguitur.

Maurocenus, ubi animos suorum erectos videt, cunctaque ad bellum præparata; quibusdam rostratis navibus properè commeatu, armisque oneratis, Naupliam proficiscitur. Exploratis ibi munimentis, quorum alia obsidione corrupta instaurari, alia, quæ utilia fore defensioni urbis expertus fuerat, de novo extrui jusserat, auctoque annona, ac cæteris necessariis præsidio; Coronem primùm, mox Methonem contendit. Non ibi liberalitatis, non amoris officia prætermissa, ut populorum animos sibi

Comitas Imperatoris erga suos.

ſibi firmaret. Una erga omnes animi magnitudo, ac comitas. Hinc permulti ex finitimis pagis civitate donati, conceſſa bona, remiſſa vectigalia, penſataque præmiis merita veteranorum. Neque ii modò, qui ſubactam regionem, & proximas arces incolebant, ſed diſſiti quoq; à finibus, clementiæ fama commoti, oblatis præſidiis, in commilitium accepti ſunt. Aucta his ſtudiis ſuorum fides, hoſtium ſpes, atque inſolentia repreſſa; adeò ut non minus armis, quàm pietate, in tuta loci poſſeſſione comparanda, eum profeciſſe conſtet. Hæc ubi perfecta Leucadem reverſus eſt, ibique ſummi facinoris gloria permotus, Naupactum, ac Patras oppugnatum ire conſtituit. His oppidis ademptis, Turcis undique pulſis, nec ubi conſiſterent, nec quid tutum invenirent, habentibus, ne remorandi quidem cauſam in Peloponneſo fore. At in tanto conatu ſicuti non una victoria, ita plura diſcriminum genera ſebeunda erant. Turcarum enim Præfectus, qui non procul à Patris hybernaverat, omne recenter conflati exercitus robur in ejuſdem regionis cuſtodiam detinebat. Loca verò ipſa non ob mœnia tantùm, viroſq; ſed multò magis ob ſitus aſperitatem expugnatu difficillima. Qua etenim parte Peloponneſus in Septentrionem verſa eſt, modicè Ætoliæ extremum verſus porrigitur, labiiſque invicem ductis, fretum effingit, quod Patras, Naupactumque interfluit. Hujus aditum utrinq; aptè commu-

1687

Maurocenus molitur oppugnationē Naupacti, & Patrarum.

Dardana oppida Peloponneſi, atq; Ætoliæ.

1687 munitæ arces, quas vulgò Dardana appellant, Anthyrrium hinc, illinc verò Rium custodiunt; atque ita extremitate murorum, per ultimam littoris oram ducta, interjectum mare tuentur, ut ingredientibus navigiis apprimè immineant. Has inter arces Naupactęus sinus clauditur, sumpto ab oppido nomine, quod non procul ab Acheloo amne interiori sinus parte situm est. Spectabilis prorsùs ejusdem structura. Quippè, latè ducto per prærupti collis margines quino murorum ambitu, ita naturæ loci aptarunt incolę arcis munimenta, ut nihil aliud oppidum videatur, quàm collis munitissimus; hic verò arx optimè instructa. Ex adverso, in Peloponnesi scilicet extremo, Patrarum urbs in conspectum venit, juxta Olenum, D. Andreæ Apostoli passione celebris. Duplex huic murorum ordo, arxque crebris vallata turribus; quarum ope facillimè subjectos viros oppidani tuentur. Reliqua collis, cui adhæret, portio fusis amęnis ædificiis ad voluptatem referta commoda humo, ac felicibus pascuis exuberat. Cæterùm uterque locus eò magis oppugnantibus arduus, quòd præter naturam situs, congestasque munitiones, ingenti copia militum, atque armorum nuper instructus fuerat, ac prætereà pro se quisque, quæ diuturnæ obsidioni tolerandæ sunt, ex agris convexerat; haud ignaris Turcis, ea parte belli conatum futurum. In hoc rerum discrimen deductus Imperator, quamvis vali-

Naupacti situs, descriptioq;

Et Patrarum.

validum hostem, paratamque bello regionem 1687
comperisset, expertus nihilominùs plura in bellis consilio, atq; auspiciis, quàm armis, ac manibus geri, animum à facinore in ea inclinatione rerum continere non potuit. Igitur, vergente jam Julii mense, Leucade solvens, Patras proficiscitur.

Imperator Patras contendit.

At vix in urbis sinum navigia redegerat, cùm necessarium statim prælium animadvertit. Siquidem Turcarum Præfectus expedito exercitu Patrarum fines obsidens, quò plus terroris nostris objiceret, aciem instruxerat, dispositis ubique custodiis, aggeribusque, quibus oppugnandi loci spem demeret Imperatori. Nihilominùs hic, observato loci ingenio, antequàm Quinqueremes, navesque littori propinquarent, jussit ad Anthyrrium triremes accedere, ne deprehenderet hostis, quam sibi priùs tentandam partem Veneti milites elegissent. Ubi verò altera dies illuxit, Præfectus Castrorum Hieronymus Delphinus, educto non procul à Patris milite, instruendam aciem Comiti Konismarchio tradidit.

Educũtur copiæ; ac statim levis concursatio à barbaris facta.

Is, dùm aptam explicandis manipulis planitiem occupat, trecentos equites ab hostium aggeribus emissos sustinens, lætiora conatus initia fecit. Quippè, fusis brevì barbaris ordinibus, tanto impetu persecutus est fugientes, ut, qui evaserant, tumultu, ac terrore vallum impleverint. Tunc à nostris posita castra; copiæque per intervalla locatæ, quibus equitum turmæ utrinque affundebantur.

Sed

1687 Sed Maurocenus, quem debellandi hostis, obsidendarumque arcium desiderium urgebat, rebus ad certamen comparatis, statuit intra vallum barbaros invadere. At difficilis omninò semita videbatur, quæ ad ipsorum castra ferebat; diùque in ea laboratum fuisset, ni proditum à transfugis longius quidem, at tutius, plurimùmque saltibus abditum iter Imperantis fiduciam erexisset. Itaque, adamato pugnandi consilio, ubi turmas, & manipulos invisit, ac certaminis munia in singulos duces partitus est.

Aggressurus hostes Maurocenus, suos alloquio erigit.

Ea tandem, inquit, *dies, milites affulsit, qua daretur virtuti vestræ aditus ad victoriam, nusquam nobiliorem, quàm dùm totis cum viribus ruere in prælium Thraces statuunt. Una hæc contentio supererat, in qua de rerum summa decertaretur. Cecidit enim Turcicæ feritatis pervicacia, ubi hæc acies secunda vobis contigerit. Qui hostes adsint, quantumque iisdem robur, tot pugnarum eventus superioribus annis declaraverunt. Ii sunt, quos aut virtute vestra, aut fortitudinis fama perterrefactos ægrè ad signa compulit crudelitas præfectorum. Dimidium victoriæ ante pugnam pavitans vobis turba concedit; nec sunt inter eos, quos timor magis agitet, quàm qui aliàs manus vobiscum commiscuerunt. Reliqua tyronum multitudo, ubi prælium incaluerit, promptiùs formidinem suorum, quàm pugnæ ordinem sequetur. Præfectus ipse profugus, postquàm intutas latebras sensit, nunc desperatione actus opem ab audacia quærit. Vos tot præmiis aucti, tot rebus gestis clari, dùm nec strenuæ gentes, neque ignota acies obver-*

obverſatur, decus veſtrum, ignaviam hoſtium recenſete. Optanda erat pugna, ſi eam fata diſtuliſſent; quæ cùm adſit, nunquàm peritura victoriæ gloria ſignanda eſt. Hactenus nobiliſſimam provinciam onuſti Turcarum ſpoliis, læti urbium oppugnatione, ingenti cum laude percurriſtis: nunc hoſtilium copiarum ſummam, Peloponneſique ultimos fines obtinentes, explebitis vota Chriſtianorum, expectationem barbarorum ſuperabitis. Itaque memores priſtinæ virtutis, uti prudentes cum imperitis, victores cum perterritis confligite. Patent quatuor opulentæ arces: nec enim deerit mihi conſilii vis, qua earum Præfectos eludam. Magno igitur animo hoſtium agmen perrumpite: præda ſub oculis veſtris eſt. Suppetunt vobis gloriæ ſimul, præmiique incitamenta; alterum laboris prætium erit, alterum fortitudinis. Dicentis fiduciam alacritas militum ingens ſecuta, continuòque imperatum, expedirent arma, firmarent corpora cibo, ut, ſi longior eſſet pugna, viribus ſufficerent. Intereà Maurocenus, ne, ubi certamen commiſſum eſſet, ſubſidia ab Naupactæis ad barbarorum caſtra mitterentur, quibuſdam triremibus ductis à Benedicto Sanuto, qui ſinus Adriatici Præfecturam gerebat, cuſtodiam ſinus demandavit.

1687

Ardorem copiarum excitat.

Venetus exercitus in hoſtem ducitur.

Cunctis deindè ſumma diligentia, ut rei magnitudo poſtulabat, ordinatis, circa primam noctis vigiliam motus per Koniſmarchium à caſtris exercitus indicatum iter exorſus eſt. Quo ſub tenebris confecto, cùm ad ortum fermè lu-

1687 cis ad hoſtium vallum ſine ſtrepitu, ac tumul-
Prælium committitur. tu perventum eſſet, ſtatim ſigno dato à ſclopetariis cœptum eſt prælium. Turcæ, eam tentari caſtrorum partem, quam tutiorem arbitrati fuerant, cernentes, ægrè primos noſtrorum impetus ſuſtinuerunt. At, ubi neceſſitate ferociores, totis agminibus deſcenderunt in certamen, in directum utrinque nitentes, aſſultantium cu-
Sed cruẽtum, ambiguumq; neum à cętera prominentem acie tàm validè impulerunt, ut non modò adverſi agminis æquarent frontem, verùm etiam ulteriùs penetrando, ſinum in medio facerent. Tunc dexterum Venetorum cornu turbari maximè cępit; & ni Brunſuvicenſes copias in eandem partem opportunè Koniſmarchius deduxiſſet, res eò jam devenerat, ut nutare paſſim illius alæ manipuli viderentur. Sed, accedentibus auxiliis, aliſque utrinque reductis, aſperata illicò pugna eſt; continuòque, cęde latiùs facta, conati dimicantes extendere cornua, ut & ab tergo hoſtem clauderent. At, cùm immotis ordinibus objectus ſtaret peditatus, atq; intereà equites irruentem incautè in medium multitudinem diſſiparent, diù æquo marte prælium proceſſit. Sub idem tempus clamor permixtus hortatione, gemitu, ictibus ingens ſublatus, maximè verò fremitus equorum, immenſique agminis murmur, è ſaltu quodam propiùs advolutum. Sylva enim dexteræ caſtrorum parti imminebat, crebris arboribus conſita, extra quarum caliginem Turcarum

rum

rum copiæ veluti ad inſidias erumpebant. Auxit id diſcriminis momentum, cùm non modò ignorarent Veneti, quanto cum hoſte res eſſet, ſed etiam feſſi cum recentibus, ac vegetis difficillimè pugnarent. Verùm Maurocenus, ubi in ancipiti exitum ſuorum verſari deprehendit, majoremque barbarorum exercitum, quàm anteà conjectaverat, mille, & quingentos epibatas effundi in adverſum littus, imperavit; ut fallaci agminis imagine aut averteret hoſtem, aut decurrentis impetum frangeret. Juvit inceptum fortuna. Quippè vix educta cohors, prælongis haſtis armata, latè occupaverat littus, cùm Turcarum Præfectus, qui è quadam ſpecula certaminis vices anxiè proſpectabat, adventantium multitudine commotus, ultimam ſuorum aciem moneri jubet, ne immodica cupidine obruendi Venetos caſtra deſererent. Novitas imperii ſicuti plurimos à recto pugnandi ordine retraxit; ita inſidiarum formidine multos adeò concuſſit, ut, paulùm laxatis ordinibus, locus amplior Venetis ruendi in hoſtem pateret. Hoc barbarorum pavore immutatus eſt brevì pugnæ ordo, iſque in atrociſſimam cædem converſus. Siquidem, noſtris validiùs inſtantibus, pleroſque hoſtium tumultus, terror, ac poſtremò vecordia adeò occupavit, ut, fuſis dexterę alę manipulis, paulò poſt reliqua acies pelleretur. Neque, ubi uſque ad vallum acti ſunt Thraces, ſequendi finis eſt factus. Enimverò, cùm aucto impetu ob-

1687

Imperatoris consilium.

Subrepit inter Thraces formido.

1687 jectos aggeres Venetus miles veluti cuneo pervaderet, verſi demùm in prçceps barbari terga

Eorum fuga, & cædes.

aſſultantibus prçbuere. Tunc ſpectaculum atrox in arvis patentibus: ſequi, fugere, capi, cædi; equitatus unà, peditatuſque invicem tumultuosè permixtus. Chriſtiani tranſverſos, aut obvios incurſare; permulti hoſtium acceptis vulneribus ſemianimes non elabi, non conſiſtere poſſe, demùm ab ingruentium tumultu obrui: omnia conſtrata armis, laceris artubus, & ſanguine. Non antè temperatum à cçde, quàm ad inçqualia collium, ac ſylvæ interiora, cujus aditus variè ſectus agmina turbabat, perventum eſt. Tunc, ſigno receptui dato, converſus victor ad prædam. Caſtra, ſigna militaria, armaque capta:

Signũ Regium, & Caudæ Equinæ diripiuntur à Venetis.

Inter quæ, Signum Regium, Caudæque Equinæ, atque octo tormenta majora inventa ſunt. Porrò ingens rerum omnium copia ſub tentoriis reperta. M. CCC. hoſtium cæſi; CCCL. tantùm è Venetorum numero deſiderati. Turcç verò, qui evaſerant, deſertis ſignis, in ſylvam, monteſque, prout latebras fugientibus locus obtulit, aufugerunt.

Potitus caſtris Maurocenus, dùm captaturus temporis opportunitatem Patras obſidione perſtringere aggreditur; Præfectus urbis, Riique

Patrę, & Rium occupantur.

oppidi Cuſtos, ob fœdum belli exordium, ab omni ſpe dejecti, antequàm penitùs à noſtrorum copiis circumvenirentur, emiſſis raptim præſidiis, fugientem ſuorum exercitum ſecuti.

Tunc

Tunc ille utendum animis intelligens, dùm recenti adhuc prælio miles caleret, Naupactum extemplò oppugnare statuit. Utque auferret hostibus fiduciam subsidii, suorum verò terga tutiora redderet, satius visum Anthyrrium priùs armis tentare, ac deindè, pervastata regione, Naupacti incolas fame, ferro, atque igne compellere ad deditionem. Anthyrrium sex Turcarum millia tuebantur; qui, equitatu, peditatuque instructo, pro custodia littoris constiterant. Itaque non dubitavit Imperator, quin accensos, pugnamque poscentes in aciem denuò duceret. Nec miles, dummodò certamen barbari non detrectassent, extremis cædibus hac die pepercisset. Verùm, dùm propinquans littori suos de gerendæ pugnæ ordine admonet, ex insperato Turcę vallum deseruere. Hos comitati, qui Anthyrrium incolebant. Quarè nihil temporis terendum ratus, ubi consternati hostes, ac duo exercitus, ex quibus tota regionis defensio pendebat, pulsi essent; Naupactum, qui vix X. M. passuum intervallo distat ab Anthyrrio, festinanter contendit. At acceptæ cladis, amissarumque arcium rumore fracti animi Naupactæorum quoque. Hi primò agitare inter se, qua arte bellum evitarent. Sed postquàm, audita suorum fuga, acto cursim agmine properare Venetos cognoverunt; asportatis opibus, aliorum exemplum subsecuti.

Igitur eadem felicitate Naupactum quoque victor

1687

Anthyrrium exercitus transmittitur eadem die.

Sex millia Turcarum ad adventũ Venetorũ diffugiũt. Anthyrrium deseritur à barbaris.

Maurocenus Naupactũ destitutũ à suis capit.

1687 victor Maurocenus ingreſſus eſt; qui valida, cùm in eo, tùm in reliquis oppidis munimenta invenit. CLX. tormenta in eorum præſidium ſervabantur: nec reliquo belli, atque annonæ apparatu, utpote quæ nullum obſidionis genus toleraverant, indigebant. Ad hæc intra Naupactęum ſinum XIV. roſtratę naves captę, quas Piratæ finitimam Reip. regionem populantes, eò commercii cauſa deduxerant. Cæterùm nunquam breviori bello major victoria relata eſt. Uno pręlio validiſſimę Regni arces, arma, opes, & quæcunque longę pacis uſus congeſſerat, in Reip. poteſtatem tranſiere. Miles pro concione à Mauroceno laudatus læta voce, geminatiſque plauſibus Imperatorem ſalutavit. Dein, compoſitis in trophæi morem Turcarum manubiis, poſt actas Superis grates, ad prædam iterùm licentiùs decurrit. Non diſtulit intereà Franciſcus pietatis officia; auguſtæque formæ ædem, quæ intra Patrarum clauſtra erat, D. Andreæ Apoſtolo dicavit, ut reſtitutum cultum ille de Cęlo proſperis eventibus penſaret, nec minùs armis, quàm religione occupata regio tuta foret. His perfectis, Naupacti Præfecturam Thaddęo Gradonico, Patrarum Hieronymo Priolo tradidit. Anthyrrio deindè, ac Rio Aloyſium Sagredum, Marcumque Barbadicum (cunctos è Patritiorum ordine delegerat) impoſuit.

Lætitia ingens Veneti exercitus.

Relata de Thracibus victoria Senatui renunciatur.

Sub idem tempus, cùm per expeditos nuntios acta Venetiis innotuiſſent, ingens, ut in ſubitis ca-

casibus solet, animorum hæsitatio, an vera nunciarentur. Sed ubi, recitatis in Supremo Concilio literis, pugnasse Maurocenum, atque intra quatuor horas duos hostium exercitus debellatos, subactaque nulla virium jactura, maxima Græciæ oppida, ex iis Patres intellexere; adeò incitata in eundem sunt omnium præconia, ut & ii, qui bonum virum quondam invidè negaverant, magnum modò spontè faterentur. Igitur, etsi tantę victoriæ decus satis grande momentum cùm ad præsentem laudem, tùm ad ęternam posterorum memoriam in se haberet, attamen, ne grati animi monumenta ab Senatu deessent, repositum in Decemvirorum Æde Vexillum barbarorum; æreaque Francisci effigies (insolitum honoris genus, nec unquam anteà cuiquam inter vivos degenti tributum) ibidem locata; ac subtus eam Senatus Decreto ita scriptum est.

1687

Vexillum Turcarũ in Decemvirorũ Æde positũ.

Ærea Mauroceno effigies ibidem decreta.

FRANCISCO MAUROCENO
PELOPONNESIACO
ADHUC VIVENTI
SENATUS POSUIT.
ANNO M. DC. LXXXVII.

Paucissimos ex Imperatoribus, victæ ab se gentis nomine antiquitùs nobilitatos, legimus; immò inter rara monumentorum, Livio teste, habitum P. Cornelii Scipionis decus, qui omnium post urbem conditam primus, victa Carthagine, finitimisque regionibus, Africani nomen adeptus,

Cognomētum Peloponnesiaci Frãcisco Mauroceno à Senatu datum.

1687 ptus, clarum cognomen familiæ fecit. Hujus exemplo alii etiam Imperatores id posteà assecuti. Quarè fortia gesta Creticos, Dalmaticos, Numidicosque, atque alios quondam celebravērunt. Sed minùs fortè admiranda hęc, cùm vel popularis aura, vel favor militaris, interdùm non sine assentatione, insignes titulos, imaginesque in duces conferret. Quod Franciscus Maurocenus nostris temporibus adeptus est, prætermissa tanti Imperatoris virtute, iisque omnibus, quæ in bello pręclarè gessit, hoc uno tantùm nomine æstimandum crediderim, quòd à Venetis Patribus dignus habitus sit, cui adhuc viventi unico exemplo tantum monumentum decerneretur; addito ex S.C. Peloponnesiaci cognomento. Eximia facta meritò ducem extollent, ducis honores immortali præconio judicium Senatus commendabit. Sed non hic munerum terminus: versa quoque in Nepotes largitio, Petrusque, aliàs, ut tulit occasio, à me memoratus, Consiliarii dignitate decoratus est. Veruntamen, cùm hic belli officiis optimè perfunctus, multum sibi gloriæ, plurimum verò utilitatis Reip. præcipuè in administratione Legationis comparasset, statutum est, ut, eodem à bellicis curis non avocato, Hieronymus ejusdem frater Consiliarii munus intereà subiret. Haud impar in hoc quoque virtutum splendor, & summa ad omnes ordines gratia: nisi fortè majorem cæteris appellare fas sit, quem non decus laudum, non delibatę dul-

Petrus Maurocenus Consiliarius declaratus.

Hieronymus interim dignitatem suscipit.

Ejusdem elogium.

cedo

cedo gloriæ, non dignitas ipſa, viceſimo primo 1687
ætatis anno (quod nec anteà, nec ad hanc uſque diem contigit unquam) ſuſcepta continuit, ne, contemptis honoribus, inter D. Benedicti aſſeclas ſe divino cultui ſacraret. Quod reliquum eſt, neque erga cæteros claſſis proceres, qui ſtrenuè operam ſuperiori in prælio navaverant, omiſſa Patrum munificentia. Koniſmarchius, Brunſuvicenſis Princeps, ac permulti ſociorum ingentibus præmiis donati. Reliqui ad majores militiæ gradus evecti.

Premia in cæteros quoq; duces conferuntur.

Hæc Venetiis agebantur, cùm Imperator, firmata præſidiis, quam occupaverat, regione, lætum ex præſentium proventu militem ad ſubigendam penitùs Peloponneſum jam comparabat. Itaque Corinthum oppugnaturus, pronunciato diſceſſu, ſuos colligere vaſa jubet: ac primùm, quia fuſi nuper exercitus reliquias in loca ſaltuoſa cedere conſtabat, inceſſit conſilium inſtandi perculſis, atq; univerſa Peloponneſo eoſdem exturbandi. Sed Præfectus barbarorum, ut appropinquare Maurocenum audivit, intra Corinthi arcem receptus, omnia extrema in animo verſare cępit. Mox vacuus conſiliis, & rectoris indigus, cùm ora Fidelium ferre non auderet, ſtatuit non præliis, atque acie, ſed alio modo bellum gerere. Itaque ad ſubjecta Corintho loca, quę non procul ab Iſthmo ſunt, proficiſcitur, agros vaſtat, ex arce ipſa præſidium aufert, pleraque incendi imperat.

Motus Veneti exercitus.

Tt perat.

1687 perat. Permultis dein Corinthiorum, ne à se deficerent, in vincula conjectis, Thebas contendens, Peloponneso penitùs excedit. Tunc Maurocenus, qui cum classe ad Isthmi littora appulerat, comperto, oppidum sine custodia esse, aliquot copias progredi propiùs muros jubet, nè apposité instructis insidiis caperetur. Hę cùm exiguam manum Turcarum, tecta loci incendentium, in opere deprehendissent; facto in eos impetu, ac quamplurimis cęsis, reliquos in fugam compulere. Continuò celebrem cùm murorum structura, tùm insigni vetustate Corinthum Imperator intravit. Plura in ea tormentorum genera inventa. Annonam, opes, ędificia de incolarum industria ignis consumpserat. Auxit occupati loci momentum, nullo sanguinis, aut laboris pretio comparata Isthmi possessio; per quem universa Peloponnesus, ea dumtaxat parte terrestribus copiis pervia, tutiori spe obtinebatur. Quà enim Peloponnesus undique cincta mari in Septentionem conversa est, quendam ex se tramitem emittit, quem Isthmum vocant, quo cum Archaja jungitur; inde facile inter utramque provinciam commercium. At quantò hęc pars liberiorem commeandi, contrahendique facultatem terrestribus copiis prębet, tantò difficiliorem, diuturni circremque navigationem maritimis reddit, cùm ex Jonio in Ægęum proficiscentibus universam circuire Peloponnesum, ac periculosissimum Ma-

Maurocenus Corinthum occupat.

Corinthi, atq; Isthmi descriptio.

leę

leę promontorium ſuperare opus ſit. Hinc, Neronem Imperatorem Corinthiacum Iſthmum perfodere conatum fuiſse, memorant, atque ex Peloponneſo inſulam facere. Corinthum Iſthmus excipit. Imminet oppidum hinc Jonio mari, illinc verò Ægęo; indè bimarem Corinthum poetę appellarunt. Murorum munimenta firmat ſitus ingenium. Quippè arx in iis anguſtiis poſita Peloponneſi fines claudit, ac veluti propugnaculo tuetur. Attamen nemo Corinthum, quæ nunc extat, cùm aliquis illis Corinthi męnibus contulerit; unde tantum una in urbe momentum. Quippè, quanta Corinthiorum res olim fuerit, vel hinc exiſtimari poteſt, quòd rerum dominos Romanos non modò contempſerint, ſed etiam horum Legatos oratione, ac manu violarint. Verùm creſcentem in dies potentiam Reſpub. non tulit. Hinc Metello conſuli mandata ſtatim ultio eſt; mox per L. Mummium cum Corinthiis debellatum. Tunc direpta opulentiſſima urbs, deindè ſolo ęquata; quę verò prędę ſuperfuerant, miles concremavit: cùmque pręterea, peruſtis ſimulacris, ęris, argenti, aurique venę ſimul miſcerentur, Corinthium ęs indè conflatum non pauci crediderunt. At Gręci paulò poſt, ob loci opportunitatem, auſi denuò Corinthum inſtaurare. Nec deindè bella memoratu levia ſub ipſis arcis męnibus commiſsa ſunt, donec in ditionem Turcarum tranſierit. Hinc veſtigia illa veteris urbis vix 1687

1687 reliqua, omnibus Turcica feritate penitùs corruptis. Nihilominùs multa vetustissima simulacra ibi reperta à Venetis, nec non innumera propemodùm monumenta vulgata carminibus poetarum, adhuc quandam antiquæ majestatis umbram inter ruinas retinentia.

Locatis in oppido, quæ magis opportuna ad defensionem visa sunt, munimentis, Angelo Michaeli Prȩfectura loci demandatur. Hinc Naupactum classis deducitur; exceptisque non longè ab ejus sinu copiis, quæ sub idem tempus ab Italia adventarant, utendum recenti terrore ratus Imperator, ad occupanda reliqua provinciȩ oppida procedere statuit: ut, iis excisis, metum barbarorum intenderet, vel si pepercisset, clementiȩ famam apud incolas compararet. Igitur, dùm se itineri Veneti accingunt, adfuere à Lacedemoniis legati, qui Spartam, ac Thyream eidem spontè obtulerunt. Sparta, urbs Laconiæ quondam celeberrima, ad dimidium usque cujusdam montis protenditur, qui juxta Eurotæ fluvii ripam consurgit. Hinc itinerum asperitate, illinc munito collis cacumine custoditur, quamvis nunc nec urbis magnitudo, nec munimenta, quȩ tantum nomen loco fecerunt, appareant. Oppidum dumtaxat cernitur, exigui ambitus, at pervetustæ, validæque structuræ; cui super extremum collis verticem arx imminet, à Lacedæmoniis in custodiam urbis antiquitùs collocata. Thyream verò oppidum, & opibus, & nobi-

Sparta, ac Thyrea veniunt in potestatem. Earum situs.

nobilitate permultis Peloponnesi locis olim prę-stitisse, memoriæ proditum. Jacet in Argivorum, Spartanorumque confinio; ejusque mœnia inaccessæ passim cautes tuentur. Imperator, receptis in ditionem oppidis, pactus est incolis incolumitatem, dummodò, positis armis, exceptoque Venetorum præsidio, fidem in omnibus Reip. pollicerentur. Intereà, cùm suspicio quędam pestilentiæ Lacedæmonios infestantis percrebuisset; interdictum tandiù Spartanis, conterminisque commercium, quoad suspecta labes elueretur. Veruntamen aut prædandi libidine, aut consueto gentis crimine ducti Lacedęmones, cùm quotidiè incursarent finitimos, & nuper datam fidem rapinis, ac cæde violarent, demùm adeò patientiam Mauroceni lacesserunt, ut ferre in eos arma, & belli terrore cohibere populi contumaciam decreverit. Quamobrem missi equites cum levis armaturę manu; effractisque regionis claustris, octingenti Turcarum (jamque pestilentiæ suspicio evanuerat) sub jugum missi. Reliqui, cùm circumferentes arma Venetos audirent, sceleris conscientia victi, deserere vicos, & in avia digredi; alii preces offerre, incorruptamq; fidem erga victores ostentare. Sed eadem clementia cum iis actum non est. Quippè, cùm facilem nutatu gentem, cui nusquam fides, & amor, & ut segnem ad discrimina, ita infidam ad occasiones Venetus cognovisset, misericordia quidem adversus supplices, celeritate

1687

Perdomiti armis Lacedæmones.

adver-

1687 adversus fugientes usus est, maximè in eos immitis, qui, ut licentiùs in posterum occupatam regionem vexarent, speluncis, montibusve se abdiderant. Hinc ingens captivorum copia fuit; qui deindè abducti in servitutem, quinque argenteorum pretio in singula capita væniere. Hac arte inquieta priùs gens, demùm composita est; &, quorum animos beneficia non mutaverant, severitas, timorque brevì confregit. Cæterùm Imperator, ubi omnia ad securitatem regionis apta disposuit, Angelo de Nigris centurione cum idonea manu ad Chelonatem Peloponnesi promontorium in ora occidua contra Cephaleniam *Chelonates subigitur.* misso, qui Chelonatem arcem, inter Cyllenem, & Elidem sitam, obsideret (eamque metu, ac factione brevì perdomuit) ipse circuire Peloponnesum, ac tandem Athenas oppugnare statuit. Itaque meditatum iter exorsus, postquàm Peloponnesi littora, urbium præsidia augendo, diligenter perlegit; perterrefactis navalium virium ostentatione Epidauri incolis, ad Saronicum sinum perductus, Piræum portum ingreditur.

Haud procul à portu, extremum super Achajæ *Athenarũ descriptio.* littus posita arx Athenarum. Urbs hæc quondam Græciæ totius nobilissima fuit, ingeniis civium quammaximè exculta, Regum sedes, tantumque bonarum disciplinarum emporium, ut literarum altrix meruerit appellari. Divitem, munitamque apprimè urbem extitisse scriptores

passim

passim memorant, diùque eruditissimorum virorum sapientia, qui in ea præcipuè floruere, celebrem. At, ubi ob bellorum externorum, civiliumque incommoda, literæ, per quas creverat, obsolevere, cultu omnium gentium, quas optimarum artium studia trahebant, priorisque decoris honestate amissis, nihil speciosi ampliùs præter nomen retinuit. Hisce præsertim temporibus tantæ urbis momenta nusquam deprehenduntur: dummodò superba quędam vestigia veterum ædificiorum, semirutos arcus, imaginesque pretioso ex marmore, & præsertim porphyretico constructas excipias, ac præter hæc arcem, super exigui collis verticem locatam; quam ob telluris, cęliq; indulgentiam confertim Thraces incolebant, idoneisque munimentis tuebantur. Permulta extra arcem ad collis radices congesta in unum, sparsaque ædificia consurgunt, quę tamen nullus murorum ambitus sepit: cùmque hæc incolæ, cognito Venetę classis adventu, passim deseruissent, patuere nostris in prędam. Ubi verò proximum oppido collem cum robore exercitus Imperator insedit; omnia ad obsidionem opportuna ab Hieronymo Delphino sedulò comparata. Vallum aggeribus, ac fossa communitum, extructi obsidionales accessus, composita demùm super aggeres tormenta. Cęptæ exindè Athenę duplici ex parte oppugnari. Et præcipuè, quà Delphinus octo muralibus tormentis arcem petebat, ita primis diebus decussa

1687

Veneti vicos occupant: arcē obsidunt.

cussa

1687 cussa mœnia sunt, ut nec opplere ruinam, nec, oppositis ex adverso tormentis, repellere perniciem barbari possent.

Hi motus Veneti exercitus erant, cùm Turcarum Præfectus, qui intra Thebas exercitum detinebat, de Christianorum molimine properè ab Atheniensibus commonefactus, omnem equitatum in arcis subsidium mittit; non ausus se se, ac reliquas copias in certaminis aleam dare. Ut consilium hostis Imperator deprehendit, statim lectos equites, qui eidem iter clauderent, extra septa educit; paratus ad pugnam, si barbari prelium, quàm fugam maluissent. Verùm hi, qui ex insperato adoriri Venetos constituerant,, ubi in nostrorum turmas incidunt, re improvisa prorsus abjecti, statim terga dantes, equos in fugam vertunt. Pulsis subsidiis, veluti recentibus animis, viribusque, in dies magis fervebat obsidio. Interim Athenienses, qui se locorum asperitate satis tutos crediderant, nequaquam segniùs rem gerentes omni armorum conatu mœnia tuentur, quassata, quoad possunt, ex ruinis disjecti muri reficiunt, aggeresque obsidentium summa vi perfringere adnituntur. Ad hæc tutiorem arcis locum in liberorum, fœminarum, ac primorum stationem eligentes, in antiquissimum Minervæ templum, medio fermè oppido situm, usui opportuna, ac præcipuè ingentem tormentarii pulveris apparatum redigunt; ut valida murorum mole cariora quæque ab incendiis,

Subsidiũ Turcarũ à Venetis in fugam agitur.

At Athenienses acriter resistunt.

diis, ruinaque vindicarent. Nihilominùs cunctantibus permulta deerant, absumptis alimentis, inter quæ etiam fędiora in usum verterat necessitas. Plures dies protracta obsidione, cùm animadverteret Maurocenus paratos ad extrema incolas, arcemque situs natura firmam tormentorum vim aut eludere, aut aggressionis impetum difficilem facere, ollarum incendiariarum jactu rem perficere aggressus est. Diù tamen & his frustrà laboratum. Namque murorum radices, quę ex abruptis cautibus attolluntur, bolidum impetum frustrabant. Re sæpè tentata, demùm improvisus ictus toti obsidioni exitum dedit. Cùm enim in templum ipsum immissa bolis, fracta æris compage, magnam flammarum vim evomuisset, illicò nitratus pulvis communicato æstuans incendio, cuncta passim adeò corrupit, ut non ii tantùm, qui sese in templum receperant, sed etiam, qui proximas domos incolebant, eadem ruina involverentur. CCL. Turcarum eo casu occubuere; & cum iis absumptum est, quidquid in cursu torrens ignis offendit. Tunc obsessi, amissis, quæ propugnando oppido necessaria erant, undique circumstantis mortis imagine profligati, Mauroceno locum dedidere. Dimissis Turcis, non pauci Christianorum jamdiù captivi, restituti sunt libertati. XVIII. Tormenta, armorumque omne genus inventum. Multa præthereà doctæ vetustatis monumenta collecta sunt, multæ

1687

Decident ollæ incẽdiariæ fulmen, Minervæ templum disjicit.

Turcæ oppidum Mauroceno tradũt.

Vu gesta-

1687 geſtarum rerum, aut clarorum virorum marmoreę ęreęque imagines: egregii priſcę cęlaturæ labores. Inter cætera verò duo ſpectabilis magnitudinis Leonis, ac Leænæ ſimulacra, ex marmore conſtructa, extremo in littore reperta; quorum alterum in Laænæ ſcorti memoriam, imbecillitatem ſexus virtute ſilentii ſuperantis, Athenienſes quondam condidere. Hæc Veneti Imperii inſignia, poſt redactas in poteſtatem Reip. Athenas, ſervanda delegit Imperator, ut indè Græciæ Leones à ſe vi, armiſque ſubactos, Venetorum Leoni dominium ceſſiſſe, poſteri intelligerent. Mittendos itaq; Venetias cùm cenſuiſſet, Senatus, in Mauroceni trophęum, Reique pub. ornamentum, ante Navalis fores utrinque eos ſuperbo cum titulo compoſuit.

Leonum ſimulacra Fräciſcus ſervat, ac Venetias mittit.

Decreto Senatus ante navalis veſtibulum conſtituũtur.

FRANCISCUS MAUROCENUS
PELOPONNESIACUS,
EXPUGNATIS ATHENIS,
MARMOREA LEONUM SIMULACRA
TRIUMPHALI MANU
E' PIRÆO DIREPTA
IN PATRIAM TRANSTULIT;
FUTURA VENETI LEONIS,
QUÆ FUERUNT
MINERVÆ ATTICÆ, ORNAMENTA.
hinc verò:
ATHENIENSIA VENETÆ CLASSIS
TROPHÆA,
VENE-

VENETI SENATUS DECRETO 1687
IN NAVALIS VESTIBULO
CONSTITUTA
ANNO SALUTIS M. DC. LXXXVII.

Inter hęc, cùm allatum esset, pestis vim acriter Thebis desævire, quæ Turcarum exercitum in dies magis conficiebat; cautum est, ut captivorum, transfugarumque commercia statim interciperentur, nè labes inter Christianos quoque vulgaretur. Porrò, in Athenarum Præfectura Hieronymo Delphino, cujus prudentia in ejusdem loci oppugnatione prosperè Imperator usus fuerat, constituto, ipse quoque ob aeris clementiam detinere Athenis exercitum hyemali tempestate decrevit. Locatis intra vicos, arcemque militibus, universa classis in Piræum portum redacta. Missis deindè aliquot copiis ad cohibendos Turcarum motus, assiduis incursionibus conterminam regionem infestantium, provisum quidem fuit, ne Venetorum pręsidia hostis turbaret; at, nè pestilentia ingrueret, effici non potuit. Infecit enim hæc non Peloponnesum modò, sed classem quoque, ac exercitum; diùque evellendis morbis insudatum. Quamobrem adversa fata, quoad posset, declinaturus Imperator, postquàm, egererentur manipuli, quorum suspectior labes, edixit, nè in cæteros quoque serperet malum, placuit lustrari summa diligentia exercitum, ut deindè eundem sedulò custoditum Athenis servaret.

Hieronymus Delphinus Præfectus Athenarum.

Pestis Peloponnesum vexat.

1687 Tot victoriis memorabilem annum alia Venetorum, & Cæsaris præclara gesta nobilem, insignemque fecerunt. Siquidem Hieronymus Cornelius D. Marci Eques, Dux notæ fortitudinis, qui Illyrici provinciam administrabat, exceptis navalium suorum copiis, quæ, ut dictum superiùs, ob pestis suspicionem ex Græcia discesserant, post sustentatum barbarorum impetum, Castrum Novum, quod Ascrivii, Dalmatię urbis sinui imminet, obsidione circumsedit. Diù eventu incerto dimicatum, cùm non modò pro defensione murorum omnem armorum apparatum, sed ad arcendos procul hostes externas quoque munitiones incolæ objecissent. His tamen victis, non incruenta cum subsidiis barbarorum pugna secuta est: quibus mira Cornelii virtute dissipatis, anceps cum defensoribus prętium, & sæpè tentata aggressio. Tandem & defensorum cæde, & murorum ruinis fracta pervicacia resistentium, qui sub Septembris exitum arcem Venetis dediderunt. Aucta indè Venetorum Patrum lætitia; qui, Procuratoria D. Marci dignitate in Cornelium collata, non dubitavere, quin non modò defendi in posterum universa regio facilè posset, sed finitimorum quoque præsidia veluti aggere quodam coerceri. Hęc Turcarum vulnera asperavit prospera Cęsaris pugna ad Dravum flumen: in qua octo millia Ottomanorum (pene omnes è Prętorianorum numero erant) cæsa, tentoria, signa, ac

Hieronymi Cornelii facinora in Illyrico.

Castrum novum subactum à Venetis.

Cędes Turcarũ ad Dravũ flumen.

ac Solymani opes, prȩter ſexaginta muralia tormenta, ab Auſtriacis capta ſunt. Nunquam altiùs ſuas partes, quàm tunc Byzantii timor egit. Jamque inceſſerat deſperatio, ni proceres proſpera ad fortunam Imperii, adverſa ad Ducum vecordiam referre ſoliti, obſecuti fuiſſent vocibus populi, illorum necem efflagitantis, quos, ut calamitatum auctores, oderat. Igitur brevì non modò Regii Sigilli cuſtos Solymanus cervicem percuſſoribus obtulit, ſed deſiderio novandarum rerum ulteriùs acta plebs, ita animos adverſus Mahometem Regem verterat, ut, ſi inventus eſset, qui ſe facinoris ducem præberet, in ipſius Principis domum factura impetum videretur. Angebatur hac de cauſa præſentium rerum anguſtiis Mahometes, de eo potiſſimùm ſolicitus, ne frater Solymanus, in quem populi favor inclinabat, Imperio potiretur. Itaque, dùm promiſcua fratrum cæde ſibi, filiiſque ſceptrum temerè ſervare ſtatuit, poſt fruſtrà tentatum ſcelus, mota acriùs popularium ira, ſolio pulſus, Solymano fratri invitus ceſſit Imperium. 1687

Solymanus interficitur.

Depulſo Mahomete, evehitur, ad ſolium Solymanus.

1688 Sed fata jam inſtabant, ad ſupremum gloriȩ verticem Maurocenum vocantia: cùmque, fracta hoſtium audacia, ac Reip. finibus prolatis, æternam ſibi nominis laudem comparaſſet, illud Superûm decreto ſupererat, ut, qui optima gerendorum bellorum diſciplina totius in ſe Orbis contemplationem traxerat, è ſummo etiam

1688 etiam dignitatum fastigio emineret. Iisdem fermè diebus, quibus novis munitionibus firmabantur Athenæ, supplementumque exercitus Patres comparabant, M. Antonius Justinianus, summus Venetiarum Dux, vita concessit. Tunc optimus quisque fato Principis ingemuit; quę enim eum cùm in gerendis magistratibus, tùm in obeundis legationibus, optimum civem anteà declaraverant, post adeptum quoque Principatum, usque ad vitæ exitum, insignem, magnanimumque virum comprobaverunt. Quamobrem ingenti civitatis mœrore funus institutum. Quo de more perfecto, cùm, convocatis Patritiorum ordinibus, dignior quæreretur, quem omnium vota optarent in Principem; tantus animorum, cujus rei nullum fortassè in hanc diem extat exemplum, consensus fuit, ut Aula præstantissimis viris passim affluens, multos ob pręclarè gestos magistratus dignitatem promeritos, neminem, qui eandem postularet, habuerit. Unus Franciscus Maurocenus, in quem omnia ea, quę in Repub. eximia sunt, Patres anteà contulerant, uno omnium voto vocatus ad Solium. Igitur, solutis comitiis, Franciscus Princeps pronunciatus, ac duo ex Patritiorum ordine consilio, & vigilantia præcipui, Hieronymus Grimanus Eques, ac Laurentius Donatus, qui jam Illyricum administraverat, Consiliarii Principis creati. Simul decretum, ut, cùm ad eum insignia Principatus deferrentur, adderetur, communibus

M. Antonius Justinianus Dux obit.

Frāciscus Maurocenus Princeps Venetiarum declaratur.

Grimanus, & Donatus Principis Consiliarii.

votis

votis eundem in Imperatorem exercitus adhuc 1688
exposci; ita ut nunquam tutiùs vel parta retineri, vel nova in potestatem redigi posse, quàm sub unius Mauroceni disciplina, cives censerent.

Tunc, quæ inter se Patritiorum ordines constituerant, sparsa in vulgus, incredibili lætitia, ac spe animos omnium affecerunt. Quippè cùm à plurimis multò antè dignitatis honor Imperatori designatus esset, inque votis omnium eadem versarentur, ubi electum rumor vulgavit, cuncta præconiis modò erga Rempublicam, modò erga Maurocenum assonuerunt. Hinc disserere quisque, *neminem eo digniorem Principatu, qui, latè Imperii limitibus protentis, jam Reipub. columen, ac Fidei Propugnator nuncupabatur. Magna quidem ab eo transactis annis, sed pro ingentibus meritis semper accepta præmia. Quis enim acta tanti Imperatoris sine admiratione recenseret? Neque enim toties de Turcarum exercitu quemquam anteà triumphasse. Adjicienda his, quæ ab ineunte ætate terra, marique, & maximè propugnanda Creta, navalibus præliis, subigendis demùm tot Peloponnesi urbibus gesserat. Utrumque mensuram implevisse: Remp. nimirùm tribuendo, quantum largiri optimo civi posset; Maurocenum, quantum civis, Imperatorque exercitus pro Rep. facere. At, si tanta ab copiarum duce peracta, quid expectandum, ubi, juncta dignitatum majestate, & Imperator, & Princeps exiluisset in hostem? Concederent Superi annos Seni permultos; cæterùm maximas in posterum Reipub. victorias portendi, è contrà Turcarum latiorem consternationem fore*. Additi his populi

Populi voces de electione Principis.

1688 li plausus, festi ignes, piæque supplicationes; ut clementia Superûm vota Reipublicæ in posterum secundaret. Lętiùs intereà terrestrium, maritimarumque copiarum apparatus curabantur. Tria Germanorum militum millia mercede conducta: totidem fermè ex Svevia collecta sunt; advocatis ab Illyrico mille, & quingentis peditibus, in quorum supplementum novos rursùs delectus ex Reip. provinciis Patres instituerunt. His sedulò pręparatis, visum est, summam Peloponnesi Præfecturam strenuo Duci Jacobo Cornelio demandari. Hunc ab Corcyræ, Zacynthi, ac Cephaleniæ Præfectura redeuntem superiore anno in Peloponnesum Maurocenus provocaverat, ut opera ejusdem in custodienda provincia, & præsertim in communienda Corone, ac mox Nauplia, uteretur.

Apparatus ad bellum.

Jacobus Cornelius totius Peloponnesi Pręfectus creatur.

Classis lætitia.

Veruntamen longiùs gaudii vis emanavit, qua universa classis perfusa. Ubi namque, susceptis Principatus insignibus, quæ Patres honorifica legatione ad Maurocenum miserant, lætis militum, ac nautarum vocibus, vario tubarum concentu, jucundoque tormentorum fragore, solemnia peracta fuere; quatriduum inter assiduos exultationis motus universus exercitus insumpsit. Tunc duces pręsertim Mauroceno gratulati, cui tantæ dignitatis momenta sua virtus peperisset. Quos cùm ille, optima cujusque gesta commemorans, humaniter recepisset, ut modestiam augeret, *unam sibi occurrere defensionem*, cre-

crebrò injiciebat, *quòd placito Patrum obniti non debuiſſet*. Nihilominùs infra magnitudinem animi ejus erant, quæ de illo prædicabantur. Itaque, revocatis brevì ad bellum ſtudiis, certatum eſt ſententiis, cuinam facinori redactæ in unum vires eo anno deſtinarentur. 1688

Conſultatur de ratione gerendi belli.

Hęc dùm ancipiti deliberatione pertractantur, ingens improvisò Cretæ orta ſeditio aliò conſultantium animos convertit. Quippè, cùm illius urbis populus ſub immani tyrannidis mole gemens, crebris tumultibus perturbaretur, altiùs demùm concitatus in rabiem, Præfectum urbis, treſque alios ex primoribus capite mulctaverat. Quę cùm ab exploratoribus delata eſſent, affirmarentq; nondùm ſeditionis vim deferbuiſſe, conjiciens Imperator nihil adverſus hoſtes auſuram plebem, amotis principibus; viſum eſt eidem, diſcordes animis, diſcretos viribus cives, antequàm reliquis ducibus auctoritas, obſequium militi redderetur, allicere, ut ſaltem ſpe evitandi ſupplicii, quod ob imminutam majeſtatem meruerant, urbem deſererent. Maleam ergo XXX. cum triremibus tranſvectus, ſecundante vento, celerrimè trajecit in Cretam. At vix ad paucorum aures fama adventantium Venetorum pervenerat, cùm bellum externum concordiam peperit; exortaque inter cives odia in Venetos ſtatim converſa ſunt. Igitur animos ad bellum parare, capere arma, concire finitimos, cunctaque ad tuendam urbem opportuna ſedulò con-

Cretẽſium ſeditio.

Eò Maurocenus proficiſcitur. At, viſis Venetis, Turcarum tumultus componitur; atque arma parãtur.

1688 gerere. Quæ ubi Principi innotuerunt, frustrà tentari intelligens compositas mentes Turcarum, nihil temporis terendum ampliùs ratus, ne interim apta bello tempestas efflueret, solutis ab Dia triremibus, in Peloponnesum remeavit. Rebus ibi sedulò ad bellum instructis, non deerant, qui terrestrium, maritimarumq; virium conatu petendam Cretam, censerent. Verùm Maurocenus, quo nemo perspectiùs noverat, quàm arduum, quàmque discrimine plenum illius urbis obsidium moliri, cujus oppugnatio centum, & viginti millium militum cæde barbaris steterat, variè itinerum difficultatem, munimenta urbis, presidiumque causatus, facilè animos ab hujusmodi consilio revocavit. Accedebat his rationibus, ut, traductis in Cretam copiis, destituerentur occupata, atque intereà pateret hostium armis universa Peloponnesus. Neq; Thraces occasioni defuissent. Cùm enim tunc temporis Athenarum littora perturbarent, nemini incompertum erat, dempto pavore, quo ob nostri exercitus viciniam afficiebantur, effractisque Isthmi munimentis, facilè ad interiora Peloponnesi penetrare posse. Igitur alia studia Venetorum; in eamque sententiam postremò itum est, ut in Eubœam arma verterentur. Non modò acquiri, aspirante inceptis fortuna, opulentissimum Regnum; sed tutiorem reddi Peloponnesum, Thracumque licentiam cohiberi. Facillimum fore, hoc perfecto, ut, quę inter Ægeum, Jo-

Incedit cõsiliũ tentandi Eubœam.

Joniumque mare jacent, uno, eodemque imperio 1688
conjungerentur. His diligenter pensitatis, cùm jam navales socii adventassent, illud primò prudentia Principis cautum est, ut armis, ac milite Peloponnesi fines confirmarentur, ne furtim hostis incustodita invaderet. At pręsentibus negotiis nihil magis conferre visum, quàm ut æquarentur solo Athenæ, redactoque circa Corinthum, atque Isthmi fauces earum præsidio, major copiarum moles audentibus arcis oppugnationem, aut quærentibus Turcis aditum in Provinciam, objiceretur. Igitur, quę constituta, extemplò Princeps maturavit: utque alliceret incolas ad locorum custodiam, ostendens, quantum ad quietem cujusque interesset, ut Turcæ à finibus arcerentur, largitione demùm addita, non paucos præmiis prosecutus est. Hinc brevì omnes comitate, atque amore adeò devinxit, ut videretur potiùs singulorum cura, quàm publicarum partium negotium esse. Jamque, omnibus ad Peloponnesi securitatem dispositis, iter in Eubœam parabatur.

Evertuntur Athenæ.

Permuniuntur fines Peloponnesi.

Eubœa insula est à Bœotiâ tam angusto freto intercisa, ut per quinquaginta passuum pontem eidem jungatur. Undique alluitur Ægæo mari; longissimoque tractu ab Oriente, in Septentrionem traducta, tercentorum, ac sexaginta quinque milliarium circuitu clauditur. Hanc, qua parte Bœotiæ propior est, tangit Euripus, aliàs Euboicus sinus appellatus; ubi mare septies

Eubœæ descriptio, & situs.

1688 in die, totidemque nocte alterno cursu conversis invicem fluctibus, immodicè adeò excurrit, ut, quamvis adversante vento, quà cursu aquarum, navigia rapidissimè trahantur. Præcipua urbs, Chalcis dicta, Euripo imminet; eaque penè undique mari pręcincta est. Mœnium robur, omneque exteriorum munimentorum genus tutiorem locum reddit; inter quæ exigua quædam arx, situ prævalida, quam Turcæ, rebellis cujusdam monitis instructi, contra urbem in continenti paulò antè condiderant. Hujus ope quodcunque subsidii genus intra muros ab continenti convehi, nec modò interjectum mare, sed & porrecta palus, undè urbs oppugnari potest, facili negotio defendi queunt. A sex millibus armatorum tunc temporis custodiri Chalcidem exploratores detulerant; eosque magna ex parte è prætorianorum numero esse. Omnem prætereà cùm rei bellicæ, tùm annonariæ copiam ibidem asservari, quam barbari elapso anno in urbis munimentum providè redegerant. Cæterùm septem Turcarum millia finitimam regionem insederant, commune in Achajam, Eubœamque præsidium. Addebantur his assidui militum delectus, quos diligentiùs haberi Regii sigilli custos Mustaphà imperaverat. Et, licèt Thracum animos atrox suorum cędes ea tempestate profligasset, cogendi tamen exercitus curam nequaquam solverunt. Occiso enim, ut memoravimus, Solymano, ac mox

Arx, quā vulgus carababà appellat.

Status Turcarū.

mox Schiausio, atque Hismahele, qui dignitatem vix assecuti fuerant, expulsis, evectus est ad gradum, post Regem, summum Mustaphà, qui motam plebem partim cohibuit terrore minarum, partim factione composuit. Exin, milite ab longinquis regionibus convocato, quamvis valido virium apparatu suffultum se videret, nihilominùs belli detrimenta eò adversa quęque callidè occultantem perpulere, ut quoquo modo impetrandum à Venetis fœdus, declinandi exitii causa, censeret. Hanc supprimendi belli rationem Solymanus Rex apertè primùm aversabatur; nam in eo verti summum Imperii dedecus jactabat, si post tot acceptas à Maurocenno clades, ultrò supplices pacem petitum ire Thraces vellent. Cunctis nihilominùs ad diligentius examen revocatis, imminentium malorum formido non tetigit modò, sed, ut Venetos, sociosque simul emolliret, eò tumidum Regis animum perduxit, ut fateretur palàm ab fratre sumpta arma, ortumque bellum: cæterùm malle se honesta concessione componi Imperium, quàm spe victoriarum cuncta sanguine suorum, sociorumque inquinari. At serò hæc tentata sunt; jamque non solùm Veneti, sed reliqui sociorum una cum Cęsare ab hybernis militem eduxerant.

1688

Mustaphà conatur bellum intercipere.

Idem ipse Rex molitur; sed frustrà.

Igitur Maurocenus post eversas funditùs Athenas, dùm, Piræo portu cum classe relicto, Euboeam ire pergit; improvisa ventorum vis coor-

Dũ Princeps Eubœã proficiscitur, tempestate maris perturbatur.

1688 coorta adeò turbare pelagum cępit, ut tristissima quæque navium rectores pertimescerent. Diù, quassatis navigiis, suspensum mare adversos fluctus extulit; neque ante quatriduum triremes, huc, illuc compulsæ, Euripi fauces subiere. Reliquæ naves fusæ latè per Ægæum, postquàm sævitia tempestatis defecit, claudę, laxatis lateribus, atque à validioribus remulco ductæ, in sinum cunctanter redactæ sunt. Ubi post longos errores prope Chalcidem Veneta classis convenit; consultatum est, quanam ex parte oppugnari tutiùs locus posset. Neque enim Venetis id roboris, & copiarum, ut simul utrinque obsidium molirentur. Igitur alii alia in medium proferre. Et maximè ii, quibus consilium expugnandę arcis, quę commercium continentis urbi præstat, aptius videbatur, difficillimum fore, disserebant, extenuari obsidione oppidum, quod propè liberi ab continenti commeatus alerent. Itaque antè adimenda subsidia, atque expugnanda munimenta; deindè urbem aggressione tentandam. Neque aliena hæc à ratione, dummodò id, quod struendę victorię causa parabatur, difficilius victoria ipsa non fuisset. Hinc non deerant, qui universam vim copiarum operi admovendam, ostenderent; dandumque temporis spatium, quo validissima arx, aut victa armis, aut arcta obsidione defatigata mora ipsa comminueretur. Intereà potiorem virium partem, ac tempestatis excessuram; munitio-

Agitur à Venetis de ordine gerendæ obsidionis.

Causę, ob quas exterior arx à Mauroceno haud tentata fuerit.

tioremq; urbem Thraces reddituros. Nec super- 1688
esse ampliùs spem Chalcidis eo anno debellandæ, ubi invalida classis, imminutus exercitus: atque, hoc temerè intentato, certissimam cladem impendere. Cæterùm ad utrumque facinus una perficiendum, nec vires suppetere, nec id naturam loci pati. Siquidem, divisis copiis, neutri par futurum exercitum. Eos verò, quibus obsidendę arcis munus demandatum, innumera propemodùm discrimina subituros. Modò relabente æstu, modò impellente vento, impeditum navibus iter, ac fraudata subsidia. Quæ etiamsi convehi potuissent, arduam adhuc sex millium passuum semitam restare, qua homines portandis armis, ac commeatu fatigarentur. Adjicienda his barbarorum studia, crebris manipulis angustias locorum obsidentium, incerta itinerum, difficillima cautium, saltuumq; per quę vix evadere, nedùm pugnare, ubi instaret hostis, milites possent. Hæc sæpiùs validis utrinque rationibus agitata in eam sententiam Maurocenum, ac cum eodem Classis Proceres penè omnes deduxerunt, ut, omissa arcis oppugnatione, universi exercitus vi urbs tentaretur. Utque spem defensorum insperatum obsidionis genus frangeret, ad extrema statim molimina procursum est. Quippè placuit munimenta exteriora primùm, mox muros urbis acerrima aggressione peti; ut, si intercipi subsidia non possent, aditus ad victoriam gladiis, ac virtute aperiretur.

1688 *Exercitus in urbis conspectū deducitur. Fœdum obsidionis initium.* Rebus in hunc modum constitutis, applicitæ sunt littori naves, ac XIII. M. armatorum educta; quæ continuò Konismarchius bis mille passus à munitionibus barbarorum explicuit. Sed in ipso obsidii limine circumacta statim est fortuna Venetorum. Siquidem, dùm vallo, ac fossa tentoria cingunt, referta paludibus loca, naturaque gravis aer ita ipsorum corpora infecit, ut intra paucissimos dies multi inopinata vi morbi corriperentur. Neque primis ducibus labes *Plurimi ex ducibus ægrotant.* pepercit. Nam, post nonnullos Chiliarchas è vivis ereptos, Hieronymus Delphinus, qui castrorum Præfecturam administrabat, corrupti aeris malignitate victus, ægrotare incępit. Konismarchius deindè, pluresque alii gerendæ rei impares prorsùs redditi. Propterea major Principis labor fuit; qui, ut conatus voto responderent, ægrotantium supplebat officia, mediusque *Obsidium interditur.* erat inter Imperatorem, & militem. Sed Thraces novis armatorum copiis in dies confirmati, nihil quietum in Venetorum aggeribus relinquebant, ne undique clauderentur. Hinc quotidiè prælia inire, incursare finitimos, elatisque tormentariis suggestibus objectas moles petere. Neque posuere audaciam, nisi truculenta clade repulsi. Quippè cùm, educta duorum millium peditum, & quadringentorum equitum manu, vallo propinquassent, non sustentati modò à Venetis sunt, verùm ita informi acie in fugam versi, ut permulti eorum ciderint.

Ere-

Erexit animos Christianorum exitus certaminis. Igitur, aucto statim fossorum numero, producti aggeres: quos ubi satis collatos Maurocenus animadvertit, ne daret obsessis tempus, suos ad prelium fortiter hortatus est. Continuò, ducto extra vallum exercitu, tantum in Thraces impetum fecit, ut statim prima objectorum aggerum frons occuparetur. Verùm ubi, collectis ex adverso quoque ordinibus, in aciem catervatim barbari descendere, æquo marte pugnari cęptum. Hi veluti cuneis factis instantes, assultantium agmen strenuè propellebant. Veneti perfringentes quidquid obvium, neminem pro munimentis consistere sine vulnere patiebantur. Tota fermè die ancipiti eventu dimicatum: terque nutans multitudo variis motibus spem pugnantium fefellit. Tandem, verso in Occidentem Sole, ad Venetos inclinavit victoria. Tunc fusi hostes, ab aggeribus passim depulsi: cuncta terrore, & sanguine completa. Qui superfuerant properè ad urbem confugientes, aptè adeò per Marchionem Corbonium, qui cum equitatu eam partem insederat, intercepti sunt, ut pars gladiis percussa interiret, pars in præceps acta pelago hauriretur: paucis admodùm servatis, qui nando ad littus applicuere. Cæsa eo die duo fermè Turcarum millia, inter quos Turcarum Præfecti filius, qui cum valida manu in obsessorum opem paulò antè properaverat. Ex nostris septingenti tantùm par-

1688

Princeps exteriora hostium munimẽta aggreditur.

Eadem ingenti strage Turcarũ occupat.

1688 tim interfecti, partim sauciati; atque in his Aloysius Benedictus Sylvaticus inter ductores ordinum vigilantia, & consilio præcipuus. Verùm tristiorem omninò cædem fecit. Hieronymi Garzonii, fortissimi viri, nuper Classis Præfecti, obitus. Hic, cùm apud principia atrociùs pugnaretur, primis Venetorum manipulis strenuè permixtus, tanta vi animi & sustinere suos, & propellere hostem annixus est, ut, nudato demùm aciei latere, multis sclopetariorum ictibus confossus exanimaretur. Non defuere eo prælio alia quoque Venetæ virtutis specimina. Atque inter multos Michael Maurocenus Principis Nepos emicuit: qui, ob gloriæ studium, imperii Patrui fortassè oblitus, tàm prope periculum fuit, ut plumbeæ glandis ictum, qui amictum perfodit, vix evaserit.

Hieronymi Garzonii interitus.

Michaelis Mauroceni virtus.

Captis hoc eventu exterioribus Chalcidis munimentis, XLIV. tormenta, quæ intra Turcarum vallum reperta sunt, in murorum exitium composita. Tunc totis viribus cœpta urbs oppugnari. Præcipua tamen obsidentium cura circa id versabatur, ut propiùs mœnia subirent, ac cuniculorum vim experirentur. Aggere ad labrum fossę deducto, difficillimum fuit ad murum, ob interpositum stagnum, evadere. Quò tamen ubi improbo labore perventum est, transversis sepimentis ima locorum, jussu Principis, obducta: & quia constructa in arcus mœnium

moles

moles cuniculorum laborem frustrabatur, prosternendis latiùs obsidionalium tormentorum vi muris insudatum. Interim Maurocenus sedulò providere intentus, quà aut submoveret obsessos à murorum custodia, aut suos ad aggressionis impetum incitaret, tandem per confractam muri loricam levis armaturæ cohortem, ad capiendam turrim, quæ ipsis hærebat mœnibus, immittit. Tunc Valerius Uberus, notæ fortitudinis Dux, locum occupare ante omnes aggressus, pulsis hostibus, turrim insedit. Sed, cùm eadem sclopetariorum ictibus exposita munimento plurimùm indigeret, constitutumque anteà fuisset, ut ad tuendos Venetos lectior cunicularioru m manus cum loricis vimineis properaret: nimia rei conficiendæ cupido incœpti fortunam turbavit. Nam, intemperanter ob relatę victoriæ speciem quibusdam exultantibus, dùm ad muros quisque collato gradu accedere, ac pro custodia ruinę tumultuario agmine consistere adnititur; cunicularii stipatis passim cohortibus detenti, destinato sibi munere fungi haud potuere. Idcircò, qui locum insederant, labore, & vulneribus fessi, ac postremò accensi fortè ignis pavore victi, dejecti sunt. Nec arduum Turcis fuit reliquum agmen à mœnibus propellere; difficilis enim ascensus Venetis erat, neque ullo munitionis genere tegebantur. Contrà Turcæ opportunitate loci tuti, facilè in subjectos saxa, faces, ac cætera, quæ sors obtu-

1688 *Mœnia tormentis disjiciuntur.*

Præclarũ Valerii Uberi facinus, prosperum primò, at exitu infelix.

1688 lit, dirigebant. Proſperè cœptæ rei adverſum exercitum cernens Maurocenus, ne major clades (quadringenti enim ſuorum ceciderant) ſequeretur; ſignum receptui cani juſſit. Poſt quę parari omni ſtudio cuniculum placuit, ut amplior cohortibus in urbem aditus foret.

Princeps ſuos à pugna revocat.

Co: Koniſmarchii mors.

Is ſtatus obſidionis erat, cùm Comes Koniſmarchius morbi ſævitia confectus, ingenti exercitus luctu, ceſſit fatis. Nihil quidem in iis rerum anguſtiis Principis animum ægriùs affecit. Nemo enim perſpectiùs compererat, quę in erepto virtus, quantaque in poſterum ſpes, ſi longiorem vitam duci fata dediſſent. Summa in eo vis ingenii, admirandaque rerum bellicarum diſciplina ubique enituit. Tranſacta enim inter acerrima prçliorum diſcrimina ætate, eadem virtutis, ac fortitudinis fama in caſtris conſenuerat. Neq; minùs ſpectabilis in moribus animi moderatio: nihil enim ob difficultatem recuſare, aut ob jactationem appetere didicerat. Par in arduis, ſecundiſque mens; mira æquitas, prompta conſilia. Has Koniſmarchii virtutes, navatamque ſtrenuè in Peloponneſiaco bello operam Patres, decreto eidem è marmore ſimulacro, quod in Navalis veſtibulo collocatum eſt, compenſarunt. Cæterùm, præter aſſiduas militum cædes, qui hoſtium aperta vi, dolo, ac multò magis loci iniquitate exhauriebantur; duces quamplurimi aut occubuere, aut morborum aſperitate quotidiè magis extenuati. Inter multos

Ejuſdem elogium.

tos pręcipuè Aurelius Marcellus, accepto paulò ante vulnere insignis, Hieronymo Delphino in morbum deteriorem iterùm lapso, substitutus, vita concessit. Haud absimili fato quoq; ereptus paulò post Matthæus Bonus notæ fidei, mirandæque vigilantiæ vir. Hic, cùm amore erga Remp. & glorię studio in castris degeret, diurnosque, ac nocturnos labores strenuè perferens, Principis studia, laudesque hac præsertim in obsidione sæpiùs evocasset, demùm belli incommodis victus, quam in eam diem patriæ impenderat, vitam, eadem animi constantia inter pericula armorum ultimò insumpsit. Jamque, gliscente in dies calamitate, terrestris exercitus duces penè omnes obsidionis ardor exhauserat. Igitur Maurocenus ad obeunda extinctorum munera Navarchos classis advocavit, & præsertim Petrum Quirinum Præfectum Quinqueremium; cujus opera aliàs optimo eventu usus fuerat. Reliquorum jacturam quis singillatim recenseat? cùm pręsertim è machinariorum numero vix ullus superstes evaserit. Secùs obsessi; qui subsidiis elati, non repellebant nostrorum conatus tantùm, verùm etiam multiplici eruptionum nixu oppugnantium machinamenta subvertebant. Diù modò eminùs tormentis, modò cominùs obviis pectoribus pugnatum; imminutoque exercitus robore, licèt viribus extenuatis, eandem tamen virtutem Veneti adhuc præferebant. Princeps, ne in posterum frangere-

1688

Aurelii Marcelli obitus:

& Matthæi Boni.

1688 geretur constantia militis, donis, ac laude utebatur: & quamvis sentiret adversa, tamen spem vultu simulans, exemplo, ac manu unumquemque ad strenuè agendum impellebat. Hinc stationes singulorum invisens, produci obsidionales accessus, ac maturari cuniculorum exitum jussit; præterea nunquam intermissa ferrearum glandium grandine percuti pontem, per quem opportuna quæque tolerandæ obsidioni in urbem immittebantur. Sed collatos brevì muris aggeres, non intercepta subsidia vidit. Quippè incolę noctis ope milites, arma, & commeatus, prout exigebat necessitas, furtim excipiebant. Intereà multo sanguine res gerebatur; potissimùm, ut quandam fossæ partem mœnibus adversam tuerentur Turcæ. Veneti, post multiplicem pugnam, loco potiti sunt; cujus tamen defensio insignis posteà fuit Marchionis Corbonii Equitum Pręfecti interitu. Hic, dùm in editiora provectus, tormentarium suggestum adversus hostium copias dirigit, ferrea majoris bombardæ glande confractus est.

Francisci studia, ut suos spe erigeret.

Obitus Marchionis Corbonii.

Jamque alter mensis excesserat, ex quo Chalcidem macerabat obsidium, cùm navales Etruscorum copiæ, sub exitum Septembris discessere. Haud multò post Melitensibus quoque in patriam redeuntibus, intelligens Princeps tempus unà, viresque conteri, ad maturandum summæ rei discrimen animum vertit. Quippè, cùm urbis præsidium nova quotidiè auxiliorum vis firma-

Navales socii discedunt.

Maurocenus urbē omni virium conatu adoriri statuit.

firmaret, eò res devenerat, ut apertum esset, nisi 1688
cum totius exercitus jactura produci oppugnationem non posse. Igitur incautos apprimè disposito prælio invadere statuit; ut, quod diuturnæ obsidionis tædio perficere haud potuerat, subitę impressionis conatu experiretur. Dùm itaq; aggressionis munia inter suos ex æquo partitur, militesque corpora curant, disjici latiùs urbem imperat, ac duplici ex parte augere hostium metum destinat. Levis armaturæ cohortes, quę potissimùm ex Ultramarinis constabant, jussę eam fossę partem occupare, qua se se Thraces loricis vimineis, transversisque sepimentis communierant. Ex adverso mille, & sexcenti milites, inter hos non pauci è remigum numero erant, prælongas hastas, ac simul igneas fistulas gestantes, turrim in insulæ excessu sitam aggredi. Sed neque fraudibus temperatum, ut multiplicis conatus facies vires obsessorum traheret in diversa. Quippè statutum est, ut sex rostratæ naves, in ipso certaminis exordio, propiùs arcem accederent, motumque pugnæ ibidem simularent. Cęterùm, eductis epibatis, completa sunt ad terrorem munimenta. Maurocenus verò circumiens aciem, officii sui cunctos admonuit; erectoque magis, quàm præsens calamitas patiebatur, vultu, languidos erexit ad pugnam.

Ordo aggressionis.

His præparatis, XII. Octobris dies dicta certamini. Quæ ubi adfuit, cùm instructo agmine, mi-

1688 miles ſignum expectaret, ita ferè exercitum Princeps allocutus fertur. *Niſi me ſuſcepti negotii amor, aut exiſtimatio veſtri, milites, fallit, jam Chalcidis muri in noſtra poteſtate ſunt, ſi munus quiſque ſuum, quemadmodùm paſſim conſuevit, fortiter impleat. Quæ nuper cepimus munimenta, teſtimonium fidei, virtutiſque veſtræ ſatis grande fuerunt*: eadem documenta rerum in poſterum agendarum, exituſque hodiernæ aggreſſionis fuiſſe, ut credo, ſatis intelligitis. *Maximum in illis victoriæ momentum extitiſſe hinc deprehendendum eſt, quod Turcæ pro invalidis urbis mœnibus novos aggeres, nova propugnacula comparaverint; quibus ademptis, nec ſatis eos muris ſuis fidere, nec diù obſidionem perlaturos, equidem ſcio. Nihilominùs, quia iniquitas loci, & jam vergens tempeſtas opperiri nos obſeſſorum inopiam minimè patiuntur, armorum compendia magis placent, cùm ut omne diſcrimen evitemus, tùm ut victoria illuſtrior, ac memorabilior fiat. Tentatum aliàs, quamvis exigua parte copiarum, impetum variè fortuna, uti meminiſtis, eluſit. Sed quid nunc congerere adverſus vos omnes audeat fortuna, qui toties virtute eandem ſuperaſtis? Satis jam patent murorum ruinæ, ſatiſque iis omnibus, quæ ad eludendos hoſtes valent, proviſum. Turcis diurno, nocturnoque labore fractis, in ſubito, validiſſimoque oppugnantium conatu, nec ad reſiſtendum robur, nec ad excipienda ſubſidia tempus ſuppetet. Vos intereà optimè conſiliis, atque armis inſtructi, juſta acie evadentes in murum, ubi primos ſuderitis, non ad pugnam, ſed ad cædem itum exiſtimabitis. Quippè cùm hæreat quammaximè mentibus hoſtium virtutis*

Princeps oratione ſuos erigit.

tis vestræ, & tot, quas retulimus, victoriarum memoria, ultimos conatus non expectabunt, sed ex primi motus eventu ponentes audaciam, in deteriores metus spontè vertentur. Igitur, dùm tot, tantaque victoriæ pignora habetis, hanc quoque pugnam strenuè, milites, conficite. Penè pudet in brevissimi discriminis, ac laboris momento tot præmia virtutis, & tantum terrarum esse. Eadem die, qua Chalcide potiemur, non modò ditissimum Eubœæ Regnum, sed, quæ utrinque Jonio, Ægæoque mari latè alluuntur, habebimus. 1688 Suis ita in spem erectis, signum utrinq; tubæ cecinerunt; statimq; fossæ pars mȩnibus adversa, accenso cuniculo, magna muri strage evolavit. Continuò miles ordine processit extra vallum; inopinatusque armorum sonitus elatus, sed præsertim clamor undiq; cum ingenti tumultu, unde minimum periculi erat, de industria ortus. Tunc Antonius Medinus, Ultramarinorum ductor, mœnium ruinam audacter conscendit; &, licèt una per cædes, & sanguinem via pateret, in medios hostes illapsus, disjecti muri aditum strenuè cum aliquot suorum insedit. Reliqui in testudinem conglobati ultrà agmen impellere, cædere hostem, socios ad victoriam læto clamore incitare: &, quamvis conferta passim multitudine barbari in ascendentes niterentur, fervebat nihilominùs ruina manipulis Venetorum vicissim ad culmen properantium. Sed, dùm ab eo sic certatur, cùm Joannes Aloysius Magnaninus, qui post Medinum progredi jussus fuerat, subsidiariam cohor-

Prælium committitur à Medino.

1688 tem ad pugnæ locum non perduxisset ; ita Ultramarinorum robur ob adversos ictus fractum est, ut post sustentatam diù Thracum sęvitiam ingenti clade recedere coacti fuerint, nemine ad ferendam opem succedente. Ita sive casu, sive incuria incœpti felicitas ex insperato concidit ; tantaque Venetos formido invasit, ut, amissa victorię opportunitate, congestos propugnantes nemo ampliùs propellere ausus sit.

Sed adversum eventum habet.

Neque alia ex parte feliciùs decertatur.

Neque secundum magis exitum altera ex parte impressionis ordo nactus est. Etenim accedentibus Venetis saxorum moles muri ruinam obstruens adeò obfuit, ut, loci asperitate detentis manipulis, vix pauci ad culmen evaserint. Tunc ex ducum consilio, remisso conatu, adversus proximam muri loricam factus est impetus. Cùmque nihil hostile Venetis occurrisset, repentè Christianorum signa è culmine ruinæ fulsere ; tenuique primùm agmine, mox cùm priorum audacia dubiis etiam animum faceret, conferto peditum robore nostri evaserunt in murum. Verùm ubi Thraces, re cognita, catervatim ad loci custodiam festinavere, altitudine loci adjuti, congestis appositè ignibus assultantium cohortem facilè dissiparunt. Hunc motum Venetorum fuga comitata est. Quippè, neglectis revocantium centurionum vocibus, universi à muris recesserunt. Juvit nihilominùs fugientes segnities barbarorum, qui non ausi terga abeuntium lacessere, opportunitate cædis usi

non

non ſunt. Perculſus Maurocenus adverſo certaminis fato, tempeſtate jam ad hyemem inclinante, laſſatum militem in novum diſcrimen cenſuit non deducendum. Subibat eas inter anguſtias, obducto vallo, ſtationibuſque copiarum raptim fabrefactis, urbem pertinaci obſidione perſtringere. Neq; inane hujuſmodi conſilium, cùm materia ad opus apta ſuppeteret, & jam muri urbis partim cuniculis, partim tormentis decuſſi, vix ſatis propugnatores ipſos defenderent, dummodò ſocii in conſtituto facinore copias detinere minimè detrectaſſent. At, efflagitantibus miſſionem ducibus, poſtquàm quinque millia Gręcorum inſulam incolentium in claſſem recepta ſunt, exercitum Naupliam ad hybernandum perduxit. 1688

Obſidium ſolvitur.

Dùm ibi reficiendis copiis intentus, curandis ſauciis ſtudet; levi primùm febre, mox ſęviori morbo correptus, diù in ancipiti hæſit. Summa indè exercitus triſtitia, & penè luctus erat; pro ægrotante publica vota, cùm omnium animi à Principis fato penderent. Neque minùs ad nuntios adverſos Senatus expavit; cujus mœror non antè receſſit, quàm, vi morbi repreſſa, in tuto vita Franciſci eſſet. At is ægritudine, quam ab æſtuariis, diuturniſque belli incommodis traxerat, ſummè debilitatus, cùm impar tanto ſubeundo muneri eſſet; Hieronymo Grimano Equiti, atque ætate provectiori Conſiliario ſummam rerum, annuente Senatu, commiſit.

Princeps Naupliæ ęgrotat.

Reſtitutus in valetudinē, Hieronymo Grimano negotia demandat.

1688 misit. Inter hæc Patres nusquam magis soliciti, quàm ubi de incolumitate Principis ageretur; decrevere, ut penes eum gerendi belli potestas quidem in posterum esset; sed ne negotiorum mole fatigaretur, Hieronymus Cornelius Eques, ac D. Marci Procurator, qui Illyrici Provinciam, ut retulimus, administrabat, in Præfecturam classis constitutus. Adfuere sub idem tempus, qui ad Senatum de gestis in Eubææ obsidione rebus vecordia nonnullorum, ingentiaque de Mauroceni virtute referrent. Cumque sedulo examine conquisitum esset, undè adversus pugnæ eventus; ut, qui mandata Principis segniter executi fuerant, debitis pęnis afficerentur: inventum, aliquibus diligentiam, omnibus fortunam eo in molimine defuisse. Ita conati Patres Mauroceni męstitiam solari; & quamvis, adversantibus fatis, Eubææ obsidium incassum cessisset, Ducis consilio fisi, nequaquam dejecti sunt. Affecit ea res modica lætitia animos barbarorum; cùm quòd aliàs Mauroceni indolem experti, ubi denuò Chalcidem tentasset, eundem voti compotem futurum, tùm quia, post acre in Pannonia bellum, amissis Alba Regali, Bellogradoque urbibus, extremas cædes imminere sibi prospectabant. Quamobrem tuendi Imperii necessitate permoti, rursùs conditiones pacis in medium attulerunt. Sed ubi à Venetis Eubœam, Antibarum, Olchinium, (urbes maritimæ sunt Provinciæ Illyrici, aliàs

Hieronymus Cornelius Classis Præfectus eligitur.

Indictum judicium de Eubęę obsidione.

Sensus Turcarũ.

Tentantur conditiones pacis.

liàs Venetæ ditioni ſubjectæ) & littoralia quæque à Corintho uſque ad Corcyram porrecta, ſimulque à Cæſare, ac Polonis, multa alia in pacis pretium expoſci intellexere, omnia ad armorum fortunam ſunt revocata. 1688

1689

Maurocenus, inter varias corporis curas hyeme ægrè traducta, ubi vere inclinante refectus, novas ab Italia copias, atque una Melitenſes ſocios excepit; in Præfectum Turcarum, ac turbatores Leuctri mentem convertit. Hi pellicere finitimorum præſidia, ac prȩmiis interdùm tentare, ut improviſa defectione in Turcarum ditionem regio rursùs tranſiret. Ille quotidianis excurſibus Naupacti incolas infeſtabat; incertum, an bellandi cupidus, an verò Venetorum vires diſtrahendi. Sed utrumque malum, ſublatis arcium corruptoribus, ac valida prope Naupactum armatorum manu oſtentata, oppreſſum fuit. Quapropter illud potiſſimùm curatum à Principe, ut novo molimine omnem ſpem ex ſuperiori eventu ab hoſtibus collectam demeret. Exorſus à ſuis, unumquemque alacri oratione erexit, ut, quà conciderat, fidem reſtitueret, quà verò nutabat, fiducia confirmaret. Continuò conſultatum de rebus ea tempeſtate peragendis. Neque aberat cupido Eubȩam rursùs invadendi, dummodò imminutum copiarum robur, auctaque Inſulȩ munimenta conſilio non obſtitiſſent. Idcircò ad majorem opportunitatem hunc conatum reſervans, Epidauro littorali Pelo-

Maurocenus Turcarū motus compeſcit.

Statuit invadere Epidaurū.

1689 Peloponnesi urbe potiri constituit, cùm ut postremam de nobilissima Provincia victoriam referret, tùm ut, effugiis Turcarum ablatis, conterminas gentes à rapinis, cędibusque vindicaret. Naupliæ ergo rebus compositis, colligere vasa militem jubet, ac secundo flamine Epidaurum proficiscitur. Iter erat quadraginta fermè milliarium; quo confecto, contemplatus urbis situm, cùm aggressionis impetu expugnari minimè posse animadverteret, aliud obsidionis genus instruxit. Hęc urbs non unica vice, vigente Cretico bello, sed frustrà tentata. Quippè & structura murorum, & inaccessis cautibus, importuosoque mari prævalida, facilè obsidentium labores eluserat.

Descriptio Epidauri.

Sed Maurocenus loci difficultatem eluctatus, id sibi agendum proposuit, ut terrestrium, maritimarumque copiarum ope interceptis continentis, & pelagi subsidiis, incolas rerum omnium egestate conficeret. Ubi itaq; quandam navium manum ad eam partem misit, qua Peloponneso Epidaurum adhæret; ipse reliqua cum classe urbem veluti corona circumsedit. Hinc terrestris quoque oppugnatio comparata; obductoq; vallo, quà modica planities rupem exęquat, ut super aggeres obsidionalia tormenta componerentur, imperatum est. Accessere & ollarum incendiariarum jactus, ne interiora loci tuta barbaris essent. Sed nihil æquè ac solicitudo arcendi auxiliares copias militem fatigabat. Nihilomi-

Urbem arcta obsidione cingit Maurocenus.

minùs, cùm in eo victoriæ spes omnis sita eſset, 1689
intentiùs nocte ſervabantur vigiliæ; &, ne quis laborem averſaretur, Princeps ipſe difficillima adibat. Jamque multùm obſidio proceſſerat, cùm inceſſit conſilium occupandi aliquot longas naves, quæ paulò ante obſidionem, commercii cauſa, eò convenerant. Delectus in hanc rem Laurentius Venerius Navium Præfectus, qui hoc in bello præclarum corporis, animique robur geſtis egregiè rebus ubique comprobavit. At primùm adverſati ſunt facinori aquilones, qui Venerii naves longiùs compulerunt: dein Venerius ipſe, dùm ad operam ſtrenuè navandam ſuos exemplo cohortatur, tormenti ictu in capite percuſsus, religionis, patriæque victima cecidit. Eodem conatu vulneratus quoque Franciſcus Grimanus, Antonii Equitis, ac D. Marci Procuratoris filius; qui virtutem patrui Hieronymi Cornelii Claſſis Præfecti imitatus, lubens armorum diſcrimina adibat.

Laurentii Venerii Naviũ Præfecti mors.

At Princeps novi aliquid moliendi deſiderio flagrans, dùm, ſuo veluti pondere, pertinaci obſidione laſsatum Epidaurum concidebat, aliquot cum navibus ad explorandum Ægęum, laceſſendamque hoſtium claſsem procedit. At, vix ſolutis ab littore navigiis, ſubita tempeſtas conſilium intervertit. Ubi verò procellæ vis triduum claſsem diversè impulit, compoſito turbine, dùm ſparſas per æquor Cycladas inviſit, repentina febre æſtuans, aliis curis animum aperuit. Quippè

Maurocenus in Ægæum proficiſcitur.

Sed medio in itinere ægrotat.

1689 pè cùm nondùm in ſanitatem integrè reſtitutus, neglecta corporis valetudine, priſtinis negotiis ſe tradidiſset; ita inter omnes ſęvioris morbi notas laborare incœpit, ut variis ſymptomatibus peritos deterreret. Idcircò hortantibus ipſis, ut, antequàm eum infeſtior æſtus conficeret, reſovendarum virium curam amplecteretur; coactus Franciſcus ab incœpto deſiſtere, locare operam nautas juſſit, ut ſe quamprimùm Peloponneſo redderent. Ut perventum eſt ad Epidaurum, ac nonnihil immitem ſanguinis motum quietis beneficio compoſuit; hortari duces, imperare, quæ in rem erant, toto denique animo in delaſsandos urbis incolas rursùs incumbere. Quæ ſtudia, adverſus medicorum ſaluti Principis timentium ſenſum adhibita, cùm noxia plurimùm valetudinario eſsent, nimiùmque infeſto aere læderetur; ita dies, noctesque inter varias corporis ęgritudines ducebat, ut eum quotidiè magis confici appareret. Exindè ætas ad ſeptuageſimum primum vitæ annum perducta, corrupti aeris inclementia, augeſcentiſque morbi diſcrimen eò medentium conſilia deduxere, ut reddendum ſtatim patriis ædibus, ſalubriorique aura inſtaurandum Principem cenſerent. At quantò id Mauroceni conſiliis magis adverſum, tantò in majus morbi irritamentum, ut fieri ſolet, conceſſit. Siquidem, cùm ſolitis muneribus eodem ardore mentis inhiaret, nec tamen ſufficere viribus poſset, ipſa ſui impotentia

Epidaurum reversitur.

tia vehementiùs angebatur. Hinc mœror animi serpentem in sanguine labem fovebat; tantò segniore ad labores corpore, quantò laboris avidior animus erat. Victa nihilominùs aliquot dies virtute ægritudo; & fatiscentes spiritus ad munia obeuda coacti. Sed, postquàm nec satis potens sui erat, nec multùm pejoris notæ febris impendentis suspicio aberat, ne, viribus maxima ex parte consumptis, ultimum, quod supererat, vitę momentum, in non necessariam aleam daret, tandem carissimorum consilia, quamquam ægrè, sequi decrevit. 1689

Adveniente Cornelio, Princeps Venetias contendit.

Per eosdem fermè dies Hieronymus Cornelius D. Marci Eques, ac Procurator Epidaurum appulerat; cui postquàm momenta armorum, & cinctam arcta obsidione urbem, cujus vi deindè in nostrorum manus concessit, enixè commendavit, officii sui, gerendæque in posterum rei singulos duces admonuit. Exin, delectis quatuor triremibus, quibus addita Melitensium navigia fuere, Zacynthum proficiscitur. Transvectus indè Cephaleniam, in Illyricum se contulit; ac Spalati (urbs est maritima inter Tragurium, & Almissam sita) quadraginta dies, ut à Græcia venientibus pestilentiæ suspicionis causa imperatum multò antè fuerat, immoratus est. Redeuntem à bello Principem quo plausu singulæ civitates exceperint, nemo satis explicaverit. Unusquisque ex conterminis populis, ubi pristinæ saluti redditus est, vota sol-

Spalatho appellit.

1689 vit pro ejuſdem incolumitate. Suæ enim cuique lætitiæ, atque amoris inerant cauſæ. Siquidem alii reſtituta commercia, alii redditos libertati genitos, parenteſq; omnes auctiorem, tutioremq; bonorum poſſeſſionem virtute Mauroceni partam gratulabantur. Sed non minùs hominum votis, quàm Superûm decreto, poſt tot bellorum diſcrimina, diuturnamque ægritudinem ſervatum caſus prodidit. Quippè, cùm improvisò rueret tectum, ubi ſpatiari ſæpiùs in die conſueverat, factum eſt, ut eodem momento aliò digreſſus ruinæ impetum evitarit.

Studia populorũ erga Principẽ.

Mirè ab quodam caſu Frãciſcus ſervatur.

Jamque, rebus ad diſceſſum maturis, iter in patriam parabatur; quod tamen ob rigores hyemis, adverſoſque ventorum impulſus, haud quietum penitùs fuit. Princeps, commendata Illyriorum erga ſe pietate, navim conſcendit; varioque æſtu Sicum, Jaderam, & Hiſtriam, mox Superum Mare tranſgreſſus, ad gemina oppida in Methamauci ſinus faucibus locata, quibus urbis aditus ab alto clauditur, pervenit.

Ejuſdem iter in patriam.

1690 Poſtera die, eaque XI. Januarii fuit, ultrò provectus eſt, nec procul ab urbe duodecim Legati, è Patritiorum ordine delecti, quos magnifico ornatu ad eum Patres miſerant, adfuere. Ingens cum iis concurſus populi, numeruſque nobilium; ſtudio reviſendi Principem, tot, tantiſque rebus geſtis clarum. Intereà Patres, quos Quinqueremis Regia vehebat, convenerunt; exceptumque in eam in interiorem civitatis ſinum

XII. Legati obviã eunt.

Paulò poſt Senatus.

per-

perduxere. Ut verò ad D. Marci curiam per- 1689
ventum fuit, ad insignia majestatis accipienda, comitantibus Patribus, in Supremas Ædes processit. Solemnibus ibi de more persolutis; ubi descendit in forum, ac circumstantium civium vultus in se traxit, altiùs eorum prȩconiis curia personuit. Cuncti catervatim ora fortissimi Principis perlegere, reducem ex Græcia gratulari, at triumphales plausus extollere. Cùmque, ut pugnasset, ut vicisset, singuli memorarent, recentis lætitiæ motu ferventes animos ipsa præsentia victoris magis, magisque accendebat. Hinc modò in Principem, modò in victarum ab eo gentium titulos respicientes, non gaudio, non festivis conclamationibus temperabant. Intereà magnum auri, argentique pondus de more spargebatur in plebem; lȩto tormentorum fragore immugiebat æquor; Publicȩ Ædes ditissimo fulgebant apparatu: omnibusq; variè tympanorum, ac tubarum concentu strepentibus, unà Maurocenus ostentabatur, & Princeps, & triumphator. Post hæc, iis omnibus, quos sibi administrandæ Reip. ratio, aut vetus necessitudo conjunxerat, benignè receptis, fatigatum diuturnis curis animum in necessariam quietem deduxit.

Peraguntur solemnia adepti Principatus ingenti populi lætitia.

Intra idem tempus, quo hæc Venetiis agebantur, Innocentius XI. Pontifex Maximus, qui summo Catholicæ Fidei decore, atq; emolumento tredecim annos Romanam Ecclesiam

Innocentii XI. obitus.

1690 administraverat, è mortalium numero ereptus est; ut immortali vita frueretur, quam sibi innocentissimis moribus comparaverat. Novemdialibus sacris Innocentio persolutis, habita comitia; atque in extincti locum Alexander VIII. è Patricia Ottobonorum familia Venetiis ortus, à Purpuratis suffectus. Visa omnia, quę ad Venetam Remp. spectabant, ab novo Pontifice sedulò procurari. Cùm enim ad optimè gestum adversus Thraces à Repub. bellum statim respexisset; Principis Mauroceni virtutem inter reliqua demiratus, cujus opere, terra, mariq; consternatis barbaris, tantum terrarum imperio Christianorum accesserat, haud impari dignitate eundem insignire decrevit. Itaque Galeam, atque Ensem, quo Romanæ Sedis Pontifices inclytos Catholicæ Fidei Athletas decorare aliquandò consueverunt, ad Maurocenum misit; ut tanti Ducis disciplinam non Venetæ Reipub. tantùm, sed universo Fidelium Imperio utilem, salutaremque fuisse posteri cognoscerent. Muneris decus omninò celebre, rarumq; cùm hoc ævo unus, præter Franciscum Maurocenum, Joannes III. Poloniæ Rex, ob vindicatam ab obsidione Turcarum Viennam, hujusmodi donum ab Innocentio XI. meruerit. Insignium mittendorum mos undè initium traxerit, haud satis compertum est. Quidam ab sacris literis rei originem repetunt, alii Pontificum Romanorum inventum malunt. De hoc affirmare quid-

Alexander VIII. summus Pontifex.

Decorat Maurocenum Ense, Galeaque.

Genus Muneris, & dignitas.

quidquam non ausim. Id tamen apertissimè liquet, non, nisi clarissimis Principibus, qui Christianorum Imperium propugnarint, permissum; reliqua in obscuro sunt. Ubi Venetias delata sunt insignia à Michaele Angelo de Comitibus, Pontificis Cubiculario, ex Alexandri decreto Joseph Archintus Archiepiscopus Thessalonicensis, Pontificię sedis Nuncius, jussus ea Principi, utpotè strenuo Fidei Propugnatori, tradere. Peracta solemniter in D. Marci æde Pontificii muneris pompa; capitique, ac lateri Mauroceni, plaudente Senatu, galea, atque ensis aptatus. 1690

Epidauri deditio.

Cæterùm eorum, quæ in bello Franciscus egerat, momentum ipsa quietis ocia lætiora reddebat. Exercitu ad oppugnationem Epidauri relicto, diù ab incolis toleratum obsidium. Quippè cùm iis solita, inasuetaque alimenta deessent, eam inopiæ vim sustinebant, ut internatas saxis herbas, & fędiora quæque in usum verterent. Verùm, ad extremum redactis omnibus, cùm nulla subsidii spes adversus arma oppugnantium, ne levamentum quidem adversus famem esset, clausis omni ex parte à Mauroceno itineribus, per quæ suppetiæ ferri ad eosdem poterant; demùm, jamque quatuordecim menses excesserant, deditionis consilium amplexi sunt. Addita læto huic eventui paulò post Aulonis, atque Elymæ expugnatio, Macedoniæ loca sunt in ora Maris Jonii, per quæ à Turcarum

Aulonis, & Elymæ.

rum

1690 rum insidiis tutius Illyricum. Hæc, cùm Cornelius mira vi consilii, ac celeritate perfecisset, Dyrrachii quoque capiundi spe incitatus, (Sita est urbs inter Scodram, & Appolloniam) eò navales vires converterat. Attamen, adversante vento, inclinanteq; tempestate, à consilio dimotus, quamvis irrito incępto discessisset, animis nihilominùs militum sui expectatione altiùs excitatis, non modicam prosperarum rerum spem Venetis fecerat. Verùm fortuna secundis adversa adeò permiscuit, ut in communi omnium gaudio, ob immaturum strenui Ducis obitum, lugendum fuerit. Concussus Senatus Cornelii jactura, postquàm publico dolori litatum fuit; Dominicum Mocenicum, aliàs Illyrici Præfectura perfunctum, in extincti locum instituit.

Cornelii obitus.

Dominicus Mocenicus Imperator Classis.

Plurimùm intereà demulsit animos insperatum victorię genus, quod ingens Turcis vulnus inflixit. Post subactam etenim Epidaurum Hieronymus Delphinus supremam navium Pręfecturam jam adeptus, dùm ad explorandos Turcicæ classis motus, exigendaque de more ab Insulis Ægæi maris tributa proficiscitur, in hostes incidens, aliàs edita fortis animi, promptique consilii exempla egregio facinore comprobavit. Quippè cùm XXXII. Turcarum naves, ac duo de triginta triremes, duodecim Navium manu penes Lesbon Insulam ad certamen provocasset, æquo marte primùm cum barbaris

Hieronymi Delphini navalis pugna cum Turcis.

con-

congreſſus eſt. Mox ſolus quatuor horarum 1690
ſpatio ex ventorum defectu, intra hoſtium navigia ſtrenuè laborans, ruentes in ſe Thraces adeò disjecit, ut nulla ex iis prope laſſatam navim accedere auſa fuerit. Interim ipſe voce, atque exemplo ſuos hortatus ad victoriam, læva adverſo tormenti ictu peruſta, atque attrita, non tamen animo deficiens, ita propellendis hoſtibus inſtitit; ut non priùs vulnere, prælio ve fatigaretur, quàm in præcipitem fugam univerſam barbarorum claſſem conjiceret. Mytilene Turcis perfugium fuit: ipſe prope inſulam naves deducens, veluti è proximo manum commixturus, ad illud animum intendit, ut hoſtem redigeret in aperta. Sed barbari tentantes effugium, poſtera die non auſi ſunt ſe prælio committere: tandem, cùm præſtarent navibus, quæ remorum impulſu aguntur, raptim reliquam claſſem à pugna, quam inſtaurari concupiebat Delphinus, ſubduxere. Excepta ingenti Senatus, ac Mauroceni gaudio victoria: crevitque ejuſdem exiſtimatio, quòd Thraces jam diù navali prælio non laceſſiti, totque navigiorum numero ſuperiores, palmam victoriæ virtuti Veneti ducis conceſſiſent. Quamobrem Equeſtris D. Marci dignitas in Delphinum omnium ordinum votis collata: cùmque inciperet hyems, bellici apparatus inſtrui cęperunt.
1691 Habitis militum delectibus, arma, claſſis, turmæque, ineunte vere, in Græciam convenere.
Exin-

Ejuſdem vulnus in manu acceptũ, & victoria.

Turcæ furtim diffugiũt.

Equeſtris dignitas in Delphinum confertur.

1691 Exindè erectus est summoperè Senatus, anxia contemplatione perquirens, quinam belli exitus eo anno futurus esset. At post Cornelii obitum visa omnia priori fortuna destitui; immò intra biennium, omnia adversa fatis volventibus, vix quidquam memorabile gestum fuit. Quapropter męsta Respub. piis supplicationibus pristinam armorum felicitatem precata est. Tandem omen tacitè venerata, quòd tandiù bellum prosperè à Mauroceno gestum fuisset; denuò ad eundem, eas inter angustias, confugit.

1692

Instauraverat Principis vires aeris indulgentia, compositoque in meliorem valetudinem animo, nondùm penitùs in eo castrensem ardorem deferbuisse, constabat. Exindè à quamplurimis ad gerendum rursùs bellum oculis designatus; diùque privatim agitata res fuit. Verùm, aucta in dies rei cupidine, coeuntibusque Patrum studiis, aperiri demùm consilium placuit, ut, si suis viribus adhuc Franciscus fideret, Imperatorio onere suscepto, intenderet denuò adversus Turcas bellum, veteremque militiæ disciplinam excitaret. Non unica indè voce preces Senatus versæ ad Maurocenum: ostensumque in ea temporum calamitate, singulorum votis in Imperatorem exposci. Tandem cùm tertiò prolata palàm sententia, à Principis vultu omnium animi, atque ora penderent: *Non video*, inquit, *Cives optimi*, *cur ego ea in re à vestris studiis dissentiam*, *in quibus vestrum omnium*

Preces Patrum;

quibus Princeps aßentiit.

vota

vota conveniunt. Ter jam Imperatorio munere perfunctus, quartùm hoc quoque, si ita constituistis, lubentissimè subeo. Parendum mihi patriæ, cedendum amori, religionique litandum. Defendi Rempub. adolescens, senex non deseram; extremumque spiritum, qui fato quodam imbecilles artus etiamnùm regit, strenuè Reip. impendam. Scitote, me nunquam longiorem optavisse vitam, quàm dùm hæc patriæ sacranda est. Annuant Superi incœptis, ac lætiores eventus animum, quem aliàs in bellica administratione præstiti, fidissimum probent. Cæterùm, si ita de me fata constituerunt, ut inter bellorum pericula ultimum diem obeam; sint hæc in extremis votorum meorum, ut sit vobis maximè curæ Respub. eique optabilia quæque cœlites in posterùm largiantur. Hæc dicentem non modò majestas, ac fides, sed tacita quædam lætitia, ac penè subeuntes lacrymæ commendabant. Quamobrem latè exultantium Patrum murmur exortum; magistratus invicem gratulari, Principis animum, amorem, ac fortitudinem extollere, atque adeò in lætiores vultus componi cęperunt, ut subita hilaritas, fiduciaque inopinanter incesserit. Multus indè sermo populi de Mauroceno, cùm quisque in senili corpore juvenile robur, pietatem in Principe, fiduciam in bellorum vices experto miraretur. *Verùm quid Dux, qui sub tentoriis educatus, inter militares motus consenuerat, diutiùs fatigaretur? Servandam Patriæ senectutem illius, qui omnem ætatem in castris transegerat. Sed assuevisse victoriis Rempub. pugnante Mauroceno.*

1692

Quartùm declaratus Imperator.

Populi voces de electione ejusdem.

1692 *Veteris hoſtis ora Thraces minimè laturos. Igitur iret ſummus Princeps, & virtute ſua uteretur: non ad incerta præliorum, ſed ad proſperrima hoc duce properari.* Compoſitis in hujuſmodi ſpem omnium mentibus, ornari claſſis, conſcribi exercitus, cæteraque ad cultum Principis congeri intentiùs cęperunt.

Ingens Turcarũ pavor.

At nunquam altiùs pavore concuſſi ſunt animi barbarorum. Cùm enim paulò antè, expulſo Muſtaphà, Cuperlium Regii Sigilli Cuſtodem creaviſſent; hic ita ſeu fortitudine animi, ſeu reverentia majorum, quorum acta memoravimus, favorem plebis ſibi conciliaverat, ut non quieti modò Imperii fines, ſed brevì in Pannonia prolati fuerint. Veruntamen inceſſit repentè ex ſumma lætitia acrior formido. Dùm enim ſe fregiſſe penitùs robur hoſtium rebantur, nova diſcriminis moles ex inſperato erupit. Nemo ex ordine Procerum, & popularium turba, evulgato Mauroceni adventu, non contremuit: quique virtutem ejus in bellis experti fuerant, vel ipſum nomen, & tot victoriarum, quas retulerat, memoriam reformidabant. At, inſtante bello, vix conſiliis locus erat; cùmque brevì per acies abſolvenda res videretur, veluti ad Regiam urbem inſtaret Franciſcus, certatim primoribus demandabantur officia, fortunæque in tributum ad inſtruendam claſſem egerebantur. Ita, ineunte vere, navales copiæ utrinque in promptu fuerunt. Ubi

Qui ſedulò parantur ad bellum.

1693

verò

verò Venetiis impetrata ſunt publicis ſupplicationibus ſecunda auſpicia; die XIV. Maii Princeps Imperatoria ſuperindutus chlamyde, ſceptrum manu geſtans (ſummi Imperii inſigne) in D. Marci Ædem, comitante Senatu, deſcendit. Sacris ſolemni pompa peractis, cùm denſus imber quietum iter non daturus eſſet, ad Regiam Quinqueremim, poſtera tantùm die, proceſſum eſt. Qui tunc vultus, qui oculi extitere intuentium Principem nullo ætatis graveſcentis pondere, armorumve diſcrimine territum! Quantus præterea tota in urbe motus, quæque fulgentiſſimorum apparatuum pompa! Videres referta undique, ac laborantia tecta, repletas paſſim vias, alacremque hinc indè populum, uno laudum concentu ſtrepentem. Porrò in ipſo Principe ſolidum corpus, arcanus luminum vigor, certa veſtigia, cani ab oris rubore diſcrepantes ita omnium oculos trahebant, ut, ægrè remota turba, quæ undique limina inſederat, diù in proficiſcentis contemplatione hærere quiſque adniteretur. Acceſſiſſe gentes ab multis Italiæ urbibus, externos quoque principes cupidine videndi Maurocenum conveniſſe, teſtes fuimus: quinimmò adeò in augendo ornatu inter ſe certavere, ut, quæ eo die peracta ſunt, fidem excedere videantur.

1693

Diſceſſus Mauroceni.

Ornatus urbis, populique cōcurſus.

Exultantibus tubis, lætoque tormentorum fragore, ubi ad urbis littus deventum eſt, egregia Patribus humanitatis, atq; amoris officia

1693 Princeps persolvit. Intereà de novo constructa triremis aderat, elaboratis diù ornamentis spectabilis: ditissima remiges decorabat vestis; duces verò ad præcipua belli munia constituti (inter quos ejusdem Nepos, Michael Maurocenus, bellicæ virtutis studio ductus, qui Imperatorię triremi aliàs præfuerat, & denuò eidem muneri destinabatur) Principis latus stipantes, ipsius gradus latè veluti ducto agmine fulciebant. Exindè, ubi triremim scandit, octo aliarum triremium manu, atque innumera propemodùm omnis generis navigiorum multitudine, quam non impar apparatuum ornatus insignem fecerat, ex ordine Imperatoriam navim circumstante, ad extremum littus usque processit. Ibi, cunctis in lętiores plausus effusis, vela in altum nautę dederunt. Visi sunt venti favere discedenti Principi; brevìque Adriatico sinu trajecto, per lætas Illyrici oras, effusis non civitatibus tantùm ad honores habendos, sed frequenti circumjacentium populorum concursu, Sasonem appulit. Ut verò transvectus Corcyram, pervenit Zacynthum, Peloponnesi oras diligentiùs perlegit. Demum, cùm reliquam classem, quæ circa regionem detinebatur, in unum redegisset, continuòque res maritimi, ac terrestris exercitus explorasset, exhaustas copias ante omnia instaurare, disciplinam castrorum lapsam, ac penè extinctam refovere, militemque ex inertia, & dedignatione parendi ad

Prosperū Principis iter.

Classem invisit.

vetus

vetus inſtitutum revocare mira ſedulitate cona- 1693
tus eſt.

Inter hæc Turcarum Præfectus, qui cum *Thracum motus cohibet.* quindecim armatorum millibus Thebas advenerat, veritus, ne Princeps, ſumptis armis, in interiora Thraciæ devolveretur; ſimulat ſe in Peloponneſum univerſo cum exercitus robore irrupturum. Non neglexit motum Maurocenus, quamvis aſtu hoſtium intellecto; præſertim, ne Græcorum præſidia rumore validi hoſtis permota à ſe deficere, quàm expectare bellum mallent. Miſſi hac de cauſa Centuriones cum valida manu, qui Provinciȩ terminos cuſtodirent. Inde præſidia oppidorum aucta, convocatæ ex finitimis locis gentes, quæ arma ad tuendos fines caperent. Cætera ita ad bellum parata, ut brevì Thraces, remiſſis conatibus, Thebas reverterentur. Jamque multùm ȩſtas adoleverat, cùm ab exploratoribus renunciatum, barbarorum naves magno cum commeatu Smyrnam, quæ Joniæ caput eſt, mox acceſſuras. Impulit eò Franciſci animum intercipiendorum hoſtium cupido; cùmque id ſibi virium non eſſet, ut magni aliquid ea tempeſtate moliretur, ſtatuit intereà maritimis excurſionibus commercia intervertere. Continuò igitur, in paratas triremes *In Ægæo contedit ad laceſſendas hoſtium naves.* traducto milite, in Ægæum provehitur. Ut verò diverſis motibus hoſtem, huc, illuc ad cuſtodiam locorum accurrentem, traheret, Eubȩam primùm, ac deindè Pagaſam proficiſcitur. Non de-

1693 defuere Thraces occaſioni, qui modò Eubœæ, modò finitimarum urbium obſidionem ſuſpicati, diviſis cohortibus, ad indicata loca tumultuario agmine confluxerunt. Sed, quod pręcipua cauſa itineris, navigia hoſtium à diſcrimine exempta ſunt; nam barbari aliò ſubterfugientes Venetorum triremes aptè declinavere.

At barbari fugā arripiunt.

Id poſtquàm Principi innotuit, in Atticum ſinum properari imperat; ubi ad expugnationem Eubœæ, quam ſequenti anno ſumma vi tentare decreverat, opera quæque idonea diſponere aggreſſus eſt. Igitur Æginam inſulam, haud multùm à Peloponneſo ſemotam, mille armatorum præſidio, recentibus munimentis, atque ubere annona ſedulò inſtruit; ut tutum indè Eubęam obſidenti commercium, & rerum omnium copia præſto eſſent. Quibus ordinatis, in Ægæum denuò vectus, exigere de more ab inſulis vectigalia, remiges conſcribere, populiſque pervicacioribus imponere tributa. Talia agenti Turcicam claſſem penes Chion inſulam conveniſſe nunciatur. Erectus inde in pugnæ ſpem: cùmque omnia ad diſcrimen ordine præparata eſſent, ut occuparet hoſtis adventum, eò magnis itineribus contendit. At Thraces non auſi, Mauroceno Ægęum percurrente, aperto pelago ſe committere, intra tutiores portus detentis navigiis, tota ea tempeſtate delituerunt. Immò ipſius Pręfecti claſſis tanta in poſterum trepidatio fuit, ut nullis muneribus intereſſe auſus, gerendas du-

Æginam communit.

Per Ægæum denuò hoſtē inſequitur.

cibus

cibus res, & præſertim colligendi militis officia 1693
mandaverit. Princeps intelligens, fruſtrà tentari ignaviam barbarorum, ad res ſuorum inviſendas rursùs converſus eſt. Intereà, cùm hyems propinquaret, ut quiete firmarentur corpora militum, oſtentato tantùm terrore, in Naupliæ hyberna conceſſit. Præcipua ibi curarum ea eſſe cœpit, ut nova munimenta veteribus adjiceret, firmaret futuris præliis animos, milites cogeret, ac majore præſidio Iſthmi fauces, Corinthi arcem, & præter hęc ſuſpectiora Provincię loca communiret.

Peloponneſum firmat.

His conſtitutis, jam redierat omnibus ſpes gerendi proſperè in barbaros belli, cùm in votorum faſtigio Venetas res fortuna deſtituit. Siquidem, dùm Princeps refovere quiete animum, ac vires curat, inopinato morbo correptus omnium mentes ſubito pavore defixit. Nec ſalutis recuperandæ ſpes diuturna fuit. Quippè poſt aliquot dies, victo patientia, ac medicamentis dolore, vix recreatum ingenti gaudio univerſa claſſis exceperat, cùm denuò in ęgritudinem incidit. Sed adeò vehementer ſub ipſum ſævientis mali exordium, quod à calculi vi aſperabatur, vexari incępit; ut nemo peritorum de vita Principis benè ſperaret. Aucta in ſingulos dies morbi labes non modò eluſit vim remediorum, ſed brevì ad extremum laborantem deduxit. Itaque fatorum vim præſentiens, actum de ſua ſalute cùm non ignoraret; literas amoris, ac fidei plenas
1694

Ægrotat Naupliæ.

Literæ ipſius ad Senatũ.

1694 nas Senatui ſcripſit, ex quibus, indicata ægritudine, qua ſe in horas confectum iri expoſuit, commendataque Repub. nihil de morte conqueri conſtabat, niſi quòd, dùm Patriæ prodeſſe plurimùm poterat, ipſum præmaturo exitu fata raperent. Exindè, convocatis ducibus, placidus ore, atque intrepidus verbis, in hunc fermè modum eos allocutus eſt. *Quoniam mihi*, commilitones, *natura vivendi finem facit, claſſem, exercitumque trado vobis, prout tempora ferunt, inſtauratum, ac firmum. Nec diù me orare patitur inſtans malum; nec virtus veſtra indiget ſtimulis, ut excitetur. Crebrò, uti meminiſtis, hiſce in campis triumphavimus; tantumque hoſtium ſanguinis fuſum eſt, ut noſtris armis parere jam didicerint. Haud diſſimiles eventus in poſterum per vos ego Reipub. polliceor, quibus non aliud pretium laboris, quàm fides, famaque. Quapropter poſtremas has preces vobis relinquo, ut magno, quemadmodùm ſoletis, animo ſuſcipiatis momenta armorum, inchoatamque nominis veſtri gloriam perficiatis: mihi verò piis ſupplicationibus placetis Numina, ut, ſi qua in parte lubricum vitæ meæ declinavit, crimina remittant, immortalemque, cui naſcimur gloriam, largiantur. Conterantur intereà barbari virtute veſtra: Reſpub. verò, me extincto, ſuorum robur non defeciſſe intelligat*. Tunc totus ad divina converſus, & ſemel, atque iterùm noxas Sacerdoti confeſsus, Chriſtianis Sacris animam expiavit. Mox, cùm reliqua omnia Sacramenta Eccleſiæ piiſſimè ſuſcepiſset, nullum niſi de divinis rebus ſermonem admiſit, haud dubiis verę, ſin-

Sermo extremus ad Claſſis Proceres.

ſinceræque religionis indiciis. Jamque, exaſpe- 1694
ratis intra biduum ſymptomatibus, modicus calor tepebat in pectore; jam vires, jam corpus, nondùm tamen animus Principem deſerebat. Quare, ubi finis aderat, flentes circa ſe Duces in modum coercentis ad conſtantiam iterùm revocans, feſſo demùm penitùs corpore, obrutaque vi morbi natura, VI. Januarii die, majori Reip. detrimento, quàm ſuo, extremum ſpiritum efflavit. Idque ſub idem contigit tempus, quo ſex, & ſeptuaginta vitæ, ſex verò Principatus annos impleverat.

Paulò poſt extinguitur.

Tunc triſtiſſimo ſqualore depreſſa civitas ploratu undiq; ac gemitibus exſonuit. Nec muris urbis luctus continebatur. Quippè momento vulgatus per univerſam Peloponneſum adverſi fati rumor, non ſecùs atq; in domeſtico luctu, omnia pavore, & lacrymis circumjacentium populorum turbavit. Fortitudo extincti Principis, ejuſdem fiducia educentis in prælium milites, urbes invadentis, vultus denique hortantis exercitum ad victorias, ob omnium oculos verſabantur. Inerat tamen altiùs animis triſtitia, diverſiſque in frontibus una mœroris imago. Inter communes hoſce queſtus, id Duces præcipuè curavere, ut dignum tanto Imperatore funus conficeretur.

Mœror ingẽs populorum.

Compoſito cadaveris ſimulacro, Latini, Græcique Sacerdotes, præmiſſis quatuor cohortibus, de more urbem ambiere. Hos ſigniferi, incomptis vexillis, verſis armis, ac in terram negli-

Ordo funerum Naupliæ ſolutorũ.

1694 genter pendentibus, anteibant. Feretrum tribunorum, ac centurionum humeris portabatur. Præcedebant ſtemmata domus, inſignia dignitatum, ac Principatus; Galea demum, Enſiſque, nuper à Pontifice Maximo miſſa, à chiliarchis militaribus geſtabantur. Sequebantur longo ordine Claſſis Proceres, trabeati equites, atratus miles, cæteræque cohortes; ac deindè tormenta, quæ de more in funebrem pompam vehebantur. Reliqua verò omnia ita lugubrem aſpectum induerant, ut multò magis, quàm apparatu funerum, gemitu, ac lacrymis dolorem univerſi teſtarentur. Ubi in D. Antonii Ædem deventum, juſtis perſolutis, atq; epicedio illi ſolemniter dicto, funeris honor per laudes, ac memoriam virtutum ejus peractus. Ibidem quoque conditum cor: nec enim æquiùs viſum eſt, alibi pręcipuam corporis illius partem relinqui, quàm, ubi ab ineunte ætate vixerat, totoque animo adminiſtrandis præliis incubuerat. His peractis, poſt aliquot dies, nonnihil remiſſo civitatis luctu, exculpta marmore Principis ſimulacra, eaque in patentioribus urbis locis poſita fuerunt; ut, cùm perpetuus, omniſque memoriæ, ac nomini honor eſſet, tùm ad tanti Imperatoris recordationem robur militum excitaretur.

Conditum cor in Æde D. Antonii.

Marmorea ſimulacra exculpta.

Quæ dùm Naupliæ agebantur, delato Venetias Mauroceni corpore, triſtis omninò, ac penè miſerrimus Reipub. aſpectus fuit. Paſſim ſilen-

Corpus magno plactu Venetiis excipitur.

lentium, atque horror: claudebantur undiq; domus, fora deserebantur; optimus quisque Reip. cura mȩrebat. Sed, sicuti ingentes in ore omnium doloris notȩ, ita illud præcipuè mœstissimi Patres curavere, ut in quem, dùm vixerat, omnia dignitatum, gratique animi munera contulerant, non parciùs eidem extincto duratura per omnes ætates monumenta largirentur. Civitas, cunctis ad tristitiam compositis, triduum (tunc fortè extremum bacchanalium tempus erat) lugubri ornatu squalida. Mœrens verò Senatus nusquam postremis erga Maurocenum officiis defuit. Institutum in DD. Joannis, & Pauli Æde funus; inque templi medio sublimis moles constructa, quam pendentia undiq; in trophæi modum arma mirificè ornabant. Super eam Mauroceni effigies induta chlamyde, ac cæteris Principatus insignibus decorata eminebat. Neque indè procul prolixa victoriarum series, simulacra fluminum, urbium, ac regionum, cum inscriptionibus rerum gestarum, captaque Turcarum insignia videbantur. Peractus intereà supremus epicedii honor. Indè, composito in D. Stephani Templo cadavere, augustum mole, atque ornatu sepulchrum optimo Patruo mȩrentissimi Nepotes parare aggressi; quod æternum fidei, ac pietatis monumentum extaret.

1694

Funeræ insigni pompa ibidem celebrătur.

In Æde D. Stephani corpus reponitur.

Verùm, sicuti externæ quoque nationes, tanto Duce extincto, indoluere; ita contrà exultavere Thraces, sublato hoste, cujus indolem hacte-

Plausus Turcarũ.

1694 nùs pertimuerant. Et quidem major per idem tempus Byzantio terror erat, cùm circumferentem arma Maurocenum, & maritima quæque firmantem præsidiis, in Ottomanici Regni interiora impetum brevì facturum crederent. Jamque urbium muri reficiebantur, propugnaculisque armabantur; & pro se quisque ingentem bellicæ rei copiam, annonamque ex agris comportabat. Igitur, ubi Principis interitus percrebuit, placuit læto cantu, ac festis epulis mortem ejusdem prosequi. Illusit quoque popularium turba fortunæ Christianorum, quòd tandem cecidisset Propugnator ille Reip. cujus fiducia tamdiù Imperii Turcarum vim Veneti contempserant. Intereà Senatus mœrentis familiæ luctum solaturus, duos Mauroceni Nepotes, Franciscum, & Michaelem, juvenili ætate maximam de se expectationem exhibentes, Senatoria dignitate decoravit. Ubi verò, Rogatorum Concilio convocato, recens extincti Principis recordatio omnium denuò lacrymas excitavit, augustum, ac per anteacta sæcula insolitum monumentum Francisco Patres decrevere. Ad ipsum enim Supremarum Ædium vestibulum, picturis, ac peregrino marmore variè intersectum ostium extrui placuit; quo dignitates, atq; egregia, quæ Princeps obierat munera armorum, edideratq; facinora, idoneis imaginibus exprimerentur. Hęc verò, decreto iterùm ex S. C. Peloponnesiaci cognomento, desuper exarata.

Nepotes Mauroceni Senatores declarātur.

Monumētum insigne Frācisco decernitur ab Senatu.

FRAN-

FRANCISCO MAUROCENO 1694
PELOPONNESIACO
SENATUS. ANNO M. DC. VIC.

Hinc poſt longam Venetorum Principum ſeriem de more ejuſdem imago collocata, quæ cùm perennè poſteris vigebit ad nominis gloriam, tùm optimis civibus ad imitandum. Numiſmata quoque aurea, argenteaque percuſſa; in quibus facta, atque honores eleganter declarantur.

Cęterùm hic Franciſci Mauroceni exitus fuit; *Elogium.* qui, poſt actam inter caſtrenſia munia juvenilem ætatem, proſperè geſtas Navales omnes Præfecturas, Urbem Cretam triennio defenſam, perdomitam Peloponneſum, atque illuſtratum victoriis Orientem, quater ſummus exercituum Imperator, bis ſimul Imperator exercituum, ac Reipub. Princeps, inter ipſos armorum motus penè octogenarius occubuit: Proindè crediderim tanto Duci optimè conſulviſſe naturam; ut tunc demùm eriperetur, cùm, quidquid ferè humanitas capiebat, rerum egregiè geſtarum gloria compleviſſet.

FINIS LIBRI QUARTI.

Laus Deo, ac B. V. Mariæ.

INDEX

INDEX.

A

B

Bar-

Cre-

381. Tur-

Hie-

N

O

P

V

FINIS.

405

NOI REFFORMATORI
Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la fede di reviſione, & approbatione del P. F. Ambroſio Liſotti Inquiſitore, nel Libro intitolato *Franciſci Mauroceni Peloponneſiaci, Venetiarum Principis geſta, Scriptore Joanne Gratiano*, non eſſervi cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, &, parimente per atteſtato del Secretario noſtro, niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo licenza, che poſſi eſſer Stampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padova.

Data li 8. Marzo 1698.

(*Sebaſtiano Foſcarini K^r. Procurator Refform.*
(*Girolamo Venier K^r. Refform.*
(*Franceſco Cornaro Procurator Refform.*

Agoſtino Gadaldini Segretario.

Adi 21. Maggio 1698.
Regiſtrata nel Magiſt. Eccel. degl' Eſſecutori contro la Beſtemmia.

Antonio Canal Nodarò.

Errata ſic Corrige

Errata		Pagin.		Linea	Corrige
onenarias	Pagin.	32.	Linea	21.	onerarias
ob		40.		26.	ab
agreſſium		41.		15.	agreſtium
urbem		49.		17.	urbe
trjecturas		80.		22.	trajecturas
armique		96.		23.	armiſque
Illiricum		112.		14.	Illyricum
apertavi		124.		26.	aperta vi
ſogniùs		125.		14.	ſegniùs
ſtrictis		138.		4.	ſtrictius
admirationc		139.		2.	admiratione
ſub, duci		154.		24.	ſubduci
ob		158.		16.	ab
quæſtibus		165.		8.	queſtibus
ultrò		139.		6.	ultrà
præ properá		172.		28.	præpoperá
conſenſn		192.		18.	conſenſu
incommilitium		228.		1.	in commilitium
veſtigia		241.		14.	veſtigiis
tumultur		253.		20.	tumultu
eluiſſet		259.		26.	eluſiſſet
Rhium		283.		15.	Rium
imperaverant		295.		10.	impetraverant
majorem		299.		26.	majore
haud à Patris		299.		29.	haud procul à Patris
Rhium		299.		30.	Rium
Antyrrhium		299.		30.	Anthyrrium
quartò		301.		1.	quartùm
Palamidis		303.		12.	Palamedis
munimenta		303.		21.	munimento
habueret		312.		9.	habuere
viros		318.		19.	vicos
oppugnatione		321.		5.	expugnatione
ac ſubtus eam		327.		18.	ſubter eam
conſiliis		329.		25.	conſilii
Septentionem		330.		21.	Septentrionem
Archaja		330.		23.	Achaja
diuturni ciremque		330.		27.	diuturnioremque
cùm aliquis		331.		11.	cum antiquis
victi		333.		23.	ducti
nutatu		333.		27.	mutatu
curſu		348.		3.	curſus
exercitum		356.		2.	exitum

